

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΔΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 31 Δεκεμβρίου 2023 • Έτος 16^ο • Αρ. φύλλου 800

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ανεπίτρεπτη η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια

Η περίπτωση τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια είναι ανεπίτρεπτη, τονίζει στην «Κ» ο Αρχιεπίσκοπος Γεώργιος και προσθέτει ότι η Εκκλησία θα αντιδράσει σε περίπτωση νομοθετικής ρύθμισης του θέματος. Αναφέρεται στο θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, το Κυπριακό, τις προκλήσεις του 2024 και τα οικονομικά της Εκκλησίας. Σελ. 7

ΒΟΛΦΓΚΑΝΓΚ ΣΟΪΜΠΛΕ

1942-2023

Η τελευταία εξομολόγηση για το Grexit

Σε μια από τις τελευταίες του συνεντεύξεις, στον Αλέξη Παπαχελά, ο Σοϊμπλε διηγείται όσα είχε προτείνει στο παρασκήνιο. Σελ. 16

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΜΗΣ

Υφυπουργός Τουρισμού

Ρεκόρ εσόδων όλων
των εποχών έκανε
η Κύπρος Οικονομική, σελ. 3

ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Τέως υφυπουργός παρά τω Προέδρω

Αποαβεροφοποίηση
του ΔΗΣΥ στόχος
της νέας ηγεσίας Σελ. 10

ΔΕΚΑ ΜΗΝΕΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗ

Ανασχηματισμό φέρνει το 2024

Οι υπουργοί που μετρούν αντίστροφα και η δυσφορία στο Προεδρικό

Αλλαγές στη διακυβέρνηση Νίκου Χριστοδουλίδη αναμένονται το 2024. Με τον νέο χρόνο αναμένεται να προχωρήσει σε κινήσεις για ανατροπή του κλίματος δυσφορίας και να κάνει –έστω και καθυστερημένα– ένα πολιτικό restart. Ήδη εδώ και καιρό υπάρχει η φημολογία ανασχηματισμού, με υπουργούς, οι οποίοι παρουσιάζονται ως οι αδύναμοι κρίκοι, να μετρούν αντίστροφα τον χρόνο για αντικατάστασή τους, ενδεχομένως και πριν από τις διπλές εκλογές του Ιουνίου. Η δυσφορία δεν περιορίζεται στο Υπουργικό και στον τρόπο λειτουργίας του. Οι τελευταίες διαρροές

στον Τύπο, κυρίως αυτή για την έκθεση του γενικού ελεγκτή και τα επιδόματα που λάμβανε ο ίδιος, έχουν προκαλέσει συζητήσεις για το ποιος ήταν η διαρροή του Προεδρικού. Εκτός των διαρροών ζήτημα τίθεται για την γενικότερη απειρία που επικρατεί. Σελ. 3

ΡΕΠΟΡΤΑΖ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ

Οι γρίφοι της νέας χρονιάς

Οι προβλέψεις των ειδικών για τις μεγάλες προκλήσεις διεθνώς

Το 2024 είναι ένα έτος γεμάτο πολιτικές προκλήσεις, μεγάλα στοιχήματα και ερωτήματα. Τον Ιούνιο η Ευρώπη ψηφίζει. Τι φοβούνται οι Βρυξέλλες γι' αυτή την κάλιπη; Πόσο πιθανό είναι ένα κύμα της Ακροδεξιάς και πόσο τρομάζει η επέλαση του λαϊκισμού;

Τον Νοέμβριο ψηφίζει η Αμερική. Αντέχει η Δύση μια παλινδρόωση του τραμπισμού, τη στιγμή που βρίσκεται στις συμπληγάδες της Ουκρανίας και της Μέσης Ανατολής; Σε ζωτικά ερωτήματα σαν κι αυτά απαντούν τα ρεπορτάζ και οι αναλύσεις που δημοσιεύει

σήμερα η «Κ». Τι τάσεις στην οικονομία, την τεχνολογία, τη γεωπολιτική και την λογοτεχνία σκιαγραφούν ειδικοί επιστήμονες και διανοούμενοι, επιχειρώντας να δώσουν απαντήσεις για τις εξελίξεις που φέρνει η νέα χρονιά. ΑΦΙΕΡΩΜΑ Σελ. 18-23

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ

Η δύσκολη μάχη των ηγεσιών για το ψηφοδέλτιο

Ενώ το παζάρι μεταξύ των κομμάτων για τις δημοτικές βρίσκεται σχεδόν στο τέλος του, οι ηγεσίες δίνουν τη μεγάλη και δύσκολη μάχη για καταρτισμό των ψηφοδελτίων για τις ευρωεκλογές. Στο επίκεντρο είναι η εξεύρεση προσωπικότητας που θα καταφέρουν να προσελκύσουν ψηφοφόρους πέρα από τα κομματικά πλαίσια. Σελ. 4

ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ

Το παιχνίδι των θρόνων της Κομισιόν

Τους σχεδιασμούς για την επόμενη ημέρα των ευρωεκλογών έχουν ξεκινήσει οι Βρυξέλλες. Με την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν να φλερτάρει με τη συνέχιση της θητείας της, τον Σαρλ Μισέλ να αναζητά ρόλο, ενώ στο κάδρο μπαίνει από κάποιους και το όνομα του Κυριάκου Μητσοτάκη. Σελ. 5

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ωρα για όραμα

Το 2023, ήταν ένα έτος μεγάλων ανατροπών και αλλαγών στο κυπριακό πολιτικό σκηνικό. Το 2024, προβλέπεται ωστόσο ένα έτος γεμάτο προκλήσεις για τη χώρα μας. Απαιτείται ο εκσυγχρονισμός του κράτους, βαθιές τομές στην παιδεία που κωλαίνει αλλά και νουνεχής πολιτική στα δημόσια οικονομικά. Κυρίως όμως, απαιτείται πάνω από όλα όραμα. Τα όσα εκτυλίσσονται το τελευταίο διάστημα στέλνουν το μήνυμα πως έχουμε εισέλθει σε μία πορεία αντίστροφης μέτρησης για νομιμοποίηση των τετελεσμένων της εισβολής. Είναι ώρα να αποδείξει η ηγεσία πως έχει όραμα για να θέσει τέρμα στα τετελεσμένα και να αποδείξει την ετοιμότητά της, τόσο για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων αλλά κυρίως για λύση του Κυπριακού, αυτή τη φορά.

ΑΓΚΥΡΑ

Ζητά διαζύγιο πριν από τον γάμο

Διασφαλίσεις για την επόμενη μέρα των Τουρκοκυπρίων ζητεί η Τουρκία. Συγκεκριμένα επιδιώκει την εξασφάλιση εγγυήσεων ότι σε περίπτωση αδιεξόδου στο Κυπριακό θα διασφαλισθεί το ίσο κυρίαρχο καθεστώς της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Σελ. 6

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Νέο ρομπότ «για τα Χριστούγεννα»;

Το ρομπότ είχε διαφημιστεί ως ο απόλυτος οικιακός βοηθός: «Δεν θα χρειαστεί ποτέ ξανά να αδειάσετε το πλυντήριο των πιάτων, να ετοιμάσετε υγιεινό φαγητό ή να πάτε για ψώνια, έλεγε το διαφημιστικό». ... ένα διήγημα γραμμένο για την «Κ». Τέχνες, σελ. 1

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Οι λόγοι της βίας στην πολιτική ζωή

Ο συγγραφέας Αλμπέρτο Γκαρλίνι με το μυθιστόρημά του «Νόμος του μίσους» βουτάει στα νερά της σύγχρονης ιταλικής Ιστορίας. Καταφέρει να στέκεται έντιμα και κριτικά απέναντι στον ήρωα που δημιουργήθηκε όσο και σε μια ολόκληρη εποχή. Τέχνες, σελ. 4

BANK
OF THE YEAR
IN CYPRUS 2023

Bank of Cyprus

ZENITH

TIME TO REACH YOUR STAR

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

PILOT
BIG DATE
FLYBACK

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τα βραβεία της χρονιάς

Ήταν όλες εκεί! Το σαλόνι της Ιουλίας Παλαιολόγου Ουίλσον, στο διαμέρισμα της οδού Κωστή Παλαμά, ήταν κατάμεστο με την κρεμ ντε λα κρεμ των καρτέ της μείζονος περιοχής πρωτεύουσας. Η οικοδέσποινα ανασήκωσε το ποτήρι της κι αφού ευχήθηκε υγεία και μακροχρόνεια, ανένγνωσε το σκεπτικό των βραβείων του πολυτάραχου 2023.

Άτυχος της χρονιάς: στον υφυπουργό Καινοτομίας, Έρευνας και Ψηφιακής Πολιτικής Φίλιππο Χατζηχαριά για την παγκόσμια πρωτοτυπία να... πλημμυρίσουν οι κρατικοί σέρβερς! Ο λαλίστατος (και ανυποψίαστος) υφυπουργός μάς προϋδέασε για την γκαντεμιά που έμελλε να 'ρθει όταν σε ραδιοφωνική του συνέντευξη δήλωσε παντελή άγνοια για το τι εστί GPT3, προαναγγέλλοντας έτσι το δυσοίωνα ψηφιακό μας μέλλον.

Παραφωνία της χρονιάς: στον κατά τεκμήριο καλλίφωνο τέως υφυπουργό Πολιτισμού Μιχάλη Χατζηγιάννη. Ο οποίος όχι μόνο τραγούδισε το Happy Birthday στα γενέθλια του πρίγκιπα Νικόλαου της Στράκκας, αλλά πληροφόρησε το φιλοθεάμον κοινό με σχετική ανάρτηση στον επίσημο λογαριασμό του υφυπουργείου Πολιτισμού όπου ανέγραψε επί λέξει και εντελώς ανερυθρίαστα: «Ο Πρόεδρος του ΔΗΚΟ έσβησε τα κεράκια στην εντυπωσιακή τούρτα γενεθλίων του έχοντας στο πλευρό του την αγαπημένη του σύζυγο, Γιώτα Παπαδοπούλου, στενούς συνεργάτες και φίλους. Νικόλαος και Γιώτα Παπαδοπούλου έκλεψαν τα βλέμματα με το χορό που χάρισαν για λίγο στους καλεσμένους τους, με αυτούς να χειροκροτούν με ιδιαίτερο ενθουσιασμό».

Ψευδογκλάμουρ της χρονιάς: στην πρώην υπουργό Πρετ α Πορτέ και νυν σοσιαλιτέ της λεμεσιανής Ριβιέρας Έμιλυ Γιολίντ για την ευρη-

Τα καρτέ της μείζονος περιοχής πρωτεύουσας βράβευσαν 10 προσωπικότητες οι οποίες ξεχώρισαν, για τους σωστούς ή τους λάθος λόγους, το 2023.

ματικότητά της. Η (γενικώς και αορίστως) ανθυποσελέμηριτ ανέβασε φωτογραφίες στα social media όπου δεχόταν τις ευλογίες του Ποντίφικα ντυμένη σύμφωνα με το πρωτόκολλο των υψηλών προσκεκλημένων όταν συναντούν τον Πάπα σε ιδιωτική ακρόαση. Πλην όμως, μια προσεκτικότερη μελέτη των φωτογραφιών κατέδειξε την απείρου κάλλους γελοιότητα: το γεγονός δηλαδή ότι η έρμη η Έμιλυ πήγε στο Βατικανό με εισιτήριο που αγόρασε όπως εκατοντάδες άλλοι τουρίστες! Εναλλακτικός τίτλος βραβείου: «Το κράξιμο της χρονιάς».

Γκλάμουρ της χρονιάς: στην ηγερία των σοσιαλιτέ Κάτια Θεοδότη για το κοσμικό υπερθέαμα στη Villa Erba της λίμνης Κόμο. Ο γάμος της

χρονιάς, του Γιώργου Θεοδότη και της Έλιν Μισιρλή, έδωσε την ευκαιρία στην ευτυχή μπτέρα να ανεβάσει τον πήχη τόσο ψηλά ώστε οι υπόλοιπες σοσιαλιτέ να περνούν με άνεση από κάτω.

Παραλήρημα της χρονιάς: στον Μητροπολίτη Μόρφου Νεόφυτο. Ο ιδιοσυγκρασιακός ιερωμένος με την ακαλίνωτη φαντασία, κατά τη διάρκεια του 2023 είπε πολλά και φαντάστηκε άλλα τόσα. Η κορυφαία στιγμή του παραληρήματος του όμως δεν ήταν ούτε οι θεωρίες συνωμοσίας για τα εμβόλια, ούτε οι καταγγελίες για τη νέα σατανική τάξη πραγμάτων. Αλλά η γλαφυρή (sic) αναφορά σεξουαλικού περιχομένου η οποία κατάφερε να γίνει viral σε μια εποχή που τα έχουμε

δει και ακούσει όλα. «Το γ@@@@ι μέσα στον γάμο είναι ευλογημένη πράξη» είπε ο αθεόφοβος κι έγινε χλαπαταγή.

«Beef» της χρονιάς: στις κυρίες Πόπη Κανάρη και Χριστίνα Γιαννάκη, αν και οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ δεν αιφνιδιάστηκαν καθώς «κρατάει χρόνια αυτή η κολόνια». Η επικύρωση διαστάσεων κόντρα τους μπορεί να προκάλεσε πονακέφαλο στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη, έδωσε όμως τροφή για ένα ανελέητο τρολάρισμα στα social media. Έξι μήνες μετά δεν απαντήθηκε το αμείλικτο ερώτημα για την αυθεντικότητα των πτυχίων της κυρίας Γιαννάκη, η οποία να θυμίσουμε ότι αρνήθηκε τη ρηζικέλευση πρόταση της υπουργού για προφο-

ρικό τεστ αγγλικών σε υπηρεσιακό meeting.

Ελαφρολαϊκό Ρεσιτάλ της χρονιάς: στην αντιπρόεδρο του ΔΗΣΥ Σάβια Ορφανίδου. Το βραβείο δόθηκε παμπηφεί, τόσο για το θαρραλέο στιλιστικό της εγχείρημα σύμφωνα με τα εγχώρια ΜΜΕ («Εντυπωσιακή στην Γκάνα - Φόρεσε την πιο ανατρεπτική παντελόνια») όσο και για το ρεσιτάλ ερμηνείας στις 50 ερωτήσεις του Must Talk. Η εξωστρεφής Σάβια πέρα από αληθινό κελεπούρι για τις σατιρικές στήλες αποτελεί την επιτομή της μεταπολιτικής σε μια εποχή μάλιστα που το είδος ανθίζει.

Υπαρκτός Σουρεαλισμός της χρονιάς: στην Ελένη Σταύρου, ευρω-

βουλευτή απαράμιλλου ταπεραμέντου, αδυναμία της στήλης, των καρτέ και της Ιουλίας Παλαιολόγου Ουίλσον προσωπικά. Η ανεξάντλητη ομολογουμένως πολιτικός (η οποία έχει μέσα της «τις κολώνες του Παρθενώνα και τον Σταυρό του Κυρίου» - για να μην ξεχνιόμαστε) κατάφερε να εκπλήξει τους πάντες με μια μιλιτέρ εμφάνιση (τύπου «Φανταρίνες» της Ρένας Βλαχοπούλου) στα μετόπισθεν του πολέμου στο Ισραήλ.

Γκάφα της χρονιάς: στη σοβαρή και πάντοτε μετρημένη Χριστιάνα Ερωτοκρίτου, η οποία είτε έπεσε θύμα υπερβάλλοντος ζήλου είτε άγνοιας. Η βουλευτής ανέβασε φωτογραφία από παρέλαση για την εθνική επέτειο, επεξεργασμένη με την μέθοδο της τεχνητής νοημοσύνης, εξ ου και τα τραγικά (ή μάλλον τραγελαφικά) αποτελέσματα: Παραμορφωμένα πρόσωπα, που στην καλύτερη περίπτωση θύμιζαν Walking Dead και στη χειρότερη Hallo-ween. Ο χαμός που ακολούθησε είχε πανεθνικό χαρακτήρα αφού ασκολύθηκαν με το γεγονός και ΜΜΕ πανελλαδικής εμβέλειας.

«Talk of the town» της χρονιάς: στον «Jow Low ο Προεδρικός Βαφτιστικός», το πιο πολυδιαβασμένο parody account που όχι μόνο έδωσε συνέντευξη στην Κατερίνα Ηλιάδη, αλλά πυροδότησε έντονες συζητήσεις (και ανυπόστατα κουτσομπολιά) σε σχέση με την αληθινή ταυτότητά του. «Τα πράγματα βεβαίως είναι πολύ πιο απλά αγαπητές φίλες» είπε η Ιουλία ολοκληρώνοντας την απονομή των βραβείων. «Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες πρόκειται για πρόσωπο που ζει στις ΗΠΑ, ευκατάστατο, με επαγγελματική δραστηριότητα στον χώρο της τεχνολογίας και με εξαιρετικές πηγές στην ημεδαπή. Όλα τ' άλλα είναι εκ του πονηρού. Καλό νέο έτος!».

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»

31.12.1933

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ: Τι μας επιφυλάσσει το 1934, επί τη βάσει της μελέτης των άστρων, της Θεσεώς των και της πορείας των εις τον αιθέρα; [...] Ο Ηλιος εισέρχεται εις το ζωδιακόν σημείον του Αιγόκερω, τουθ' όπερ αποτελεί ευχάριστον οιωνόν, και προμηνύει βελτίωσιν της

όλης καταστάσεως. Η γενική κρίσις μέλλει, αναμφιβόλως, να παρουσιάση ύφεσιν. Αντιθέτως το Χρηματιστήριον θα παραμείνη πάντοτε εις πολύ κακήν κατάστασιν και εκείνοι οι οποίοι αποζούν εξ αυτού θα δοκιμασθούν σκληρώς. Η ανεργία θα επεκταθή λόγω του οικονομικού πολέμου, ο οποίος πλήττει κυρίως τας εξαγωγικάς βιομηχανίας και το εμπόριον. Η διεθνής πολιτική θα παρουσιάσῃ μιαν περίοδον σχετικής γαλήνης διότι η πάλη των επιρροών θα μεταφερθή επί του οικονομικού πεδίου. Αλλ' η γαλήνη αυτή δεν σημαίνει βελτίωσιν των σχέσεων.

ΑΙΟΛΟΥ: Εξαιρετική η συρροή κόσμου εφ'ότος εις την οδόν Αιόλου, και ζωηρότατη κατά τα ειωθότα. Πυκνή μάζα κινείται ένθεν και ένθεν των προκείμενων παραπηγμάτων των μικροπωλητών, δημιουργούσα, παρά το ψύχος, θερμίν αιτμόσφαιραν. Εν τούτοις, τίποτε το πρωτότυπον εφ'ότος. Πολλοί λέγουσιν ότι τα παντοειδή παιχνίδια είνε απλώς υπολείμματα των περυσινών. Εν τα μεταξύ η αστυνομία εις την οδόν Αιόλου «τσιμπάει» τους περισσότερους κλέπτας, οι οποίοι εξαφρίζουν τα περισσότερα πορτοφόλια των αγοραστών μαζί με τας εισπραξεις των πωλητών.

ΤΗΛΕΦΩΝΟ: Εις όλα τα πολλαπλά και πολυσύνθετα διαμερίσματα και γραφεία της Βουλής δεν υπάρχουν διόλου τηλεφώνω και μόνον εν (αριθμ. 1) του γραφείου Γεν. Γραμματείας υπάρχει, ανεπαρκές διά την εξυπηρέτησιν τώσων αναγκών. Η κυριωτέρα υπηρεσία, η του γραφείου Τύπου, στερείται τηλεφώνων. Το προϊστορικόν τοιοούτον ευρίσκειται εν αχρηστία από πολλού. Δεν θα ήτο δυνατόν άρα γε να εγκατασταθῇ εκεί ένα τηλεφώνον, διά την χρήσιν τουλάχιστον των δημοσιογράφων;

Αρχές Ιανουαρίου -και επειδή έχει ήδη ανακοινωθεί συμφωνία για ιδιόκτητο γήπεδο του ΑΠΟΕΛ- συγκαλείται έκτακτο συνέδριον του ΑΚΕΛ Αριστερά, λίγο Δεξιά, Παλιές Δυνάμεις και Ομόνοια 1948, όπου ο Στέφανος Στεφάνου εξαγγέλλει ήγηση του Ομόνοιας στις Χαλεπινές, ενώ τα στελέχη του Κόμματος τραγουδούν «στην άμυνα lionτάρια, επίθεση κανόνια, και του λαού ομάδα». Κάποιοι παλαιότεροι, φωνάζουν συγκινημένοι «πρωτόθλημα και κύπελλο και Τάσσο πρόεδρο».

Τον Φεβρουάριο -και συγκεκριμένα 14 του μηνός, που είναι του Αγίου Βαλεντίνου- ο νεαρός συνταξιούχος παίρνει ένα μπουκέτο λουλούδια με κάρτα που γράφει «κάνε το σωστό και θα είμαι δίπλα σου για πάντα». Ο αποστολέας της κάρτας θα παραμείνει ένα άλλο μυστήριο, παρόλο που τα αρχικά Α και Α παραπέμπουν στην Αλεπού Αργάκας. Ο γενικός ελεγκτής στέλνει στην Αρχή κατά της Διαφθοράς άλλες πέντε «ανώνυμες» καταγγελίες κατά του Αγγελίδη.

Τον Μάρτιο, το Volt κάνει αίτηση για άδεια φωτοβολταϊκού πάρκου και έτσι εκτός από Κόμμα μετατρέπεται και σε Εταιρεία Παραγωγής Ενέργειας μέσω ΑΠΕ.

Τον Απρίλιο, και συγκεκριμένα πρώτη Απριλίου, που είναι και εθνική εορτή, ο πρόεδρος κάνει τα εγκαίνια της μακέτας του γηπέδου του ΑΠΟΕΛ. Το κέφι ανάβει με τραγούδια από τον Μιχάλη Χατζηγιάννη ο οποίος όμως φεύγει γρήγορα γιατί πρέπει να ετοιμαστεί για τα γενέθλια του Νι-

ΟΜΗΡΟΥ & Σ Ε Β Ε Ρ Η / Γράφει ο ΟΝΑΣΕΑΓΩΡΑΣ

Το 2024 είναι δίσεκτο έτος

Νενικήκαμεν!

κόλα Παπαδόπουλου.

Τον Μάιο ο υφυπουργός Καινοτομίας συγκαλεί δημοσιογραφική διάσκεψη στην οποία ανακοινώνει πως τώρα που ξέστανε ο καιρός έχουν βγάλει τους σέρβερ στην ταράτσα για να στεγνώσουν. Ο γενικός ελεγκτής στέλνει συνολικά άλλες δέκα «ανώνυμες» καταγγελίες στην Αρχή κατά της Διαφθοράς. Πέντε για τον Αγγελίδη, τρεις για τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και δύο για την Αννίτα. **Τον Ιούνιο** έχουμε τις εκλογές, υπάρχουν φοβερές ανατροπές αλλά όπως πάντα στο τέλος όλοι δηλώνουν κερδισμένοι, ικανοποιημένοι και πως έχουν λάβει τα μνημόνια από τον κόσμο. Χιλιάδες ψηφοφόρων, όπως είναι πια το έθιμο, συγκεντρώνονται στο στάδιο Ελευθερία για να δουν τον Μάριο Καρογιάν στην εξέδρα να πανηγυρίζει ενώ το εκσασιασμένο

πλήθος φωνάζει «στο ΔΗΚΟ ανήκει αυτή η μεγάλη νίκη».

Τον Ιούλιο ο υφυπουργός Ενέργειας κύριος Παπαναστασίου υπόσχεται και πάλι φθνότερα καύσιμα, προτρέπει τους οδηγούς να μην προμηθεύονται βενζίνη από τα κατεχόμενα και τους συμβουλεύει να προτιμούν το βενζινάδικο της Πρωτοψάλτη στα σύννεφα.

Τον Αύγουστο ο πρόεδρός μας μπαίνει επιτέλους στο ρεκόρ Γκίνες. Σε μια μέρα κάνει τα εγκαίνια σε δύο μπουτικ, μια ψαροταβέρνα και τρία φρεστιβάλ. Επίσης, βαφτίζει μια Φρεγάτα του κυπριακού πολεμικού ναυτικού. Μετά από πληροφορίες της ΚΥΠ η αστυνομία ανακαλύπτει σε υπόγειο στην παλιά Λευκωσία τον γιο ελεγκτή, την αδερφή και τον Χασαπόπουλο να γράφουν νέες ανώνυμες επιστολές-καταγγελίες κατά Αγγελίδη,

πρόεδρου και Αννίτας.

Τον Σεπτέμβριο, στην ταράτσα παραλιακού πύργου της Λεμεσού ο Νίκος Αναστασιάδης παρουσιάζει το βιβλίο του με τίτλο «το Διαβήτη της Ευτυχίας» το οποίο είναι γεμάτο με χρήσιμες συμβουλές στα θέματα διαλογισμού, ευεξίας, εσωτερικής γαλήνης και φρενγκ σούι.

Τον Οκτώβριο ο γενικός ελεγκτής εντοπίζει πιθανή παρατυπία στον κήπο του Προεδρικού. Η Ελεγκτική Υπηρεσία, η οποία εργάστηκε για το θέμα σχεδόν όλη τη χρονιά, παρουσιάζει έρευνα 7.000 σελίδων με βάση την οποία το αυτόματο σύστημα ποτίσματος στον κήπο του Προεδρικού πιθανόν να μην είναι πολύ αποτελεσματικό και να χάνονται δύο περίπου λίτρα νερού την ημέρα. Καλούνται εμπειρογνώμονες από το εξωτερικό για να ερευνήσουν το νέο σκάνδαλο. Φήμες πως ο πρόεδρος θα κάνει τον πρώτο του ανασχηματισμό.

Το Νοέμβριο ο υπουργός Οικονομικών κύριος Κεραυνός ανακοινώνει την προκήρυξη 5.000 νέων θέσεων στο δημόσιο τομέα. Οι περισσότεροι θα εργοδοτηθούν σαν σύμβουλοι επικοινωνίας στο Προεδρικό.

Τον Δεκέμβριο πολυμελής αποστολή μεταβαίνει με το ιδιωτικό μας τζετ στη Νέα Υόρκη για συνάντηση με τον γενικό γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Η συνάντηση διαρκεί περισσότερο από εφτά λεπτά και στο τέλος ο κύριος Γκουντέρες μας βεβαιώνει ότι στηρίζει τη θέση της πλευράς μας για ελεύθερη διακίνηση στις ελεύθερες περιοχές. Νενικήκαμεν!

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Όταν τον Μάρτιο του 2023, ο Νίκος Χριστοδουλίδης μετακόμιζε στον Προεδρικό Λόφο, η εκλογή του θεωρείτο από πολλούς ως η ανατροπή του πολιτικού σκηνικού. Όχι μόνο γιατί ο κραταιός άνδρας της Δεξιάς, Αβέρωφ Νεοφύτου έμενε εκτός του δεύτερου γύρου, με τις αλλαγές στον Δημοκρατικό Συναγερμό να μετεξελίσσονται σε τεκτονικές, αλλά και για τον τρόπο που ο Νίκος Χριστοδουλίδης αναδείχθηκε στην εξουσία. Ήταν το πρώτο πολιτικό πρόσωπο που εκλέχθηκε χωρίς την επίσημη στήριξη ενός εκ των δύο μεγάλων κομμάτων, το πρόσωπο που κατάφερε να πείσει μία μεγάλη μερίδα της κοινωνίας, ότι η υποψηφιότητά του προέρχεται από την κοινωνία και σε εκείνην λογοδοτεί. Ένα πολιτικό πρόσωπο που δημιούργησε και τις προσδοκίες του άφθαρτου που θα αλλάξει την πολιτική, έστω κι αν ο ίδιος ήταν πρωταγωνιστής του πολιτικού σκηνικού της τελευταίας δεκαετίας. Και ενώ υπήρχαν υψηλές προσδοκίες γύρω από το τι θα μπορούσε να αλλάξει και με ποιους θα κυβερνούσε, στους πρώτους δέκα μήνες διακυβέρνησής του, φαίνεται πως αυτές οι προσδοκίες περνούν πολύ πιο κάτω από τον πήχη.

Μία γενικευμένη δυσφορία επικρατεί, εντός των συνεργαζόμενων κομμάτων, εντός του Υπουργικού, ενώ η ανασφάλεια στο Προεδρικό ενισχύεται μέρα με τη μέρα. Το ερώτημα είναι τι προτίθεται να κάνει με τον νέο χρόνο διακυβέρνησής του για να αλλάξει το κλίμα δυσφορίας που επικρατεί και πόσο εύκολο

Υπουργοί παρουσιάζονται ως οι αδύναμοι κρίκοι που μετρούν αντίστροφα για την αντικατάστασή τους, ίσως και πριν τις διπλές εκλογές του Ιουνίου.

είναι πλέον ένα πολιτικό restart. Ήδη εδώ και καιρό υπάρχει η παρτεταμένη ψημολογία ανασχηματισμού, με υπουργούς να μετρούν αντίστροφα τον χρόνο για την αποχώρησή τους.

Ένας παρατεταμένος ανασχηματισμός

Πρώτο ρήγμα στην εικόνα του ήταν το Υπουργικό του Συμβούλιο και ό, τι προηγήθηκε στην τελική διαμόρφωσή του. Είχε υποσχεθεί ένα Υπουργικό Συμβούλιο αρίστων που να περιλαμβάνει μη κομματικά στελέχη, πρόσωπα πετυχημένα στον κλάδο τους και κατέληξε τελικά έρμαιο των κομματικών παζαριών. Πρόσωπα, χωρίς πολιτικό αποτύπωμα, με εμφανείς ελλείψεις, αδυναμίες σε θέματα κυβερνησιμότητας και την ίδια στιγμή αναλωσιμοί. Η ανεπάρκεια φάνηκε από το πρώτο διάστημα, ενώ οι διαρροές περί αντικατάστασης ενέτειναν το ήδη κακό κλίμα. Ένα κακό κλίμα που οδήγησε στην περαιτέρω απονεύρωση υπουργών αλλά και στην ανυποληψία τους εντός των υπουργείων τους.

Ο κύκλος των χαμένων υπουργών

Οι μόνοι επί του παρόντος που αντικαταστάθηκαν ήταν ο υφυπουργός Πολιτισμού Μιχάλης Χατζηγιάννης και η αναπληρώτρια κυβερνητική εκπρόσωπος Δόξα Κωμοδρόμου μετά το σκάνδαλο που προέκυψε με τις υπερφορίες της τελευταίας. Πέραν των εν λόγω προσώπων ωστόσο, αρκετοί έχουν προκαλέσει τη δυσφορία του όλο αυτό το διάστημα. Πρώτη στη λίστα θεωρείται η υπουργός Υγείας Πόπη Κανάρη με τον πρόεδρο να έχει ήδη βολιδοσκοπήσει πρόσωπα για την αντικατάστασή της, όπως πολύ πιθανή θεωρείται η αποχώρηση του υπουργού Άμυνας Μιχάλη Γιωργάλλα. Δυσφορία επικρατεί από το καλοκαίρι για την υπουργό Δικαιοσύνης Άννα Κουκκίδου Προκοπίου και τους χειρισμούς της στα επεισόδια της Έμπας και της Λεμεσού. Για τον υφυπουργό Κοινωνικής και Έρευνας Φίλιππο Χατζηχαριά, ακούγεται όλο αυτό το διάστημα πως θα υπάρξει αντικατάσταση καθώς η ανεπάρκειά του στον τομέα

είναι εμφανής. Δεν είναι τυχαίο ότι και εταιρείες που ασχολούνται με την τεχνολογία και τις τηλεπικοινωνίες έχουν εκφράσει τη δυσφορία τους για την έλλειψη συνεννόησης μαζί του. Και ο υπουργός Ενέργειας Γιώργος Παπαναστασίου προκάλεσε βεβαίως αναστάτωση με την αμετροέπεια των δηλώσεών του για το θέμα Αφροδίτη αλλά και με την ευθεία σύγκρουσή που είχε με το Δ.Σ. της ΑΗΚ. Επί του παρόντος, ωστόσο, δεν τίθεται ζήτημα αντικατάστασής του σύμφωνα με κυβερνητικούς κύκλους.

Η περίπτωση Μάκη Κερανού

Θέμα φαίνεται να υπάρχει από καιρό με τον υπουργό Οικονομικών Μάκη Κερανό καθώς από το καλοκαίρι που πέρασε υπήρξαν βολιδοσκοπήσεις για αντικατάστασή του, χωρίς κατάληξη. Οι λόγοι ποικίλουν. Κάποιοι πολιτικοί κύκλοι επισημαίνουν ότι η φιλοσοφία του κ. Κερανού στην οικονομία δεν συμβαδίζει με τις σημερινές προκλήσεις της. Ο ίδιος φέρεται να δυσφορεί και από το γεγονός ότι ο Νίκος Χριστοδουλίδης δεν επιδίδει στενότερη επαφή και διαβούλευση μαζί του, όπως έκαναν άλλοι πρόεδροι με τους υπουργούς τους και ιδιαίτερα με αυτόν που είχε το χαρ-

τοφυλάκιο της Οικονομίας. Δεν πέρασε απαρατήρητη και η αποστασιοποίησή του από το θέμα ΑΤΑ, καθώς εδώ και καιρό διαρρέεται πως η τελική συμφωνία έγινε ερήμην του. Θεση, η οποία διαφεύδεται από το υπουργείο Εργασίας. Ερώτημα βεβαίως είναι, αν οι θέσεις του για το ΓεΣΥ, ότι αποτελεί κίνδυνο για τα δημόσια οικονομικά σε συνδυασμό με επικρίσεις που δέχεται για την αύξηση του κρατικού μισθολογίου, θα οδηγήσουν τελικώς στην αποχώρησή του.

Οι τοίχοι έχουν αυτιά στο Προεδρικό

Όμως το Υπουργικό Συμβούλιο δεν είναι το μόνο για το οποίο ανησυχεί ο πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ζητήματα υπάρχουν και για την επάρκεια του Προεδρικού. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας φρόντισε να στελεχώσει το Προεδρικό με πρόσωπα του πολύ στενού του κύκλου και οικογενειακού του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της ενισχυμένης καχυποψίας που τον διακατέχει μετά το πάθημα Μανώλη. Οι τελευταίες διαρροές στον Τύπο, κυρίως η διαρροή για την έκθεση του γενικού ελεγκτή και τα επιδόματα που λάμβανε ο ίδιος, έχουν προκαλέσει συζητήσεις για το ποιος ήταν η διαρροή του Προεδρικού. Εκτός

των διαρροών ζήτημα τίθεται για την γενικότερη απειρία που επικρατεί. Φάνηκε στον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης Κωμοδρόμου, φαίνεται και με την απουσία συντονισμού Προεδρικού-υπουργείων, φάνηκε και με την κακή επικοινωνία που υπάρχει για νομοσχέδια μεταξύ κυβέρνησης και συγκυβέρνησης. Η λύση θεωρήθηκε η μετακίνηση αριθμού λειτουργιών που ανέλαβαν κατά τα άλλα να συντονίζουν το κυβερνητικό έργο, όμως προς το παρόν το μόνο που έχουν προκαλέσει είναι την ενόχληση της γενικής διεύθυνσης των υπουργείων.

Πριν τις εκλογές του Ιουνίου

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης όπως είχε αποκαλύψει η «Κ» ανέμενε την διεξαγωγή των διπλών εκλογών τον προσεχή Ιούνιο ούτως ώστε να προχωρήσει στον ανασχηματισμό, ελπίζοντας πως στο άρμα θα προσδεσνόνταν και ο ΔΗΣΥ. Κυβερνητικές πηγές εκτιμούν πως το θέμα του ανασχηματισμού θα αποσχολήσει νωρίτερα, ίσως προτού ολοκληρωθεί τον πρώτο χρόνο διακυβέρνησης, ενώ ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει ήδη διαμνύσει στο περιβάλλον του πως δεν θα ακολουθήσει το παράδειγμα των προκατόχων του που ανέμεναν την

συμπλήρωση των 18 μηνών για να μπορέσουν οι υπουργοί να λάβουν υπουργική σύνταξη. Στόχος του Νίκου Χριστοδουλίδη είναι να στείλει το μήνυμα με τον νέο χρόνο της αίσθησης του πολιτικού restart. Στις προτεραιότητες είναι να βελτιώσει την καθημερινότητα των πολιτών, ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν την υγεία –αυτός ήταν και ένας από τους λόγους που προκάλεσαν δυσφορία στο Προεδρικό οι δηλώσεις Κερανού– υπηρεσίες που αφορούν την εκπαίδευση, καλύτερη διαχείριση του μεταναστευτικού ενώ την ίδια στιγμή έχει συγκεκριμένο πλάνο για το κυκλοφορικό που θέλει να το βελτιώσει. Ο ίδιος, με την άφιξη και την έρευνα του FBI στην Κύπρο, θέλει να στείλει παράλληλα το μήνυμα πως θα φτάσει μέχρι τέλους με την πάταξη της διαφθοράς, όποιον κι αν αφορούν τα ευρήματα, ενώ με το γνωμοδοτικό συμβούλιο και την επιλογή προσώπων στο Δ.Σ. των ημικρατικών, θέλει να αποτινάξει από πάνω του την αίσθηση που επικρατεί περί κομματικών παζαριών και βολεμάτων.

Η χρονική συγκυρία

Το ερώτημα βεβαίως είναι πόσο ευνοεί τον Νίκο Χριστοδουλίδη

πολιτικά μία τέτοια κίνηση ανασχηματισμού, αυτό το διάστημα. Και σίγουρα πόσο βοηθά τη σχέση του με τα κόμματα της συγκυβέρνησης. Αναμφίβολα η αλλαγή προσώπων που έχουν φθαρεί από τη διακυβέρνηση ή που έχουν ήδη δώσει ό,τι μπορούσαν να δώσουν θα βοηθήσει και τη βελτίωση του κλίματος αλλά και τις προσπάθειες μιας σωστής επανεκκίνησης, στέλνει όμως παράλληλα το μήνυμα πως ένας ευρύς ανασχηματισμός τον πρώτο χρόνο διακυβέρνησης είναι και παραδοχή ήττας. Το κύριο ζήτημα σε όλο αυτό είναι η χρονική συγκυρία του ανασχηματισμού.

Αν ο ανασχηματισμός πραγματοποιηθεί αμέσως μετά την αλλαγή του χρόνου, θα δοθεί ο χρόνος στο νέο Υπουργικό να παράξει δουλειά βελτιώνοντας και την εικόνα της κυβέρνησης αλλά και αυτής των κομμάτων προεκλογικά.

Ένας ανασχηματισμός λίγο πριν τις διπλές εκλογές θα προκαλέσει σύγχυση και σίγουρα δεν θα βοηθήσει στα ποσοστά των κομμάτων. Πολλά θα είναι τα στελέχη που προσέβλεπαν σε υπουργοποίηση που θα νιώθουν προσβεβλημένα από τον πρόεδρο για το γεγονός ότι έμεναν αναξιοποίητα για ακόμη μια φορά. Αυτό ενδεχομένως να μειώσει τα κίνητρα να δουλέψουν προεκλογικά για το κόμμα τους και πιθανώς να εντείνει τις κακές σχέσεις Προεδρικού-συγκυβερνώντων κομμάτων. Το νέο Υπουργικό δεν θα έχει τον χρόνο να αποδείξει τις ικανότητες και την επάρκεια του ούτως ώστε να αποδώσει στην κάλη.

Ένας ανασχηματισμός μετά τις

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης ανέμενε την πρόσδεση του ΔΗΣΥ στον επικείμενο ανασχηματισμό, ωστόσο αυτό το σενάριο φαίνεται να απομακρύνεται.

εκλογές ενισχύει το κίνητρο για να δουλέψουν τα κόμματα, ωστόσο απονευρώνει πλήρως εκείνους τους υπουργούς που βρίσκονται ήδη με το ένα πόδι εκτός.

Ο ΔΗΣΥ και οι δύο βάρκες

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης ήλπιζε από τις πρώτες μέρες της εκλογής του ότι τελικά ο ΔΗΣΥ θα συμπελεύσει μαζί του, επικρατούσε από την αρχή της διακυβέρνησής του. Εξαιτίας αυτής της ελπίδας, κάποιοι πολιτικοί εκτιμούν πως καθυστέρησε όσο μπορούσε τον ανασχηματισμό και εξαιτίας αυτής της σκέψης υπήρχαν στο Υπουργικό Συμβούλιο πρόσωπα με σαφή ημερομηνία λήξης ούτως ώστε να αντικατασταθούν με την πρώτη ευκαιρία από στελέχη του ΔΗΣΥ. Το σενάριο του ΔΗΣΥ στην συγκυβέρνηση εγκαταλείπεται όσο περνά ο χρόνος, και οι λόγοι ποικίλουν. Για παράδειγμα, ο ΔΗΣΥ θεωρείται επίσημα αντιπολίτευση όμως επωφελείται πλήρως με μικροεμπρηστικές από το Προεδρικό.

Και ο ΔΗΣΥ όμως βοηθά με τη σειρά του παράλληλα την κυβέρνηση μέσα στη Βουλή και αυτό φάνηκε κατά τη συζήτηση του προϋπολογισμού και την απουσία σοβαρών τροπολογιών. Παρότι ο Νίκος Χριστοδουλίδης διαρρέει ονόματα πρωτοκλασάτων στελεχών που θέλει να μπουν στην κυβέρνησησή του και παρά τις δημόσιες προσκλήσεις προς τον Συναγερμό για να μπει στην κυβέρνηση, επίσημη βολιδοσκοπηση δεν έχει γίνει. Η συζήτηση για το πού θα πρέπει να βρίσκεται ο Συναγερμός θα επαναληφθεί την επομένη των εκλογών.

Ένα καλό αποτέλεσμα θα θεωρηθεί επιβάρυνση του διόπτρου που κρατά αυτή τη στιγμή το κόμμα. Ένα κακό αποτέλεσμα θα ενισχύσει την γκρίνια και την ένταση μεταξύ των δύο πόλων. Η μία πλευρά θα επιμένει ότι ο λόγος της ήττας ήταν η μη συμμετοχή του ΔΗΣΥ στην κυβέρνηση και η άλλη τάση θα καταγγέλλει την ελαφροφτερίζουσα στάση του κόμματος απέναντι στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη για το αποτέλεσμα.

Το 2023 ήταν ιδιαίτερα γενναιόδωρο για τον Νίκο Χριστοδουλίδη καθώς εκλέχθηκε πρόεδρος της Δημοκρατίας, όμως το τέλος του χρόνου τον βρίσκει ενώπιον σοβαρών δυσκολιών που επηρεάζουν τον τρόπο διακυβέρνησής του.

Ένα αργοπορημένο restart για τον Χριστοδουλίδη

Τα πρόσωπα που αλλάζουν το 2024, η εικόνα που φθάρηκε και οι νέες προκλήσεις ενώπιον του

Μία εικόνα που φθείρεται

Για ποιο λόγο όμως η εικόνα της διακυβέρνησης Χριστοδουλίδη φθάρηκε σε τέτοιο βαθμό και μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, ώστε σήμερα να μιλάμε για την ανάγκη εκ βάθρων αλλαγών; Στο Προεδρικό εξηγούν πως αυτούς τους μήνες διακυβέρνησης, λήφθηκαν αποφάσεις οι οποίες χρονολογούνταν, όπως είναι το στεγαστικό, η ρύθμιση των εκποιήσεων, η εφαρμογή της ΑΤΑ, ωστόσο σε θέματα εντυπώσεων όπως εκτιμούν, χάλασε η εικόνα. Το κατά πόσο η φθορά περιορίζεται σε θέμα εικόνας και εντυπώσεων ή αν η φθορά κατακλύζει πλέον και την ουσία της πολιτικής, είναι ένα ζήτημα που συζητείται εντόνως.

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης καλλιέργησε προεκλογικά προσδοκίες σε τέτοιο βαθμό που αναπόφευκτα αυτοεγκλωβίστηκε στις

υποσχέσεις του και αναιρέθηκε όταν τελικά ανέλαβε το πηδάλιο της χώρας. Είχε προεκλογικά δεσμευτεί πως με την οικονομία δεν θα παίξει, ωστόσο οι επικρίσεις για την αύξηση του κρατικού μισθολογίου και το μέλλον των δημόσιων οικονομικών ενισχύονται. Είχε υποσχεθεί άρση του αδιεξόδου στο Κυπριακό που ναι μεν δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τον ίδιο, ωστόσο έδωσε έμφαση σε μία –από την αρχή– φιλόδοξη πρόταση διορισμού απεσταλμένου της Ε.Ε. για το Κυπριακό που όχι μόνο δεν υλοποιήθηκε αλλά ενίσχυσε την αίσθηση ότι ο στόχος της ήταν καθαρά επικοινωνιακός, όπως επικοινωνιακός θεωρήθηκε και ο περιβόητος ανθρωπιστικός διάδρομος για τη Γάζα και όσα εκτυλίχθηκαν. Η κριτική πολλές φορές επικεντρώνεται

στο αδύναμο Υπουργικό Συμβούλιο, ωστόσο η ανεπάρκεια των υπουργών αποτελεί δική του επιλογή και δική του ευθύνη. Υπάρχουν οι αδύναμοι κρίκοι, όμως πολιτικοί κύκλοι σημειώνουν πως ο Νίκος Χριστοδουλίδης δεν έχει κτίσει μία στενή σχέση με τους υπουργούς του. Η περίπτωση Κερανού είναι ενδεικτική, που αποδεικνύει ότι δεν συζητά κατ' ιδίαν τα μεγάλα ζητήματα ενώ συμπεριφέρεται πολλές φορές ως υπουργός Εξωτερικών, καπελάνοντας τον υφιστάμενο υπουργό Εξωτερικών Κωνσταντίνο Κόμμο. Ξοδεύει πολύ χρόνο σε κοινωνικές επαφές, εγκαίνια, εκδηλώσεις και ταξίδια, με αποτέλεσμα να εγείρονται και ερωτήματα για το πότε βρίσκει χρόνο να κάνει αυτό για το οποίο εκλέχθηκε. Να κυβερνήσει αυτό τον τόπο.

H Annita Δημητρίου γνωρίζει καλά πως την περιμένουν στη γωνία γι' αυτό και αναλαμβάνει προσωπικά τις ευρωεκλογές.

O Στέφανος Στεφάνου έστειλε ξεκάθαρο μήνυμα πως θα πρέπει να υπάρχει ίση εκπροσώπηση αντρών και γυναικών, ενώ βέβαιη θεωρείται και η συμπερίληψη υποψήφιου της τουρκοκυπριακής κοινότητας.

O Νικόλας Παπαδόπουλος σε μία προσπάθεια να ανεβάσει τα ποσοστά του κόμματος, πρότεινε θέση στο ψηφοδέλτιο σε κάποιους εκ των βουλευτών του με μεγάλη απήχηση στον κόσμο.

Μία θέση εντός Ευρωκοινοβουλίου είναι ο στόχος της ΔΗΠΑ με τον Μάριο Καραγιάν να βρίσκεται σε διαβουλεύσεις με πιθανούς υποψηφίους.

O Μαρίνος Σιζόπουλος αυτή την περίοδο βρίσκεται σε συνεχής επαφές ενώ όπως διαμνύεται έχει καταλήξει σε μία λίστα δέκα ατόμων.

Κανείς δεν αμφισβητεί ότι τα ποσοστά που θα λάβει κάθε κόμμα στις ευρωεκλογές θα αποτυπώνουν και τη δυναμική που έχει εντός του πολιτικού σκηνικού.

Της **ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Μπορεί το μεγάλο παζάρι μεταξὺ των κομμάτων να έχει σχεδόν ολοκληρωθεί και να βρίσκονται στο τελικό στάδιο συμπλήρωσης και των τελευταίων κομματιών του παζλ που ονομάζεται δημοτικές εκλογές, ωστόσο ο νέος χρόνος θα φέρει τη λήψη δυσκολότερων αποφάσεων μιας και θα πρέπει να καταρτιστούν και τα ψηφοδέλτια για τις ευρωεκλογές.

Άλλωστε, κανείς δεν αμφισβητεί ότι τα ποσοστά που θα λάβει κάθε κόμμα στις ευρωεκλογές θα αποτυπώνουν και τη δυναμική που έχει εντός του πολιτικού σκηνικού. Αν προστεθεί και το γεγονός πως στα δύο μεγάλα κόμματα, ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ, είναι οι πρώτες ευρωεκλογές των νέων ηγεσιών τους και δεν θα ήθελαν σε καμία περίπτωση να χρεωθούν μείωση των ποσοστών, αντιλαμβάνεται ο καθένας την αναγκαιότητα να εξερευνηθούν εκείνες οι προσωπικότητες που θα καταφέρουν να προσελκύσουν ψηφοφόρους πέρα από τα κομματικά πλαίσια.

Δύσκολη όμως είναι η θέση και για τα κόμματα που στηρίζουν τη κυβέρνηση Νίκου Χριστοδουλίδη μιας και βάσει δημοσκοπήσεων που είδαν το φως της δημοσιότητας τους προηγούμενους μήνες, το ΕΛΑΜ φέρεται να κατατάσσεται τρίτο κόμμα με διψήφιο μάλιστα αριθμό, ενώ ακολουθεί τέταρτο το ΔΗΚΟ με μονοψήφιο ποσοστό και στη συνέχεια με ακόμα χαμηλότερα ποσοστά το Κίνημα Οικολόγων, ΕΔΕΚ και ΔΗΠΑ.

Στην εξίσωση σε σχέση με τα τρία κόμματα που στηρίζουν την κυβέρνηση είναι και η πιθανή δυσμενής ποσοστία που θα προκύψει από τη διακυβέρνηση Χριστοδουλίδη και τους χειρισμούς καιριών ζητημάτων από συγκεκριμένους υπουργούς. Μάλιστα δεν είναι λίγες οι φωνές κομματικών στελεχών που σημειώνουν πως ο πρόεδρος της Δημοκρατίας θα πρέπει να προχωρήσει σε μερικό ανασχηματισμό διορίζοντας κομματικά στελέχη ώστε να δώσει ώθηση και στα ποσοστά τους ενόψει ευρωεκλογών.

Ένας ανασχηματισμός, όμως, την παρούσα φάση πιθανόν να μη βοηθήσει τον ΔΗΣΥ ενώ σε ό,τι αφορά το Κίνημα Οικολόγων ο νέος πρόεδρος Γιώργος Πετρίδης σε συνέντευξή του στη «Κ» δεν απέκλεισε συμμετοχή στην κυβέρνηση υπό προϋποθέσεις.

Πάντως το γεγονός ότι οι ευρωεκλογές γίνονται ταυτόχρονα με τις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί να έχει το θετικό της μαζικότερης προσέλευσης, ωστόσο δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που εκφράζεται προβληματισμός κατά πόσο τα κόμματα πιθανόν να υποστούν μικρά αλλά ουσιαστικά πλήγματα από δυσανεστήμενα μέλη σε σχέση με τις επιλογές που έγιναν σε τοπικό επίπεδο.

ΔΗΣΥ

Η Αννίτα Δημητρίου γνωρίζει καλά πως την περιμένουν στη γωνία γι' αυτό και αναλαμβάνει προσωπικά τις ευρωεκλογές. Βέβαια την ερχόμενη βδομάδα θα πρέπει αρχικά να κλείσει σημαντικές εκκρεμότητες σε σχέση με τις δημοτικές,

Παιχνίδι αρχηγών οι ευρωεκλογές

Τα βέλη των κομμάτων με στόχο το Στρασβούργο

όπως ο Δήμος Λάρνακας και η περιφέρεια Πάφου και στη συνέχεια να ριχτεί στη μάχη για τη δημιουργία ενός ψηφοδελτίου που θα κρατήσει τον ΔΗΣΥ στην πρώτη θέση. Παρέλαβε ένα κόμμα με ανεπτυγμένη εσωστρέφεια και εσωτερικές αντιπαλότητες που μέχρι και σήμερα είναι εμφανείς, αν και βρίσκονται σε ηπιότερο επίπεδο, και όπως διαμνύεται θα ήταν άδικο να της ζητηθεί να επαναλάβει το 29,2% του 2019.

Ωστόσο, στόχος είναι ο ΔΗΣΥ να παραμείνει πρώτος ώστε να δοθεί χρόνος στη νέα ηγεσία να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις της για ένα κόμμα που εξελίσσεται, αναβαθμίζεται και αφουγκράζεται τις ανάγκες της κοινωνίας χωρίς να υπάρχει συνεχής αμφισβήτηση.

Ο ευρωβουλευτής Λουκάς Φουρλάς θα επαναδιεκδικήσει την πα-

Στα δύο μεγάλα κόμματα, ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ, είναι οι πρώτες ευρωεκλογές των νέων ηγεσιών τους και δεν θα ήθελαν σε καμία περίπτωση να χρεωθούν μείωση των ποσοστών.

ραμονή του στο Ευρωκοινοβούλιο όπως και η Ελένη Σταύρου, ενώ θέση στο Ευρωκοινοβούλιο θα διεκδικήσουν ο εκ των αντιπροέδρων του ΔΗΣΥ Μάριος Πελεκάνος, ο πρώην υπουργός Υγείας Μιχάλης Χατζηπαντέλας, ο βουλευτής Κυριάκος Χατζηγιάννης όπως και ο Χρίστος Αγγελίδης.

Τα χαρτιά του δεν έχει ακόμη ανοίξει ο τέως υπουργός Οικονομικών Κωνσταντίνος Πετρίδης, με την ηγεσία του ΔΗΣΥ να επισημαίνει ότι πιθανή συμπερίληψή του στο ευρωψηφοδέλτιο θα ενίσχυε ακόμη περισσότερο το κόμμα όπως και την προσπάθεια για ενότητα.

Την ίδια ώρα η κ. Δημητρίου στοχεύει στη συμπερίληψη γυναικών που διαπρέπουν η κάθε μια στο τομέα τους. Ήδη υπήρξε μία πρώτη συζήτηση με τη δρ Γίολα Μάρκου, χωρίς ωστόσο να οδηγήσει κάπου.

ΑΚΕΛ

Το κόμμα της αριστεράς φέρεται αυτή την ώρα να βρίσκεται πιο κοντά στην κατάρτιση του ψηφοδελτίου για τις ευρωεκλογές. Ο Στέφανος Στεφάνου έστειλε ξεκάθαρο μήνυμα πως θα πρέπει να υπάρξει εκπροσώπηση αντρών και γυναικών, ενώ βέβαιη θεωρείται και η συμπερίληψη υποψήφιου της

τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Στόχος στο ψηφοδέλτιο να υπάρχει εκπροσώπηση διαφόρων φασμάτων και να υπάρχει συνύπαρξη παραδοσιακών στελεχών του κόμματος με εκπροσώπους της κοινωνικής συμμαχίας, ενώ θα επιδιωχθεί και η συμπερίληψη ανθρώπων της νεότερης γενιάς που κινούνται στο φάσμα της σύγχρονης εποχής με ευρύτερες ανησυχίες, προβληματισμούς και χρήση των social media.

Οι πολυσυζητημένες καταστατικές αλλαγές του κόμματος είναι πλέον γεγονός και η προσπάθεια για άνοιγμα στον ευρύτερο προοδευτικό χώρο βρίσκεται σε εξέλιξη, άρα το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών θα είναι και μία ένδειξη κατά πόσο ο κόσμος της αριστεράς αγκάλισε αυτή τη προσπάθεια αλλά και κατά πόσο το κόμμα κατάφερε να βρεθεί κοντά στη βάση του.

Για τον γενικό γραμματέα του κόμματος Στέφανο Στεφάνου δεν υπάρχει πλέον περιθώριο χαρίτος και μπορεί να εισέπραξε θετική εικόνα από την πρώτη εκλογική μάχη, τις προεδρικές εκλογές, ωστόσο αυτή η αναμέτρηση θα καταδείξει κατά πόσο θα καταφέρει να λάβει τα ποσοστά εκείνα που θα εξασφαλίσουν εκ νέου την παρουσία του ΑΚΕΛ στην Ευρωβουλή με δύο έδρες.

Ικανοποιητικά θα θεωρηθούν, όπως διαμνύεται, ποσοστά που θα κυμανθούν λίγο πάνω από το 22,34% που έλαβε στις τελευταίες βουλευτικές, ενώ μία πρωτιά του κόμματος είναι καλοδεχούμενη.

Μέχρι τώρα δεδομένη θεωρείται η επαναδιεκδίκηση και η στήριξη από το κόμμα των ευρωβουλευτών Γιώργου Γεωργίου και Νιάζι Κιζιλγιουρέκ. Μπορεί ο κ. Κιζιλγιουρέκ να μην έχει σήμερα το ρεύμα εντός της ελληνοκυπριακής κοινότητας που είχε το 2019 –συνέβαλε σε αυτό και η στάση που κράτησε τότε ο ΔΗΣΥ και οι δηλώσεις στελεχών του όπως η Ελένη Σταύρου που έκανε λόγο για ολέθριες σχέσεις που θα προκαλέσει στο εθνικό ζήτημα τυχόν εκλογή του– αλλά η διεύθυνση που έχει σήμερα εντός της τουρκοκυπριακής κοινότητας φαίνεται να είναι μεγάλη. Μάλιστα, σύμφωνα με τις πρώτες ενδείξεις το ποσοστό των Τουρκοκυπρίων που αναμένεται να βρεθούν στις κάλπες πιθανόν να διπλασιαστεί σε σχέση με το 2019.

Στο ευρωψηφοδέλτιο του ΑΚΕΛ σίγουρα θεωρείται και η παρουσία της Άννας Θεολόγου η οποία βρέθηκε στο πλευρό του Ανδρέα Μαυρογιάννη, ενώ έντονα συζητείται και το όνομα της Φωτεινής Χρίστου.

ΔΗΚΟ

Το γενικότερο κλίμα εντός του ΔΗΚΟ, με τα στελέχη να εκφράζουν

παράπονα για τους χειρισμούς που γίνονται σε σημαντικά ζητήματα ανάμεσα τους και οι αποφάσεις για τις δημοτικές, αποτυπώνεται και στις ευρωεκλογές. Ο Νικόλας Παπαδόπουλος σε μία προσπάθεια να ανεβάσει τα ποσοστά του κόμματος, πρότεινε θέση στο ψηφοδέλτιο σε κάποιους εκ των βουλευτών του με μεγάλη απήχηση στον κόσμο, όπως ο βουλευτής Πάφου Χρύσανθος Σαββίδης, λαμβάνοντας αρνητική απάντηση.

Πάντως το επόμενο χρονικό διάστημα οι βουλευτές φέρεται να μπαίνουν πιο ενεργά στο παιχνίδι μιας και έχουν συμφωνήσει να συναντηθούν ώστε να συντονίσουν τις επόμενες κινήσεις τους με στόχο να ενεργοποιήσουν τους ψηφοφόρους. Από εκεί και πέρα τα πράγματα φαίνεται να ζορίζουν μιας και η προσπάθεια να συμπεριληφθούν στο ψηφοδέλτιο και ονόματα του ευρύτερου κεντρώου χώρου, με τους οποίους υπήρξε συνεργασία προεκλογικά για εκλογή του Νίκου Χριστοδουλίδη, δεν φαίνεται να αποδίδει.

Σε σχέση με στελέχη εντός υπάρχει μία δυστοκία γνωρίζοντας πως είναι σχεδόν αδύνατο να διαταραχθεί η πρωτιά του νυν ευρωβουλευτή Κώστα Μαυρίδη όπως και το γεγονός πως παρατηρείται κωλυσιεργία εντός του κόμματος και δεν θα τους απομείνει αρκετός χρόνος για τον προεκλογικό αγώνα.

Στο ευρωψηφοδέλτιο του ΔΗΚΟ, όπως όλα δείχνουν θα είναι και το μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του κόμματος και διευθύντρια του Γραφείου Τύπου, Κατερίνα Χριστοφίδου ενώ ακόμη δεν έχει ανοίξει τα χαρτιά του, αν και το σκέφτεται, ο τέως γενικός γραμματέας του κόμματος και νυν ειδικός σύμβουλος του Νικόλα Παπαδόπουλου, Άθως Αντωνιάδης.

ΕΔΕΚ

Στην ΕΔΕΚ, το θέμα ευρωεκλογές το έχει αναλάβει προσωπικά ο πρόεδρος του κινήματος Μαρίνος Σιζόπουλος. Αυτή την περίοδο βρίσκεται σε συνεχής επαφές ενώ όπως διαμνύεται έχει καταλήξει σε μία λίστα δέκα ατόμων από τα οποία θα γίνει και η επιλογή των υποψηφίων αφού περάσει η αντίστοιχη πρόταση από τα συλλογικά όργανα του κόμματος.

Για πράγματα, ωστόσο, δεν είναι τόσο εύκολα για το κόμμα αν αναλογιστεί κανείς, όπως όλα δείχνουν, πως δεν θα επαναληφθεί το σκηνικό του 2019 όπου οι δημοκρατικές δυνάμεις στήριξαν την ΕΔΕΚ ώστε να μην εκλέξει υποψήφιο το ΕΛΑΜ.

Την ίδια ώρα η ΕΔΕΚ την τελευταία τριετία μετρά πληγές με αποχωρήσεις ιστορικών στελεχών και δημόσιες αντιπαραθέσεις που δύ-

σκολα θα μπορέσει να καλύψει στην κάλπη. Αυτή την ώρα δύο στελέχη φέρεται να εκφράζουν και επίσημα ενδιαφέρον να συμπεριληφθούν στο ψηφοδέλτιο του κινήματος για τις ευρωεκλογές, ο γενικός διευθυντής του κόμματος, Μορφάκης Σολομωνίδης και ο βουλευτής του κόμματος Ανδρέας Αποστόλου.

ΕΛΑΜ

Στην τελική ευθεία για την ολοκλήρωση του ευρωψηφοδελτίου βρίσκεται το ΕΛΑΜ. Σίγουρα πάντως είναι η συμπερίληψη των Γεώργιου Γεώργιου, Λίνου Χατζηγεωργίου και Πόλυ Ανωγυριάτη, ενώ συνεχίζονται οι διαβουλεύσεις για τους άλλους τρεις. Τα στελέχη του κόμματος εκφράζουν αισιοδοξία ότι από τον Ιούνιο θα βρίσκονται εντός Ευρωκοινοβουλίου μιας και όπως σημειώνουν έχουν ωριμάσει οι συνθήκες και συγκριτικά με πριν πέντε χρόνια έχει κερδηθεί έδαφος τόσο εντός Κύπρου όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο που επιτρέπει στο κόμμα να αισιοδοξεί.

ΔΗΠΑ

Μία θέση εντός Ευρωκοινοβουλίου είναι ο στόχος της ΔΗΠΑ με τον Μάριο Καραγιάν να βρίσκεται σε διαβουλεύσεις με πιθανούς υποψηφίους, αν και ακόμη η όλη προσπάθεια είναι στα αρχικά στάδια μιας και προηγήθηκε η επιλογή υποψηφίων για τις δημοτικές. Το πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου θα συνέλθουν και τα συλλογικά όργανα της παράταξης ώστε να τεθούν επί τάπητος οι στόχοι αλλά και να συζητηθούν ονόματα πιθανών υποψηφίων. Πάντως, εντός ΔΗΠΑ εκφράζεται αισιοδοξία ότι με σωστή διαχείριση οι συνθήκες ευνοούν ώστε να εξασφαλιστεί μία θέση στο Ευρωκοινοβούλιο διαψεύδοντας τις όποιες δημοσκοπήσεις.

Σε ό,τι αφορά το Κίνημα Οικολόγων, ο Γιώργος Πετρίδης ανέλαβε, σε μία όχη και τόσο καλή φάση στις εσωκομματικές σχέσεις, να προχωρήσει τη διαδικασία για κατάρτιση ευρωψηφοδελτίου. Μάλιστα ενώ δεν αποκλείεται να αλλάξει η απόφαση που έλαβε το κόμμα για αυτόνομη κάθοδο και να προχωρήσουν σε συνεργασίες. Ήδη υπήρξαν επαφές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα αποδώσουν με το Κίνημα Αιχμή και τον Δημήτρη Παπαδάκη όπως και με το Γιασεμί, μιας και οι Οικολόγοι στηρίζουν την παρουσία Τουρκοκύπριου στο ψηφοδέλτιό τους. Βέβαια, το δυνατό χαρτί για το Κίνημα ακούει στο όνομα Χαράλαμπος Θεοπέμπτου, μιας και ο ίδιος είχε δηλώσει πως θα τον ενδιέφερε να είναι υποψήφιος στις ευρωεκλογές.

Το νεοσύστατο Volt Cyprus, προς το παρόν γίνεται προσπάθεια για παρουσία σε όσο το δυνατό περισσότερους δήμους ενώ αφήνουν για αργότερα, πιθανότατα εντός Φεβρουαρίου, το κεφάλαιο ευρωεκλογές. Αυτό που σήμερα ξεκαθαρίζεται είναι ότι θα υπάρχει αυτόνομη κάθοδος, ενώ δεν αποκλείεται εντός ψηφοδελτίου να υπάρχουν στελέχη της ηγετικής πυραμίδας όπως και προσωπικότητες που δεν έχουν ενταχθεί στο κόμμα.

Βρυξέλλες, του ανταποκριτή μας
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Οι Βρυξέλλες και η πολιτική τάξη που στελεχώνει τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ήδη ξεκινήσει τους σχεδιασμούς τους για την επόμενη ημέρα των ευρωεκλογών του Ιουνίου, με την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν να φλερτάρει με τη συνέχιση της ηγετίας της, τον Σαρλ Μισέλ να αναζητά ρόλο, και μέχρι και τον Κυριάκο Μητσοτάκη να βάζουν κάποιον κάτω, το όνομά του στο καπέλο.

Όπως όμως προειδοποιούν όσοι παρακολουθούν στενά αυτό το παιχνίδι των θρόνων της Κομισιόν, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου (αλλά και για ύπατο εκπρόσωπο), τα ονόματα που ακούγονται σήμερα μπορούν να τεθούν εκτός μάχης μέχρι τον Ιούνιο, πόσω μάλλον κατά τη μακρά διαδικασία που θα ακολουθήσει αμέσως μετά για τον διορισμό των ηγετικών θέσεων και τις ακροάσεις

Αν η Ρομπέρτα Μέτσολα παραμείνει στη θέση της, αυτό δημιουργεί ενδεχομένως ανάγκες ικανοποίησης των σοσιαλιστών ή των φιλελευθέρων σε άλλες θέσεις, όπως η ηγεσία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

των Επιτρόπων. Όλα περνούν μέσα από το τι θα βγάλει η ευρω-τενέκα τον Ιούνιο, τη δύναμη των πολιτικών ομάδων στα έδρανα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τη δυναμική μεταξύ των ηγετών των 27. Οι προβλέψεις ειδικά σε σχέση με τους 27 είναι δύσκολες. Οι φιλελεύθεροι δεν σκοला θα κρατήσουν τις Κάτω Χώρες μετά τις τελευταίες εκλογές, τα πάντα είναι ανοικτά στην Πορτογαλία και είναι ακόμα άγνωστο πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση στο Βέλγιο, όπου οι πολίτες ψηφίζουν την ίδια ημέρα με τις ευρωεκλογές.

Ήδη το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα κυριαρχεί, όμως είναι πολύ πιθανόν ένα σενάριο όπου, την επόμενη των εκλογών, τη δεύτερη θέση στο Συμβούλιο της Ε.Ε. μπορούν να την έχουν οι σοσιαλδημοκράτες ή οι φιλελεύθεροι, και τη τρίτη θέση στο Κοινοβούλιο θα την έχουν οι συντηρητικοί, ίσως σε ένα πιο ακραίο σενάριο και δεύτερη θέση σε συνεργασία με ακροδεξιά κόμματα.

Στο ρόστερ των υποστηρικτών η κ. Φον ντερ Λάιεν μπορεί πλέον να μετρά και τον Ντόναλντ Τουσκ στην Πολωνία, αλλά και την Τζόρτζια Μελόνι στην Ιταλία η οποία έχει βοηθήσει και... βοηθηθεί στον τομέα της στήριξης στην Ουκρανία και της μετανάστευσης.

Βρυξέλλες σε παιχνίδια εξουσίας και ισορροπίας

Η Φον ντερ Λάιεν ετοιμάζεται για δεύτερη θητεία, η ακροδεξιά αντεπιτίθεται, αλλά είναι ακόμα... νωρίς για προβλέψεις

Βασίλισσα Ούρσουλα

Η πιο προβλεπόμενη θέση στις Βρυξέλλες είναι αυτή της κ. Φον ντερ Λάιεν, η οποία ως πρόεδρος της Επιτροπής εκμεταλλεύτηκε τις κρίσεις που προέκυψαν στη ηγεσία της και τον ρόλο της κατάθεσης νομοθεσιών από την Κομισιόν, για να χτίσει αναγνωρισιμότητα, ένα «προεδρικό» προφίλ και εξαιρετική σχέση με τις ΗΠΑ –ενώ διαχειρίστηκε με θετικό πρόσημο την πανδημία και την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία.

Στον αντίποδα, όμως, δεν έλειπαν και επικρίσεις από πρωτεύουσες και άλλους αξιωματούχους για αυτή τη «βασιλική» συμπεριφορά και για επέκταση εξουσιών πέρα από τις αρμοδιότητες που δίνουν οι Συνθήκες, ενώ γνωστή ήταν και η κακή σχέση της με τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Σαρλ Μισέλ, για το ποιος πραγματικά εκπροσωπεί την Ε.Ε. στο εξωτερικό. Οι δυσάρεστες βγήκαν στην επιφάνεια κατά την έναρξη του πολέμου στη

Μέση Ανατολή, με επικρίσεις από κράτη-μέλη και ακόμα και εντός της Κομισιόν για τη στάση Φον ντερ Λάιεν υπέρ του Ισραήλ. Αρκετοί διερωτήθηκαν αν αυτό σήμαινε και το τέλος των ελπίδων της κ. Φον ντερ Λάιεν για επαναδιορισμό.

Υποστηρικτές και δελφίνοι

Αν και δεν δηλώνει επίσημα το ενδιαφέρον της, η κ. Φον ντερ Λάιεν σε δηλώσεις της παραπέμπει στο τι θα ήθελε να κάνει σε μια δεύτερη θητεία, ενώ στην πράξη πληθαίνουν οι εμφανίσεις και οι παρεμβάσεις της στην Γερμανία (αν και δεν προτείνεται από το Βερολίνο ως επιτροπος, είναι λογικό πως η στήριξη της χώρας της θα είναι κρίσιμη), ενώ φροντίζει πλέον να ισορροπεί η στάση της για το Μεσανατολικό. Παράλληλα, δεν έχουν περάσει απαρατήρητες οι καλές σχέσεις με τον Κυριάκο Μητσοτάκη και οι οικογενειακές διακοπές στην Κρήτη (ο Έλληνας πρωθυπουργός έχει αυξήσει το αποτύπωμά του στο ΕΛΚ

μετά την αποχώρηση Μέρκελ από την ενεργό πολιτική), καθώς και η δημόσια στήριξη από τον σοσιαλιστή Πέδρο Σάντσεθ με τον οποίο συνεργάστηκε στενά επί ισπανικής προεδρίας του Συμβουλίου. Στο ρόστερ των υποστηρικτών η κ. Φον ντερ Λάιεν μπορεί πλέον να μετρά και τον Ντόναλντ Τουσκ στην Πολωνία, αλλά και την Τζόρτζια Μελόνι στην Ιταλία η οποία έχει βοηθήσει και... βοηθηθεί στον τομέα της στήριξης στην Ουκρανία και της μετανάστευσης.

Πάντως δεν έλειπαν τους τελευταίους μήνες οι φημολογίες για αποχώρηση Φον ντερ Λάιεν για τα προάστια των Βρυξελλών όπου έχει την έδρα του το ΝΑΤΟ, ενώ δεν λείπουν στην Επιτροπή και οι δελφίνοι. Ο Γάλλος επίτροπος Εσωτερικής Αγοράς Τιερί Μπρετόν σύμφωνα με δημοσιεύματα αυτοπροωθείται για τη θέση του προέδρου, με τη στήριξη του Εμανουέλ Μακρόν. Άλλα δυνατά ονόματα όπως ο Φρανς Τιμερμανς και η Μαργκρέτε Βέσταγκερ ανα-

ζήτησαν αλλού την τύχη τους δεδομένου πως έχασαν τη σειρά τους το 2019 και φαινόταν να την έχαναν και το 2024. Αν όμως προς το παρόν ο κ. Τιμερμανς φαίνεται να επιστρέφει στην πολιτική των Κάτω Χωρών με σοβαρές πιθανότητες να διαδεχθεί τον Μαρκ Ρούτε, η κα Βεστάγκερ, η οποία είχε πάρει άδεια από την Κομισιόν διεκδικώντας την προεδρία της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, επιστρέφει στην αρένα των Βρυξελλών αφού έχασε τη θέση από την Ισπανίδα ΥΠΟΙΚ Νάντια Καλβίνο. Πριν μερικές μόλις μέρες, μάλιστα, δέχθηκε επικρίσεις από τον κ. Μακρόν για την νομοθεσία για την Τεχνητή Νοημοσύνη, θέμα στο οποίο έχει ανάμιξη και άποψη και ο κ. Μπρετόν.

Καρέκλες και ισορροπίες

Το ποιος θα αναλάβει την προεδρία της Κομισιόν δεν μετατοπίζει την ισορροπία που θέλει το ΕΛΚ να συνεχίζει να ελέγχει θέσεις-κλειδιά, ειδικά καθώς σήμερα κρατά

δέκα από τις 27 θέσεις στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, και να παραμείνει πρώτη δύναμη στο Κοινοβούλιο. Οι προβλέψεις από αναλυτές όπως την πλατφόρμα Europe Elects δείχνουν αποδυναμωση των σοσιαλδημοκρατών και των φιλελευθέρων, οι οποίοι μπορούν να διατηρήσουν τη δεύτερη και την τρίτη θέση, αλλά κινδυνεύουν από την αύξηση των συντηρητικών (ECR) και της ομάδας ID της ακροδεξιάς, που υπό ορισμένες συνθήκες, και αν συνεργάζονταν, θα μπορούσαν να βρεθούν στη τρίτη ή και ακόμα τη δεύτερη θέση. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον είναι αβέβαιο αν μπορεί να συνεχιστεί η εναλλαγή του ΕΛΚ και των σοσιαλιστών στην προεδρία του Κοινοβουλίου. Αν η Ρομπέρτα Μέτσολα παραμείνει στη θέση της, αυτό δημιουργεί ενδεχομένως ανάγκες ικανοποίησης των σοσιαλιστών ή των φιλελευθέρων σε άλλες θέσεις, όπως η ηγεσία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (ο φιλελεύθερος Σαρλ Μισέλ δεν μπορεί να επανεκλεγεί –γι' αυτό είχε κάνει και σκέψεις για διεκδίκηση της προεδρίας της ΕΤΕΠ) ή η θέση του ύπατου εκπροσώπου (που σήμερα έχει ο σοσιαλιστής Ζοζέπ Μπορέλ).

Σε αυτό το πλαίσιο έρχονται να παίξουν οι φιλοδοξίες Μητσοτάκη για αξιοποίηση του ευρωπαϊκού προφίλ το οποίο έχει χτίσει, και τις οποίες υπερτονίζουν συχνά ελληνικές πηγές. Δεδομένης της δύσκολης θέσης στην οποία βρίσκεται σήμερα ο Αντόνιο Κόστα στην Πορτογαλία, το σενάριο ο σοσιαλιστής πολιτικός να γίνει πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δεν φαντάζει τόσο σίγουρο, αλλά θα ήταν παράδοξο το ΕΛΚ να λάβει και δεύτερο ή τρίτο Θεσμό. Ειδικά αν η επόμενη Κομισιόν αξιοποιήσει τον Μαργαρίτη Σχοινά σε θέση με αυξημένες αρμοδιότητες. Γι' αυτό και πέρα από τις ευρωεκλογές, τις ισορροπίες θα κρίνουν και ο σχηματισμός κυβέρνησης στις Κάτω Χώρες (όπου παρά τη δραματική νίκη Βίλντερς, οι συμμαχίες μπορούν να φέρουν μια κυβέρνηση Τιμερμανς ή ακόμα και επιστροφή του φιλελεύθερου VVD με το οποίο είχε εκλεγεί ο Μαρκ Ρούτε), οι πρόωπες εκλογές στην Πορτογαλία τον Μάρτιο (όπου η κυβέρνηση των σοσιαλιστών αντιμετωπίζει σκάνδαλο διαφθοράς, η κεντροαριστερά και η κεντροδεξιά βρίσκονται πολύ κοντά στις δημοσκοπήσεις και η ακροδεξιά έχει ανοδική πορεία) και η ταυτόχρονη με τις ευρωεκλογές διαδικασία στο Βέλγιο (όπου η ακροδεξιά ενισχύεται αλλά όλα τα σενάρια είναι ανοικτά λόγω του πολύπλοκου πολιτικού συστήματος της χώρας).

ΑΡΘΡΟ / Του **ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ**

Ντελór και Σόιμπλε: οι πολιτικοί ηγέτες ως αρχιτέκτονες

Ο Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος που χαρακτήρισε την πολιτική επιστήμη κατ' εξοχήν «αρχιτεκτονική», καθ' ότι αυτή οργανώνει και ιεραρχεί τις ανθρώπινες δραστηριότητες, χάριν της «ευδαιμονίας». Αν και με ποιο πεζή σημασία σήμερα, ο χαρακτηρισμός χρησιμοποιείται ευρέως όταν αποτιμάται θετικά η συνεισφορά ενός πολιτικού ηγέτη.

Μεγάλα διεθνή ΜΜΕ αποκάλεσαν τον Ζακ Ντελór «αρχιτέκτονα της ευρωπαϊκής ενότητας». Στα εβδομκοστά γενέθλιά του, το 2012, η καγκελάρια Μέρκελ είχε προσφωνήσει τον Βόλφγκανγκ Σόιμπλε ως τον «αρχιτέκτονα της Γερμανικής ενότητας, της μετακίνησης της έδρας της κυβέρνησης [από τη Βόννη στο Βερολίνο], και της σταθερής Ευρωζώνης».

Η αρχιτεκτονική δεν είναι μια στενά τεχνική δραστηριότητα. Ο αρχιτέκτονας οραματίζεται, σχεδιάζει και οργανώνει το χώρο για να ανταποκριθεί σε ανθρώπινες ανάγκες. Τόσο ο Ντελór, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1985-1995), όσο και ο Σόιμπλε, πολυσχιδής πολιτικός και ευρύτερα γνωστός ως ο ισχυρός υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας (2009-2017), ήταν η επιτομή του αρχιτέκτονα πολιτικού. Οραματίστηκαν, οργάνωσαν και διοίκησαν θεσμούς που επηρέασαν καθοριστικά τη ζωή των Ευρωπαίων πολιτών.

Κεντροαριστερός ο Ντελór, κεντροδεξιός ο Σόιμπλε, ο καθένας φορέας των διακριτών πολιτικών πα-

ραδόσεων της χώρας του (Γαλλία και Γερμανία, αντίστοιχως), εξέφρασαν την ευρωπαϊκή πολιτική τάξη στις καλύτερες στιγμές της. Ήταν πολιτικοί με πεποιθήσεις, αξιακό υπόβαθρο, καθαρότητα λόγου, πραγματισμό και πάθος. Είχαν επίγνωση του ηγετικού ρόλου τους και συνειδηση των δυνατοτήτων δράσης που τον συνόδευε: ο ηγέτης καθοδηγεί, δεν άγεται. Έχει άποψη για τα κοινά, δεν διαχειρίζεται απλώς την καθημερινότητα. Διαμορφώνει δημόσιες πολιτικές, δεν παρατηρεί απλώς τον δημόσιο βίο. Τα οράματα ατροφούν αν δεν συνοδεύονται από πολιτικές συμπαχίες, τεχνοκρατική επάρκεια και μεθοδική εργασία.

Διανοητικό τέκνο του Μονέ, ο Ντελór δεν είδε το ρόλο του απλώς διαχειριστικά. Ως πρόεδρος της Επιτροπής, είχε τολμηρές απόψεις για το μέλλον της Ευρώπης, στο πνεύμα των θεμελιωτών της ευρωπαϊκής ιδέας. Θεωρούσε ότι η ενωμένη Ευρώπη, εκτός από ανταγωνιστική και υπολογισίμη διεθνώς, πραγμάτωνε την αλληλεγγύη. Ο χριστιανικός καθολικισμός, όχι ο μαρξισμός, διαμόρφωσε το αξιακό του σύστημα.

Επi των ημερών του, η τότε δεκαμελής ΕΟΚ πρόσθεσε πέντε νέα μέλη. Κορυφαία επιτεύγματα του ήταν η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά (1986) και, κατόπιν, η σημαντική Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), η οποία δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με τη Συνθήκη, η Ευρώπη έκανε άλμα στην ολοκλήρωσή της:

αναδειχθηκε η έννοια του Ευρωπαίου πολίτη, τέθηκε το πλαίσιο για κοινή εξωτερική πολιτική, και δρομολογήθηκε η οικονομική και νομισματική ενοποίηση. Ήταν η επιτομή της θεσμικής αρχιτεκτονικής, με τον Ντελór architect-in-chief. Αναπόφευκτα, μια διαδικασία οικονομικής ενοποίησης έχει πολιτική χροιά. Ο Ντελór δεν οραματιζόταν απλά μια ενιαία αγορά, όπως οι Βρετανοί συντηρητικοί, αλλά μια όλο και πιο πολιτικά ενοποιούμενη και, τελικά, ομοσπονδιακή Ευρώπη. Δεν το έκρυψε ποτέ: «Η εθνική κυριαρχία δεν σημαίνει πλέον πολλά», είπε. «Για να αντιμετωπίσουμε τις αμερικανικές και ιαπωνικές προκλήσεις πρέπει να γίνουμε υπερεθνικοί». Ο έντονος ευρωπαϊσμός του και η πολιτική συμπεριλήψη που αξιακά τον συνοδεύει εξόργιζαν την κ. Θάτσερ και τις λαϊκιστικές Βρετανικές ταμπλόντες.

Θυμάμαι ακόμα την περίφημη ομιλία του στο ετήσιο συνέδριο των Βρετανικών συνδικάτων, το 1988, με την οποία υποσχέθηκε ότι η Επιτροπή θα προωθούσε φιλεργατικές πολιτικές. Καταχειροκροτήθηκε. Εξόργισε, όμως, τη θάτσερική δεξιά. Στην ιστορική ομιλία της στη Μπριζ, λίγο αργότερα, η Σιδηρά Κυρία καταφέρθηκε κατά του «ευρωπαϊκού υπερκράτους». Ο Ντελór παρέμεινε απτόητος. Έχοντας ζήσει τη φρίκη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η ενωμένη Ευρώπη ήταν, γι αυτόν, πρωτίστως, «ηθική δύναμη».

Η οικονομική ενοποίηση της Ευρώπης είναι μακρά διαδικασία, γεμάτη, αναπόφευκτα, με ατέλειες και συμβιβασμούς. Ο Ντελór το γνώριζε. Τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης, είπε το 2011, είχαν κληθεί να «αποδεχθούν είτε μεγαλύτερη εκχώρηση κυριαρχίας, είτε να υπαχθούν σε πειθαρχία». Στο σχεδιασμό της Ευρωζώνης επέλεξαν το δεύτερο και κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που η (α)πειθαρχία επιφέρει. Με την οξεία χρηματοοικονομική κρίση του 2008, έχοντας ως επίκεντρο την ελληνική κρίση χρέους, η ενότητα της Ευρωζώνης δοκιμάστηκε σκληρά. Ο Ευρωπαίος πολιτικός με καθοριστικό ρόλο στη διαχείρισή της ήταν ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε.

Πολιτικός με μακρά και επιφανή σταδιοδρομία, ο Σόιμπλε ήταν ο αρχιτέκτονας της ελπιδοφόρας πλέον εν μέρει οδυνηρής γερμανικής ενοποίησης το 1989-90. Είδε από κοντά τα προβλήματα που προκάλεσε η ενοποίηση, αλλά, ως Γερμανός πατριώτης, ουδέποτε αμφίβαλλε για την αναγκαιότητά της. Αφροσιωμένους ευρωπαϊστές, ήθελε τη Γερμανία πρωταγωνίστρια σε μία οικονομικά ενωμένη Ευρώπη, υπό έναν σημαντικό όρο. Για να είναι λειτουργική, η νομισματική (και αργότερα δημοσιονομική) ένωση οφείλει να βασίζεται σε συμφωνημένους κανόνες, οι οποίοι, φυσικά, έπρεπε να τηρούνται. Σε αντίθεση με τον Ντελór, τα συντηρητικά του ένστικτα τον ωθούσαν μην επιζητά ενεργά την πολιτική

ενοποίηση της Ευρώπης, την οποία θεωρούσε ότι θα επέρχονταν μόνο ως αντίδραση σε μεγάλη κρίση.

Η ακαμψία που θα επεδείκνυε ο Σόιμπλε έναντι της μνημονιακής Ελλάδας, ήταν ήδη ορατή και στην αντιμετώπιση της γερμανικής ενοποίησης. Θεωρούσε ότι τα προβλήματα ήταν αναπόφευκτα, πλην διαχειρίσιμα, καλώντας την Ανατολική Γερμανία να μην αυτοθυματοποιείται. Η εφαρμογή των κανόνων της Ευρωζώνης και των προγραμμάτων οικονομικής διάσωσης ήταν αυτονόητες αξίες.

Θεωρούσε ότι ήταν χρέος των κυβερνήσεων να είναι αποφασιστικές, στην υπηρεσία συλλογικών σκοπών. Απέρριπτε την κριτική περί σκληρότητας: «δεν είναι πείσμα», έλεγε. «Είναι η κατανόηση ότι οι δημοκρατικές πλειοψηφίες παίρνουν δυσάρεστες αποφάσεις όταν δεν υπάρχει ευκολότερη εναλλακτική». Σκεφτόταν τετράγωνα, χωρίς τις απαραίτητες λειάσεις που επιβάλλει η τέχνη της πολιτικής. Αν και υπερηφανευόταν για τον πολιτικό του, είναι αμφίβολο αν διέθετε πάντοτε την απαραίτητη ευθυκρισία και ό,τι τη συνοδεύει –ενσυναίσθηση, διανοητική ευλυγισία, αντίληψη της μεγάλης εικόνας, αίσθηση αποχώσεων.

Θεωρούσε τη θυσία ως το αναπόφευκτο τίμημα για την υλοποίηση φιλοδοξιών στόχων, γι' αυτό και δεν κατάλαβε ποτέ του πώς είναι δυνατόν μια χώρα, όπως η Ελλάδα, να αποδέχεται την παραμονή της στο ευρώ αλλά να απορ-

ρίπτει τις θυσίες που αυτή επιβάλλει. Η εμμονή του με κανόνες βασίζονταν σε προτεσταντικές εμπνεύσεις φιλοσοφίας ζωής. Ζεις με τις συνέπειες των επιλογών σου. Θυσιάζεις κάτι για να κερδίσεις κάτι άλλο. Αντιμετωπίζεις τα προβλήματα σου χωρίς αυτολύπηση. Μετά την απόπειρα δολοφονίας του, το 1990, και την καθήλωση του σε αναπηρικό αμαξίδιο, είπε στωικά: «δεν μπορώ να αλλάξω αυτό που συνέβη, αλλά όσο ζω, θα ζω».

Ντελór και Σόιμπλε υπογραμμίζουν την «αρχιτεκτονική» φύση τη πολιτικής. Οι πολιτικοί ηγέτες έχουν οράματα, σχεδιάζουν θεσμούς, οργανώνουν τον κοινό βίο. Οι διαφορετικές πολιτικές ιδεολογίες δίνουν ζωντάνια στη δημοκρατία και, στο μέτρο που είναι ορθολογικές, τέμνονται, δημιουργώντας κοινά πεδία αναφοράς. «Το ευρωπαϊκό οικονομικό μοντέλο πρέπει να βασίζεται σε τρεις αρχές», είχε πει ο Ντελór: «ανταγωνισμός που ερεθίζει, συνεργασία που ενδυναμώνει και αλληλεγγύη που ενώνει». Με αστερίσκους, και μια υποσημείωση για τη σημασία των κανόνων, θα συμπωνούσε, νομίζω, και ο Σόιμπλε. Αυτή είναι η δύναμη της ευρωπαϊκής πολιτικής κουλτούρας: και ενωμένοι και διαφορετικοί.

Ο κ. Χαρίδημος Τσοούκας είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και ερευνητής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Warwick. www.htsoukas.com

Διαζύγιο πριν τον γάμο θέλει ο Ερντογάν

Το τουρκικό ΥΠΕΞ ζητάει διεθνείς διασφαλίσεις και από Ε.Ε. για την επόμενη μέρα των Τουρκοκυπρίων

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

«**Διαζύγιο**» στο Κυπριακό, με επίκεντρο την «επόμενη μέρα» της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, επιχειρεί να διασφαλίσει ο Ταγίπ Ερντογάν, πριν ανακοινωθεί επισήμως και δρομολογηθεί η έναρξη των επαφών της απεσταλμένης του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, Μαρία Άνχελα Κουεγιάρ. Πηγές αναφέρουν στην «Κ» ότι η Άγκυρα, σε ανώτατο διπλωματικό επίπεδο, ζήτησε από τις Βρυξέλλες χείρα βοηθείας, ούτως ώστε να διασφαλιστεί από τη διεθνή κοινότητα το «ίσο κυρίαρχο καθεστώς» και η «επόμενη μέρα» των Τουρκοκυπρίων, είτε καταγραφεί αποτυχία στο Κυπριακό, είτε δρομολογηθούν συνθήκες διευθέτησης του προβλήματος. Η ίδια κοινοτική πηγή επεσήμανε ότι αυτό που ενδιαφέρει πρωτίστως την Άγκυρα είναι «η παροχή εγγυήσεων για τη διασφάλιση της Τουρκοκυπριακής πλευράς και της διεθνούς της υπόστασης σε ένα ενδεχόμενο διαζύγιο» και γι' αυτό έχουν εκδηλωθεί ήδη βολιδοσκοπήσεις και προς την Ε.Ε.

Όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», το ζήτημα του «διαζυγίου» στο Κυπριακό, βρίσκεται στην υψηλότερη θέση των «εναλλακτικών σεναρίων» που εκπονεί το τουρκικό ΥΠΕΞ, όπως άλλωστε προκύπτει από τη σπουδή των διπλωματικών του υπηρεσιών να το θέσουν και ενώπιον κοινοτικών επισήμων, πριν καν διοριστεί επισήμως η απεσταλμένη του γ.γ. ΟΗΕ, Μαρία Άνχελα Κουεγιάρ και αρχίσει επαφές για την εξεύρεση κοινού εδάφους. Στο πλαίσιο των «εναλλακτικών σεναρίων», η Άγκυρα εμφανίζεται να επενδύει, είτε για λόγους τακτικής, είτε και για λόγους ουσίας, στην καταγραφή ενός ακόμη αδιεξόδου στο Κυπριακό, προκειμένου να κάνει πράξη αυτά που έθεσε ο ίδιος ο Ταγίπ Ερντογάν ενώπιον της διεθνούς κοινότητας, από το βήμα της Γ.Σ. ΟΗΕ, ζητώντας ουσιαστικά ανατροπή των ψηφισμάτων του Σ.Α. και δρομολόγηση μιας λύσης δύο χωριστών κρατών. Ανάλογο σενάριο «διαζυγίου» έχει εκπονηθεί

Η Λευκωσία εισπράττει «μέσω τρίτων» το πλασάρισμα ιδεών περί ενός ενδεχόμενου «διαζυγίου», κάτι που ήδη παραπέμπει σε ένα πλαίσιο πιέσεων.

πάντως από το τουρκικό ΥΠΕΞ και για το ενδεχόμενο επίτευξης λύσης στο Κυπριακό, ούτως ώστε η Τουρκοκυπριακή πλευρά να έχει την «αυτοδιάθεση», μέσω κυριαρχικής ισότητας να αποχωρήσει από έναν ισότιμο συνεταιρισμό, ανά πάσα στιγμή», έλεγε στην «Κ» η ίδια κοινοτική πηγή, υπό την αίρεση τήρησης της ανωνυμίας της.

Η Λευκωσία πάντως που φέρεται να γνωρίζει τις περί διαζυγίου επιδιώξεις της Άγκυρας, θεωρεί ότι «πολλά θα εξαρτηθούν» από τον ρόλο που θα επιλέξει να διαδραματίσει ο γενικός γραμματέας Αντόνιο Γκουτέρες, μέσω της απεσταλμένης της Μαρία Άνχελα Κουεγιάρ. Σύμφωνα με την ανάγνωση της Λευκωσίας, εάν η απεσταλμένη του γ.γ. ΟΗΕ επιλέξει απλώς να καταγράψει τις θέσεις των πλευρών, τότε αυτό που θα διαφανεί είναι δύο εκ διαμέτρου αντίθετες πορείες αναφορικά με τη λύση του Κυπριακού, οι οποίες από μόνες τους οδηγούν σε αδιέ-

ξοδο. Κάτι βεβαίως που θα αξιοποιηθεί δεόντως από την τουρκική πλευρά. Εάν πάλι η κ. Κουεγιάρ επιλέξει να μπει σε βαθιά νερά, μεταφέροντας και κάποιες ιδέες για σπάσιμο του αδιεξόδου, τότε όπως γίνεται κατανοητό το πολιτικό παιχνίδι θα διαφοροποιηθεί, δημιουργώντας μεν προσδοκίες για εξεύρεση κοινού εδάφους, αλλά επιφυλάσσοντας και έναν ρόλο στα Ηνωμένα Έθνη ο οποίος θα είναι εκ των πραγμάτων παρεμβατικός και θα μπορούσε προοδευτικά να αγγίξει και τα όρια της επιδιαιτησίας.

Σε κάθε περίπτωση, η Λευκωσία φέρεται να ετοιμάζει τα δικά της εναλλακτικά σενάρια, αντιλαμβάνομενη, όπως έλεγε άριστα ενήμερη πηγή, ότι ο μεγαλύτερος όγκος πιέσεων θα κινηθεί προς την κατεύθυνση της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Άλλωστε, η Λευκωσία εισπράττει «μέσω τρίτων», το πλασάρισμα ιδεών περί ενός ενδεχόμενου «διαζυγίου», κάτι που ήδη

παραπέμπει σε ένα πλαίσιο πιέσεων. Με προφανή στόχο η Ελληνοκυπριακή πλευρά να αποδεχθεί ένα περίγραμμα λύσης διανθισμένο με σκέψεις που είχαν ακουστεί και ανακυκλωθεί και στο παρελθόν. Όπως για παράδειγμα αυτό των «χωριστών κυριαρχιών», η πατρότητα των οποίων ανήκει στο Λονδίνο, το οποίο εξακολουθεί να κινείται στις παρυφές της «συννομοσπονδίας», και «της συνεργασίας δύο χωριστών οντοτήτων στο πλαίσιο ενός κρατικού συνεταιρισμού».

Λευκωσία: Προσδοκίες από την Ε.Ε.

Η Λευκωσία προσδοκά ότι θα έχει την ευκαιρία να επιδιώξει ουσιαστική επαναφορά του Κυπριακού στην ευρωτουρκική ατζέντα, ώστε να δρομολογηθούν συνθήκες «ενεργότερης εμπλοκής» των Βρυξελλών στο Κυπριακό, όταν τεθεί στο τραπέζι των «27» η έκθεση Μπορέλ/Κομισιόν, η οποία ωστόσο

εκ του περιεχομένου της δεν επιτρέπει ιδιαίτερη αισιοδοξία για διασύνδεση της επίλυσης του προβλήματος με τα ευρωτουρκικά ντοσιέ. Άλλωστε, όπως έλεγε κοινοτική πηγή, «η έκθεση Μπορέλ έχει τύχει αναγνώρισης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο 'έλαβε σημείωση' και υπό αυτή την έννοια, την καθιστά σημείο αναφοράς στις ευρωτουρκικές σχέσεις». Η ίδια πηγή σημείωσε ότι «δεν αποκλείεται βεβαίως να μπουν κάποιες πινελιές στην έκθεση Μπορέλ από τα κράτη-μέλη, αλλά θεωρώ απίθανο να διαφοροποιηθεί η ουσία που την περιβάλλει και να τεθούν όροι ή/και προϋποθέσεις που σήμερα απο-

Το ζήτημα του «διαζυγίου» στο Κυπριακό, βρίσκεται στην υψηλότερη θέση των «εναλλακτικών σεναρίων» που εκπονεί το τουρκικό ΥΠΕΞ.

σιάζουν», φωτογραφίζοντας ευκρινώς και το ζήτημα της επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος από την Τουρκία.

Τουρκία: Δεν αισθάνεται πίεση

Ενα διπλό παζάρι βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη μεταξύ της Άγκυρας, της Ε.Ε. και των ΗΠΑ, σε όλα σχεδόν τα μεγάλα ζητήματα, πλην του Κυπριακού, επί του οποίου ο Ταγίπ Ερντογάν εμφανίζεται άτεγκτος και αρνείται να συζητήσει σιδηροποτέ πλην της λύσης δύο χωριστών κρατών. Ο Τούρκος πρόεδρος, ο οποίος προσέφερε σωσίβιο στον Πούτιν και στη ρωσική οικονομία, παρακάμπτοντας αποδεδειγμένα κυρώσεις της Δύσης, ενώ έχει πάρει και θέση δίπλα στη Χαμάς καθυβρίζοντας το Ισραήλ και παρομοιάζοντας τον Νετανιάχου με τον Χίτλερ, δεν αισθάνεται καμιά πίεση για κανένα ζήτημα, πόσω μάλλον για την επίλυση του Κυπριακού.

Ούτε από την Ε.Ε., που του προσφέρει απλόχερα την εκπλήρωση όλων των ευρωτουρκικών ντοσιέ, άνευ ουσιαστικών ανταλλαγμάτων, παρά την προσπάθεια της Λευκωσίας να τα συνδέσει με τη διευθέτηση του προβλήματος της Κύπρου. Ούτε όμως κι από τις ΗΠΑ, καθώς ο Τζο Μπάιντεν εμφανίζεται έτοιμος να ασκήσει την επιρροή του προς το Κογκρέσο για εξασφάλιση των F-16 που απαιτεί ο Ερντογάν, προκειμένου να ολοκληρώσει τη διαδικασία έγκρισης της ένταξης της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ, η οποία «προχωράει με το σταγονόμετρο», καθώς ο Τούρκος πρόεδρος επιχειρεί και χρονική διασύνδεση όλων των ζητημάτων.

Ο κ. Ερντογάν καλάρωσε λίγο το σχοινί της διαδικασίας υιοθέτησης του πρωτοκόλλου ένταξης της Σουηδίας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία, επιτρέποντας την ολοκλήρωση του δεύτερου από τέσσερα συνολικά στάδια που απαιτούνται, γεγονός που επαναφέρει ξανά όλα τα μέρη γύρω από το τραπέζι του μεγάλου παζαριού που έστησε ο Τούρκος ηγέτης, εν αναμονή «ανταποδοτικών κινήσεων».

Σε αυτόν ακριβώς την πολιτική ατζέντα του παζαριού, όπως καθορίζεται και προσδιορίζεται με τη συμμετοχή της Τουρκίας στο διάλογο με τις Βρυξέλλες και την Ουάσιγκτον, το Κυπριακό έχει περιοριστεί σε δεύτερη μοίρα. Αν και το πρόβλημα εγείρεται «καθκόντως» από την Ε.Ε. στις επαφές με την κυβέρνηση της Άγκυρας, ενώ φέρεται να αναφέρθηκε και πριν από λίγες μέρες στην τηλεφωνική συνομιλία Μπλίνκεν-Φιντάν, «δεν αποτελεί μέρος των θεμάτων για τα οποία διαπιστώνεται στην παρούσα φάση πρόσφορο έδαφος, για ουσιαστικές συζητήσεις», έλεγε στην «Κ» κοινοτική πηγή, παραπέμποντας στη διαφορετικότητα των θέσεων των δύο πλευρών. Σε όλες τις περιπτώσεις, ο Τούρκος πρόεδρος εμφανίζεται δεκτικός να συζητήσει το Κυπριακό, αλλά χωρίς να διαφοροποιείται επί των θεσμών του για δύο κράτη, είτε για λόγους ουσίας, είτε και για λόγους τακτικής.

ΑΡΘΡΟ / Του ΔΗΜΗΤΡΗ Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

24 σημειώσεις για το 24

1. Δίσεκτο το 24. Οι προληπτικοί θα θέλουν να επιβεβαιώσουν τη δεισιδαιμονία πως θα είναι ένα κακό έτος. Για να δούμε λοιπόν στα επόμενα 23 σημεία πως μπορεί να επιβεβαιωθούν ή να διαψευστούν.

2. Ερχεται η απεσταλμένη του γενικού γραμματέα για το Κυπριακό. Το νέο έτος ξεκινά με μεγάλη πρόκληση για τον πρόεδρο της Δημοκρατίας. Είναι η στιγμή, που πρέπει να χειριστεί το μεγάλο μας ζήτημα. Μέχρι και σήμερα υπάρχει το παρατεταμένο αδιέξοδο.

3. Στην ενέργεια η σύγχυση μεγιστοποιήθηκε. Φυσικό αέριο, EuroAsia, ΑΙΠΕ, ΕΞΕ, άνοιγμα αγοράς ενέργειας, πάρκα, ιδανικό μείγμα. Ζητείται συγκροτημένο πλάνο, απαιτείται μείωση της τιμής. Βασικό στοιχείο στο κόστος ζωής, στο αν θα τα καταφέρουν επιχει-

ρήσεις και νοικοκυριά το 24.

4. Στεγαστικό. Εφαρμογή σχεδιασμών, πολιτικές για να μπορέσουν οι νέοι μας να βγουν από τα παιδικά τους δωμάτια να κτίσουν τις ζωές τους.

5. Περιβάλλον. Να κλείσουν τα παράθυρα της διακριτικής ευχέρειας, ξεκαθαροί σχεδιασμοί. Σχέδιο «Νήσος Κύπρος» η λύση των συνεχών ζητημάτων, που προκαλούν καχυποψία.

6. Παιδεία. Να μάθουμε στα παιδιά μας να σέβονται. Τον εαυτό τους, τον διπλανό τους, τον μετανάστη, το σκυλάκι. Να μάθουμε στα παιδιά μας την αξία του εμείς, όχι του εγώ. Σχεδιασμοί για ολόκληρα ή μν, μείωση της ύλης, αλλαγή αναλυτικών προγραμμάτων, ανούσιοι αν δεν βελτιώνουν την προσωπικότητα των νέων μας.

7. Μεταναστευτικό - προσφυγικό.

Να διαχωρίσουμε τις πολιτικές ασύλου από τις πολιτικές ένταξης. Γοργή εξέταση, αντιμετώπιση εισροών, συμφωνίες επιστροφών, απαίτηση από Ε.Ε. για ενίσχυση της χώρας μας.

8. Υγεία. Αυτονόμηση δημόσιων νοσηλευτηρίων, δείκτες ποιότητας, αυστηρότερα κριτήρια ελέγχων.

9. Ψηφιακή διακυβέρνηση. Όρα για ουσία. Εφαρμογή ηλεκτρονικής υπογραφής παντού, και της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης όχι μόνο στη διεπαφή του πολίτη με το κράτος αλλά και σε όλα τα στάδια. Διαφορετικά είναι κατ' επιφαση μεταρρύθμιση.

10. Λήξη της θεσμικής μάχης. Η διαχρονική διαμάχη μεταξύ ανεξάρτητων θεσμών ως οδηγηθεί στη δικαιοσύνη για να τερματιστεί η δημόσια πάλη και ο διασποράς τους.

11. Γενναία συνταγματική μεταρ-

ρύθμιση. Το είπε και προεκλογικά ο ΠτΔ, κυρίαρχα όμως είναι απαίτηση των καιρών. Το μη φυσιολογικό στοιχίζει στην ποιότητα της δημοκρατίας, στοιχίζει στο κράτος.

12. Στη μέση του χρόνου, έχουμε εκλογές. Διπλές. Στοιχισμα για το πολιτικό προσωπικό στο σύνολό του.

13. Εμείς, στον Δημοκρατικό Συναγερμό, έχουμε να φοβόμαστε μόνο από τον κακό μας εαυτό. Συγκροτημένα, με φρέσκια ατζέντα, με αυτοπεποίθηση και όλα θα πάνε καλά.

14. Για τα άλλα κόμματα, που είναι κομικές και για αυτά οι εκλογές, δεν θα αναφερθώ, έχουμε πολιτική αβρότητα.

15. Ένας ανασχηματισμός του Υπουργικού Συμβουλίου είναι απαραίτητος. Εκτιμώ πως η αναμονή των εκλογών θα είναι λανθασμένη.

Όσο πιο νωρίς, τόσο πιο καλά.

16. Στην οικονομία, η συγκράτηση των δημόσιων δαπανών είναι το κλειδί. Χρειάζεται να πει και μερικά όχι η προεδρία.

17. Η αναφορά στην ειλικρίνεια στην πολιτική προκαλεί μειδίαμα στους πολίτες. Σκεφτείτε όμως μια πολιτική σκηνή με περισσότερη ειλικρίνεια και ορθολογισμό και λιγότερο λαϊκισμό. Είναι εφικτό.

18. Αντιμετώπιση της ακροδεξιάς. Η μάχη απέναντι στον εθνικισμό, στο ρατσισμό και στη μισαλλοδοξία πρέπει να γίνει. Χωρίς να καίδουμε αυτιά, χωρίς να τους κλείνουμε το μάτι. Η μάχη δίνεται με θάρρος, αναδεικνύοντας τα καλά της ακροδεξιάς στην Ευρώπη και στον κόσμο.

19. Η δημόσια ασφάλεια βασικός πυλώνας δημοκρατίας. Χρειάζεται ενίσχυση, ξεκινώντας από το να

επιωθούν αλήθειες.

20. Η εικόνα της χώρας στο εξωτερικό βελτιώνεται αν πρώτα αντιληφθούμε το πρόβλημα.

21. Στη δικαιοσύνη δεν τελειώσαμε δυστυχώς με τη μεταρρύθμιση. Χρειάζεται να γίνουν πολλά ακόμα. As εφαρμόσουμε σωστά την ηλεκτρονική δικαιοσύνη σε πρώτο χρόνο.

22. Η διαπλοκή και η διαφθορά δεν είναι αόριστες και αόρατες έννοιες.

23. Να ευχθώ σε όλους το 2024 να μας φωτίσει και να γίνουνε όλοι λίγο καλύτεροι άνθρωποι από το 2023.

24. Πάνω απ' όλα να έχουμε όλοι την υγεία μας. Καλή χρονιά.

Ο κ. Δημήτρης Δημητρίου είναι Βουλευτής Λευκωσίας ΔΗΣΥ, πρόεδρος Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών twitter: @dmdemetriou

Κυπριακές Αξίες,
Παγκόσμιας Αποδοχής

1880 εργαζόμενοι παγκοσμίως

22 γραφεία παγκοσμίως

πωλήσεις σε 110 χώρες

29% των κυπριακών εξαγωγών

Επιμένει στα όσα ανέφερε στο χριστουγεννιάτικο μήνυμά του για το Κυπριακό ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Γεώργιος απορρίπτοντας τις επικρίσεις που δέχθηκε. «Οι αναφορές μου» τονίζει στην συνέντευξή του στην «Κ», «δεν είναι αντίθετες με το πνεύμα των γιορτών».

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Ανεπιτήρητη η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια

*Καταστρατηγεί το Ιερό Ευαγγέλιο, η Εκκλησία
θα αντιδράσει στην περίπτωση νομοθετικής
ρύθμισης ξεκαθαρίζει ο Μακαριότατος στην «Κ»*

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΤΟΜΑΡΑ

Διευκρινήσεις για το περιεχόμενο του χριστουγεννιάτικου μηνυματός του που προκάλεσε πολιτικές αντιδράσεις δίνει ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Γεώργιος. Στην πρώτη του συνέντευξη επί ευκαιρίας του νέου έτους στην «Κ», ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας αποφεύγει να σηκώσει τον πήχη της αντιπαράθεσης, ωστόσο δεν διαφοροποιείται από το περιεχόμενο του μηνύματος. Διαφωνεί με την τακτική των υποχωρήσεων απέναντι στην Τουρκία θεωρώντας πως απώτερος στόχος της κατοικικής δύναμης είναι η κατάληψη της Κύπρου. Έντονος είναι ο Αρχιεπίσκοπος στο θέμα με τα ομόφυλα ζευγάρια και την τεκνοθεσία από αυτά, προαναγγέλλοντας διαμαρτυρίες εάν η κυβέρνηση προχωρήσει σε νομοθετική ρύθμιση. Στο θέμα με τον αρχιμανδρίτη Παγκράτιο Μερακλή θεωρεί πως επί της ουσίας δεν έγιναν λάθη και πως το όλο ζήτημα έχει κλείσει για την Ιερά Σύνοδο. Προαναγγέλλει επίσκεψή του στο Βατικανό μέσα στο 2024 ενώ είναι έντονα επικριτικός με τον Μητροπολίτη Πάφου και την άρνησή του στην έλευση της κάρας του Αποστόλου Παύλου από το Βατικανό στην Κύπρο, άρνηση όπως λέει που εκθέτει την Εκκλησία της Κύπρου. Στα οικονομικά η κατάσταση παραμένει ζοφερή με την Εκκλησία να στέκεται στα πόδια της μετά το 2026.

–Πώς νιώσατε που οι αναφορές σας στο χριστουγεννιάτικο μήνυμά στο Κυπριακό προκάλεσαν δυσάρεσκα άγιες μέρες;

–Τα όσα λέχθηκαν δεν ευσταθούν. Πιστεύω αν όλοι μας κάτσουμε και τα συζητήσουμε θα συμφωνήσουμε με αυτά που λέμε. Γιατί κινδυνεύει ο ίδιος ο τόπος μας. Ίσως δεν κάναμε μια καλή εκτίμηση των επιδιώξεων της Τουρκίας και στεκόμαστε στα καλά λόγια τα οποία προβάλλει κάποτε. Νομίζω ότι είναι κάτι το οποίο δεν βρίσκεται ανταπόκριση ούτε από την ιστορία ούτε από την όλη συμπεριφορά της Τουρκίας. Εάν συζητήσουμε και δούμε πώς προγραμματίζεται η Τουρκία εδώ και χρόνια για την Κύπρο, τότε δεν πρέπει να πάρουμε την ευθύνη και να προφυλάξουμε

αυτόν τον τόπο από την τουρκοποίηση; Εάν ύστερα από λίγα χρόνια οι επόμενες γενιές πουν ότι φανήκαμε ανεπαρκείς να προστατεύσουμε τον τόπο μας, ποια θα είναι η απολογία μας;

–Ωστόσο επικριθήκατε ότι οι τοποθετήσεις σας σπέρνουν διχόνοια και είναι αντίθετες με το πνεύμα των εορτών.

–Τα Χριστούγεννα έχουν και βαθύτερα μηνύματα, δεν εξαντλούνται στον εξωτερικό διάκοσμο. Και ένα βαθύτερο μήνυμα των Χριστουγέννων είναι ότι ο Χριστός ήλθε να μας ελευθερώσει από τη δουλεία του σατανά και από κάθε άλλη δουλεία. Ο Χριστός μάς έπλασε ελεύθερους, μας έδωσε την ελευθερία που είναι χαρακτηριστικό του, αφού μας έπλασε κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του. Αν λοιπόν αυτή την ελευθερία την υποθηκεύουμε στον κάθε κατακτητή και αν δεν κάνουμε ό,τι μπορούμε για να αποκτήσουμε ξανά την ελευθερία μας, τότε προσβάλλουμε τον ίδιο τον Θεό. Αμαυρώνουμε το κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση της δημιουργίας μας. Επομένως είναι μήνυμα των Χριστουγέννων ο αγώνας για ελευθερία. Δεν ζητούμε να κατακτήσουμε άλλους λαούς και να στερήσουμε τα δικαιώματα άλλων, ζητούμε να έχουμε τα δικά μας δικαιώματα, ζητούμε τη δική μας ελευθερία. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να εκφράζεται, πόσω μάλλον η Εκκλησία η οποία κράτησε σε καιρούς δύσκολους την θρησκευτική και εθνική αυτοσυνειδησία αυτού του τόπου. Αγωνιούμε για την έκβαση αυτού του αγώνα και την πορεία μας.

–Πώς αξιολογείτε τη μέχρι σήμερα στάση του προέδρου της Δημοκρατίας στο θέμα του Κυπριακού;

–Νομίζω ότι ο πρόεδρος θέλει να δείξει στον υπόλοιπο κόσμο ότι είμαστε διαλλακτικοί και να επιρρίψουμε το βάρος της ευθύνης στην Τουρκία γιατί δεν υπάρχουν συνομιλίες. Αλλά δεν νομίζω ότι έχουμε άλλα περιθώρια υποχωρήσεων για να δείξουμε αυτή την διαλλακτικότητα μας. Κάναμε τόσες υποχωρήσεις, αν υποχωρήσουμε και άλλο σημαίνει ότι δεν μπορούμε να επιβιώσουμε στη γη των πατέρων μας. Θα πρέπει και ο πρόεδρος και όλη η πολιτική ηγεσία να δουν το πρόβλημα στις πραγματικές του διαστάσεις, να αξιολογήσουμε, αμερόληπτα, τις επιδιώξεις της κατοικικής δύναμης και να προχωρήσουμε με διπλωματικές αντιπροσωπείες που έχουμε παντού, να επισημάνουμε τις θέσεις μας και τις επιδιώξεις μας σε όλο τον κόσμο. Δεν μπορεί ο ελεύθερος κόσμος να πει ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα αναφέρονται μόνο σε κάποιους και όχι σε εμάς. Πρέπει να καταλάβουμε πως αυτός ο δρόμος των συνεχών υποχωρήσεων δεν οδηγεί πουθενά. Δεν δίνω κακή πρόθεση ούτε στον πρόεδρο ούτε σε κανένα κόμμα. Είναι γιατί βλέπουν με κάποια προοπτική επείκειες την κατοικική δύναμη. Κάτι τέτοιο δεν μας έδωσε η Τουρκία για να το καταλάβουμε.

–Εάν η Τουρκία συνεχίζει να επιμένει στη λύση δύο κρατών, η ελληνική κυπριακή πλευρά θα πρέπει να δεχθεί επανέναρξη των συνομιλιών;

–Γιατί να επαναρχίσουν οι συνομιλίες; Αφού απορρίπτουμε αυτό το μοντέλο. Αυτό ξέρω δεν είναι ο τελικός της, στόχος πάλι. Είναι ένας ελιγμός για να καταλάβει ολόκληρη την Κύπρο. Πιστεύω ότι, και δεν έδειξαν η κυβέρνηση και τα κόμματα κάτι τέτοιο.

–Έχετε ένα σχόλιο για τη νέα απεισतालμένη του γ.γ. του ΟΗΕ;

–Έχω να πω ότι θα πρέπει να παραμείνει πιστή στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών που πρέπει να εξυπηρετήσει με τον ερχομό της εδώ. Να μην σαγηνευθεί ούτε να επηρεαστεί από τους ισχυρούς της γης, που ίσως προσπαθήσουν για δικό τους συμφέρον να της υποδείξουν τρόπους δράσης. Ίδιος η Μεγάλη Βρετανία άρχισε και πάλι να κινείται ύποπτα, όπως πράττει διαχρονικά. Να προβάλει δικές της θέσεις, να κατοχυρώσει δικά της συμφέροντα, δεν ενδιαφέρεται για τα συμφέροντα του κυπριακού λαού. Το μήνυμά μου είναι να μείνει πιστή στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

–Στην Ελλάδα έχει ξεκινήσει μια μεγάλη συζήτηση για τα ομόφυλα ζευγάρια αλλά και για την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Εάν η κυβέρνηση προχωρήσει νομοθετικά στο θέμα αυτό, πώς θα το αντιμετωπίσετε;

–Η Εκκλησία δεν έχει εκτελεστική εξουσία για να απαγορεύσει. Θα διαμαρτυρηθούμε, θα καλέσουμε τον κόσμο μας, αυτούς που θέλουν να μας ακούνε και θέλουν να πορεύονται σύμφωνα με τα διδάγματα του Ευαγγελίου, να μείνουν μακριά γιατί είναι αντίθετα ως προς την διδασκαλία του Ευαγγελίου. Δεν μπορεί να υπάρχουν ομόφυλα ζευγάρια και ο γάμος ορίζεται ως συνύπαρξη και σύζευξη ανδρός και γυναίκας. Η περίπτωση τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια είναι πάλι ανεπιτήρητη γιατί δεν θα έχουν παραδείγματα για μίμηση μέσα σε ένα τέτοιο ζευγάρι, θα οδηγηθούν και αυτά στην ίδια κατάσταση. Η Εκκλησία είναι πάντοτε αντίθετη γιατί καταστρατηγεί αρχές του Ευαγγελίου κάτι τέτοιο.

–Στην Ελλάδα έχει ξεκινήσει μια μεγάλη συζήτηση για τα ομόφυλα ζευγάρια αλλά και για την τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια. Εάν η κυβέρνηση προχωρήσει νομοθετικά στο θέμα αυτό, πώς θα το αντιμετωπίσετε;

–Η Εκκλησία δεν έχει εκτελεστική εξουσία για να απαγορεύσει. Θα διαμαρτυρηθούμε, θα καλέσουμε τον κόσμο μας, αυτούς που θέλουν να μας ακούνε και θέλουν να πορεύονται σύμφωνα με τα διδάγματα του Ευαγγελίου, να μείνουν μακριά γιατί είναι αντίθετα ως προς την διδασκαλία του Ευαγγελίου. Δεν μπορεί να υπάρχουν ομόφυλα ζευγάρια και ο γάμος ορίζεται ως συνύπαρξη και σύζευξη ανδρός και γυναίκας. Η περίπτωση τεκνοθεσίας από ομόφυλα ζευγάρια είναι πάλι ανεπιτήρητη γιατί δεν θα έχουν παραδείγματα για μίμηση μέσα σε ένα τέτοιο ζευγάρι, θα οδηγηθούν και αυτά στην ίδια κατάσταση. Η Εκκλησία είναι πάντοτε αντίθετη γιατί καταστρατηγεί αρχές του Ευαγγελίου κάτι τέτοιο.

–Η Εκκλησία διαχρονικά είχε και εξέφραζε άποψη για θέματα παιδείας. Θα δεχθείτε η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση να ενταχθεί στο ημερολόγιο σχολικό πρόγραμμα;

–Μα νομίζω ότι αυτό γίνεται εδώ και δεκατρία χρόνια. Φέτος απλώς έγινε αυτός ο σάλος γιατί δόθηκε αυτό το όνομα. Υπάρχουν τα αναλυτικά προγράμματα, τα βιβλία τα οποία διδάσκονταν τα παιδιά. Ως Ιερά Σύνοδος βάλαμε κάποιες προϋποθέσεις και είπαμε σήμερα που υπάρχει το διαδικτυακό υπάρχουν πολλές ανεύθυνες θέσεις από πολλούς, γιατί να μην υπάρχει μια υπεύθυνη θέση από το υπουργείο

Παιδείας, από τους εκπαιδευτικούς, για να καθοδηγούνται σωστά τα παιδιά. Πιστεύω πως δεν πρέπει οι γονείς να δίνουν πίστη σε κάποιες ιστοσελίδες που δεν έχουν κάποια υπευθυνότητα και δίνουν τα πράγματα εξογκωμένα και μακριά από την πραγματικότητα τους διάσταση. Νομίζω μια υπεύθυνη τοποθέτησή μας θα τους ωφελήσει παρά θα τους βλάψει.

–Στα της Εκκλησίας. Το θέμα του Αρχιμανδρίτη Παγκράτιου Μερακλή θεωρείται κλειστό για εσάς και την Ιερά Σύνοδο;

–Νομίζω να γιατί και ο ίδιος ξέροντας τους Ιερούς Κανόνες και την κατάσταση ήλθε ζητήσει ό,τι ήθελε, ό,τι μπορούσε να πάρει και τα πήρε ο άνθρωπος. Ο ίδιος μας είπε πως είναι ικανοποιημένος να μην ακούμε τον θόρυβο που γίνεται γιατί άλλοι χωρίς να τον ρωτούν και χωρίς τη θέλησή του τον δημιουργούν.

–Έχουν γίνει λάθη από πλευράς Ιεραρχίας;

–Νομίζω λάθη στην ουσία δεν έγιναν. Αν έγιναν κάποια λάθη φραστικά στην προσέγγιση ναι, αλλά δεν έγιναν πραγματικά λάθη στη διαχείριση του θέματος.

–Δέκα χρόνια μετά την κρίση του 2013 τα οικονομικά της Εκκλησίας σε ποια κατάσταση βρίσκονται;

–Περίμενα να ήταν καλύτερα. Η Εκκλησία έχει αρκετά χρέη, η Αρχιεπισκοπή τουλάχιστον, γιατί τα κτίρια που έγιναν, η φοιτητική εστία στη Λεμεσό, ο καθεδρικός ναός της Λευκωσίας, είναι με δάνεια που τώρα άρχισαν να εξοφλούνται. Υπάρχουν αρκετά δάνεια, γίνονται προσπάθειες ώστε μακροπρόθεσμα να εξοφληθούν και αυτά και να γίνει το έργο της Εκκλησίας καλύτερο.

–Πότε πιστεύετε θα επιστρέψει η κανονικότητα στα οικονομικά της Εκκλησίας;

–Οι οικονομολόγοι μας λένε αν δεν υπάρξει κάποια άλλη κρίση οικονομική, τουλάχιστον το 2026 και μετά θα βρούμε τα πόδια μας.

–Στις 8 Ιανουαρίου συμπληρώνεται ένας χρόνος από την ενθρόνισή σας. Ποιος είναι ο απολογισμός σας;

–Αυτό τον χρόνο είδα όλα τα προβλήματα της Αρχιεπισκοπής και της Εκκλησίας της Κύπρου και νομίζω πως βάλαμε μπροστά και τους προγραμματισμούς που έπρεπε να κάνουμε. Ήταν ένας προπαρασκευαστικός χρόνος και νομίζω πως κύλησε ομαλά. Δεν σταματήσαμε να εφαρμόζουμε και το πρόγραμμα της Εκκλησίας το καθημερινό. Τις ελεημοσύνες, τις ανταποκρίσεις μας για τα προβλήματα του κόσμου, υποτροφίες για σπουδές, μετάβαση ασθενών στο εξωτερικό. Βάλαμε τις βάσεις για υλοποίηση όσων είχαμε εξαγγείλει.

–Υπάρχει κάποιο ζήτημα που χρεώνει άμεσες αντιμετώπισης;

–Υπάρχουν πολλά προβλήματα. Ξεκινήσαμε ήδη και την ανέγερση φοιτητικών εστιών και στη Λευκωσία. Στους άμεσους προγραμματισμούς μας είναι να κάνουμε και κάποια σχολεία της Εκκλησίας. Ήδη λειτουργούμε τρία νηπιαγωγεία με δίκους μας νηπιαγωγούς, με δικά μας προγράμματα τα οποία παράγονται στο υπουργείο Παιδείας. Έχουμε προγραμματισμό για δημοτικά και για γυμνάσια. Είναι κάτι που μας χρειάζεται.

–Πρόσφατα κάνατε τα αποκαλυπτήρια προτομής του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού στην Πάτρα. Ωστόσο δεν έχει προηγηθεί ειρηνική επίσκεψή σας στην Εκκλησία της Ελλάδος. Πότε προτίθεστε να την πραγματοποιήσετε;

–Η Ελλάδα δεν είναι ξένη χώρα προς εμάς ούτε και η Εκκλησία της. Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος δεν πραγματοποίησε επίσκεψη. Δεν είναι προϋπόθεση για να πας σε μια άλλη Μητρόπολη. Ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος ήλθε βέβαια σε εμάς αλλά δεν προϋποθέτει το ένα το άλλο. Αμα χρειασθεί και αν υπάρξει κατάλληλος χρόνος, αλλά δεν το βλέπω ότι είναι κάτι το επείγον. Όποτε πάω στην Ελλάδα συναντιέμαι και με τον Αρχιεπίσκοπο, έχουμε κοινούς προγραμματισμούς, έχουμε ένα κανάλι επικοινωνίας. Δεν είναι κάτι που χρειάζεται να γίνει άμεσα.

“

Πρέπει να καταλάβουμε πως αυτός ο δρόμος των συνεχών υποχωρήσεων δεν οδηγεί πουθενά. Δεν δίνω κακή πρόθεση ούτε στον πρόεδρο ούτε σε κανένα κόμμα. Είναι γιατί βλέπουν με κάποια προοπτική επείκειας την κατοικική δύναμη.

Ο Μητροπολίτης Πάφου εκθέτει την Εκκλησία

–Έχουν συμπληρωθεί 50 χρόνια διπλωματικών σχέσεων με το Βατικανό, με την Εκκλησία της Κύπρου να διατηρεί καλές σχέσεις με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Προτίθεστε να μεταβείτε στο Βατικανό;

–Πράγματι οι σχέσεις μας με το Βατικανό είναι πολύ καλές και δεν είναι μόνο ότι ανταποκρίθηκαν –ο Πάπας, με τις πολλές διπλωματικές αποστολές που διατηρεί στις διάφορες χώρες, στήριξε τα δίκαια αιτήματά μας, βοήθησε και στον επαναπατρισμό κλημένων θησαυρών μας– είναι και το γεγονός ότι μας εξυπηρετούν σε χώρες τις οποίες εμείς δεν έχουμε εκκλησίες. Τέτοιες εξυπηρετήσεις κάνουνε και εμείς όπου μας χρειάζονται στην Κύπρο. Προτίθεμαι να επισκεφθώ το Βατικανό, ήδη διαβίβαστηκε πρόσκληση μέσω του εκεί πρεσβευτή μας. Θέλουμε να διατηρήσουμε αυτές τις σχέσεις ιδιαίτερα σε ένα κόσμο αλλόθρησκο. Οι Χριστιανοί πρέπει να ενώνουμε τις δυνάμεις μας, είναι περισσότερα εκείνα πως μας ενώνουμε από αυτά που μας χωρίζουν.

–Πότε βλέπετε να γίνεται η επίσκεψη, χρονικά;

–Εντός του 2024. Δεν την έχω προγραμματίσει ακόμα.

–Που βρίσκεται το θέμα έλευσης της κάρας του Αποστόλου Παύλου στην Κύπρο, θέμα για το οποίο υπήρξε συνεννόηση του Μακαρισταυ Αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Β' με τον Πάπα Φραγκίσκο;

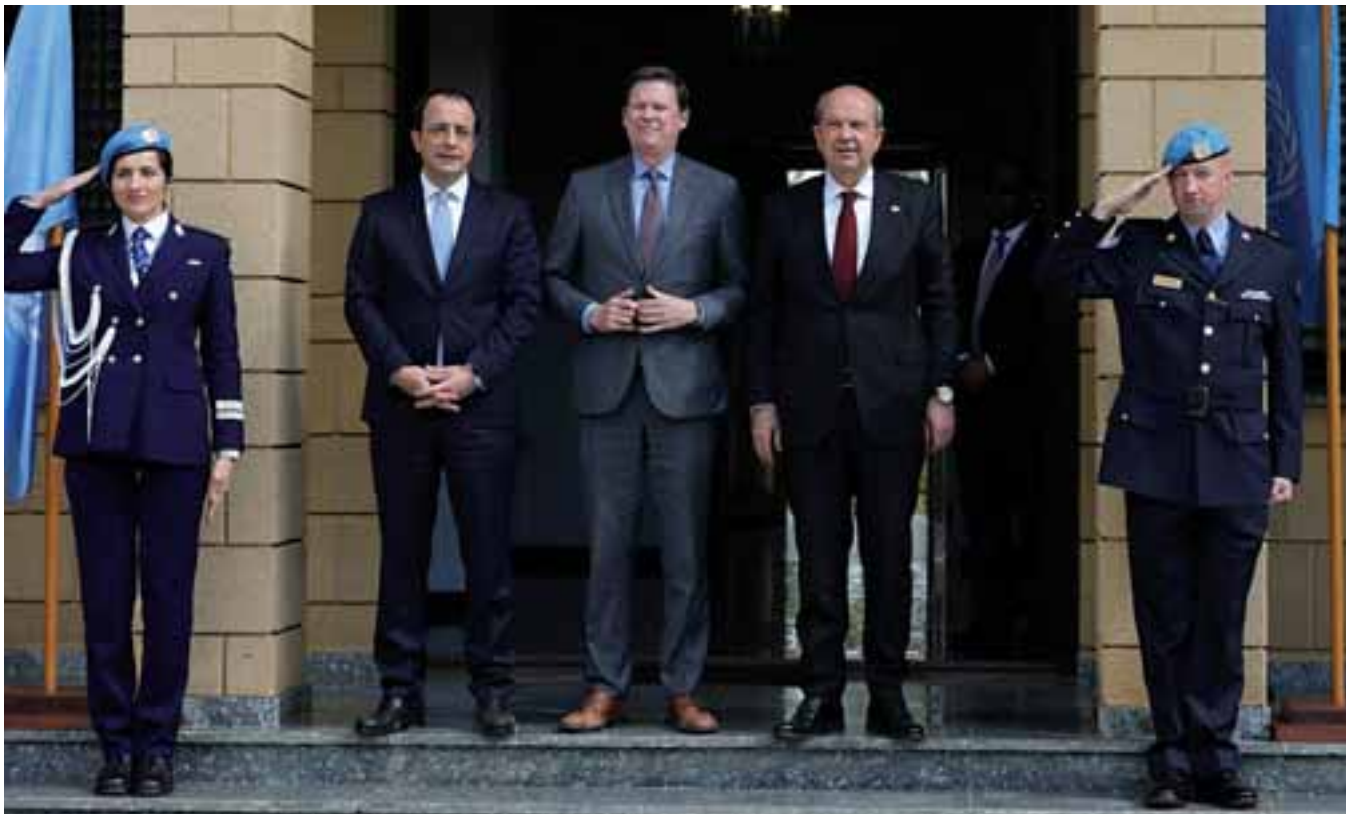
–Ναι είχα συμμετοχή σε αυτές τις διαδικασίες και ο Πάπας σε μια χειρονομία καλής θέλησης προς εμάς για πρώτη φορά ευλόγησε να φύγει η κάρα του Αποστόλου Παύλου από το Βατικανό και να έλθει στην Κύπρο. Εμείς το ζητήσαμε, εμείς είμαστε εκτεθειμένοι, δυστυχώς ο νέος Μητροπολίτης Πάφου επηρεασμένος από κάποιες άλλες αντιλήψεις δεν θέλησε η κάρα να έλθει στην Κύπρο. Η στάση του αυτή αφίνει εκτεθειμένη ολόκληρη την Εκκλησία της Κύπρου. Ήδη και στην Πάφο υπάρχουν πολλές διαμαρτυρίες, έρχονται καθημερινά αντιπροσωπείες και μου εκφράζουν αυτές τις διαμαρτυρίες τους. Θα τον καλέσω ξανά, τον Μητροπολίτη, θα τον θέσω προ των ευθυνών του και ότι πρέπει, έστω και αν κάθε Μητρόπολη έχουμε μια σχετική ανεξαρτησία, για το ευρύτερο καλό την Εκκλησίας αυτό να παραμεριστεί.

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Το 2024 είναι εξ ορισμού χρονιά καθοριστική για το Κυπριακό. Κι αυτό διότι για πρώτη φορά μετά από μια επταετία, σχεδόν, και το ναυάγιο του Κραν Μοντανά το καλοκαίρι του 2017, η άφιξη της νέας ειδικής απεσταλμένης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Μαρία Άνχελα Κουεγιάρ, τις πρώτες ημέρες του νέου έτους σηματοδοτεί μια περίοδο κινητικότητας όπου θα επικριρηθεί να αρθεί το αδιέξοδο και να λυθεί ο γόρδιος δεσμός της στασιμότητας στις διαπραγματεύσεις –ιστορικά, του μεγαλύτερου συνεχούς χρονικού διαστήματος χωρίς καθόλου συνομιλίες. Το Κυπριακό δεν έχει μόνο μια εξαιρετικά δύσκολη συνέχεια αλλά, αυτή τη φορά, η κρίσιμη αυτή περίοδος του επισυμβαίνει σε ένα εξαιρετικά πολύπλοκο και δύσκολο διεθνές και περιφερειακό περιβάλλον αλλαγών.

Δεσπόζουν, φυσικά, δύο συγκρούσεις (στην Ουκρανία από τον Φεβρουάριο του 2022 και στη Γάζα από τον Οκτώβριο του 2023) οι οποίες όχι μόνο έχουν περιφερειακές και παγκόσμιες προεκτάσεις και συνέπειες αλλά και διάφορους παραλληλισμούς ως προς το συγκείμενο των «παγωμένων συγκρούσεων» (frozen conflicts) με την Κύπρο. Ο ένας μάλιστα συμβαίνει στην ανατολική Μεσόγειο, ένα υποσύστημα που τα τελευταία χρόνια έχει αποκτήσει τα δικά του ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά –πέραν των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (MENA). Επιπλέον, η εν λόγω σύγκρουση επιπράζει άρρηκτα τη Κύπρο λόγω και της γεωγραφικής εγγύτητας, υπενθυμίζοντας την μοίρα της Γεωγραφίας στη μικρή αυτή νησιωτική γωνιά μας.

Χωρίς υπερβολές, το Κυπριακό εντός του 2024 θα δοκιμάσει τα όρια και τις αντοχές μας. Δεν είναι μόνο η πάροδος του χρόνου ως προς την στασιμότητα, τα τουρκικά

Στο πρώτο εξάμηνο του 2024 θα κριθεί αν μπορεί να βρεθεί διέξοδος στην στασιμότητα του Κυπριακού.

Χρονιά ιδιαίτερων προκλήσεων το 2024 για την Κύπρο

Εν μέσω περιφερειακών και διεθνών αλλαγών η συνέχεια του Κυπριακού σε μια νέα χρονιά που διαμορφώνει το μέλλον του

Αδιέξοδο και ο Μάρτιος του Πούτιν

«Οι δυνατότεροι από όλους τους πολεμιστές είναι αυτοί οι δύο: Ο χρόνος και η υπομονή». Αυτή η φράση του Λέοντος Τολστόι από το κλασικό λογοτεχνικό αριστούργημα «Πόλεμος και Ειρήνη» του 1865 συνοψίζει το 2024 όχι μόνο ως τον τρίτο χρόνο διάρκειας του πολέμου στην Ουκρανία αλλά και ως μια υπενθύμιση πως σε αυτή την ιδιότητα διαμάχη Ρωσίας-Δύσης με επίκεντρο τη ρωσική εισβολή τον Φεβρουαρίου του 2022 στο Κίεβο η διαμόρφωση του παγκόσμιου ισοζυγίου ισχύος θα πάρει και αρκετό χρόνο αλλά και υπομονή –ως προς την τελική κατάληξη της νέας σχέσης Δύσης-Ρωσίας που θα υπαγορευτεί από την επόμενη ημέρα του πολέμου.

Το 2024 υπενθυμίζει τόσο το τακτικό αδιέξοδο της μεγαλύτερης συμβατικής πολεμικής αναμέτρησης στην Ευρώπη των τελευταίων δεκαετιών όσο και το κόστος που αναγκάστηκε να πληρώσει η Ρωσία του Πούτιν για την επιθετική της επεκτατικότητα στον μετασσοβιετικό, λεγόμενο, χώρο –το διαμάντι του οποίου αποτελούσε, διαχρονικά, η ουκρανική επικράτεια και η νευραλγικής σημασίας χερσόνησος της Κριμαίας. Το 2024 υπενθυμίζει ωστόσο και την λεπτή ισορροπία στην οποία κινείται η ρωσική ολιγαρχία –με επικεφαλής τον Πούτιν. Εντός του 2023 εξάλλου είδαμε για πρώτη φορά λόγω της ανταρσίας Πριγκόζιν ρωγμές σε ένα αυταρχικό και κεντρικά ελεγχόμενο σύστημα στο οποίο ο Ρώσος πρόεδρος λειτουργούσε σαν τους επικεφαλής των ρωσικών αυτοκρατοριών άλλων αιώνων. Τον Μάρτιο ο Πούτιν θα πάει σε εκλο-

γές. Προφανώς και δεν τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης της εξουσίας του αλλά οι επερχόμενες εκλογές θα είναι κομβικής σημασίας λόγω χρόνου και... υπομονής αλλά και εξαιτίας των τάσεων που θα διαφανούν ως προς την επόμενη ημέρα.

Είτε ο πόλεμος στην Ουκρανία σταματήσει με διαπραγματεύσεις συμβιβασμών είτε συνεχιστεί με την τελική νίκη ή συντριβή της Ρωσίας, το 2024 εισάγει την Ρωσία του Πούτιν σε μια μεταβατική περίοδο στο τέλος της οποίας θα υπαγορευτούν τόσο η μετα-πουτινική Ρωσία όσο και οι διεθνείς ισορροπίες ισχύος καθώς και η μελλοντική σχέση Ρωσίας-Δύσης. Το μόνο σίγουρο ένα είναι: το 2023 ήταν ένα έτος αλήθειας για τις οικονομικές σχέσεις των Ρώσων ολιγαρχών με τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης – όπου τα ψέματα... τελείωσαν. Στην Κύπρο το βιώσαμε, το βιώνουμε και θα το βιώνουμε όσο η Ρωσία, με μόνη η θέση στο Σ.Α. του ΟΗΕ, εισέρχεται σε αυτή την μεταβατική περίοδο. Τόσο σε σχέση με το Κυπριακό όσο και αναφορικά με το αποτύπωμα των Ρώσων ολιγαρχών στην κυπριακή οικονομία, η Κύπρος οφείλει να αντλήσει σοβαρά διδάγματα για την εικόνα της διεθνώς, από τις εξελίξεις των τελευταίων χρόνων, να επιλέξει συνειδητά το πώς και πόσο προσεκτικά κινείται εφεξής και, καταληκτικά, να μην αποτελεί πια το κράτος που ταυτίζεται με τους Ρώσους ολιγάρχες αλλά ένας ευέλικτος, μικρός αλλά ισοδύναμος, ευρωπαϊκός στρατηγικός εταίρος της Δύσης –η οποία ξανακέρδισε σε αυτό τον ανταγωνισμό ισχύος (1945-1989) τη Σοβιετική Ένωση.

Αναζητείται πολιτικός ορίζοντας

Η Μέση Ανατολή άλλαξε άρδην μετά την 7η Οκτωβρίου. Όχι μόνο η βαρβαρική επίθεση της Χαμάς επανέφερε κατά του κράτους του Ισραήλ στο προσκήνιο το πολύπλοκο ζήτημα της αραβοϊσραηλινής σύγκρουσης και την αναζωπύρωση της Μέσης Ανατολής αλλά, παράλληλα, αναδείχθηκε η νέα Μέση Ανατολή ως ένα τελειώς διαφορετικό πεδίο συγκρούσεων μετά τη βίαιη δεκαετία της «Αραβικής Άνοιξης». Το Ισραήλ και η Δύση βιώνουν έναν πόλεμο με ρεκόρ διάρκειας (ήδη στον τρίτο του μήνα) που δεν θυμίζει το 1967 ή το 1973. Επιπλέον, στο πλαίσιο των Συμφωνιών του Αβραάμ, μετά το 2020, η σύγκρουση Δύσης-Ιράν επανέρχεται στη μεγάλη εικόνα και σε συνδυασμό με την απουσία πολιτικού ορίζοντα στη διαχρονική εκκρεμότητα της δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους δημιουργούν συνθήκες αβεβαιότητας. Η Κύπρος παρούσα, γεωγραφικά και με το αποτύπωμα της διπλωματίας των Τριμερών παρών τα τελευταία χρόνια επηρεάζεται -αν όχι πιέζεται- από μια Μέση Ανατολή σε φάση αναταραχής. Ασφάλεια, προσφυγικό και ουσιαστικός ρόλος αποτελούν μέγιστες προκλήσεις που οφείλουν να κατανοηθούν πέραν των ασκήσεων επικοινωνίας –όπως η «Αμάλθεια» όπως εξελίσσεται- αλλά με ένα ουσιαστικότερο και πιο ενεργητικό τρόπο.

Η Μέση Ανατολή δείχνει πολλές κατευθύνσεις για το Κυπριακό καθώς μαζί με το Μεσανατολικό το τελευταίο παραμένει το δεύτερο

τετελεσμένα «επί του εδάφους» και «επί της θάλασσας» των τελευταίων ετών και η εμμονή Τατάρ και Άγκυρας για λύση δύο κρατών και κυριαρχική ιδιότητα.

Είναι και το διεθνές και περιφερειακό πλαίσιο εντός του οποίου το Κυπριακό είναι μεν ένα άλλο ζήτημα διεθνών σχέσεων πολλών δεκαετιών αλλά και που «πορεύεται» και σε ένα πλέγμα ιεραρχικής αξιολόγησης δίπλα σε μεγαλύτερα ζητήματα όπως το Μεσανατολικό (που αναζωπυρώθηκε), η θέση της Τουρκίας στην περιοχή (και το πλέγμα των σχέσεων της με την Ε.Ε. και τις ΗΠΑ) και, φυσικά, η αναδυόμενη ανατολική Μεσόγειος στην οποία νέοι δρώντες και νέες τάσεις διαμορφώνουν ένα πολύπλοκο περιφερειακό υποσύστημα –στο οποίο η Κύπρος αναζητεί ρόλο.

Το 2024 είναι, τέλος, η απαρχή μιας νέας σειράς πραγματικοτήτων για το Κυπριακό: Και μεταξύ μιας δίκαιης λύσης ή του ορίζοντα της οριστικής διχοτόμησης ο ενδιάμεσος χώρος του στάτους κβο μειώνεται δραματικά σε «χωρικό επίπεδο» με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον των Ελληνοκυπρίων. Αν το Κυπριακό ήταν ένας αγώνας ποδοσφαίρου, εντός του 2024 θα αγωνιστούμε στα τελευταία λεπτά των καθυστερήσεων.

Μισό αιώνα από την τουρκική εισβολή του Ιουλίου του 1974 στην Κύπρο, το 2024 είναι ένα κομβικό έτος –και όχι μόνο για την τραγική επέτειο που σηματοδοτεί. Μισός αιώνας είναι πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα αν συμπυκνωθεί ιστορικά, πολιτικά και κοινωνικά. Αυτό οφείλουμε να το αναλογιστούμε για να κατανοήσουμε πως κάποια πράγματα έχουν παγιωθεί τόσο χρονικά όσο και σε επίπεδο κοινωνικής μηχανικής συνεπώς η αναζήτηση του τερματισμού του τρέχοντος απαράδεκτου στάτους κβο της διαίρεσης απαιτεί ρεαλισμό, σκληρή δουλειά και σοβαρότητα από όλους μας.

μεγαλύτερο άλλο ζήτημα που χρονίζει στην περιοχή. Μπορεί το συγκεκριμένο της βίας να μην υφίσταται στην περίπτωση του Κυπριακού ωστόσο και εδώ αναζητείται πολιτικός ορίζοντας, ενώ όπως και η λύση δύο κρατών –στην περίπτωση Ισραηλινών και Αράβων- οδεύει προς το τέλος της έτσι και το συμφωνημένο πλαίσιο, εντός του ΟΗΕ, στην περίπτωση μας δείχνει να οδεύει προς ένα ιστορικό τέλος. Και κάτι

Ο πόλεμος Ισραήλ-Χαμάς υπενθυμίζει την αναδυόμενη γεωπολιτική σημασία της ανατολικής Μεσογείου –μέρος της ασφάλειας της οποίας είναι και η Κύπρος.

ακόμη: Όπως η Χαμάς αιφνιδίασε ένα πρωί Σαββάτου το Ισραήλ έτσι, κάλλιστα, κανείς δεν θα μπορούσε να αποκλείσει έναν αιφνιδιασμό του κατοχικού στρατού στη νεκρή ζώνη τα επόμενα χρόνια –στην απουσία διευθετήσεων. Εξάλλου οι παγωμένες συγκρούσεις ενίοτε επανέρχονται και καλό θα ήταν να μην ξεχνάμε μια τέτοια αξιακή συνθήκη –που επαληθεύτηκε πολλές φορές στην παγκόσμια διπλωματική ιστορία και δη στη σύγχρονη.

ΑΚΕΛ-ΚΚΕ: Σε ρήξη λόγω της ΕΟΚΑ

Το Κυπριακό και την Αριστερά την περίοδο 1950-1959 εξετάζει στο βιβλίο του ο Κυριάκος Ιακωβίδης

Του ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Πώς αξιοποίησε το Κυπριακό η ΕΔΑ, για να βγει από το περιθώριο και να εκλεγεί αξιωματική αντιπολίτευση στην Ελλάδα; Γιατί το 1956 το ΚΚΕ υπέδειξε στο ΑΚΕΛ να ενταχθεί στην ΕΟΚΑ και για ποιους λόγους το δεύτερο αρνήθηκε; Πόσο μεγάλη ήταν η επιρροή του Μακαρίου στις ελλαδικές κυβερνήσεις της δεκαετίας του '50 και τι την ευνοούσε; Γιατί μετά το 1956 το ΑΚΕΛ άρχισε να αλλάζει τη γραμμή του στο Κυπριακό; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα, στα οποία δίνει απαντήσεις το πρόσφατα σε κυκλοφορία βιβλίο του ιστορικού Κυριάκου Ιακωβίδη «Τρεις Αριστερές (ΕΔΑ, ΚΚΕ, ΑΚΕΛ) και το κυπριακό ζήτημα», των εκδόσεων Επίκεντρο. Ο λέκτορας της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Νεάπολης, αναφέρεται στην κομβική για το Κυπριακό περίοδο 1950-1959, όπου κυριαρχεί ο αγώνας της ΕΟΚΑ, εξετάζοντας την πολιτική των τριών αριστερών κομμάτων μέσα στις ιστορικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν, όταν ήταν στιγματισμένα, υπό διώξη και σε μεγάλο βαθμό κάτω από την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης.

Κύριος πρωταγωνιστής στο βιβλίο είναι η ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά), η οποία ιδρύθηκε το 1951 με τη φιλοδοξία να αποτελέσει τον νόμιμο πολιτικό φορέα εκπροσώπησης της Αριστεράς στο νέο μετεμφυλιακό πολιτικό περιβάλλον, καλύπτοντας το κενό του έκνομου ΚΚΕ. Στην υπό μελέτη δεκαετία ο αναγνώστης του βιβλίου βλέπει την ΕΔΑ να προβάλλει σε υψηλούς τόνους το Κυπριακό, σε μεγαλύτερο βαθμό από τα άλλα κόμματα. «Η ΕΔΑ έβγαине κερδισμένη, γιατί έπαιζε σε περιβάλλον ευνοϊκό»,

εξηγεί στην «Κ» ο Κυριάκος Ιακωβίδης. «Το Κυπριακό παιζόταν στη δυτική σκηνή, κάθε αποτυχία στο Κυπριακό χρεωνόταν στη Δύση (Αγγλία, ΗΠΑ) και άρα ευνοούσε την αντιδυτική/φιλοσοβιετική ρητορική της ΕΔΑ. Η αντικομμουνιστική αντιπολίτευση, φιλοδυτική στη φύση της, δεν μπορούσε να υψώσει αντιδυτικούς τόνους στο βαθμό που τους ύψωνε η ΕΔΑ, άρα έμμεσος ούραγός στη μάχη υπεράσπισης του κυπριακού. Τα κέρδη της από το Κυπριακό ήταν χειροπιαστά, καθώς το 1958 το κόμμα της Αριστεράς εκλέγεται αξιωματική αντιπολίτευση. Αυτό το όφειλε στο γεγονός ότι τα προηγούμενα χρόνια οι εξελίξεις στο Κυπριακό έβγαλαν την ΕΔΑ από το περιθώριο, την απάλλαξαν από το στίγμα του εθνοπροδοτικού κόμματος και, στο τέλος, την ενδυνάμωσαν», ανέφερε ο κ. Ιακωβίδης.

Ο Μακάριος

Μέσα στο πιο πάνω πλαίσιο διαφαίνεται, σύμφωνα με τον συγγραφέα, και η μεγάλη επιρροή του Μακαρίου στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας και δη στις ελληνικές κυβερνήσεις. «Ο Μακάριος από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 άρχισε να αποκτάει σημαντική επιρροή στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας, η οποία διαρκώς αυξανόταν. Ιδιαίτερα, όταν ανέλαβε την εξουσία ο Κωνσταντίνος Καραμανλής (από το 1955 και έπειτα), σαφώς πιο ανίσχυρος σε σχέση με τον προκάτοχό του, τότε η επιρροή του Μακαρίου έφθασε στην κορύφωσή της. Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι ο Μακάριος δεν δρούσε στο πολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας, περισσότερο επιδρούσε σε αυτό. Παρενέβαινε ακόμη και σε εσωτερικά ζητήματα της ελληνικής κυβέρνησης.

Ο γ.γ. του ΑΚΕΛ το '49-88, Εζ. Πασιγιάννου. «Το ΑΚΕΛ σαν κόμμα του εργαζόμενου κυπριακού λαού είναι σε καλύτερη θέση να κρίνει τι συμφέρει και τι δεν συμφέρει στον κυπριακό λαό», απάντησε το '56 το ΑΚΕΛ στο ΚΚΕ, το οποίο ζήτησε ένταξή του στην ΕΟΚΑ.

Ενδεικτικά, ο Μακάριος απαίτησε την παραίτηση του υπουργού Εξωτερικών Θεοτόκη και η κυβέρνηση Καραμανλή συγκατένευσε. Ο ίδιος ο Θεοτόκης παραδέχεται στα απομνημονεύματά του ότι ο λόγος της παραίτησής του ήταν ο Μακάριος», σημείωσε ο συγγραφέας.

Η άρνηση του ΑΚΕΛ

Μια σημαντική πληροφορία, που περιέχεται στο βιβλίο, είναι ότι το ΚΚΕ είχε υποδείξει στο ΑΚΕΛ να συμμετάσχει στον αγώνα της ΕΟΚΑ. Για ποιους λόγους και γιατί αρνήθηκε το ΑΚΕΛ; Στα ερωτήματα αυτά ο κ. Ιακωβίδης απάντησε ως εξής: «Το ΑΚΕΛ αρνήθηκε γιατί στην ηγεσία του ένοπλου αγώνα βρισκόταν η Δεξιά και είχε τη – διαρκή– βεβαιότητα ότι η πραγματική αποστολή του ένοπλου αγώνα ήταν η εξουδετέρωση της Αριστεράς στην Κύπρο. Αντίθετα, το ΚΚΕ,

αν και αρχικά εναντιώθηκε στον αγώνα, στη συνέχεια αναθεώρησε και θεώρησε ότι το ΑΚΕΛ θα έπρεπε να λάβει μέρος και να τον ελέγξει. Αυτό ήταν το σημείο ρήξης του ΑΚΕΛ με το ΚΚΕ. Το ΑΚΕΛ από το 1949 μέχρι το 1955 υπάκουε τυφλά το ΚΚΕ, όμως η διαφωνία τους αναφορικά με τη στάση απέναντι στην ΕΟΚΑ άλλαξε άρδην τα πράγματα. Πλέον, το ΑΚΕΛ θεωρούσε ότι η ηγεσία του ΚΚΕ απομονωμένη στο Βουκουρέστι δεν είχε εικόνα των πραγματικότητων της Κύπρου και ως εκ τούτου δεν ήταν σε θέση να αποφασίσει για το τι ήταν καλύτερο για το ΑΚΕΛ. “Το ΑΚΕΛ σαν κόμμα του εργαζόμενου κυπριακού λαού είναι σε καλύτερη θέση να κρίνει τι συμφέρει και τι δεν συμφέρει στον κυπριακό λαό», έγραφε στα μέσα του '56 η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος”».

Στο τελευταίο κεφάλαιο το βιβλίο

Το βιβλίο «Τρεις Αριστερές (ΕΔΑ, ΚΚΕ, ΑΚΕΛ) και το κυπριακό ζήτημα», των εκδόσεων Επίκεντρο του ιστορικού Κυριάκου Ιακωβίδη μελετά τον ρόλο της Αριστεράς στο Κυπριακό την περίοδο 1950-1959.

αναφέρεται σε μια σειρά υποχωρήσεων του ΑΚΕΛ την περίοδο 1956-1959, με ηγετικά στελέχη του να αποδέχονται ακόμη και ανάμειξη του ΝΑΤΟ στις συζητήσεις για το Κυπριακό, εάν αυτό επρόκειτο να επιταχύνει τις διαδικασίες για λύση. Όπως εξήγησε ο κ. Ιακωβίδης, το ΑΚΕΛ μετά την απαγόρευση του (Δεκέμβριο του 1955) διακατέχεται από τον μόνιμο φόβο ότι τα όπλα της ΕΟΚΑ σε κάποια φάση θα στραφούν και εναντίον της, σημειώνοντας ότι αυτός ο φόβος καθόριζε τις επιλογές του ΑΚΕΛ. «Ενδεικτικά, μετά το 1956 το ΑΚΕΛ υποχωρούσε διαρκώς στο Κυπριακό, απόρροια της επιθυμίας του να βοηθήσει στην επίτευξη λύσης προκειμένου να αρθεί το καθεστώς παρανομίας του κόμματος και να απαλλαγεί από την ΕΟΚΑ. Ήταν διατεθειμένο να δεχθεί ακόμη και βρετανικές βάσεις στην Κύπρο προκειμένου να επιτευχθεί

η ποθητή λύση. Θυμίζω, το ΑΚΕΛ από το 1944 μέχρι το 1955 ήταν φανατικά αντιδυτικό / αντιβρετανικό κόμμα – μάλιστα, στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1950 διοργάνωνε μαζικές διαδηλώσεις κατά της εγκατάστασης βάσεων στο νησί. Μέχρι και ο Γρίβας ενέπαιζε το ΑΚΕΛ για την υποχώρησή του στο θέμα των βάσεων, ισχυριζόμενος ότι η ΕΟΚΑ επεδείκνυε περισσότερο αντιιμπεριαλισμό από το ΑΚΕΛ. Δεν είχε άδικο», συμπλήρωσε.

Έρευνες για την αριστερά

Η ιστορική έρευνα για τη σχέση της ελλαδικής αριστεράς με το κυπριακό ζήτημα πόσο έδαφος κάλυψε μέχρι σήμερα; Ο κ. Ιακωβίδης απάντησε: «Είναι γεγονός ότι προηγήθηκαν μερικές πολύ αξιόλογες δουλειές, ξεχωρίζω το βιβλίο του Ευάνθου Χατζηβασιλείου, “Στρατηγικές του Κυπριακού. Ή δεκαετία του 1950”, Αθήνα 2005, το πρώτο επιστημονικό κείμενο το οποίο επιχειρεί – αν και δεν ανήκει στις προτεραιότητες του βιβλίου – να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά της ΕΔΑ στο Κυπριακό, το βιβλίο του Γιάννη Στεφανίδη “Εν ονόματι του Έθνους. Πολιτική κουλτούρα, αλτρωτισμός και αντιαμερικανισμός στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1945-1967”, το άρθρο του ίδιου: “Ανακτώντας τα Πατριωτικά Διαπορευτήρια: Ο πολιτικός λόγος της ΕΔΑ στο κυπριακό ζήτημα κατά τη δεκαετία του 1950”. Αξιοσημείωτο είναι και το άρθρο του Πιέτρου Παπαπολυβίου, “Η Ελλαδική Αριστερά και ο Αγώνας της ΕΟΚΑ. Μια πρώτη προσέγγιση”. Επιπλέον, όποιος/α ενδιαφέρεται για το θέμα θα ήταν καλό να συμβουλευθεί και τη διατριβή του Αντώνη Αντωνίου με τίτλο: “Ελληνική Αριστερά και κυπριακό ζήτημα στη δεκαετία του 1950”».

WINNER
BEST
PRIVATE
BANK
CYPRUS

AstroBank

Καλύτερη Τράπεζα στην Κύπρο για το 2023 στο Private Banking.

Η AstroBank βραβεύτηκε από τον διεθνή κύριο οργανισμό, Global Private Banker, ανάμεσα σε άλλους τραπεζικούς και επενδυτικούς οργανισμούς παγκόσμιας εμβέλειας, με την κριτική επιτροπή να αναδεικνύει ότι οι υπηρεσίες Private Banking της AstroBank παρέχουν καινοτόμες λύσεις σε πελάτες με μεγάλα ιδιωτικά κεφάλαια και εξατομικευμένες υπηρεσίες διατήρησης του πλούτου τους.

Discretion. Innovation. Growth.

GLOBAL
Private
Banking
INNOVATION
AWARDS 2023

PrivateBanking
AstroBank

Συνέντευξη στον
ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ

«**Στόχος** της ηγεσίας του ΔΗΣΥ είναι η αποαβεροφοποίηση του κόμματος για διάφορους λόγους που ικανοποιούν τους βασικούς δρώντες εντός και εκτός Συναγερμού», δηλώνει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο τέως υφυπουργός παρά τω προέδρω Πέτρος Δημητρίου. Τονίζει ότι από τον Συναγερμό απουσιάζει η ουσία, το πολιτικό βάρος και η στρατηγική, επισημαίνοντας ότι ο ΔΗΣΥ ακολουθεί μοντέλο Χριστοδουλίδη, επενδύοντας στην εικόνα, αντί να δίνει εναλλακτική επιλογή πολιτικής με περιεχόμενο. Τέτοια μοντέλα, λέει, είναι καταδικασμένα σε αποτυχία, στην οποία μάλιστα το ένα θα παρασύρει το άλλο. Αναφερόμενος στις εκλογές Ιουνίου, αναλύει πως –κατά την άποψή του– ο ΔΗΣΥ θα μπορούσε τουλάχιστον για 28%, εάν είχε προτάξει την κομματική επιβίωση ως το απόλυτο διακύβευμα, προβάλλοντας ταυτόχρονα μια σαφή πολιτική πρόταση και όχι την εικόνα.

–**Με τι ασχολείστε σήμερα;**
–Επέστρεψα στην οικογενειακή μας επιχείρηση.

–**Μετά τις προεδρικές εκλογές, θα ανέμενε κανείς ότι θα επιστρέφατε στο κόμμα.**

–Πρόλαβα να αποσύρω το όποιο ενδιαφέρον είχα, το οποίο να σημειώσω δεν αφορούσε τη θέση του διευθυντή του κόμματος όπως κυκλοφόρησε, κυρίως γιατί μέλη της ηγεσίας και κοντινά στην ηγεσία άτομα εξέφρασαν στην πρόεδρο αμφιβολίες για μένα. Επομένως, προκειμένου να αποφευχθούν εντάσεις, ευχήθηκα καλή επιτυχία στη νέα ηγεσία και το θέμα έκλεισε εκεί.

–**Αμφιβολίες για ποιο πράγμα;**
–Ότι ενδεχομένως ο ΔΗΣΥ να ήθελε να ακολουθήσει μια πορεία στην οποία να μην ταίριαζα. Να ήμουν κακή επιρροή.

–**Και απ' ό,τι φαίνεται υπάρχουν διαφονίες, αφού ασκείτε έντονη κριτική στον ΔΗΣΥ.**

–Για αυτό είπα πρόλαβα. Ευτυχώς. Τον Συναγερμό τον νιώθω ως σπίτι μου, επομένως η όποια κριτική, ασκείται καλόπιστα. Από τον ΔΗΣΥ σήμερα απουσιάζει η ουσία, το πολιτικό βάρος και η στρατηγική.

–**Δώστε μας ένα παράδειγμα.**

–Ας πάρουμε την ψήφιση του κρατικού προϋπολογισμού. Ορθώς ο ΔΗΣΥ υπερψήφισε. Όμως κατέθεσε μόλις δύο τροπολογίες από τις 105 που κατατέθηκαν συνολικά. Ακόμη και το ΔΗΚΟ που συγκυβερνά κατέθεσε περισσότερες από τον Συναγερμό. Ο ΔΗΣΥ δεν κατάφερε να συνδέσει τις κύριες ανησυχίες του με αντιπροτάσεις που θα ανάγκαζαν την κυβέρνηση να προσεγγίσει τη δική του γραμμή.

–**Είπατε ότι ασκείτε καλόπιστη κριτική, ωστόσο μια παρέμβασή σας ότι ζητείται αντιπολίτευση σοβαρή ή χαρωπή, ξανάθι ή μελαγχρινή, σχολιάστηκε και αρνητικά.**

–Αυτό που είπα είναι ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει η δημοκρατία χωρίς να υπάρχει ο έλεγχος της εξουσίας. Η άσκηση αντιπολίτευσης από τον ΔΗΣΥ θα έπρεπε να είναι πιο τεκμηριωμένη και πιο συχνή. Δεν γίνεται να λέει ότι είναι υπεύθυνη αντιπολίτευση, να υπάρχει συνεδριακή απόφαση, αλλά δέκα μήνες μετά ο κόσμος να διερωτάται τι συμβαίνει και σκεδόν σε κάθε συνέντευξη στελεχών και της προέδρου

ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, *τέως υφυπουργός παρά τω Προέδρω*

Στόχος της ηγεσίας η αποαβεροφοποίηση του ΔΗΣΥ

Για διάφορους λόγους που ικανοποιούν τους βασικούς δρώντες εντός και εκτός κόμματος

Ο ΔΗΣΥ θα μπορούσε τουλάχιστον για 28%, εάν είχε προτάξει την κομματική επιβίωση ως το απόλυτο διακύβευμα, προβάλλοντας μια σαφή πολιτική πρόταση και όχι την εικόνα.

και από βάθος στην αντιπολιτευτική μας γραμμή και με προσοχή στην προσηγορική μας στάση. Ηγετικά στελέχη του κόμματος ανεβοκατεβαίνουν στο Προεδρικό, με άγνωστη θεματολογία. Εν κρυπτώ ποιο όφελος διαφυλάσσεται; Αυτό δεν βοηθά το κόμμα να πείσει, αλλά αντιθέτως προκαλεί σύγχυση στον κόσμο.

–**Η νέα ηγεσία εξελέγη με στόχο την ενότητα. Από τα λεγόμενά σας δεν φαίνεται να προκύπτει κάτι τέτοιο.**

–Δεν αποδεικνύει διάθεση ενότητας η απειλή της υπομονής που εξαντλείται και ο διαχωρισμός σε αυτούς που μάτωσαν, εκλέχθηκαν και δεν διορίστηκαν, από τους υπόλοιπους. Αρκετά με τον μεσοανισμό και την αυτοθυματοποίηση. Ας αφήσουμε την επομένη των εκλογών, αν εκεί στοχεύουν όλα αυτά, και ας έρθουμε στο σήμερα πριν να είναι αργά. Δεν γίνεται στο καθετί η πρόταξη να είναι ότι κάποιοι μας την έχουν στήσει. Ανούσια σύνδρομα ενώ κατά τα άλλα επιζητούμε την ενότητα. Κανείς δεν είναι στη γωνιά για κανένα. Δεν είναι δυνατό να εκδίδονται ανακοινώσεις, να γίνονται ραδιοφωνικές παρεμβάσεις, να παραχωρούνται συνεντεύξεις και να στοχοποιούνται συναγωνιστές επειδή εκφράζουν διαφορετική άποψη. Και στην τελική, αν είναι άποψη να λίσγων, προς τι η ενόχληση; Δεν είναι ένδειξη δύναμης μιας ηγεσίας αλλά αδυναμία, ειδικά όταν αυτή η διάθεση σύγκρουσης εξαντλείται

κατά στελεχών του κόμματος αντί έναντι άλλων κομμάτων ή και της κυβέρνησης. Είναι καιρός η ηγεσία να συνθέσει απόψεις και να αποδείξει ότι η ενότητα που επικαλείται δεν είναι σύνθημα. Αν αυτά συνέβαιναν σε άλλες εποχές δεν θα έμνε πέτρα πάνω σε πέτρα.

–**Μια ενότητα που δοκιμάζεται και με τις αποφάσεις για τις δημοτικές εκλογές. Υπήρξαν ήδη αντιδράσεις ενώ παραμένουν και κάποιες εκκρεμότητες.**

–Το περίγραμμα στρατηγικής του κόμματος φάνηκε να είναι αδύναμο και με τις τακτικές που ακολουθήθηκαν αντί να ηρεμήσει η κατάσταση, μάλλον ξυπνήσαν παλιά πάθη. Εφαρμόζονται τακτικές που στέλνουν την πολιτική διεργασία στο όριο του αποκατακτηρισμού της πολιτικής. Καλές οι δημοσκοπήσεις, αλλά πρώτα θα έπρεπε να τεθεί ένα πλαίσιο για τους υποψηφίους. Αποφύχθηκε, γιατί αν άνοιγε αυτή η συζήτηση, το πρώτο που θα ζητείτο θα ήταν η κομματική πειθαρχία σε κρίσιμες στιγμές. Με τακτικές που ακολουθήθηκαν έχουμε πριονίσει υποψηφίους μας, όπως για παράδειγμα με την υποψηφιότητα Νικολαΐδη στη Λεμεσό. Ακούθως ψάξαμε για συνεργασίες. Όχι όμως στη βάση αρχών. Αρχίσαμε με στόχο οριζόντιες συνεργασίες, μετά τις κάναμε σε ευρεία κλίμακα για να καταλήξουμε σε περιορισμένες εμβέλειες. Τελικά, δόθηκε η ικόνα παζαριών μεταξύ των κομμά-

των και της λογικής των ανταλλαγμάτων εσωκομματικά. Ο νομικός σύμβουλος του κόμματος μίλησε δημόσια για αντικαταστατικές διαδικασίες σε κάποιες περιπτώσεις, για τις οποίες η ηγεσία γνώριζε εκ των προτέρων. Η επιλογή υποψηφίων έπρεπε να γίνει με διαφάνεια για να έχει ακολούθως όσο το δυνατό περισσότερη κατανόηση από όσους δεν θα επιλεγούν.

–**Το κόμμα απάντησε σε αυτά που λέτε.**

–Το γεγονός ότι η ηγεσία, όποτε συνεδριάζει το Πολιτικό Γραφείο, πέραν της ανακοίνωσης που θα εκδοθεί, αναγκάζεται να δίνει διευκρινίσεις για το τι ακριβώς συνέβη, είναι ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατεί.

–**Επισημάνατε την κομματική πειθαρχία σε κρίσιμες στιγμές, όμως αυτό το θέμα δεν προέκυψε σήμερα.**

–Είμαστε το μοναδικό παράδειγμα παγκοσμίως που μέλη μιας άλλης κυβέρνησης ψηφίζουν για τον καθορισμό της ηγεσίας της αντιπολίτευσης. Μετά θέλουμε να ονομαζόμαστε και υπεύθυνη αντιπολίτευση. Και γι' αυτό, ευθύνες φέρει και η προηγούμενη ηγεσία του κόμματος. Αλλά αυτό δεν αποτελεί δικαιολογία για τη νυν ηγεσία. Τα μέλη μιας άλλης κυβέρνησης δεν μπορούν να μετέχουν στις διαδικασίες του ΔΗΣΥ, δεν έχουν θέση στο κόμμα και δεν γίνεται να νομιμοποιούμε τον συγκεκριμένο παραλογισμό.

–**Ποια πολιτική πιστεύετε ότι θα έπρεπε να ακολουθήσει ο Συναγερμός;**

–Παρά τα στραβά και ανάποδα που καταλογίστηκαν στον Αβέρωφ Νεοφύτου, κατάφερε σε μια δεκαετία στην οποία το κόμμα ήταν κυβέρνηση να μην χάσει εκλογές, έχοντας μάλιστα καταγράψει και τη μεγαλύτερη διαφορά που υπήρξε ποτέ από το δεύτερο κόμμα. Παρέδωσε ένα κόμμα του 28% στις βουλευτικές του '21 και με περισσότερες σε αριθμό ψήφους στις προεδρικές του '23. Από εκεί θα έπρεπε να συνεχίσει η νέα ηγεσία, προσπαθώντας ταυτόχρονα να απαλλαγεί από τα βαρίδια του παρελθόντος, με απόλυτο σεβασμό σε όσα πετύχαμε ως κυβέρνηση και ως κόμμα τα τελευταία δέκα χρόνια, αλλά και με διάθεση αυτοκριτικής και παραδοχής λαθών. Το αφήγημα ότι χάσαμε λόγω Αβέρωφ κατέρρευσε, όταν από το 6% που του έδιναν οι δημοσκοπήσεις έφτασε στο 26%, προσθέτοντας μάλιστα ένα 5% από κόσμο που δεν είχε ψηφίσει ΔΗΣΥ, σε ένα περιβάλλον αμφιλεγόμενης στήριξης ακόμη και από το ίδιο του το κόμμα.

–**Η νέα ηγεσία όμως παρέλαβε ένα κόμμα σε διάσπαση.**

–Χάσαμε το ένα τρίτο των ψηφοφόρων του ΔΗΣΥ προς τον κ. Χριστοδουλίδη. Κάποιοι τον ψήφισαν από αντίδραση προς τον Αβέρωφ, όμως, τώρα υπάρχει άλλη ηγεσία, άρα θα μπορούσε να τους «επαναπατρίσει». Κάποιοι άλλοι ταύτιστηκαν με την πολιτική πρόταση Χριστοδουλίδη. Από αυτούς, σήμερα αρκετοί δεν είναι ικανοποιημένοι, τους οποίους επίσης θα μπορούσαμε να προσεγγίσουμε. Σε τέτοια περίπτωση, ο ΔΗΣΥ θα μπορούσε τουλάχιστον για 28%. Για να γίνει αυτό, θα έπρεπε να προτάσσαμε την κομματική επιβίωση ως το απόλυτο διακύβευμα, προβάλλοντας μια σαφή πολιτική πρόταση και όχι την εικόνα. Αντιθέτως, επιλέχθηκε η αποστασιοποίηση από ό,τι θυμίζει Αβέρωφ, λες και ένας άνθρωπος είναι η πηγή όλων των προβλημάτων. Ελπίζω να μην κρατήσουμε αποστάσεις και από τους ψηφοφόρους. Στόχος της ηγεσίας είναι η αποαβεροφοποίηση του ΔΗΣΥ.

–**Γιατί να κάνει κάτι τέτοιο η ηγεσία;**

–Για διάφορους λόγους που ικανοποιούν τους βασικούς δρώντες εντός και εκτός κόμματος. Επιλέχθηκαν κενές περιεχομένου συνεργασίες απλά και μόνο για να αποδείξει η νυν ηγεσία ότι μπορεί να πετύχει συνεργασίες ενώ η προηγούμενη αδυνατούσε. Την ίδια στιγμή, επιλέγουν την ανύπαρκτη αντιπολίτευση προκειμένου να μην ταυτιστούν με τον Αβέρωφ.

–**Μπορεί το αποτέλεσμα της διπλής εκλογικής αναμέτρησης να οδηγήσει σε αμφισβήτηση της ηγεσίας;**

–Οι ηγεσίες όλων των κομμάτων σε όλο τον κόσμο κρίνονται. Στα θετικά και στα αρνητικά. Με δεδομένο μάλιστα ότι αποφασίστηκε μια εντελώς διαφορετική προσέγγιση που πιθανό να μην είναι αρκετή για να διατηρήσει τα ποσοστά του κόμματος, ενδεχόμενη αποτυχία θα δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα και θα οδηγούσε σε εμβάθυνση της κρίσης. Ελπίζω να γίνουν όσα πρέπει για να μην καταλήξουμε εκεί. Με τη σημερινή μας ωστόσο πολιτική, δύσκολα μπορούμε να πείσουμε τα δύο μεγάλα ακροατήρια που υπάρχουν εντός κόμματος. Πατώντας σε δύο βάρες δεν πείθεις, ούτε αυτούς που θέλουν το κόμμα στην αντιπολίτευση ούτε αυτούς που βλέπουν προς την κυβέρνηση.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός εφαρμόζει μοντέλο Χριστοδουλίδη

–**Πώς κρίνετε την υποψηφιότητα Τορνάρη;**

–Είναι από τις υποψηφιότητες που προκάλεσε αντιδράσεις και εκτιμώ ότι δεν θα είναι η μόνη, όμως δεν φέρει ευθύνη ο υποψήφιος. Δεν θα υπήρχε κανένα θέμα, αν εξαρχώς αποφασίζαμε μια διαδικασία με διαφάνεια και την ακολουθούσαμε με συνέπεια. Επιλέχθηκε μια ακατανόητη διαδικασία που έδωσε αφορμές. Το ΔΗΚΟ στήριξε ηγετικό στέλεχος του ΔΗΣΥ χωρίς προηγουμένως να είχε αποφασίσει ο ίδιος ο Συναγερμός. Πρωτότυπο.

–**Γιατί είπατε ότι θα υπάρξουν κι άλλες υποψηφιότητες που θα προ-**

Τέτοια μοντέλα που επενδύουν στην εικόνα είναι καταδικασμένα σε αποτυχία, στην οποία μάλιστα το ένα θα παρασύρει το άλλο.

καλέσουν αντιδράσεις;

–Θεωρώ ότι δεν έχει κλείσει ο κύκλος των δυσκολιών, παραμένουν αγκάθια. Εκκρεμεί ο περιφερειάρχης Πάφου, η επιλογή υποψηφίου στον Δήμο Παραλιμνίου και τι θα γίνει τελικά στη Λάρνακα.

–**Ποιες είναι οι σχέσεις σας με Αναστασιάδη και Αβέρωφ;**

–Οφείλω και στους δύο πολλά για τις ευκαιρίες που μου έδωσαν. Έμαθα κοντά τους και με τον καλό και με τον δύσκολο τρόπο. Κρατάμε τα καλά και συνεχίζουμε. Διατηρώ επαφή και με τους δύο.

–**Υπάρχει επαγγελματική σχέση με τον κ. Νεοφύτου;**
–Όχι.

–**Αρκετοί σας αποδίδουν ευθύνη για όσα έγιναν στην επεισοδιακή συνεδρία του Πολιτικού Γραφείου μετά την ήττα του Α' γύρου.**

–Ακόμη και στη φαιδρότητα

υπάρχουν όρια. Ειδικά όταν κάποια πράγματα δεν έχουν νόημα. Γνωρίζα το αποτέλεσμα του Πολιτικού Γραφείου πολλές ώρες πριν, διότι ήμουν το Προεδρικό όταν έγινε η συνάντηση Αναστασιάδη-Αβέρωφ στην οποία συμφωνήσαν σε κοινή πρόταση προς το Πολιτικό Γραφείο. Αμέσως μετά ο πρόεδρος Αναστασιάδης μάς ανακοίνωσε ότι δεν υπάρχει λόγος να πάει στο Πολιτικό Γραφείο, αφού η πρόταση θα περνούσε. Άρα για ποιο λόγο ο οποιοσδήποτε να προετοιμάσει οτιδήποτε; Εκείνο που όντως έγινε είναι ότι το κλίμα ήταν συναισθηματικά φορτισμένο και οι λίγες που τολμήσαν να μιλήσουν για στήριξη

Χριστοδουλίδη δυστυχώς αποδοκιμάστηκαν, αλλά αυτό έγινε εντός της αίθουσας από μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Ήταν και αυτοί τραμπούκοι;

–**Έξω από την αίθουσα τι έγινε;**
–Δεν γνωρίζω, εγώ ήμουν εντός της αίθουσας.

–**Κλείνοντας, πώς αποτιμάτε τη διακυβέρνηση Χριστοδουλίδη;**

–Πρόκειται για αρκετά μέτρια διακυβέρνηση. Δεν εκπλήσσομαι γιατί δεν ανέμενα περισσότερα. Όμως, ο κ. Χριστοδουλίδης πέτυχε κάτι άλλο, να αφοπλίσει προς το παρόν τις επιλογές του κεντροδεξιού

ψηφοφόρου, εκμεταλλευόμενος ουσιαστικά τον αυτοεγκλωβισμό της ηγεσίας του ΔΗΣΥ που εφαρμόζει το μοντέλο Χριστοδουλίδη, επενδύοντας στην εικόνα, αντί να δίνει εναλλακτική επιλογή πολιτικής με περιεχόμενο. Κάποιος που εμφανίζεται σήμερα δυσχεραστημένος με τη διακυβέρνηση Χριστοδουλίδη, δεν έχει κομματική επιλογή στον κεντροδεξιό χώρο. Τα κόμματα που τον στηρίζουν είναι στην κυβέρνηση, ενώ στον ΔΗΣΥ αποδίδεται μια ερμηνεία στη στάση. Ωστόσο, τέτοια μοντέλα, που επενδύουν στην εικόνα, είναι καταδικασμένα σε αποτυχία, στην οποία μάλιστα το ένα θα παρασύρει το άλλο.

Οι θεσμοί και το παρασύνθημα

Τα στάδια

Σε προχωρημένο στάδιο είναι οι διαδικασίες για την επιλογή υποψηφίων για τις δημοτικές εκλογές, δήλωσε την βδομάδα που πέρασε ο Στέφανος Στεφάνου. Ήδη βλέπουν ιδιαίτερα θετικά το ενδεχόμενο της ανεξάρτητης υποψηφιότητας του νομικού Χαράλαμπου Προύντζου, καθώς εκτιμούν πως αυτή θα αγκαλιαστεί από το προοδευτικό και φιλελεύθερο ακροατήριο της Λευκωσίας, που περιλαμβάνει και αρκετούς συναγερμικούς.

Κοινές φωτογραφίες

Ο Νίκος Τορναρίτης άρχισε να εκφράζει την ανησυχία του δεξιά αριστερά, μπαίνοντας στην κούρσα. Όπως μαθαίνει η στήλη, επιδιώκει με κάθε τρόπο την επίσημη στήριξη του άλλοτε προστατευόμενου του Ανδρέα Κωνσταντίνου. Βάζει όπως λέγεται τρίτους να του ζητήσουν να κάνουν από κοινού φωτογράφιση και να στηρίζει την υποψηφιότητά του επίσημα. Και αυτό, γιατί βλέπει τις αντιδράσεις που προέκυψαν από το ακροατήριο και τους πιστούς ψηφοφόρους του νυν δημάρχου Αγλαντζιάς. Επί του παρόντος ο κ. Κωνσταντίνου, το αποφεύγει με κάθε τρόπο.

Οι τόνοι στη Λεμεσό

Την δική της σημασία είχε η ανάρτηση της Έμιλυς Γιολίτη στο Χ τη βδομάδα που πέρασε, καθώς αποτέλεσε την αφορμή για την έναρξη του προεκλογικού στην Λεμεσό η οποία προβλέπεται πως θα κινηθεί σε ψηλούς τόνους. «Γιατί ο ΔΗΣΥ να υποστηρίξει στη Λεμεσό υποψήφιο (μάλιστα μη κομματικό) που βάσει όλων των δημοσκοπήσεων θα χάσει στις δημοτικές εκλογές; Για τον ίδιο λόγο που υποστήριξε υποψήφιο που βάσει όλων των δημοσκοπήσεων θα έχανε στις προεδρικές. Είναι παράδοση πια» ανέφερε χαρακτηριστικά. Η τοποθέτησή της δεν έμεινε αναπάντητη από το επιτελείο του Νίκου Νικολαΐδη το οποίο μίλησε για λάσπη και κτυπήματα κάτω από τη μέση. Μίλησε για σύγκρουση δύο διαφορετικών κόσμων, από τη μία οι εκπρόσωποι των πολιτών και από την άλλη η συμπαχία των λόμπι και των κολλητών. Αναμένουμε, η αλήθεια, με αγωνία την συνέχεια σε αυτό το δράμα.

Οι εκλεκτοί του Προεδρικού

Το προηγούμενο διάστημα είχε ενταθεί η συζήτηση για το κατά πόσο ο Νίκος Τορναρίτης είναι τελικά επιλογή του Προεδρικού. Κυβερνητικοί κύκλοι αναφέρουν με νόημα πως αν είχε λόγο σε αυτό ο Νίκος Χριστοδουλίδης, τότε θα προτιμούσε ένας

Με την ευχή ο πρόεδρος τον νέο χρόνο, να μπει και λίγο στο γραφείο του να κυβερνήσει.

από τους στενότερους του συνεργάτες στην Πινδάρου να παραμείνει εκεί, καθώς αυτό θα συντηρούσε την ελπίδα συγκυβέρνησης, ή τέλος πάντων θα διατηρούσε τους χαμηλούς αντιπολιτευτικούς τόνους. Υπάρχουν ωστόσο και πολιτικοί κύκλοι που εκτιμούν ότι το Προεδρικό θέλει με κάθε τρόπο την εκλογή Τορναρίτη. Και αυτό γιατί δεν θέλει να αποσταλεί το μήνυμα πως όσοι στήριξαν τον Νίκο Χριστοδουλίδη, τιμωρούνται τελικά. Με ό,τι κι αν αυτή η τιμωρία συνεπάγεται για το μέλλον. Και στον Στρόβολο πάντως, επικρατεί το κλίμα πως ο Ανδρέας Παπαχαράλαμπος θα αποχωρήσει από την κούρσα, καθώς δεν βρίσκει κομματικό αποκούμπι. Ο Χρίστος Τσίγκης κλείδωσε για Δημοκρατικό Συναγερμό και Δημοκρατική Παράταξη ενώ στην αντίπερα όχθη, φαίνεται πως αυξάνονται οι πιθανότητες συνεργασίας του ΔΗΚΟ με το ΑΚΕΛ, στηρίζοντας τον Σταύρο Σταυρινίδη, έστω κι αν ο Νικόλας Παπαδόπουλος προσπαθούσε μέχρι την υστέρη να βρει σύμμαχους για την υποψηφιότητα του νυν δημάρχου Στροβόλου.

Οι λεπτοί προεδρικοί τοίχοι

Το τελευταίο πράγμα που θα έπρεπε να ανησυχεί το Προεδρικό είναι οι δημοτικές εκλογές. Όπως μαθαίνει η στήλη, ήδη υπάρχει σοβαρή αναστάτωση για τις διαρροές των τελευταίων ημερών. Η πρώτη που προκάλεσε ερωτήματα, ήταν αυτή της έκθεσης του γενικού ελεγκτή για τα επιδόματα του Νίκου Χριστοδουλίδη. Το Προ-

εδρικό άφησε ενοχλημένο να εννοηθεί πως η διαρροή στον Τύπο προερχόταν από την Ελεγκτική Υπηρεσία, ωστόσο ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης θέλησε με κάθε τρόπο να υπογραμμίσει πως οι διαρροές είναι από το ίδιο το Προεδρικό. Κάτι παρόμοιο θεωρείται πως έγινε και με την περίπτωση της περιβόητης πρόσκλησης του Ερντογάν. Ήδη ο πρόεδρος της Δημοκρατίας άρχισε να ανησυχεί εντόνως, καθώς αν υπήρξε ένας κύριος λόγος που θωράκισε το Προεδρικό με το στενό του οικογενειακό περιβάλλον, ήταν για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο. Και δεν είναι βεβαίως μόνο αυτό. Ήδη επικρατούν αντιζηλίες για το ποιος θα έχει την εύνοια του προέδρου, με συγκριμένο παροικούντα του Προεδρικού να επιζητεί και τη σημασία του προέδρου αλλά και το να τον ακολουθεί σε κάθε ταξίδι.

Οι καταστατικές αλλαγές

Στα ψηλά πέρασε η είδηση των καταστατικών αλλαγών του ΑΚΕΛ και κυρίως η πρόνοια που εξαιρεί τους κομματικούς και δη τους επαρχιακούς γραμματείς από το να διεκδικούν βουλευτική έδρα. Με δεδομένο ότι ο Χρίστος Χριστόφιας είναι επαρχιακός γραμματέας Λευκωσίας - Κερύνειας, αντιλαμβάνομαστε πως δεν θα είναι ξανά υποψήφιος για τις βουλευτικές εκλογές και κατ' επέκταση, το κόμμα θα πρέπει να ψάχνει άλλον για την επαρχία Κερύνειας, το 2026.

Μία σύγκρουση, με τέλος;

Νέος κύκλος αντιπαράθεσης ξεκινά μετά-ξυ των δύο θεσμών, αυτόν της γενικής εισαγγελίας και της Ελεγκτικής Υπηρεσίας. Το πόρισμα της Αρχής κατά της Διαφθοράς αθώνει επί της ουσίας τον βοηθό γενικό εισαγγελέα Σάββα Αγγελίδη, όμως ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης έχει δώσει τη δική του ανάγνωση. Προκύπτει, όπως λέει, σύγκρουση συμφέροντος για τον βοηθό γενικό εισαγγελέα και υπογραμμίζει την ανάγκη για άμεση άρση του ανέλεγκτου. Αυτή ακριβώς η κίνησή του θεωρείται πως μπορεί να του στοιχίσει λίγο ακριβά. Αυτό φάνηκε όταν ο γενικός εισαγγελέας τού απάντησε πως για άλλη μια φορά εκφεύγει των συνταγματικών του αρμοδιοτήτων και πως τα περαιτέρω σχόλια δεν είναι του παρόντος. Η φημολογία περί παύσης του Οδυσσέα για ανάρμωση συμπεριφορά είναι ένα θέμα που πάει και έρχεται εδώ και καιρό στον χώρο της γενικής εισαγγελίας, χωρίς να λαμβάνεται απόφαση. Για τις σκέψεις αυτές, είχε ζητηθεί η γνωμάτευση πολύ γνωστού νομικού. Σκέψεις ωστόσο έφτασαν στα αυτιά του Οδυσσέα Μιχαηλίδη και εγκαταλείφθηκαν, καθώς το περιβάλλον του Νίκου Αναστασιάδη ανησύχησε, πως κάτι τέτοιο θα τον ηρωποιοίσει στα μάτια της κοινωνίας. Αυτό φαίνεται να σκέφτεται και σήμερα ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης με κυβερνητικούς κύκλους να επισημαίνουν πως θα μείνει εντελώς εκτός της όποιας διαδικασίας. Και σίγουρα μίας ενδεχόμενης κίνησης για παύση του γενικού ελεγκτή. Η αποκάλυψη βεβαίως του πορίσματος, δημιουργεί νέα

Ο ΗΡΩΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Μάκης Κεραυνός

Ο υπ. Οικονομικών Μάκης Κεραυνός ο οποίος αναφερόμενος στους οργανωμένους ασθενείς, είπε πως έχουν «αρρωστημένη φαντασία».

δεδομένα καθώς πολλοί είναι εκείνοι οι νομικοί που σημειώνουν ότι μετά από αυτό τον εξευτελισμό των θεσμών θα πρέπει να ληφθεί μια απόφαση. Το ερώτημα είναι αν η γενική εισαγγελία θα προχωρήσει σε διαδικασία παύσης του γενικού ελεγκτή λόγω ανάρμωσης συμπεριφοράς ή αν άλλοι θεσμοί -που ήρθαν σε ρήξη με τον Οδυσσέα Μιχαηλίδη- περιλαμβανομένου του Σάββα Αγγελίδη προχωρήσουν σε σχετικό παράπονο. Υπάρχει βεβαίως και η απάντηση, πως από τη στιγμή που ήρθε μία ανώνυμη καταγγελία στον γενικό ελεγκτή τότε η υποχρέωσή του θα ήταν να την αποστείλει προς εξέταση στην Αρχή κατά της Διαφθοράς και η τελευταία να αποφασίσει αρμοδίως για το τι ακριβώς συμβαίνει. Αυτό που μελετάται, ωστόσο ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά θεσμούς που είχαν συγκρουστεί έντονα στο παρελθόν, είναι η θέση του ΕΔΑΔ, το οποίο έχει αποδοκιμάσει την λήψη μαρτυρίας ανώνυμων μαρτύρων βάσει των αποφάσεων (Doorson v. Netherlands 1996 και Vissen v/ Netherlands 2002). Στις εν λόγω υποθέσεις το ΕΔΑΔ αποφάσισε ότι μια καταδίκη δεν πρέπει είτε να βασίζεται εξ ολοκλήρου ή σε αποφασιστικό βαθμό επί ανώνυμων καταθέσεων ανεξάρτητα από τα μέτρα που λήφθηκαν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων της υπεράσπισης. Τίθεται το ζήτημα πως μπορεί η ανώνυμη μαρτυρία να αφορά πρόσωπο με το οποίο είχαν συγκρουθεί στο παρελθόν ή πρόσωπο το οποίο έχει λόγους να διασύρει τον κατηγορούμενο. Για αυτούς τους λόγους η γνώση της ταυτότητας του παραπονουμένου, θεωρείται απαραίτητη για να διευκολυνθεί ένας κατηγορούμενος στην ετοιμασία της υπεράσπισής του. Όπως υπογραμμίζεται, η επιμονή να τοποθετηθεί κάποιος κατηγορούμενος επί ανώνυμης καταγγελίας, θα παραβίαζε τα συνταγματικά του δικαιώματα.

Γράφει **Ο ΙΑΝΟΣ**

HELLENIC BANK παρουσιάζει

ΠΑΡΑΜΥΘΟΥΠΟΛΗ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

17/11/23 - 07/01/24

Τάφρος Ντ' Αβίλα

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ME TH ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ωρα για συλλογισμό

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Θα παρελάσουν και πάλι μπροστά μας τα γεγονότα της χρονιάς σε ένα απολογισμό, ο οποίος οδηγεί απευθείας σε κατάθλιψη. Και δεν είναι μόνο τα γεγονότα που προκαλούν σοβαρή δύσπνοια, αλλά κυρίως η συνειδητοποίηση της επιδερμικότητας με την οποία αντιδρούμε σ’ αυτά, μια επιδερμικότητα που απλώνεται σαν έρπης ζωστήρας απονεκρώνοντας τα νεύρα του εγκεφάλου μας που έχουν την ικανότητα να φτάσουν σε βάθος σκέψης και κριτικής αντίληψης. Το θέμα λοιπόν, προκειμένου να υπάρξει ελπίδα στο νέο χρόνο που έρχεται, δεν είναι απλώς να θυμηθούμε τα γεγονότα της χρονιάς αλλά να τα συλλογιστούμε, δηλαδή να αφιερώσουμε χρόνο και σκέψη προκειμένου να κατανοήσουμε πού μας οδήγησαν και πού αφεθήκαμε να οδηγηθούμε παρασυρόμενοι από τα «υποκείμενα νοσήματα» της εποχής μας. Ποια είναι αυτά τα υποκείμενα νοσήματα;

Ο θρίαμβος της εικόνας σε βάρος της ουσίας, οι ψεύτικες ειδήσεις που μας μετατρέπουν σε κατευθυνόμενες υπάρξεις, η αβάσταχτη ελαφρότητα της πολιτικής που ευνοεί ουρανokatέβατους «σωτήρες», ο φανατισμός που επιβάλλει να πάρεις θέση στο «μαύρο» ή στο «άσπρο», απαγορεύοντας την ύπαρξη ενδιάμεσων χρώματος, και η «κουλτούρα» της ακύρωσης που αναπόφευκτα εντείνει την τοξικότητα και αποδυναμώνει τις φωνές που προσπαθούν να αντισταθούν σ’ αυτό τον υφέρποντα δικασμό. Και το χειρότερο; Η έλλειψη ανάγκης για πνευματικότητα και αναζήτησης μιας υπερβατικής αλήθειας. Αποτέλεσμα; Να παραμεινουμε τραγικά εγκλωβισμένοι στα περιορισμένα τετραγωνικά της μικρής εικόνας και να παραβλέπουμε ηθελημένα τη μεγάλη. Αν, δε, εστιάσουμε στα όσα συνέβησαν στη χώρα μας τον χρόνο που μας πέρασε το πρόβλημα αποκτά ακόμα πιο θλιβερές διαστάσεις δεδομένου ότι το μικρό μας μέγεθος καθώς και το εθνικό μας θέμα που θα έπρεπε να λειτουργούν σαν αντισώματα στον ιό της επιδερμικότητας όχι μόνο δεν λειτούργησαν αλλά μοιάζει να συνέβαλαν στην εγκεφαλική καθίζηση που διανύουμε.

Τι μας έχει συμβεί; Διερωτηθήκαμε; Αναρωτηθήκαμε; Προβληματιστήκαμε; Επιτρέψαμε στο βλέμμα μας να εισχωρήσει κάτω από τα γεγονότα και στη σκέψη μας να εμβαθύνει πέρα από αυτά; Ή αρκούμαστε πλέον στην πρώτη ανάγνωση με την εσφαλμένη διάγνωση πως πρόκειται για σφαιρική γνώση και έγκυρη ανάλυση; Τον χρόνο που μας πέρασε βίωσαμε το αδιάλλακτο τέλμα στο οποίο περιήλθε το Κυπριακό, την χρεωκοπία της κοιματοκρατίας, την αποκάλυπτη διαφθορά στο πολιτικό σύστημα, την ξεδιάντροπη αναγωγή του χρήματος σε μέγα «ιδανικό», την αόριστη μπόχα του κατεστημένου, τον ρασισμό και την ξενοφοβία, τις αλληπαλάπλες καταστροφές του περιβάλλοντος και ένα σωρό άλλα. Και ποιο ήταν το αποτέλεσμα; Ποια ήταν η ουσιαστική μετατόπιση που προκάλεσε αυτός ο συμπερτός; Ρίξτε μια ματιά γύρω σας και συλλογιστείτε αν όσα ζήσαμε έπρεπε να έχουν τη σημερινή κατάληξη. Ποια είναι αυτή η κατάληξη;

Η μη παραγωγή πολιτικής, η νίκη της εικόνας, η παντελής απουσία πολιτικής τόλμης, η αδυναμία διαχωρισμού από τα όσα και τα μειωμένα αντανakλαστικά μας απέναντι σε αυτή την εικονιστική κουλτούρα η οποία κανένα μεταρρυθμιστικό λόγο δεν έχει να αρθρώσει αλλά μόνο ένα υβριδικό λαϊκισμό. Σε αυτό προσδοκούσαμε; Κ αν όχι, γιατί δεν καταφέραμε να διακρίνουμε τι ήταν το πιο βασικό και το πιο επείγον και τι μια ακόμα ψευδαίσθηση; Αν από την άλλη επιμένουμε ότι συμπεριφερθήκαμε με πολιτική ιρμότητα, τότε γιατί γύρω μας επικρατεί μια ελαφρότητα που πότε φορεί το ρούχο της «ενότητας» και πότε της δήθεν «εξέκαθαρης πολιτικής θέσης»; Πού είναι ο συγκροτημένος πολιτικός λόγος που θα έπρεπε να γεννήσει η χρεωκοπία της κοιματοκρατίας; Πού είναι η πολιτική τόλμη που θα ισοπέδωνε μια και καλή την πολιτική αγρυπεία; Πού είναι η γνώση και η επίγνωση των λαθών που μας οδήγησαν στο αδιέξοδο του Κυπριακού; Που είναι οι παραδοχές και πού οι απολογίες; Και το κυριότερο απέμεινε κανείς πολιτικός που να κόπτεται πρωτίστως να είναι ωφέλιμος και όχι απλά αρεστός; Καιρός να συλλογιστούμε τι πράξαμε και όχι απλά να κάνουμε απολογισμό των γεγονότων. Γιατί εκείνο το οποίο έπρεπε να έρθει ως αλλαγή δυστυχώς δεν λέει ακόμα να φανεί.

elenixenou11@gmail.com

Ενας άνδρας κυματίζει σημαία του συνδικάτου UOCRA εκπροσωπώντας τους οικοδόμους κατά τη διάρκεια πορείας διαμαρτυρίας ενάντια στην κυβέρνηση του προέδρου Χαβιέ Μιλέι στο Μπουένος Άιρες της Αργεντινής.

Κάθε αλλαγή απαιτεί δέσμευση και αποφασιστικότητα

Του **δρος ΝΙΚΟΛΑ ΚΥΡΙΑΚΙΑΔΗ***

Τα τελευταία χρόνια έχουν καταγραφεί πολύ σημαντικές αλλαγές στο κυπριακό σύστημα απονομής δικαιοσύνης και ειδικά στον τρόπο λειτουργίας των δικαστηρίων. Βρίσκεται σε εξέλιξη μία προσπάθεια που στόχο έχει τη βελτίωση των διαδικασιών, τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και εντέλει την επαναφορά της εμπιστοσύνης των πολιτών στο σύστημα. Μία εμπιστοσύνη που δεν μπορεί να επανέλθει όσο οι πολίτες αντικρίζουν τα προβλήματα που υπάρχουν, και τους τα επιβραβιώνουν οι διάφοροι διεθνείς δείκτες αξιολόγησης που δημοσιεύονται κατά καιρούς και παρουσιάζουν την Κύπρο στις τελευταίες θέσεις σε σχέση με άλλες χώρες.

Κατά τη διάρκεια του 3ου Συμποσίου της Μονάδας Δικονομικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας το οποίο πραγματοποιήθηκε πρόσφατα με κεντρικό θέμα «Το Δικαστήριο του 21ου αιώνα: Προσωπικό και Εξοπλισμός», έγιναν εποικοδομητικές συζητήσεις γύρω από τις σημαντικότερες πτυχές της δικαιοσύνης στην Κύπρο, με επίκεντρο την υψίστης σημασίας ανάγκη για εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των κυπριακών δικαστηρίων. Εκ των βασικών συμπερασμάτων, ήταν το γεγονός πως παρόλο που υπάρχει πρόοδος και έχουν γίνει σημαντικές δράσεις για βελτιστοποίηση της λειτουργίας των δικαστηρίων, απαιτείται ακόμα χρόνος για να ωριμάσουν και να αφομοιωθούν. Επιπρόσθετα, απαιτείται να γίνουν πολύ περισσότερα ακόμα και για οσετικά απλά ζητήματα όπως την τήρηση και τη διανομή των πρακτικών μιας δίκης.

Ιδιαίτερη έμφαση κατά τη διάρκεια του Συμποσίου δόθηκε και στις διαδικασίες πρόσληψης και προαγωγής των δικαστών, οι οποίες παρόλο που τα τελευταία χρόνια βελτιώθηκαν και υπάρχει περισσότερη διαφάνεια, εντούτοις διαφάνηκε πως η διαδικασία παραμένει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των ιδίων των δικαστών. Αντίστοιχα, ενίσχυσης κρήξει και το σύστημα αξιολόγησης των δικαστών, το οποίο σήμερα στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον αριθμό των επιφυλαχθεισών αποφάσεων του κάθε δικαστή, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία επιπρόσθετης πίεσης, με έμφαση στον χρόνο παρά στην ποιότητα των αποφάσεων. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε κατά τη διάρκεια του Συμποσίου ο Κοσμητορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευ-

κωσίας, καθηγητής Αχιλλέας Αιμιλιανίδης, η αξιολόγηση των δικαστών είναι εξαιρετικής σημασίας ειδικά αν αναλογιστούμε πως οι δικαστές έχουν το προνόμιο της πλήρους ασυλίας και η κλίμακα εισδοχής πρωτοδιόριστου επαγγελματικού δικαστή είναι Α16, δηλαδή η ανώτερη κλίμακα που υπάρχει στο Δημόσιο.

Ένα άλλο ζήτημα που τέθηκε έντονα, αφορούσε την εκπαίδευση των δικαστών, με τον πρώην πρόεδρο του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου Χρίστο Κληρίδη να τονίζει πως είναι αναγκαία η δημιουργία σχολής ή πανεπιστημίου δικαστών από το οποίο να αποφοιτούν οι εν δυνάμει δικαστές. Πρότεινε επίσης την εξέταση του ενδεχομένου συνεργασίας με τα πανεπιστήμια ώστε οι υποψήφιοι να πρέπει προηγουμένως να επιτυγχάνουν σε μία ανεξάρτητη εξέταση, όπως γίνεται στην Ελλάδα, καθώς το σημερινό σύστημα περιλαμβάνει μόνο προφορικές συνεντεύξεις και αξιολόγηση των υφιστάμενων προσόντων των υποψηφίων. Όπως διευκρινίστηκε, η σχολή δικαστών που υπάρχει σήμερα, ουσιαστικά αποτελεί ένα βήμα μέσω του οποίου οι δικαστές ενημερώνονται από άλλους δικαστές για διάφορα ζητήματα.

Σε σχέση με τους διορισμούς και τις προαγωγές δικαστών, κατά τη διάρκεια του Συμποσίου δόθηκαν και κάποια παραδείγματα από άλλες χώρες. Όπως στην υποψήφια για ένταξη στην Ε.Ε. Αλβανία, όπου έγιναν σημαντικές μεταρρυθμίσεις και για τα Ανώτατα Δικαστικά σώματα μπορούν να αιτηθούν διορισμό και άτομα από τον ιδιωτικό τομέα αλλά με διαφορετικά κριτήρια από τους υφιστάμενους δικαστές. Κατά τη διάρκεια του Συμποσίου, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα έρευνας γνώμης για την κυπριακή δικαιοσύνη και το δικαστικό σύστημα. Τα αποτελέσματα ήταν ξανά αποκαρδιωτικά, αποδεικνύοντας πως ακόμα πρέπει να γίνουν πολλά. Στόχος του Συμποσίου δεν είναι η άσκηση στείρας κριτικής αλλά να φέρει στο ίδιο βήμα όλους τους φορείς του συστήματος δικαιοσύνης για ουσιαστικές και εποικοδομητικές συζητήσεις. Γι’ αυτό και ευελπιστούμε πως στο 4ο Συμπόσιο θα έχουμε μαζί μας και εκπροσώπους από τη Δικαστική Υπηρεσία.

* Ο δρ Νικόλας Κυριακίδης είναι μέλος του διδακτικού προσωπικού και διευθυντής της Μονάδας Δικονομικού Δικαίου, της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, Δικηγόρος.

Κομματικός Απολογισμός 2023

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Η άποψη ότι ο νέος πρόεδρος της Δημοκρατίας, κάτι σαν πολιτικό βαμπίρ, ρουφάει το αίμα των υποστηρικτών του καταφέρνοντας να είναι ο μόνος εντέλει κερδισμένος, μοιάζει μάλλον βολική για τους λεγόμενους «μικρούς» οι οποίοι βλέπουν τα ποσοστά τους να συρρικνώνονται στις δημοσκοπήσεις. Τι να φταίει αλήθεια γι’ αυτή την κατηφόρα; Η μοιρασιά της κυβερνητικής πίτας ή κάτι βαθύτερο, σχεδόν υπαρκτικό;

Στην περίπτωση της ΕΔΕΚ η έννοια «υπαρξιακό» αποδίδει με ακρίβεια την κατάσταση του κόμματος ενώ δοκιμάζει πλέον τις τελευταίες αντοχές του. Ο Μαρίνος Σιζόπουλος, με τις ρεβανσιστικές του συμπεριφορές κι αφού απομάκρυνε κακήν κακώς όποιον τόλμισε να εκφράσει διαφορετική άποψη, καταδίκασε το κόμμα σε πολιτική μοναξιά. Το 2024 αναμένεται να είναι ένα επώδυνο τεστ επιβίωσης καθώς το δίλημμα για τον κίνδυνο επέλασης της ακροδεξιάς δεν φαίνεται να βρίσκει ξανά πρόθυμο ακροατήριο.

Για τον Νικόλα Παπαδόπουλο, πάλι, ο οποίος υπήρξε ανεξήγητα γαλαντόμος («Αν δεν υπήρχε ο Χριστοδουλίδης θα έπρεπε να τον επινοήσουμε»), οι μετεκλογικές δημοσκοπήσεις είναι ένα πικρό ποτήρι που πίνει γουλιά γουλιά. Τόσο, που φαίνεται ότι ενεργοποιήθηκαν τα παραδοσιακά κομματικά αντανakλαστικά ώστε να παίξει σε δύο ταμπλό. Έτσι στο δρόμο για τις διπλές εκλογές του 2024 το ΔΗΚΟ έριξε γέφυρες, τόσο στον ΔΗΣΥ όσο και στο ΑΚΕΛ, καταφέρνοντας να κτίσει συμμαχίες οι οποίες μπορούν να το κρατήσουν στο παιχνίδι. Αν μporέσει να παραμείνει τρίτο κόμμα (παρά τις δυσοιωνες προβλέψεις) η πικρή επίγευση του 2023 ίσως αποδειχτεί για τον Νικόλα μια δυσάρεστη παρένθεση.

Το παζλ των «μικρών», εκτός από τη ΔΗΠΑ η οποία πασχίζει να κεφαλαιοποιήσει με τον παραδοσιακό τρόπο (μάζευε κυβερνητικές θέσεις κι ας είναι και ρόγες), συμπληρώνεται με την τρικυμία στον κομματικό σάλανα των Οικολόγων. Το αρνητικό πρόσημο δεν αφορά μόνο στην έξοδο της Αλεξάνδρας Ατταλίδου, ούτε στην εκκωφαντική αποτυχία του Χαράλαμπου Θεοπέμπτου να ηγηθεί. Η επιστροφή του Γιώργου Περδίκη στην προεδρία, ως να είναι το Κίνημα Οικολόγων ένα προσωποπαγές κόμμα, αποτελεί πωγώνισμα που όμοιό του δεν έχουμε ξαναδεί στην κομματική μας σκηνή. Αν υπάρχει τιμήμα, τον λογαριασμό μάλλον θα τον φέρει το όμορο Βόλτ στις επόμενες εκλογές.

Στο κλαμπ των λεγόμενων «μεγάλων» τώρα, και παρά την πρόσφατη εκλογική τους ήττα, γίνεται προσπάθεια ώστε να πνεύσει αέρας ανανεώσης. Όσο οξύμωρο κι αν φαίνεται, το γεγονός μπορεί να ερμηνευτεί πολιτικά. Ακόμα και στον ΔΗΣΥ ο οποίος βγήκε λαβωμένος από τις τελευταίες εκλογές επικεφαλής είναι restart με τη νέα πρόεδρο να δίνει τον τόνο. Τα βαριά είναι βεβαίως πολλά και έχουν καταγραφεί σε πληθώρα ρεπορτάζ και αναλύσεων: η αδυναμία του ΔΗΣΥ να πείσει ότι λειτουργεί ως αξιωματική αντιπολίτευση, η εσωκομματική αντιπολίτευση με ό,τι αυτό συνεπάγεται, η επικυριαρχία της εικόνας σε σχέση με το πολιτικό περιεχόμενο, ακόμα και το χαμηλό επίπεδο του στελεχειακού δυναμικού είναι κάποια από αυτά. Απ’ την άλλη, κανείς δεν πρέπει να προσπερνά τη δυναμική που δημιουργεί η Αννίτα Δημητρίου κυρίως λόγω της υψηλής της δημοτικότητας. Το ερώτημα είναι αν ο μεγάλος χαμένος του 2023, ο άλλοτε κραταιός ΔΗΣΥ, θα καταφέρει να ανακάμψει. Σε έξι μήνες θα γνωρίζουμε την απάντηση η οποία θα κρίνει όχι μόνο το μέλλον της αρχηγού αλλά και τη συνοχή του κόμματος.

Οι επερχόμενες εκλογές όμως θα λειτουργήσουν σαν τεστ και για το αντίπαλον δέος. Το ΑΚΕΛ ναι μεν κλείνει με θετικό πρόσημο το 2023 (δημοσκοπικά τουλάχιστον) αλλά το μεγάλο στοίχημα, της ανόδου των εκλογικών του ποσοστών, βρίσκεται μπροστά του. Όσο για τον Στέφανο Στεφάνου, έχει πολλούς λόγους να αισθάνεται κερδισμένος στον τελικό απολογισμό κι ως έχασε το κόμμα του για τρίτη φορά προεδρικές εκλογές. Πρώτον, κατάφερε στηρίζοντας τον Ανδρέα Μαυρογιάννη κόντρα στις Κασσάνδρες να μείνει ο υποψήφιος του ΔΗΣΥ εκτός δεύτερου γύρου, χάνοντας μάλιστα τις εκλογές με μια οριακή διαφορά. Δεύτερον, πέρασε μια σειρά από εκσυγχρονιστικές αλλαγές και βγήκε ενισχυμένος από το Καταστατικό Συνέδριο του Νοεμβρίου. Όλα αυτά φυσικά θα κριθούν και θα μετρηθούν εκ του αποτελέσματος, στις εκλογές-ορόσημο του 2024.

stavros.christodoulou@gmail.com

Είθισται την τελευταία μέρα του έτους, να γίνεται ένας, κάποιος, απολογισμός. Τι πετύχαμε, πού βρισκόμαστε, πως προχωρούμε. Ως άτομα, ως κοινωνικό σύνολο, ως κράτος. Άλλωστε, σήμερα συμπληρώνονται δέκα μήνες προεδρίας με τον Νίκο Χριστοδουλίδη, τον «τιμονιέρη» που «μπορεί να κουμαντάρει τη χώρα και να στηρίζει στον Δημοκρατικό Συναγερμό» όπως του είχε πει ο Αβέρωφ Νεοφύτου, δημοσίως. Στην τελευταία από τις πολλές πολιτικές κωλοτοπίες που έκανε, πριν αποχωρήσει τελικά από την ηγεσία του ΔΗΣΥ, με την οποία ωστόσο εξακολουθεί να φλερτάρει εξ αποστάσεως... ποντάροντας προφανώς σε ενδεχόμενο αρνητικό αποτέλεσμα των επικείμενων ευρωεκλογών.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι στους δέκα πρώτους μήνες της διακυβέρνησής του, «ο τιμονιέρης» του Αβέρωφ, δεν «κουμάνταρε» στο Κυπριακό. Η «ενεργότερη επιλοκή της Ε.Ε. στο Κυπριακό» και κυρίως

η διασύνδεση των ευρωτουρκικών ντοσιέ και δη της αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης με την επίλυση του προβλήματος της Κύπρου, όπως διακήρυτε ο Νίκος Χριστοδουλίδης προεκλογικά και μετεκλογικά, κατέρρευσαν και τυπικά στις 8 Νοεμβρίου. Τη μέρα κατά την οποία ο Γιοσέπ Μπoreλ, ο άνθρωπος στον οποίο βασίστηκε ο Νίκος Χριστοδουλίδης, εξέδωσε την έκθεσή του, προτείνοντας την παραχώρηση όλων των ευρωτουρκικών ντοσιέ, επτά στο σύνολό τους, ως δώρα προς την Άγκυρα. Χωρίς καμία, μα καμία διασύνδεση με το Κυπριακό, το οποίο πλέει μεσοπέλαγα, στα χέρια του «τιμονιέρη» (του Αβέρωφ Νεοφύτου).

Και δυστυχώς αυτή δεν είναι η πρώτη φορά κατά την οποία ο «τιμονιέρης» βασίστηκε στον Γιοσέπ Μπoreλ. Υπήρξαν κι άλλες περιπτώσεις που ο ύπατος εκπρόσωπος της Ε.Ε., άλλα υποσέχθηκε στον «τιμονιέρη» και άλλα έκανε. Στο ιστολόγιό του για τον απολογισμό του 2021, ο κ. Μπorel είχε φροντίσει να αδειάσει τις όποιες προσδοκίες της Λευκωσίας για πειθαναγ-

κασμό της Τουρκίας να επιλύσει το Κυπριακό και να αναστρέψει τις ενέργειές της στο Βαρώσι. «Ξέχασε» τόσο την τουρκική εμμονή για λύση δύο κρατών όσο και την περίκλειστη πόλη. Στη δε μοναδική γραμμή που αφιέρωσε στο ζήτημα, είχε διαμνύσει ότι «οι εντασεις με την Τουρκία στην ανατολική Μεσόγειο τεινουν προς εξομάλυνση». Άρα, όλα ήταν μια χαρά για τον κ. Μπorel που δεν δίστασε να εκδώσει λευκό φύλλο πορείας για την Άγκυρα.

Όλα βεβαίως ήταν μια χαρά για τον κ. Μπorel και λίγους μήνες νωρίτερα, όταν ο τότε ΥΠΕΞ και σημερινός πρόεδρος της Δημοκρατίας, είχε και πάλι επενδύσει αποκλειστικά στον ύπατο εκπρόσωπο και στο «έγγραφο επιλογών», το πολυδιαφημιζόμενο «options paper», προσβλέποντας στην καταγραφή «εξεκάθαρης» εισήγησης για επιβολή κυρώσεων κατά της Τουρκίας. Για το Βαρώσι και το «πλοκάμι άνοιγμα». Ωστόσο, το «έγγραφο επιλογών» και ο κ. Μπorel είχαν άλλη διάθεση και διέψευσαν τις προσδοκίες του Νίκου Χριστοδουλίδη.

Αντί μαστιγίου επέλεξε τακτική καρότου ο Γιοσέπ Μπorel. Και όχι μόνο δεν εισηγήθηκε κυρώσεις κατά της Άγκυρας, αλλά έθεσε προς τη Λευκωσία και τον Νίκο Χριστοδουλίδη θέμα υιοθέτησης ΜΟΕ για τη διαχείριση των υδρογονανθράκων, όπως ακριβώς ζητούν η Άγκυρα και το ψευδοκράτος. Με άλλα λόγια, και τις δύο φορές που είχαμε επενδύσει στον Γιοσέπ Μπorel, το 2021, πήγαμε για μαλλί, αλλά φύγαμε κούρεμένοι.

Αυτό όμως δεν εμπόδισε τον «τιμονιέρη» να προσφύγει και πάλι για βοήθεια στην Ε.Ε. Προσδοκώντας, άγνωστο γιατί, ότι ο κ. Μπorel που μας έκαψε κυριολεκτικά με το έγγραφο επιλογών του, θα ερχόταν δύο χρόνια αργότερα, το 2023, να μας παραχωρήσει την ευρωπαϊκή εργαλειοθήκη ώστε να χρησιμοποιηθεί ως δέλεαρ προς τον Ερντογάν, προκειμένου να πειθαναγκαστεί ο Τούρκος πρόεδρος να λύσει το Κυπριακό. Με τον τρόπο μάλιστα που θέλουμε εμείς και όχι με τα δύο κράτη που θέλει εκείνος.

Ο κ. Μπorel —όπως εμείς αναμέναμε— διέψευσε τον κ. Χριστοδουλίδη για τρίτη φορά. Πρότεινε να διατεθεί προς την Άγκυρα όλη η ευρωπαϊκή εργαλειοθήκη, όλα τα ευρωτουρκικά ντοσιέ, περιλαμβανομένων της αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης και της Περικειτικής Αεροπορικής Συμφωνίας, χωρίς να θέτει όρους και προϋποθέσεις για τη λύση του Κυπριακού.

Ευσεβοποθισμός, πολιτική αφέλεια ή έλλειψη άλλων επιλογών του «τιμονιέρη» (του Αβέρωφ Νεοφύτου); Σε κάθε περίπτωση, όταν ο εκλεγμένος ηγέτης ενός κράτους, δέχεται δύο πολιτικά ρατιόσημα σε ισάριθμες προσπάθειες εξεύρεσης διεξόδου στο μεγαλύτερο πολιτικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο τόπος του, αλλά εμμένει να επενδύει σε αυτούς που του μοίρασαν σφαλάρες, για τρίτη κατά συνέχεια φορά, τότε δεν μπορείς να πεις πολλά. Άλλωστε, το τρις εξαμαρτείν είναι προφανώς χειρότερο από το δις εξαμαρτείν του Μενάνδρου.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Το τρις εξαμαρτείν

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Καλοί οι έπανοι, αλλά και μια συγγνώμη;

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Διαβάζω όσα γράφουν ορισμένες ευρωπαϊκές εφημερίδες για την ελληνική οικονομία, για όσα έχουν πετύχει αυτή η χώρα και οι Έλληνες τα τελευταία χρόνια. Ξεκρίζε, είναι η αλήθεια, το δημοσίευμα της Bild το οποίο, σύμφωνα με το ΑΠΕ, έγραφε πως «ειδικά οι Έλληνες επιφυλάσσουν στην Ευρώπη ένα γαλανόλευκο χριστουγεννιάτικο θαύμα». Καθώς το διάβαζα ένιωθα, ομολογώ, μία ικανοποίηση. Από την άλλη όμως σκεπτόμουν, με ένα σχετικό θυμό, πως «καλοί οι έπανοι και οι διθύραμβοι, αλλά μήπως να ζητήσετε και μια συγγνώμη;».

Γιατί δεν υπάρχει καμία, μα καμία αμφιβολία πως ένα σημαντικό μερίδιο των παρδαλोगων περικοπών αλλά και των λαθών του προγράμματος στήριξης οφείλονται στην Bild και στον κίτρινο γερμανικό Τύπο. Και αυτό δεν αποτελεί ελληνική μομφή, αλλά παραδοχή πολλών Γερμανών πολιτικών και κρατικών αξιωματούχων οι οποίοι είδαν με τρόπο τη γερμανική στάση έναντι της Ελλάδος να σύρεται τη μία από τοπικές εκλογές σε κάποιο κρατίδιο και την άλλη από ένα πρωτοεξέλιδο κάποιας ταμπλόιντ.

Επένδυσαν αυτές οι εφημερίδες στο στερεότυπο του τεμπέλη και διεφθαρμένου Έλληνα. Και έκαναν ό,τι μπορούσαν για να το στήσουν και να το αναπαραγάγουν. Εν μέσω της κρίσης ζήτησε να φάμε μαζί ο αρχισυντάκτης μιας τέτοιας εφημερίδας. Συμφωνήσαμε με τους συνεργάτες μου να του κάνουμε το τραπέζι γιατί πιστεύαμε και πιστεύουμε ότι είμαστε ανοιχτοί με όλους. Μας φάνηκε παράξενο ότι ζήτησε να φάμε σε ένα πολυτελές κεντρικό εστιατόριο της Αθήνας, προσθέτοντας ότι θα πλήρωνε η

δική τους εφημερίδα. Κατά τη διάρκεια του γεύματος, ο φωτογράφος τους έβγαζε φωτογραφίες καθώς εμείς είχαμε μπροστά μας ένα τραπέζι με γυάλινα ποτήρια, κρασιά κ.ά. Στο τραπέζι, τους έθεσα το ζήτημα της γερμανικής συμβολής στον εκμαυλισμό του ελληνικού «συστήματος», μια και ελάχιστα ήταν τα μεγάλα σκάνδαλα που δεν είχαν γερμανική εμπλοκή. Λίγες ημέρες αργότερα, είδαμε τη φωτογραφία δημοσιευμένη με ένα σχόλιο για το πόσο πλουσιοπάροχα περνούν οι Έλληνες, αν και ισχυρίζονται ότι αντιμετωπίζουν μια βαθιά κρίση. Και καμία αναφορά στα όσα είχαμε συζητήσει. Δεν ξέραμε αν έπρεπε να θυμώσουμε με την κακοηθειά τους ή με τη δική μας αφέλεια που δεν διάβασε τις προθέσεις τους. Ήταν όλο ένα στημένο γεγονός που μας ενέτασσε σε μια αρρωστημένη καρικατούρα του Έλληνα. Για την ιστορία, ο εν λόγω αρχισυντάκτης απολύθηκε αργότερα, γιατί η αθηνναϊκή του προβοκάτσια ήταν μάλλον η πιο ήπια μορφή χυδαίας, αντιδενοντολογικής συμπεριφοράς του.

Η Μέρκελ και άλλοι πολιτικοί άφησαν, πάντως, το στερεότυπο των ταμπλόιντ για τον Έλληνα να ξεφύγει, με αποτέλεσμα να πρέπει να τον τιμωρήσουν σκληρά πριν ανοίξουν τον γερμανικό κορβανά για να στηρίξουν την Ελλάδα. Βρεθήκαμε στο επίκεντρο ενός φαύλου κύκλου, μιας αντιπαράθεσης ακραίων και κίτρινων στερεοτύπων. Όλοι πούλησαν το εμπόρευσμά τους, και εκείνοι που τώρα μας επαινούν και εκείνοι που πρωτοστάτησαν στον ιερό αντιμνημονιακό αγώνα.

Ευχαριστούμε, λοιπόν, την Bild για τους επαίνους. Θα εκτιμούσαμε, όμως, περισσότερη μια συγγνώμη, έστω και μεταχρονολογημένη.

Ψυχραιμία

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Το νέο έτος θα είναι προφανώς συνέχεια του προηγούμενου, που εκπνέει απόψε τα μεσάνυχτα. Υπάρχει βέβαια πάντοτε η προσδοκία βελτίωσης των συνθηκών που επικρατούν σε κάθε χώρα, σε κάθε οικογένεια, σε κάθε άτομο ξεχωριστά. Και από την άποψη αυτή η πρώτη μέρα του 2024 είναι ένα εφελτήριο ελπίδος. Έτσι κυλάει η ζωή, το ωραιότερο και μεγαλύτερο ταξίδι κάθε ανθρώπου που έρχεται στη Γη. Θα ήταν, ωστόσο, ασύνετο κανείς να αγνοήσει πως διανύουμε μία περίοδο αστάθειας και γενικής ανατροπής. Πέρασε και άλλοτε η ανθρωπότητα παρόμοιες εποχές. Τρία χρόνια μόλις μετά το τέλος του Μεγάλου Πολέμου, ο Τ.Σ. Ελιότ δημοσίευε το 1922 ένα ποίημα με τίτλο «Η έρμηη χώρα».

Συνθέτοντας ψηφίδες μιας παλαιότερης εποχής—από τον Δάντη, τον Τωσσερ, τον Ζαίξερ και άλλους πολλούς—σχημάτιζε την εικόνα της Ευρώπης μετά τον καταστροφικό εκείνον πόλεμο, που σάρωσε το παλαιό της σύστημα. Αυτό, ωστόσο, που προέκυψε από εκείνη τη βιβλική καταστροφή ήταν κάτι που ουδείς ανέμενε ή ευχόταν. Και αναδείχθηκαν κατά σειρά στην εξουσία οι Μπολσεβίκοι στη Ρωσία, ο Μουσολίνι στην Ιταλία και τέλος ο Αδόλφος Χίτλερ στη Γερμανία. Όλοι τους «αυτοδημιούργητοι», εκ του πολιτικού περιθωρίου.

Στις μέρες μας η γενική ανατροπή εκπορεύεται από τις ΗΠΑ, την «μεγαλύτερη δημοκρατία» σε επίπεδο παγκόσμιου. Και ένας πρόσφατος προχωρημένος ηλκυσ, βιολογικός μάλλον ασταθής, ο Τζο Μπάιντεν, ετέθη επικεφαλής μιας εκστρατείας σαρώσεως των αυταρχικών καθεστώτων. Η οικονομική κυριαρχία είναι ο στόχος κάθε αυτοκρατορίας στην Ιστορία

της ανθρωπότητας. Μόνον η «έκταση» της οικουμένης διευρύνεται με τα χρόνια γεωγραφικά. Όλες τους, όμως, πέραν της αυτονόητης προωθήσεως του υλικού συμφέροντος έχουν ανάγκη ιδεολογικής επικάλυψης. Η τελευταία απόπειρα δημιουργίας αυτοκρατορίας οικουμενικής, κομμουνιστικής ιδεολογίας, επιχειρήθηκε στη Σοβιετική Ένωση που τελικώς κατέρρευσε. Οι Ηνωμένες Πολιτείες φιλοδοξούν να διαμορφώσουν νέα παγκόσμια τάξη στη βάση των φιλελεύθερων πολιτικών και οικονομικών αρχών του Διαφωτισμού.

Ο στόχος ευγενής και αξιέπαινος ο αγώνας συντριβής «αυταρχικών καθεστώτων» και απελευθερώσεως του ανθρώπου. Μόνον που πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος πως η καταστροφή μιας έστω ανεπιθύμητης ισορροπίας, ενδέχεται να δημιουργήσει «συνπειρώσεις» επικίνδυνες ή να αναδείξει μη ελεγχόμενες δυνάμεις. Συμβαίνουν και τα δύο από μία άποψη στις μέρες μας. Ο διακυβερνητικός οργανισμός των BRICKS με συνολικό ΑΕΠ περί τα είκοσι οκτώ τρις. δολάρια, απειλεί τη διεθνή κυριαρχία του αμερικανικού νομισματός. Η αντιπαράθεση με τη Ρωσία δεν είχε μέχρι στιγμής το επιθυμητό αποτέλεσμα και σταδιακά αποδιοργάνωσε πολιτικά και οικονομικά το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Τέλος, η αδυναμία ή απροθυμία του κ. Μπάιντεν να τιθασεύσει τις υπερβάσεις του Ισραήλ στη Γάζα δημιουργεί προϋποθέσεις μιας πλήρους αναφλέξεως στην περιοχή.

Με αυτά τα δεδομένα αρχίζει το 2024 και άγνωστο πού οδηγούμαστε. Αλλά επειδή η ελπίδα πεθαίνει τελευταία, ας διατηρήσουμε όσο είναι δυνατό μία ψυχραιμία. Και ας μας φυλάει ο Θεός από ηγέτες που φιλοδοξούν να αλλάξουν τον κόσμο. Καλή Χρονιά.

Από την μήνιν στην Μήτιδα

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Οι Κορυσκάδες είναι ένα χωριό της Ευρυτανίας. Είναι τόπος ιστορικός διότι εκεί

σχηματίσθηκε η περίφημη κυβέρνηση του βουνού, τον Μάιο του 1944. Γνωστή ως ΠΕΕΑ. Συμμετείχαν όλες οι δυνάμεις της Εθνικής Αντίστασης. Ο Αλέξανδρος Σβώλος, ο Πέτρος Κόκκαλης, πατέρας του Σωκράτη, ο Γιώργος Σημίτης, πατέρας του πρώην πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη, ο Ηλίας Τσιριμώκος, ο Άρνης Βελουκιώτης. Μια οιονεί πολιτική εθνική ενότητα η οποία θα προετοιμάζε τη διαχείριση της Ελλάδας μετά την απελευθέρωση από τους Γερμανούς. Ο Γεώργιος Παπανδρέου διαφωνούσε διότι θεωρούσε ότι η δύναμη του ΚΚΕ θα υπερσκέλιζε τις υπόλοιπες. Εντέλει επεκράτησε η άποψη του σοσιαλδημοκράτη Σβώλου και σχηματίστηκε η ΠΕΕΑ. Ήταν ο καιρός που οι σύμμαχοι προετοιμαζαν τη διαμόρφωση του κόσμου μετά την ήττα του Άξονα. Λίγους μήνες αργότερα στη Μόσχα οι μεγάλες δυνάμεις θα μοίραζαν την επιρροή τους στα Βαλκάνια. 90% σοβιετική επιρροή στη Ρουμανία, 90% επιρροή της Δύσης στην Ελλάδα. Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι έως σήμερα ακόμη το ΚΚΕ σέβεται τους όρους της

κτηρίσεως τη συλλογική ψυχή μας στη διάρκεια των αιώνων. Οι Αγίοι έχουν το φλέγμα τους, ή την αγάπη τους για την κηπουρική όπως λέει ο Οργουέλ. Εμείς έχουμε την μήνι μας, τον θυμό μας, την οργή μας. Δεν την υποτιμώ. Αν δεν ήμασταν θυμωμένοι το πιθανότερο είναι να μην είχαμε επιβιώσει σε τόσους αιώνες Ιστορίας. Αυτός ο «αγριορωμιάς» που λέει κι ο Σαββόπουλος κατάφερε να υπερασπιστεί την ιδιοσυγκρασία του λόγω της δυστροφίας του. Απλώς καλείται να απαντήσει στο ερώτημα: καταφέραμε να διασωσουμε τον «ελληνισμό» μας - τρόπος του λέγειν. Ας δεχθούμε ότι αυτό είναι το περιουσιακό μας στοιχείο. Μπορούμε να το αξιοποιήσουμε ή μας φτάνει να το ξεδύουμε; Το ξεδύσαμε ως την τελευταία ρανίδα του αιματός μας στον εμφύλιο που ακολούθησε το Αλβανικό έπος και την εθνική αντίσταση. Το ξεδεύουμε σε πρώτη ευκαιρία. Αγανακτισμένοι αντιμνημονιακοί, αρνητές της Ευρώπης, αντιδυτικοί. Η αρνητική στάση ταιριάζει στην εικόνα που έχουμε φτιάξει για τον εαυτό μας. Μας λείπει η θετική. Πώς η ψυχική ορμή που προκαλεί ο θυμός, η οργή, η μήνις, θα μεταμορφωθεί σε

έρεισμα δημιουργίας. Πώς η μήνις θα γίνει μήτις, επινοητικότητα, ευφυΐα, όπως είπε ο Κώστας Τασούλας στην ομιλία του;

Η ελληνική κοινωνία βρίσκεται σ' αυτό το μεταίχμιο. Στην αστάθεια και την ανασφάλεια του διεθνούς περιβάλλοντος, καταπονημένη από την κατανάλωση αδρεναλίνης, οφείλει να επινοήσει τους όρους της επιβιώσής της. Η μήνις, η οργή, ανήκουν στην προϊστορία μας. Μας συμπαραστάθηκαν στις κρίσιμες στιγμές. Όμως δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του καιρού μας. Ας απευθυνθούμε στη Μήτιδα, τη σύζυγο του Διός και μητέρα της Αθηνάς μπας και τα βγάλουμε πέρα.

Τα απομνημονεύματα του Ντε Γκωλ ξεκινούν με τη φράση: «Έχω μια ορισμένη ιδέα για τη Γαλλία». Μην ανησυχείτε. Δεν περιμένω τον Έλληνα Ντε Γκωλ. Δεν είμαι τόσο αφελής. Εκείνο όμως που περιμένω είναι να ακούσω κάποιον να μου πει ότι «έχει μια ορισμένη ιδέα για την Ελλάδα». Και όχι για την Ελλάδα που την ζήσαμε όλοι και την ξέρουμε. Για την Ελλάδα που περιμένουμε να ζήσουμε εμείς, όσο ζήσουμε, και τα παιδιά μας ή τα εγγόνια μας. Κι ας είναι απρόβλεπτος ο κόσμος μας.

ΣΚΙΤΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

Αναγκαία και απλούστατη βελτίωση του μονοτονικού

Του **Θ. Π. ΤΑΣΙΟΥ**

Απ' αφορμή το άρθρο του φίλου Ν. Βατόπουλου («Τόνοι και Πνεύματα», «Καθημερινή», 16 Δεκ. 23), σκέφθηκα να υπενθυμίσω και μια εκκρεμότητα που βαραινει στους ώμους μας σαράντα χρόνια τώρα. Κατά την ταπεινή μου γνώμη, η απαλλαγή μας απ' τα πνεύματα και την περισπωμένη, καθώς δεν αλλοιώνει το νόημα ούτε θίγει την ιστορική ορθογράφηση των φθόγγων, ορθώς καθιερώθηκε. Φάνηκε όμως απ' την αρχή ότι η νομοθετηθείσα χρήση της οξείας που απόμεινε, ήταν παραδόξως λανθασμένη: Αντί ν' ακολουθήσουν το σύστημα τονισμού του μεγάλου πρωτεργάτη Ι. Θ. Κακριδή, που υποστήριζε περίπου την αρχή «στον γραπτό λόγο τονίζουμε όπως όταν τονίζουμε (ή δεν τονίζουμε) στον προφορικό λόγο», καθιερώθηκε ένα ιδιαίχοντως περίπλοκο σύστημα. Πράγματι, το σύστημα αυτό παρουσιάζει τα ακόλουθα ελαττώματα:

- Για την εφαρμογή του νομοθετημένου συστήματος, χρειάζεται η εκμάθηση μεγάλου πλήθους... «κανόνων», οι οποίοι στην «Σύγχρονη Σχολική Γραμματική» του Μπαμπινιώτη (2017) εκτείνονται σε τρεις (3) σελίδες!
- Εξαιτίας των περιττού και λανθασμένου αυτού τονικού συστήματος, αλλοιώνεται συχνά το νόημα

ζες», «οτι θα φώναζες», «ότι φτάσανε»;

- Όσοι ξένοι προσπαθούν να εκμάθουν τη Νεοελληνική, αδυνατούν να αντιληφθούν πώς επιτέλους προφέρεται αυτή η Γλώσσα: Δέν μπορούν να φαντασθούν ότι η οξεία (που εφευρέθηκε για να βοηθάει προς τούτο), αλλοιώνει συχνά τον πραγματικό τονισμό...

Με αυτά τα δεδομένα, έχει μάλλον ωριμάσει το θέμα. Κι όπως πρότεινε προσφάτως και ο Ι. Π. Σταυρουλάκης («Φιλολογική», Ιούλ. Δεκ. 2022, σελ. 93), περιμένομε από αρμόδιους επιστημονικούς και επαγγελματικούς Οργανισμούς να αναλάβουν την πρωτοβουλία για τη συνέχιση της σχετικής επιστημονικής συζήτησης. Και προσθέτω, και για την ελπιζόμενη πρόταση: «Για τον γραπτό τονισμό, δέν χρειάζεται κανένας απολύτως κανόνας. Βάζομε τόνο μόνον εκεί που τονίζουμε στον προφορικό λόγο».

Σπεύδω δε να απαντήσω από τώρα και στο ενδεχόμενο σχόλιο «μα τότε, ο καθένας θα κάνει ό,τι θέλει». Διότι, ναι, αυτό ακριβώς θέλω: ανάλογα με τις εκάστοτε εκφραστικές ανάγκες, να χρησιμοποιούνται και οι τόνοι οι οποίοι θα τις εξυπηρετούν. Το νόημα θα υπηρετούμε - όχι την κανονολαγνεία. «Καλά, και τα παιδιά; Πώς θα διαβάζουν σωστά;». Παρακαλώ,

μην παραδεξιολογούμε: τα παιδιά, ακόμα και τα κείμενα που είναι στραβοτονισμένα απ' το παράδοξο σπερμένο σύστημα, τα διαβάζουν σωστά - όπως έμαθαν να μιλάνε απ' τη μάνα τους. Οπότε, μόλις τους δώσετε κείμενο με τον φυσικό τονισμό, θα το διαβάζουν ακόμη ευκολότερα.

Είναι νομίζω πολύ χαρακτηριστική η παρατήρηση της καθηγήτριας της Γλωσσολογίας Α. Αναστασιάδης - Συμεωνίδης όταν στην κριτική παρουσίαση του βιβλίου μου «Πρακτικά ζητήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας», Εστία, 2022 (στο «Φιλολόγος», Ιαν. Αύγ. 2023, σ. 136) γράφει: «Σαράντα χρόνια μετά την καθιέρωση του ισχύοντος μονοτονικού, δίνεται έμφαση στην απαίτηση για διόρθωση των ατελειών του και υποθέτηση ενός συστήματος που θα απεικονίζει πιστότερα τον εκφωνούμενο λόγο, και θα συμβάλλει πίο άμεσα στην κατανόηση του νοήματος».

Και μια ακροτελεύτια παρατήρηση: Αυτή τη φορά, η πρωτοβουλία πρέπει να ληφθεί απ' τους αρμόδιους επιστήμονες - όχι απ' τον υπουργό Παιδείας προσωπικώς, όπως είχε γίνει το 1981...

Ο κ. Θ. Π. Τάσιος είναι συγγραφέας, ομότιμος καθηγητής στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Το 2024 του μισού αιώνα

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Ας ευχηθούμε τα αυτονόητα για το 2024. Υγεία, συλλογικότητα, ανθρωπιά και -στην Κύπρο- για ακόμη μια χρονιά την απελευθέρωση και επανένωση της πατρίδας μας. Η ευχή αυτή -που επισήμανε και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης στο εορταστικό του ευχετήριο μήνυμα για τα Χριστούγεννα- έχει ένα μοτίβο στην Κύπρο και φέτος σηματοδοτούνται 49 εορτασμοί Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς που ναι μεν ευχόμαστε το ίδιο, αλλά που η ευχή δεν μετουσιώνεται σε πραγματικότητα.

Πενήντα χρόνια, μισός αιώνας δηλαδή, είναι ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Ιστορικά, διπλωματικά και πολιτικά ένα τέτοιο διάστημα χρόνου μπορεί να συνοψιστεί με πολλαπλούς τρόπους δεδομένου ότι η Κυπριακή Δημοκρατία παρέλυσε ως το κράτος που ιδρύθηκε το 1963-1964, επιβίωσε και επιβιώνει ως *de jure* οντότητα και από τον Ιούλιο του 1974 παραμένει ένα διαιρεμένο, *de facto*, κράτος υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή.

Η συμπλήρωση φέτος πενήντα χρόνων αυτής της δύσκολης κατάστασης στην οποία η Κύπρος εισήλθε αμέσως μετά την ανεξαρτησία της δεν αποτελεί μόνο μια τραγική επίτευση αλλά και την υπενθύμιση πως ο χρόνος όχι μόνο περνάει, αλλά αφήνει πίσω του και ένα πολύ συγκεκριμένο αποτύπωμα -ιδίως σε ζητήματα που με όρους διπλωματίας παραμένουν άλυτα. Αρκεί κανείς να αναλογιστεί πως η γενιά των ανθρώπων, σαν τους πατεράδες ή τους παππούδες μας που το 1974 βρίσκονταν στην πιο παραγωγική τους ηλικιακή φάση -μεταξύ 30 και 50 ετών- σήμερα ή δεν ζουν ή βρίσκονται προς το τέλος της ζωής τους, με όρους βιολογικού ρολογιού.

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας εξέφρασε την ευχή «το 2024 να σηματοδοτήσει την αρχή του τέλους της κατοχής της πατρίδας μας». Είναι μια ευχή που όλοι θέλουμε. Κάθε Κύπρια και Κύπριος που αγαπάει τον τόπο του ανιδιοτελώς και επιθυμεί την ειρήνη, την ευημερία και την ασφάλεια. Όπως όμως κάθε ευχή, η εν λόγω ευχή θα μπορούσε -πο κυνικά- να παραφραστεί και ως «το 2024 μπορεί να σηματοδοτήσει και την ολοκλήρωση της δικτοδομησης της πατρίδας μας». Εξάλλου όπως συνόψισε η δυτική σκέψη ανά τους αιώνες, συνήθως συμβαίνει ορισμένοι άνθρωποι να θέλουν κάτι να συμβεί, κάποιοι το εύχονται να συμβεί και κάποιοι άλλοι το κάνουν να συμβεί. Μετά από μισό αιώνα της απαράδεκτης αυτής και μη βιώσιμης κατάστασης που ζούμε με το Κυπριακό, το 2024 δεν σηματοδοτεί κανενός είδους ευχολόγια. Τουναντίον, συνοψίζει τις διαστάσεις μεταξύ επιθυμίας, ευκολογίων και σκληρής δουλειάς σε σχέση με όσα συμβαίνουν ενώπιον μας.

Πενήντα χρόνια μετά ως Έλληνοκύπριοι δεν ξέρουμε, ακριβώς, τι θέλουμε στο Κυπριακό και δεν το έχουμε ορίσει -ως κοινωνικό συμβόλαιο σε μια μίνιμουμ συναίνεση και στρατηγικά, προκειμένου να εργαστούμε σκληρά για αυτό. Ευχόμαστε να απαλλαγούμε από την κατοχή και όταν μπαίνουμε στη διαδικασία να κάνουμε τα πράγματα να συμβούν αποτυγχάνουμε -όπως εκ του αποτελέσματος αποτύχαμε το 2004 και το 2017 να επιλύσουμε το Κυπριακό.

Αναπόφευκτα το 2024 θα κληθούμε, όλοι, να δούμε ξανά την απόσταση μεταξύ επιθυμίας, ευκολογίων και *doing*. «Εύχομαι σύντομα να δούμε την Κύπρο μας επανεπωνήμε και να δώσουμε στις επόμενες γενιές τη δυνατότητα να ζήσουν και να ευημερήσουν σε συνθήκες ασφάλειας και ειρήνης, σε ένα κράτος σύγχρονο, με στέρεα οικονομικά θεμέλια και ανθρωποκεντρική προσέγγιση» συνέχισε, και έχει δίκιο, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας στο χριστουγεννιάτικο μήνυμά του. Το 2024 θα κρίνει, επίσης, αν και ο ίδιος θα διανύσει την απόσταση μεταξύ επιθυμιών, ευκολογίων και αποτελεσματικότητας.

Πενήντα χρόνια μετά το 1974 το άλυτο Κυπριακό θα μας δοκιμάσει όλους.

Με ευχές για ένα ευτυχές νέο έτος.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Ένας ποδηλάτης περνάει μπροστά από ένα χριστουγεννιάτικο δέντρο το οποίο έχει αφεθεί σε ένα σημείο συλλογής χριστουγεννιάτικων δέντρων μετά τις διακοπές των Χριστουγέννων, στο Άμστερνταμ της Ολλανδίας.

Πρόσωπο της χρονιάς, ο Αντόνιο Γκουτέρες

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Ηγετικότητα, συνέπεια, αξιοπιστία. Α. Γκουτέρες, γ.γ. των Η.Ε. Στον πόλεμο της Γάζας αξιολογήθηκαν πολλοί. Αλλά ο Α. Γκουτέρες ξεχώρισε με την αδιάκοπη προσπάθειά του για να τερματιστεί ο πόλεμος και να έρθει στο τραπέζι των συνομιλιών η επίλυση.

Στις 24 Οκτωβρίου 2023, μιλώντας στο Σ.Α. έδειξε υψηλού επιπέδου διαλεκτικότητα:

«Τα παράπονα των Παλαιστινίων σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τις αποκρουστικές επιθέσεις της Χαμάς και, αντίστροφα, οι επιθέσεις της Χαμάς δεν μπορούν να δικαιολογήσουν μια συλλογική τιμωρία του παλαιστινιακού λαού από τις ισραηλινές δυνάμεις... Επιτρέψτε μου να είμαι σαφής: κανένα μέρος σε μια ένοπλη σύγκρουση δεν υπερβαίνει το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο».

Στις 29 Νοεμβρίου, μιλώντας στο Συμβούλιο Ασφαλείας είπε: «Ο πλοθυσμός της Γάζας ζει εν μέσω μιας μνημειώδους ανθρωπιστικής καταστροφής, υπό τα βλήματα του κόσμου. Σε όλη τη διάρκεια των συγκρούσεων οι αποστολές των Η.Ε. στη Γάζα εργάστηκαν σύμφωνα με τις αρχές τους. Τα στελέχη των Η.Ε. γνώριζαν πόσο σημαντικό ήταν να έχουν μαζί τους τον επικεφαλής του Οργανισμού που υπηρετούν».

Ο Α. Γκουτέρες εργάστηκε, στο μέτρο που του επιτρέπει η διαμορφωμένη από τις συνθήκες θέση του, για να περάσουν ψηφίσματα που ζητούν εκε-

Ο Α. Γκουτέρες εργάστηκε, στο μέτρο που του επιτρέπει η διαμορφωμένη από τις συνθήκες θέση του, για να περάσουν ψηφίσματα που ζητούν εκκεχειρία / τερματισμό των πολεμικών επιχειρήσεων.

χειρία / τερματισμό των πολεμικών επιχειρήσεων. Είπε στις 27 Νοεμβρίου ότι «η παράταση της εκκεχειρίας στη Γάζα για δύο ημέρες είναι μια αχτίδα ελπίδας και ανθρωπιάς, έστω και αν δεν επαρκεί προκειμένου να προωθηθεί η αναγκαία βοήθεια στους κατοίκους του παλαιστινιακού θύλακα που τη χρειάζονται».

Κορυφαία κίνησή του. Στις 6 Δεκεμβρίου «επικαλούμενος ένα σπάνια χρησιμοποιούμενο άρθρο του Χάρτη

του ΟΗΕ, κάλεσε το Σ.Α. να «πέσει για να αποφευχθεί μια ανθρωπιστική καταστροφή» στη Γάζα και να ενωθεί σε μια έκκληση για πλήρη ανθρωπιστική εκκεχειρία μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων μαχτιών. Σε επιστολή του προς το Σ.Α., ο κ. Γκουτέρες επικαλέστηκε το άρθρο 99, που περιλαμβάνεται στο Κεφάλαιο XV του Χάρτη. Ο εκπρόσωπος του ΟΗΕ Σ. Ντουζάρικ είπε ότι αυτή ήταν η πρώτη φορά που ο κ. Γκουτέρες ένωσε υποχρεωμένους

να επικαλεστεί το Κεφάλαιο 99, από τότε που ανέλαβε τα καθήκοντά του», (Πηγή Sky.gr).

Στις 29 Νοεμβρίου έδειξε την πυξίδα ώστε οι άμεσοι ενδιαφερόμενοι παίκτες να κινηθούν προς την ρεαλιστική κατεύθυνση, δίνοντας έμφαση στην «παρακαταθήκη» του: «Έχει φτάσει η ώρα να προχωρήσουμε με αποφασιστικό τρόπο προς μια λύση δύο κρατών, με βάση τα ψηφίσματα των Η.Ε. και το διεθνές δίκαιο. Το Ισραήλ και η Παλαιστίνη να ζουν δίπλα-δίπλα σε ειρήνη και ασφάλεια με την Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσα και των δύο κρατών».

Η εποχή μας διαθέτει ελάχιστους ηγέτες που η εμπειρία τους διαπερνά τα κρατικά σύνορα. Κατά μία σύμπτωση της ιστορίας, ο γ.γ. των Η.Ε. απέδειξε ότι οι εξαιρέσεις αποκτούν επιπρόσθετη βαρύτητα. Οι οικουμενικές, ανθρωπιστικές αξίες παραμένουν ισχυρές και τα πρόσωπα που έχουν το σθένος να τις εκφράζουν, κερδίζουν τη γενικότερη αναγνώριση.

Αντόνιο Γκουτέρες: πρωτοπυργός της Πορτογαλίας, πρόεδρος της Σοσιαλιστικής Διεθνούς, ύπατος αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, γ.γ. των Η.Ε. από τις 13 Οκτωβρίου 2016.

Μια ξεχωριστή φράση του Α. Γκουτέρες: «Η πόλωση τροφοδοτείται από τσουνάμι παραπληροφόρησης. Πρέπει να αντισταθούμε στις δυνάμεις του αντισημιτισμού, της αντιμωσουλμανικής μισαλλοδοξίας και όλων των μορφών μίσους».

www.larkoslarkou.org.cy

Δεν είναι λειτούργημα, είναι δουλειά

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Από το 2009 που κάνω αυτή τη δουλειά full time θυμάμαι τη δημοσιογραφία και τον Τύπο στην Κύπρο που βρίσκεται σε κάποιου είδους κρίση. Από την πτώση στη διαφήμιση λόγω των επιπτώσεων της διεθνούς κρίσης του 2008 (που δεν θα έφτανε στην Κύπρο), στην πτώση των πωλήσεων λόγω του διαδικτύου και την άθνηση των κοινωνικών δικτύων, μέχρι την νέα κρίση στον τραπεζικό τομέα, το κούρεμα και το κλείσιμο και αποψίλωση επιχειρήσεων.

Πάντα υπήρχε ένας λόγος, ή μια δικαιολογία, για μείωση των εξόδων με κόψιμο σελίδων και, συχνότερα, προωρών το κόψιμο μισθών που κατέληγε μόνιμο, και απολύσεις προσωπικού ως πλεονάζοντες ή άλλως πως. Και πάντα υπήρχαν κακές δι-οικητικές αποφάσεις, πολλές φορές στη βάση της παρανόησης πως το δημοσιογραφικό συμφέρον και το

επιχειρηματικό συμφέρον είναι ξεχωριστά και διαφορετικά, και πως η δημοσιογραφική δουλειά είναι είτε ένα πάρεργο που μας επιτρέπει ο μεγαλόψυχος επιχειρηματίας να ασκούμε, είτε εργαλείο για πολιτικές στοχεύσεις και αναμετάδοση πληροφορίας, χωρίς την επεξεργασία και το φιλτράρισμά της να έχει ανταπόδεικτα και αυτόνομη αξία.

Η επιστροφή σε μια κάποια ευημερία, η Λεμεσός που πετούσε, η ανάκαμψη των κατασκευών και η άθνηση των Forex εταιρειών ποτέ δεν έφερναν άθνηση ξανά της δημοσιογραφίας. Γιατί η πολιτική και η επιχειρηματική τάξη ενδιαφέρεται για το γρήγορο κέρδος, και όχι για την μακροπρόθεσμη υγεία της πληροφοροποίησης και της λογοδοσίας μέσω της δουλειάς των ΜΜΕ (που δεν αποτελεί «λειτούργημα», αλλά απαραίτητο μηχανισμό «υγειονομικού ελέγχου» της δημοκρατίας και της αγοράς που λειτουργεί μέσα σε αυτήν). Σήμερα, η υποστολέκωση των

ΜΜΕ, και μαζί της η έλλειψη εξειδίκευσης, η επιφανειακή κάλυψη, η μηδαμινή έρευνα είναι ο κανόνας. Όσα ΜΜΕ κάνουν καλά βήματα σε κάποιους τομείς ή διατηρούν σωστές πρακτικές, θεωρούνται πως κάνουν κάτι το εξαιρετικό αντί για κάτι βαρυσκό, το οποίο οφείλουν να κάνουν αν θέλουν να λέγονται δημοσιογραφικοί οργανισμοί.

Όταν σε έναν τομέα υπάρχει συνεχής και αδιάκοπη κρίση, όταν μια αγορά υπολείπεται κατά τρόπο που επηρεάζει την ποιότητα του προϊόντος, τότε υπάρχουν συστημικές αδυναμίες τις οποίες κανείς δεν έχει αντιμετωπίσει. Τα προβλήματα πασιφανίζονται από εκλογές σε εκλογές με την προεκλογική διαφήμιση, και από κρίση σε κρίση με επικορηγήσεις, και από τη διαφήμιση... των εκπομπών.

Διά γυνού οφθαλμού μπορούμε να εντοπίσουμε κάποια από τα διαχρονικά προβλήματα, στην κορυφή του συστήματος και στη βάση του.

Στην κορυφή του συστήματος υπάρχουν υπερκορεσμοί ΜΜΕ στην αγορά της ε/κ κοινότητας, με περισσότερες εφημερίδες, ιστοσελίδες και κανάλια από τις ανάγκες της διαχείρισης της πληροφορίας και της ενημέρωσης. Η πίτα των εσόδων, συνδρομών, πωλήσεων και διαφήμισης, μοιράζεται σε τόσα μικρά κομμάτια που δεν αρκούν για την κάλυψη των εξόδων, από το προσωπικό μέχρι τον τεχνικό εξοπλισμό, τη διανομή (πόρτα με πόρτα ή μέσω σάιτ ή μέσω πομπών). Στη βάση του συστήματος, οι νέοι δημοσιογράφοι πληρώνονται με βασικό μισθό παρά τις όποιες σπουδές δημοσιογραφίας ή εξειδίκευσης, και δεν βλέπουν μπροστά τους προοπτικές εξέλιξης και ανέλιξης γιατί βλέπουν πιο έμπειρους συναδέλφους κολλημένους στο ίδιο σημείο για χρόνια, και ακινησία στην κορυφή της πυραμίδας. Ενώ οι πιο έμπειροι φεύγουν για διαφημιστικές και consultancies για να συντηρήσουν τις οικογένειες

τους, οι νέοι μένουν εγκλωβισμένοι στη ροή των ιστοσελίδων. Το επάγγελμα δεν ρυθμίζεται και δεν προστατεύεται αποτελεσματικά.

Πώς διατηρείται αυτή η κατάσταση η οποία είναι σαφώς αρνητική, αν όχι για την πολιτική και επιχειρηματική τάξη την οποία βολεύει να υπάρχουν αποδυναμωμένα ΜΜΕ για αναμετάδοση μηνυμάτων, τουλάχιστον για τους επιχειρηματίες των ΜΜΕ; (Εννοείται πως είναι αρνητική και για την κοινωνία και τους πολίτες, αλλά είναι δεδομένο πως οι πιο πάνω δεν λαμβάνουν εύκολα τους πιο πάνω υπόψη αν δεν ψηφίζουν στην κάλπη ή με το πορτοφόλι τους). Η κατάσταση της ε/κ κοινότητας είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για να κατανοήσουμε την κατάσταση. Εκεί, η απουσία ελέγχου και ρύθμισης των ΜΜΕ, η διαφθορά και τα διαπλεκόμενα συμφέροντα έχουν δημιουργήσει ένα Φαρ Ουέστ όπου ο κάθε ιδιοκτήτης πανεπιστημίου (*legit* ή όχι) στην

καλύτερη περίπτωση, και μαφιόζος (τοπικός ή με άκρες στην αυλή Ερντογάν) έχει ένα σάιτ, εφημερίδα ή κανάλι. Η ήδη μικρή πίτα σε μια απομονωμένη και εξαρτημένη οικονομία γίνεται ψίκουλα. Για να ασχοληθεί κάποιος με τη δημοσιογραφία σε αυτό το περιβάλλον χρειάζεται ακτιβιστικός τρόπος σκέψης, πελλάρα, ράσεις, ή και τα τρία πιο πάνω.

Ο μεγεθυντικός αυτός φακός μάς δίνει κάποιες ενδείξεις για το από πού μπορούμε να ξεκινήσουμε τη ρύθμιση του τομέα στην κορυφή του συστήματος, που θα φέρει αλλαγές και για τη βάση του συστήματος. Από τη διαφάνεια στην ιδιοκτησία, ώστε κανένας μεγαλοδικηγόρος (για παράδειγμα), να μην μπορεί να καυχιέται πως ελέγχει τη χώρα (λέμε τώρα) με πλοκάμια σε κόμματα και ΜΜΕ (κάποιες ένδε ρίχνω).

ykakouris@gmail.com

Μια αστραπή η ζωή μας...

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

Μια στιγμούλα χαράς η ζωή μας όλη, ένα πέρασμα από τον ψεύτικο, στον αληθινό κόσμο. Σε αυτό το αστραπιαίο πέρασμα δεν λείπουν τα βάσανα και η οι καημοί, τα οποία τελικά ομορφαίνουν και αυτά τη ζωή μας, με ένα μυστικό όσο και θαυμαστό τρόπο. Ο σπουδαίος Νίκος Καζαντζάκης έλεγε: «Μια αστραπή η ζωή μας... μα προλαβαίνουμε... Έχεις τα πινέλα, έχεις τα χρώματα, ζωγράφισε τον παράδεισο και μπες μέσα...». Μέσα από τα βάσανα της ζωής και η μέγιστη Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου, έγραψε το μοναδικό: «Δυο πόρτες έχει η ζωή, άνοιξα μια και μπήκα, σεργιάνισα ένα πρωινό, κι ώσπου να 'ρθει το δειλινό από την άλλη βγίκα...». Και ο Σκιαθίτης κοσμοκαλόγερος, ο κυρ Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο οποίος κατέγραψε με περισσή μαεστρία το απύθμενο βάθος της ανθρώπινης ψυχής έλεγε: «Σαν νά 'χαν ποτέ τελειωμό τα πάθια κ' οι καημοί του κόσμου...».

«Όταν κοιτάς από ψηλά, μοιάζει ο κόσμος ζωγραφιά, και συ τον πήρες σοβαρά... Κι ό,τι σε πλήγωσε ή σε θάμπωσε από ψηλά αν το κοιτάξεις, θα σου φανεί τόσο ασήμαντο, που στη στιγμή θα το ξεχάσεις...».

Σε αυτό το σύντομο διάβα της ζωής, δύο τεράστιες δυνάμεις, ο έρωτας και ο θάνατος ανταπαιλούν, όπως ο Διγενής στα μαρμαρένια αλώνια. Ο σπουδαίος τραγουδοποιός, ο Διονύσιος Τσακνής τραγουδά: «Μα εμένα τη στιγμούλα μου πίσω ποιος θα μου δώσει, εγώ ό,τι αγάπησα σ' εκείνη το χρωστώ...». Όλα ξεκινούν και όλα τέμνονται στον έρωτα και την αγάπη, η οποία ανατρέπει τον χρόνο και κοινορτοποιεί την θλίψη. «Ουαί σ' αυτούς που δεν γιάπψαν πολύ, γιατί δεν θα τους αφεθούν οι αμαρτίες. Ουαί σ' αυτούς που δεν νγαπήθσαν υφ' ουδενός πολύ, γιατί δεν αφεθήκαν ποτέ να είναι όμορφοι...».

Στο μεταίχμιο του ημερολογιακού χρόνου, την ώρα που ο άνθρωπος αφήνει για λίγο την τρέλα της καθημερινότητας, τις μικρότητες των ανθρώπων, η ψυχή ανάγεται, βλέπει τα πάντα από ψηλά και σιγοτραγουδά νοερά μαζί με τον Κώστα Χατζή: «Όταν κοιτάς από ψηλά, μοιάζει ο κόσμος ζωγραφιά, και συ τον πήρες σοβαρά... Κι ό,τι σε πλήγωσε ή σε θάμπωσε, από ψηλά αν το κοιτάξεις, θα σου φανεί τόσο ασήμαντο,

που στη στιγμή θα το ξεχάσεις...». Ο χρόνος μπορεί αντικειμενικά να μετριέται με τη διάρκεια, αλλά η αξία του προσδιορίζεται από την ποιότητα τη στιγμής, από την ένταση της ευτυχίας, από το ύψος της αγάπης και τελικά από την επικοινωνία με τον Θεό. Η Αγία Γαβριηλία, η αγία των Ινδιών, ξεπερνώντας το άγχος και την αγωνία του χώρου και του χρόνου, έλεγε: «Φεύγω από αυτόν τον κόσμο, όπως όταν περνά μια βάρκα που δεν αφήνει κανένα σημάδι πίσω της, πάνω στο νερό. Όμως δεν έχω τύψεις. Αυτό είναι! Απάθεια! Αν ήθελε ο Κύριος, μπορούσε να με κάνει άλλο πράγμα. Αλλά Εκείνος προπορεύεται κι εγώ τρέχω πίσω Του και κοιτάω τα Θαύματα που κάνει! Είμαι μόνο ένας θεατής». Βιωμένη εμπειρία ζωής, η οποία δεν είναι μοιρολατρία, αλλά τολμηρή κίνηση ελευθερίας. Η έξοδος από την ατέρμονη κυκλική φορά των ρεόντων, όπως θα έλεγαν και οι φιλοσοφούντες, γίνεται μόνο με τη βίωση της ανιδιοτελούς αγάπης, με το απλό, όσο και θεϊκό, άγγιγμα των ψυχών και σωμάτων.

Οι μεγαλύτερες αλήθειες λέγονται μέσα από μύθους, χωρίς ωστόσο να έχει καμία σημασία η ακρίβεια των πραγμάτων. Ένας πάνμλουτος επιχειρηματίας, πήγε στη Μύκονο για διακοπές. Κάνοντας βόλτα στην παραλία, είδε ένα νέο να κάθεται και να ψαρεύει αμέριμνος, με το καλάμι του. Του έκανε εντύπωση η σπιρτάδα στο βλέμμα του και η χαρά στο πρόσωπο του, κυρίως όταν τσιμπούσε ψάρι. Πήγε κοντά του και έπιασε την κουβέντα. Και άρχισε να λέει: «Έχω αμύθητα πλούτη, που ούτε εγώ ξέρω πόσα. Ταξιδεύσα και ταξιδεύω σε όλο τον κόσμο με το αεροπλάνο και τα σκάφη μου. Γνώρισα όλους τους ξακουστούς ανθρώπους του κόσμου...». Ο νεαρός χαλαρά απάντησε: «Έχω μια καταπληκτική γυναίκα η οποία με αγαπά. Έχω τρία παιδιά τα οποία λατρεύω. Έχω ένα χωράφι το οποίο καλλιεργώ και παράγω ό,τι θέλω. Και ψαρεύω όποτε μου κάνει κέφι...». Όλα τα είπε και ο καλός άνθρωπος τον ελληνικού κινηματογράφου, ο Θανάσης Βέγγος: «Έπρεπε να γεράσω, αγόρι μου, για να μάθω τι είναι ευτυχία. Τελικά ευτυχία είναι ένα ζευγάρι χέρια, δύο χέρια... Αυτά που θα σε αγαλιάσουν, θα σε κρατήσουν, θα σε κοιμήσουν, θα σε περιποιηθούν, θα σου μαγειρέψουν, θα σε καϊδέψουν και στο τέλος θα σου κλείσουν τα μάτια. Τα πολλά χέρια απλά σε κασιόζουν... Χάσιμο χρόνου. Θα το δεις κι εσύ όσο μεγαλώνεις...». Μια αστραπή η ζωή μας και μια αστραπή η μετάβαση στον άλλο κόσμο, τον αληθινό. Έτσι απλά, έτσι ταπεινά, έτσι χαρούμενα, έτσι απλά θεϊκά.

kaparispan@yahoo.gr

Αντοχή και βιωσιμότητα των οικιστικών κατασκευών

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΚΡΟΝΗ**

Το θέμα επανέρχεται στην επικαιρότητα μετά το τελευταίο συμβάν με τις καταρρεύσεις μπαλκονιών στη Λεμεσό. Για να λυθεί ένα πρόβλημα θα πρέπει να γίνει σωστή διάγνωση και να βρεθεί η κατάλληλη θεραπεία. Το ΕΤΕΚ, η πολιτεία και οι τοπικές διοικήσεις αναγνώρισαν ότι το πρόβλημα προέρχεται από τη γήρανση και τη μη συντήρηση των κτηρίων.

Για τη θεραπεία εισηγούνται τη θεσμοθέτηση τακτικής επιθεώρησης των κτηρίων και την αντιμετώπιση φθορών και βλαβών με επιδιορθώσεις. Μήπως όμως η διάγνωση θα έπρεπε να εμβαθύνει περισσότερο στο πρόβλημα και να εξετάσει παράγοντες όπως την ποιότητα των δομικών υλικών, τις κατασκευαστικές πρακτικές και τις εξειδικευμένες εργασίες, παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στη μακροζωία, την ανθεκτικότητα και τη δομική ακεραιότητα ενός κτηρίου;

Στην περίπτωση που εξετάζουμε, το δομικό υλικό που παρουσιάζει το πρόβλημα είναι το οπλισμένο σκυρόδεμα. Το υλικό αυτό, κατά τη διαδικασία της πής, παρουσιάζει την ιδιότητα να δημιουργεί ένα τύλεγμα τριχοειδών αγγείων δια μέσου των οποίων μπορεί να απορροφηθεί αρκετή ποσότητα νερού – περίπου 60 λίτρα ανά κυβικό μέτρο. Αυτός είναι ο λόγος που όλες οι οροφές από σκυρόδεμα που βρέχονται από

νερό, συμπεριλαμβανομένων των βεραντών και μπαλκονιών, χρειάζεται να υγρομονώνονται. Τα προβλήματα καταρρεύσεων συμβαίνουν λόγω αστοχιών των υγρομονώσεων, οι οποίες επιτρέπουν την υγρασία να εισχωρήσει, προκαλώντας την οξείδωση του οπλισμού και την αποκόλληση του σκυροδέματος.

Σε προηγούμενο άρθρο στην «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» (Το μυστικό του αρχαίου ρωμαϊκού σκυροδέματος) είχαμε αναφέρει ότι μια πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι οι Ρωμαίοι πριν 2000 χρόνια είχαν κατασκευάσει την οροφή του Πανθέου στη Ρώμη, με μη οπλισμένο σκυρόδεμα η οποία μέχρι σήμερα δεν παρουσιάζει πρόβλημα διαρροής νερού και η οποία δεν διαθέτει υγρομόνωση.

Η έρευνα έδειξε ότι οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν ασβέστη στο μείγμα του σκυροδέματος κάτι που γινόταν και στην Κύπρο στα παλιά χρόνια. Γνωρίζω ότι στην Κύπρο υπάρχουν παλιές οροφές με σκυρόδεμα χωρίς υγρομόνωση. Μπορεί να υπάρχουν λόγοι που σταμάτησε η χρήση ασβέστη στο σκυρόδεμα και αν δεν ενδείκνυται η πρακτική αυτή να επανέλθει, υπάρχουν σήμερα σύγχρονα πρότυπα για παραγωγή αδιάβροχου μείγματος σκυροδέματος. Ένα παράδειγμα είναι ο κώδικας πρακτικής για τις «αδιάβροχες κατασκευές σκυροδέματος» της Γερμανικής Επιτροπής Οπλισμένου

Σκυροδέματος (DAfStb). Ίσως θα έπρεπε να μελετήσουμε αν θα βοηθούσε η χρήση σκυροδέματος με αυτές τις προδιαγραφές σε οροφές, βεράντες και μπαλκόνια, ως πρώτη γραμμή άμυνας, με την υγρομόνωση ως δεύτερη, αντί να αφήνουμε το πρόβλημα να δημιουργείται και να τρέχουμε μετά με επιδιορθώσεις. Επιπρόσθετα υπάρχει και μια τρίτη γραμμή άμυνας η οποία χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις που το σκυρόδεμα βρίσκεται σε υγρό περιβάλλον. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί ράβδους οπλισμού με εποξική επίστρωση (ECR) και έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε γέφυρες, προβλήτες και άλλες κατασκευές. Ο πλεονασμός συστημάτων ασφάλειας είναι μια πρακτική που χρησιμοποιείται στη μηχανική, αυξάνοντας την αξιοπιστία ενός συστήματος σε περίπτωση που κάποια από τα στοιχεία του αστοχούν.

Όσον αφορά τις κατασκευαστικές πρακτικές βρισκόμαστε σήμερα πολύ πίσω στον χρόνο. Ναι μεν η παραγωγή σκυροδέματος μεταφέρθηκε σε εργοστάσια παραγωγής όπου μηχανοποιήθηκε η παρασκευή του μείγματος για αποφυγή λαθών στις ποσοστώσεις, αλλά η τοιχοποιία παραμένει σε πρακτικές της δεκαετίας του 1960. Κτίσιμο τούβλων και επιχρίσματα επί τύπου με την επιβλεψη να είναι πολύ δύσκολη γιατί ο πολιτικός μηχανικός δεν

μπορεί να βρίσκεται συνεχώς επί τόπου για να επιβλέπει τα μείγματα. Γι' αυτό παρατηρούνται συχνά αποκολλήσεις και πτώσεις σοβάδων σε πολλά κτήρια. Εκτός τούτου, τα ογκώδη και βαριά υλικά που χρησιμοποιούνται για τις τοιχοποιίες, προσθέτουν μεγάλες μάζες υλικών στον δομικό φορέα των κτηρίων. Αυτές οι μάζες υλικών παράγουν μεγάλες δυνάμεις οι οποίες καταπονούν τον σκελετό των κτηρίων σε περίπτωση σεισμού. Σύγχρονα υλικά τα οποία προσθέτουν ψηλή θερμική μόνωση στους εσωτερικούς χώρους έχουν μειωμένο όγκο και χαμηλό βάρος. Επιτακτική είναι η ανάγκη επανεξέτασης υλικών με τις κατασκευές να γίνονται με ελεγχόμενες συνθήκες σε εργοστάσια παραγωγής και να μεταφέρονται στον χώρο εργασίας για ανάρτηση στον σκελετό των κτηρίων επί τόπου.

Τα πιο πάνω θα επιτρέψουν την επέκταση της χρήσιμης ζωής των κτηρίων, τη μείωση των φθορών και βλαβών και επομένως του κόστους επιθεωρήσεων και επιδιορθώσεων. Επιπρόσθετα θα ευκολύνουν την κατεδάφιση και ανακύκλωση των υλικών, όταν η κατασκευή φτάσει στο τέλος της ζωής της.

Ο κ. Πέτρος Κρόνης είναι μηχανολόγος μηχανικός, μέλος του ΕΤΕΚ. petros.kronis@gmail.com www.kronis.tech

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ**

Εξισωτισμός

Στα μέσα του 19ου αιώνα, στον πρόλογο της «Δημοκρατίας στην Αμερική», ο Tocqueville περιγράφει την ιστορική διαδικασία, η οποία προσέδιδε στη Δύση τα ιδιαίτερα πολιτικά χαρακτηριστικά της. Για τον Γάλλο στοχαστή, ο εξισωτισμός, η δίψα των προηγμένων κοινωνιών για όλο και περισσότερη, απόλυτη ισότητα, αποτελεί τον μοχλό των πολιτικών εξελίξεων της ανθρωπότητας. Περιγράφοντας την αμερικανική κοινωνία, μια κοινωνία που δεν γνώρισε ποτέ αριστοκρατία και φεουδαλισμό, άρα υπήρξε εξαρχής μια κοινωνία ισότητας, ο Toqueville δεν παραλείπει να καυτηρήσει πολλά από τα προβλήματα μιας απόλυτα ισοπεδωτικής κοινωνίας. Το σημαντικότερο εξ αυτών είναι ότι σε τέτοιες κοινωνίες η πολιτική αρχή δεν είναι τίποτε άλλο από ένα έμμοιρο επάγγελμα, που αποσκοπεί στον πλουτισμό και όχι κάποιο ιδιαίτερο καθήκον ή χάρισμα. Μάλιστα, η ενασχόληση με τα κοινά δεν είναι καλά αμειβόμενη σε σχέση

με τα κέρδη των εμπόρων και λοιπών επιχειρηματιών. Οι τελευταίοι άφηναν ευχαρίστως την πολιτική διαχείριση της κοινωνίας τους στα χέρια τρίτων, προκειμένου οι ίδιοι να αφιερωθούν απρόσκοπτα στην απόκτηση προσωπικής περιουσίας. Τι είναι όμως η πολιτική, αν όχι η συλλογική παραγωγή νόμων και κανόνων συμπεριφοράς, κοινών αξιών και σταθμίσεων, όρων και ορίων συνύπαρξης; Σύμφωνα με τον Tocqueville, στην Αμερική, η απουσία του κράτους αντιμεταβιζόταν από την ύπαρξη θρησκευτικών ενώσεων, οι οποίες και αναλάμβαναν τον ουσιαστικό ρόλο της κοινωνικής συγκρότησης, επιβάλλοντας όρους και κανόνες που μέχρι πρότινος, στην Ευρώπη τουλάχιστον, ήταν δουλειά της οργανωμένης σε κράτος συλλογικότητας. Χαρακτηριστικό είναι ότι, όταν ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Μπλ Κλίντον κατηγορήθηκε για μοικεία, η μόνη παραδοχή του ηθικού παραπτώματος στην οποία πρόβηλ ήταν ενώπιον της εντορίας του. Η μόνη «συγγνώμη» ζητήθηκε μόνο στο πλαίσιο της θρησκευτικής του

πίστης, όχι της πολιτικής του ταυτότητας.

Το πρόβλημα με τις θρησκευτικές ενώσεις είναι ότι και αυτές στηρίζονται σε ιεραρχικές χριστιανικές εκκλησιαστικές δομές. Μάλιστα, η ιεραρχική διαφοροποίηση ανάμεσα στο υλικό και το πνευματικό στοιχείο, στην οποία στηρίζεται ο χριστιανισμός, είναι από τις πλέον άκαμπτες. Είναι και ο λόγος για τον οποίο η Νεωτερική εποχή, κυρίως στην Ευρώπη, επέδειξε ιδιαίτερο μένος στην πολεμική της εναντίον της Εκκλησίας, υποθετώντας μάλιστα έναν θρησκευτικό ζήλο αθεϊσμό. Οι κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης υιοθέτησαν τον «ρεπουμπλικανισμό», ένα είδος υποκατάστατου της χριστιανικής θρησκείας με πρόδηλο θρησκευτικό χαρακτήρα. Τα κείμενα του Compte για τον «θετικισμό» και η σοσιαλιστική παιδαγωγική θεωρία του Durkheim είναι παραδείγματα όπου είτε το επιστημονικό σώμα είτε το εκπαιδευτικό σώμα αναλαμβάνουν τον ηθικό ρόλο του ταγού. Σκοπός τους είναι η βέλτιστη ιεράρχηση της κοινωνίας με βάση την έννοια της «προόδου».

Όμως και αυτή η ήπια και αξιοκρατική ιεράρχηση έπεσε θύμα του εξισωτισμού. Αυτό που πλέον φαινόταν ως η πρωταρχική και υπέρτατη πηγή εξουσίας, η γνώση, καταρρίφθηκε. Η νεότερη φιλοσοφική και κοινωνική σκέψη προσβέυει ότι ο καθείς είναι φορέας των δικών του υπέρτατων αξιών και άρα καμία επιστήμη δεν μπορεί ούτε να παραγάγει ούτε να διδάξει τις κοινές αξίες και τα ιδανικά. Το κάθε άτομο ξεχωριστά είναι από μόνο του ικανό να δημιουργήσει το πλαίσιο αξιών σύμφωνα με το οποίο θα σμιλέψει τη ζωή του «σαν έργο τέχνης», όπως έλεγε και ο Νίτσε. Στην σημερινή κοινωνική πραγματικότητα δεν μιλάμε πλέον για «αξίες» αλλά για «ύφος» και «τρόπο ζωής», τον οποίο τα άτομα επιλέγουν και υιοθετούν από τους δεκάδες χιλιάδες διαθέσιμους στην παντοκρατορία του Διαδικτύου. Ο κοινός νόμος μοιάζει με κώδικα οδικής κυκλοφορίας: δεν σου λέει ούτε πού να πας ούτε πώς θα πας εκεί όπου θέλεις να πας, αλλά πώς πρέπει να συμπεριφέρεσαι απέναντι στους άλλους οδηγούς κατά τη διαδρομή. Δεν περιβάλλεται

από καμία αίσγλη, θρησκευτικότητα ή υπερβατική αύρα. Ο κοινός νόμος, αυτό που για όλες τις προνεωτερικές κοινωνίες ήταν το απαύγασμα της ανθρωπίνης ή της «θείας» σοφίας, αποτελεί σήμερα πεζή καθημερινή ρουτίνα.

Η ισοπεδωτική διάλυση των ιεραρχικών δομών έχει φτάσει πλέον στο κοινωνικό μεδούλι, στα ιεραρχικά ζεύγη που δομούσαν κάποτε την «πατριαρχική κοινωνία»: γονείς και παιδιά, άνδρας και γυναίκα, δάσκαλος και μαθητής, κρατικός αξιωματούχος και κοινός πολίτης. Μάλιστα, τελευταία, χάνεται ακόμη και η δεδομημένη από αρχαιοτάτων χρόνων υπεροχή της ανθρωπίνης φύλης απέναντι στα είδη του ζωικού βασιλείου, εφόσον και αυτά πλέον έχουν «δικαιώματα», ως ίσοι εταίροι στην πολιτική συλλογικότητα. Φυσικά, ουδόλως θεμιτό ή εφικτό είναι η επιστροφή στην «πατριαρχία» μέσα από τον εκφρασισμό των κοινωνιών μας. Παρόλα αυτά, ο εξισωτισμός λειτουργεί διαλυτικά στις κοινωνικές δομές και τους συλλογικούς θεσμούς μας: οι γονείς αδυνατούν να επιβληθούν στα παιδιά

τους, οι δάσκαλοι στους μαθητές τους, τα όργανα της τάξης στους «οπαδούς» και σε άλλες οργανωμένες ομάδες βίας. Η προσπάθεια βελτίωσης των όρων κοινής διαβίωσης δεν βασίζεται σήμερα στην προαγωγή κοινωνικοπολιτικών καννοικιοτήτων, αλλά στη διαχείριση μιας γενικευμένης παραβατικότητας. Το άτομο έχει την αξίωση να επιβάλει στους άλλους τον δικό του «νόμο», τις περισσότερες φορές με τη βία τόσο στην οικογένεια, όσο και στο σχολικό περιβάλλον, στο γήπεδο ή στην επιχείρηση. Το πρόβλημα της σημερινής πρωτόγνωρης «αναρχίας» και «αυτονομίας» του ατόμου αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση του 21ου αιώνα. Η Δύση είτε θα διαλυθεί εκ των έσω είτε θα πειραματιστεί με τα αυταρχικά μοντέλα του Ιράν, της Ρωσίας ή της Κίνας, είτε πάλι θα βρει τρόπο ώστε όσοι δεν διαθέτουν δικούς τους ηθικούς νόμους να πειθαρχούν στους νόμους όσων διαθέτουν.

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΒΟΛΦΓΚΑΝΓΚ ΣΟΪΜΠΛΕ

Η τελευταία εξομολόγηση για το Grexit

Του ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ

Είχα την ευκαιρία να συναντήσω τον Βόλφγκανγκ Σοϊμπλε δύο φορές. Η πρώτη ήταν το 2017, την τελευταία –κυριολεκτικά– μέρα που βρισκόταν στη θέση του υπουργού Οικονομικών. Καθώς έμπαινα μάλιστα στο κτίριο του υπουργείου, μετέφεραν τις κούτες από τα αρχεία του, γεγονός που με έκανε να αναρωτιέμαι πόσα πράγματα που θα είχαν ελληνικό ενδιαφέρον ήταν κρυμμένα εκεί. Οσοι τον γνώριζαν καλά με είχαν προειδοποιήσει για δύο πράγματα, το πόσο απρόβλεπτη μπορεί να είναι η ψυχολογική του διάθεση και το πολύ σαρκαστικό του χιούμορ. Πήρα μια γεύση από το δεύτερο όταν του είπα, καθώς μου έδινε το χέρι του, «κύριε Σοϊμπλε, ξέρετε πόσο καιρό προσπαθώ να πάρω αυτή τη συνέντευξη;». Μου απάντησε: «Θα σας πω κάτι που έμαθα μετά από πολλά, πολλά χρόνια στην πολιτική. Κανείς δεν έχασε τη δουλειά του από μια συνέντευξη που δεν έδωσε». Ομολογώ ότι βρήκα πολύ σοφή την παρατήρηση και τη μετέφερα σε μερικούς Έλληνες πολιτικούς που έχουν θαμνωθεί από την υπερπροβολή. Δεν νομίζω να την άκουσαν.

Η δεύτερη φορά που συνάντησα τον Σοϊμπλε ήταν στις 19 Απριλίου 2023. Ζήτησα να τον δω στο πλαίσιο της έρευνας για ένα βιβλίο που βρίσκεται στα σκαριά. Η θετική απάντηση ήλθε γρήγορα και μου δόθηκε πάνω από μία ώρα για να μιλήσουμε για όλο το παρασκήνιο της οικονομικής κρίσης και του ρόλου που διαδραμάτισε. Αυτή τη φορά τον συνάντησα σε ένα γραφείο πίσω από το κτίριο της γερμανικής Βουλής. Ο Σοϊμπλε δεν ήταν πλέον πρόεδρος. Του είχε διατεθεί, όμως, ένα μεγάλο γραφείο σε κτίριο της Βουλής και ήταν εμφανές ότι το γερμανικό κράτος τον τιμούσε με αυτόν τον τρόπο.

Ενα κομμάτι της συζήτησης ήταν προς δημοσίευση, το 90%. Μου ζήτησε να κρατήσω το 10% off the record, με τη συμφωνία ότι, αν το έβλεπε και το ενέκρινε, θα μπορούσα να το δημοσιεύσω.

Μου διηγήθηκε με τον δικό του τρόπο την περίφημη συνάντηση με τον Ευάγγελο Βενιζέλο και τον Γιώργο Ζαννιά:

«Όταν ο Βενιζέλος έγινε υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Παπανδρέου, τον κάλεσα, τον πρώτο καιρό που είχε αναλάβει τη θέση, στο Βερολίνο για μια μικρή ιδιωτική συνάντηση. Τον προσκάλεσα σε δείπνο και είχαμε μια μακρά συζήτηση, παρουσία μόνο των αναπληρωτών μας. Του είπα: “Ευάγγελε, δεν είναι δυνατόν. Δεν θα μπορέσετε να εκπληρώσετε τους όρους του προγράμματος.

Τι διηγείτο πριν από οκτώ μήνες για την πρότασή του να βγει η Ελλάδα από το ευρώ – Οι αναμνήσεις του για Βενιζέλο, Τσίπρα, Βαρουφάκης

Ο Βόλφγκανγκ Σοϊμπλε συνέδεσε άρρηκτα το όνομά του με την ελληνική κρίση. Την άποψή του περί Grexit είχε εκφράσει ήδη από το 2011 στον Ευάγγελο Βενιζέλο, όταν εκείνος ανέλαβε υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Παπανδρέου. «Υπάρχουν δύο εναλλακτικές λύσεις. Η πρώτη είναι να εκχωρήσετε κομμάτια των κυριαρχικών σας δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η άλλη είναι ένα τάιμ άουτ (από τη συμμετοχή της Ελλάδας στο ευρώ)». Η απάντηση του Βενιζέλου ήταν αρνητική.

«Θα σας πω κάτι που έμαθα μετά από πολλά, πολλά χρόνια στην πολιτική», μου είπε στο γραφείο του, το 2017. «Κανείς δεν έχασε τη δουλειά του από μια συνέντευξη που δεν έδωσε».

Εχετε συμφωνήσει να τη κάνετε, αλλά δεν θα μπορέσετε να τη κάνετε. Δεν είναι εφικτό. Υπάρχουν, συνεπώς, δύο εναλλακτικές λύσεις. Η πρώτη είναι να εκχωρήσετε κομμάτια των κυριαρχικών σας δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να έχετε ένα θεσμό εκτός Ελλάδας να τα επιβάλλει. Η άλλη είναι ένα τάιμ άουτ (από τη συμμετοχή της Ελλάδας στο ευρώ). Να κάνετε μια υποτίμηση εκτός ευρώ και αυτή η εξωτερική υποτίμηση θα λύσει το πρόβλημά σας”.

Ο Ευάγγελος μου απάντησε: “Έχουμε πολλά οικονομικά προ-

19 Απριλίου 2023. Με τον Βόλφγκανγκ Σοϊμπλε, στο γραφείο του στο Βερολίνο. Στη συνάντηση που διήρκεσε περισσότερο από μία ώρα, ο πολύπειρος πολιτικός εκμυστηρεύτηκε λεπτομέρειες για το παρασκήνιο της ελληνικής κρίσης και τον ρόλο που ο ίδιος διαδραμάτισε.

«Ο Βαρουφάκης ήταν μια καταστροφή για τη χώρα του. Κανείς άλλος υπουργός Οικονομικών δεν έχει κάνει τόση ζημιά στον λαό του. Ήταν ένας πολύ αποτελεσματικός πλασιέ».

βλήματα, αλλά είμαστε και πάρα πολύ υπερήφανοι και γι’ αυτόν τον λόγο δεν θα εκχωρήσουμε ποτέ τα κυριαρχικά μας δικαιώματα σε οιοδήποτε θεσμό, δεν θα γίνουμε προτεκτοράτο. Είναι αδύνατον. Και, ούτως ή άλλως, πιστεύω ότι θα μείνουμε στο ευρώ. Η Ελλάδα είναι μια ευρωπαϊκή χώρα. Ο,τι κι αν χρειαστεί να κάνουμε, θα μείνουμε στο ευρώ. Οχι στο τάιμ άουτ, λοιπόν”.

«Σε εμάς δεν είπε ψέματα»

Ο Σοϊμπλε εξέφραζε τον θαυμασμό του για το γεγονός πως η

Ελλάδα κατάφερε να μείνει στο ευρώ, αλλά δεν είχε αλλάξει γνώμη, καθόλου μάλιστα, για την ορθότητα της άποψής του για την προσωρινή έξοδο της χώρας από το ενιαίο νόμισμα. Τον απασχολούσε πολύ, έπειτα από χρόνια, το ποιος έπεισε την καγκελάριο Μέρκελ να αλλάξει γνώμη ύστερα από μια κρίσιμη σύσκεψη, στην οποία θεωρούσε ότι την είχε πείσει για τη δική του άποψη.

Ενδιαφέρον είχαν, τέλος, οι διηγήσεις του για τη θυελλώδη διαπραγμάτευση του 2015. Για τον Τσίπρα μου είπε, για δεύτερη φορά, μια και το είχε αναφέρει off the record την πρώτη φορά που συναντηθήκαμε το 2017, ότι «δεν μας είπε ποτέ ψέματα». Κατάλαβε ότι τον κοιτάξα κάπως και επανέλαβε «λέω, σε εμάς, εδώ στο Βερολίνο δεν είπε ποτέ ψέματα». Οσο για τον Γιάνη Βαρουφάκη, ήταν λιγότερο γενναιόδωρος, δεν τσιγκουνεύτηκε τον σαρκασμό: «Ο Βαρουφάκης ήταν μια καταστροφή για τη χώρα του. Κανείς άλλος υπουργός Οικονομικών δεν έχει κάνει τόση ζημιά στη χώρα του και στον λαό του. Νομίζω ότι τον εκτιμούσαν πολύ περισσότερο τα γερμανικά και αγγλοσαξονικά μέσα ενημέρωσης από ό,τι τα ελληνικά. Ήταν ένας πολύ αποτελεσματικός πλασιέ και πολύ επιτυχημένος, φυσικά, στο να βγάζει χρήματα από αυτό».

Ο Σοϊμπλε έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην ελληνική κρίση και γνώριζε καλά πως ήταν το αλεξικέραυνο για την, δικαιολογημένη, οργή του ελληνικού λαού την περίοδο των μεγάλων περικοπών. Αν και δεν είχε αλλάξει γνώμη για την ανάγκη προσωρινής εξόδου της Ελλάδας από το ευρώ, νομίζω ότι θεωρούσε πως είχε επωμιστεί την ευθύνη και την κατακραυγή για ορισμένες αποφάσεις που δεν του ανήκαν ολοκληρωτικά, όπως η ανάμειξη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σε ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης ευρωπαϊκής χώρας. Επέμενε, και είχε δίκιο, πως όσα χρήματα και αν έμπαιναν στην Ελλάδα, οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις δεν θα γίνονταν γιατί δεν ήταν θέμα χρημάτων, αλλά ικανότητας και βούλησης της πολιτικής ελίτ και του κράτους να τις υλοποιήσουν. Υποτίμησε, όμως, δύο παράγοντες: τον συνδυασμό πεισματος και υπερηφάνειας που ένιωσαν οι Έλληνες για την παραμονή στο ευρώ και τις γεωπολιτικές διαστάσεις που θα είχε το Grexit. Η ιστορία «στεγνώνει» με την πάροδο του χρόνου και θα του αποδώσει το μερίδιο ευθύνης που του αναλογεί μακριά από συνθήματα και συγκρούσεις.

Αυτός που έριξε τα σύνορα

Του ΕΝΡΙΚΟ ΛΕΤΑ

Για πολλούς από εμάς, ο Ζακ Ντελόρ υπήρξε ο πραγματικός αρχιτέκτονας της Ευρώπης των ονείρων μας. Ενα όνειρο που έγινε πραγματικότητα. Μια γενιά εκείνων, που όπως και εγώ γεννηθήκαμε τη δεκαετία του ’60, αλλά και εκείνων που ακολούθησαν, μπόρεσαν να γίνουν μάρτυρες της γέννησης μιας Ευρώπης χωρίς σύνορα.

Η θητεία του στην Κομισιόν σηματοδότησε το μεγάλο άλμα προς τα εμπρός για την ενοποίηση. Μόλις έγινε πρόεδρος, ο Ντελόρ άνοιξε την εποχή του ευρωπαϊκού κοινωνικού διαλόγου. Αξιοποιώντας αυτή τη δυναμική, ξεκίνησε το εγχείρημα που θα οδηγούσε στις 31 Δεκεμβρίου 1992 στην άρση των εμποδίων για την ελεύθερη μετακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίου και ανθρώπων.

Επρόκειτο για τις περίφημες τέσσερις ελευθερίες της Ευρώπης,

μια υπόσχεση που υλοποιήθηκε «μερικώς» από το 1993 και ύστερα.

Ενα μεγάλο όραμα της ιστορικής σημασίας μιας ενωμένης Ευρώπης εκλείπει. Ο Ντελόρ διακατέχεται από αυτή την αίσθηση της ιστορίας, σχεδόν την ενσάρκωνε. Πίσω στο 1989 σε αντίθεση με άλλους –για παράδειγμα την Μάργκαρετ Θάτσερ– δεν είδε την επανένωση της Γερμανίας ως απειλή.

Αντιθέτως, αντιλήφθηκε ότι η σημαντική αυτή διαδικασία θα έπρεπε να στηριχθεί. Και είχε αυτή τη μεγάλη διαίσθηση: η Γερμανία θα έπρεπε να δώσει στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες τη νομισματική ισχύ της σε αντάλλαγμα για το πράσινο φως στην ενοποίηση.

Ως προοδευτικός καθολικός, ο Ντελόρ ήταν σε θέση να βασίσει την ιδέα του για την ανασύνθεση της Ευρώπης στις βασικές αξίες αυτών των δύο πολιτικών πολιτι-

Ο Ντελόρ σε αντίθεση με άλλους –για παράδειγμα την Μάργκαρετ Θάτσερ– δεν είδε την επανένωση της Γερμανίας ως απειλή.

σμών: της αλληλεγγύης και ελευθερίας.

Ωστόσο το όνειρό του ήταν πάνω απ’ όλα ένα όνειρο απελευθέρωσης: να ενώσει την πίστη του Τείχους του Βερολίνου με την ιδέα της άρσης των εσωτερικών συνόρων.

Είναι αλήθεια: οι κρίσιμες πτυχές του Μάαστριχτ, που ακόμα και ο Ντελόρ αντιλήφθηκε και κατήγγειλε, δεν πρέπει να ακυρωθούν. Το αρχικό σχέδιο παραμένει ανολοκλήρωτο. Υπάρχει έλλειψη ισορροπίας. Και δεν είναι τυχαίο ότι ο Ντελόρ επέμεινε στην ενίσχυση ενός κοινωνικού πυλώνα.

Στην πραγματικότητα, βρισκόμαστε στην καρδιά μιας πραγματικής ρήξης, στην καρδιά μιας αλλαγής παραδείγματος που μας ωθεί προς την ίδια την κατεύθυνση προς την οποία μας είχε κατευθύνει ο Ντελόρ. Όταν τον είδα πριν από μερικούς μήνες, μου είπε: «Να θυμάσαι ότι όταν

εγκαινίασα την ενιαία αγορά, ήταν μια επιτυχία, διότι ταυτόχρονα εγκαινίασα τα διαρθρωτικά ταμεία για την πολιτική συνοχής».

Και να θυμάσαι ότι δεν υπάρχει ενιαία αγορά χωρίς συνοχή». Αυτή είναι και η ουσία: να υπάρξει η διασφάλιση μιας «κοινωνικής ζεστασίας» παράλληλα με την «ψυχρότητα της οικονομίας».

Τα έργα του Ντελόρ και τα σημαντικά επιτεύγματα (ενιαία αγορά, Erasmus, πολιτική συνοχής) υλοποιήθηκαν με μακροπρόθεσμο όραμα. Αντίθετα, αυτό που βλέπουμε σήμερα είναι άμεσες αντιδράσεις σε αποδιοργανωτικές κρίσεις. Η αντίδραση σε μια κρίση είναι ένα πράγμα, το να έχεις όραμα είναι άλλο. Χρειαζόμαστε λοιπόν μια Ευρώπη που δεν θα αντιδρά απλώς στις κρίσεις. Ούτε θα είναι όμηρος των εθνικών βέτο.

Ο Ενρίκο Λέτα είναι πρόεδρος του Ινστιτούτου «Ζακ Ντελόρ».

Αναμονή, χωρίς βιασύνη, για τα F-35

Η Αθήνα παρακολουθεί τη διεγκυστίνδα Αγκυρας - Ουάσιγκτον με το ένα μάτι και στις αμερικανικές εκλογές

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Η εκάστοτε εξέλιξη της πολύπλοκης και συχνά προβληματικής αμερικανοτουρκικής σχέσης αποτελεί εκ των πραγμάτων σταθερά και της ελληνικής διπλωματίας, όσο δύσκολο κι αν είναι να γίνει δημόσια συζήτηση γι' αυτό. Οι δυσκολίες ανάμεσα σε Ουάσιγκτον και Αγκυρα είναι πάντα πιθανόν να έχουν επιπτώσεις στα ελληνοτουρκικά, ενώ καλύτερη συνεννόηση ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο παράγοντες βοηθάει πάντα στην ύφεση, ειδικά τα τελευταία χρόνια.

Η τρέχουσα διαφωνία της Ουάσιγκτον με την Αγκυρα έχει αντικείμενο την ενίσχυση της τουρκικής αεροπορίας με F-16, αλλά και την αποδέσμευση βοήθειας που είναι αναγκαία για την αμυντική βιομηχανία της χώρας. Από την άλλη πλευρά, όπως είναι γνωστό, η Αγκυρα πρέπει (επιτέλους) να προχωρήσει στην έγκριση της ένταξης της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ, την οποία η Ουάσιγκτον θεωρεί υψίστης σημασίας. Θεωρητικά, όλα αυτά θα κριθούν μετά τις 15 Ιανουαρίου, όταν αρχίζει ξανά τις εργασίες της η τουρκική εθνοσυνέλευση, αν και η Αγκυρα περιμένει κάποια κίνηση νωρίτερα από την Ουάσιγκτον.

Είναι προφανές ότι στην Αθήνα η μεγαλύτερη εικόνα περιλαμβάνει και τις εκλογές του Νοεμβρίου, που θα κρίνουν αν ο Τζο Μπάιντεν θα εξακολουθήσει να είναι πρόεδρος ή θα βρεθεί ξανά στον Λευκό Οίκο ο Ντόναλντ Τραμπ, ενδεχόμενο το οποίο δεν θα δημιουργήσει ερωτηματικά μόνο για τη μελλοντική εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων, αλλά για τον προσανατολισμό της Δύσης συνολικότερα.

Το αίτημα

Ωστόσο υπάρχουν και κάποια πιο πρακτικά ζητήματα, που αφορούν εν προκειμένω την προμήθεια μαχητικών πέμπτης γενιάς F-35 από την Πολεμική Αεροπορία (Π.Α.). Όπως είναι γνωστό, η Π.Α. έχει στείλει επιστολή αιτήματος για επιστολή αποδοχής (LoR for LoA) από τις ΗΠΑ, ήδη από τον Ιούνιο του 2022. Η Ουάσιγκτον –παρά τις αρχικές διαβεβαιώσεις– ουσιαστικά συνέδεσε την απάντηση

Η ελληνική παροικία στην Ουάσιγκτον πιέζει –και ενόψει Νοεμβρίου– για αποσύνδεση των F-35 από την αμερικανοτουρκική διαφορά για την ένταξη της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ.

αποδοχής στην Αθήνα, με την εξέλιξη του αιτήματος που είχε εν τω μεταξύ κάνει η Αγκυρα για

προμήθεια νέων F-16 Viper και την αναβάθμιση παλαιότερων. Στη λογική της αμερικανικής κυβέρνησης, η διατήρηση της Τουρκίας ένα τεχνολογικό βήμα πίσω από την Ελλάδα στον τομέα της αεροπορικής ισχύος υπηρετεί και την ανάγκη να μην ανοίξει περισσότερο το ήδη μεγάλο χάσμα σε άλλους τομείς εξοπλιστικών συστημάτων ανάμεσα στις δύο χώρες.

Πιθανή προώθηση του αιτήματος της Αθήνας για F-35, όμως παράλληλη έγκριση των F-16 Viper για την Αγκυρα, θα διευρύνει το χάσμα υπέρ της

Π.Α. ακόμη περισσότερο, με επιπτώσεις που δεν αφορούν μόνο το Αιγαίο αλλά και τον γενικότερο προσανατολισμό της Τουρκίας, η οποία –βεβαίως– δεν μπορεί να μείνει χωρίς στόλο σύγχρονων μαχητικών αεροσκαφών.

Πρόκειται, πάντως, για ένα πάγιο αίτημα της ελληνικής ομογένειας και φίλων της Ελλάδας στην Ουάσιγκτον, που επισημαίνουν ότι η υποθήση των ελληνικών F-35 δεν μπορεί να παραμένει σε ομηρία λόγω της αμερικανοτουρκικής διαφοράς για την ένταξη της Σουηδίας

Πιθανή προώθηση του αιτήματος της Αθήνας για τα F-35, δίχως παράλληλη έγκριση των F-16 Viper για την Αγκυρα, θα διευρύνει το χάσμα υπέρ της Πολεμικής Αεροπορίας.

ας στο ΝΑΤΟ. Υπενθυμίζεται ότι αυτή τη στιγμή η τουρκική αεροπορία έχει να αντιμετωπίσει

πολύ χαμηλές διαθεσιμότητες των μαχητικών αεροσκαφών της, λόγω ακριβώς αυτής της εκκρεμότητας. Η αγωνία αυτή αντικατοπτρίζεται και στην περιοδεία που έχουν κάνει επιτελείς και αξιωματούχοι της τουρκικής κυβέρνησης στις χώρες συμπαράγωγής του Eurofighter, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ισπανία και Γερμανία, με την τελευταία να μη δίνει τη συγκατάθεσή της για εξαγωγή προς την Τουρκία.

Ως προς την απάντηση της Ουάσιγκτον στην Ελλάδα, υπενθυμίζεται ότι η αρχική επιστολή αιτήματος είχε βάση την προμήθεια 20 F-35A με την προαίρεση επέκτασης για ακόμη 20, δηλαδή συνολικά 40 αεροσκάφη σε βάθος χρόνου.

Τα δημοσιονομικά

Σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές της «Κ», η καθυστέρηση απάντησης έως τώρα δεν προβληματίζει καθόλου την Αθήνα, όπου, ούτως ή άλλως, υπήρχε μια ανησυχία για τον δημοσιονομικό χώρο που υφίσταται για νέα εξοπλιστικά. Αλλωστε φαίνεται ότι ήδη η Αθήνα κατευθύνεται σε έναν πιο περιορισμένο αριθμό αεροσκαφών σε πρώτη φάση – συγκεκριμένα 12 αντί για 20. Όπως όλα δείχνουν, τους πρώτους μήνες του 2024 η απάντηση που θα έρθει θα οδηγήσει σε διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές, οι οποίες θα καταλήξουν και στα πιο πρακτικά βήματα.

Εφόσον η επιστολή αποδοχής φθάσει στην Αθήνα πράγματι στους πρώτους μήνες του 2024, οι συζητήσεις μπορεί να διαρκέσουν κάποιους μήνες για λόγους ουσιώδεις, καθώς αρκεί στο υπουργείο Εθνικής Αμυνας εκτιμούν ότι τα F-35 είναι δυνατόν να ενταχθούν σε καθεστώς χρηματοδότησης FMF (Foreign Military Financing), γεγονός που θα διευκόλυνε την ελληνική πλευρά, που αυτή την περίοδο επιχειρεί να βάλει σε προτεραιότητα τις αμυντικές δαπάνες της επόμενης πενταετίας. Πέρα, βέβαια, από τα ίδια τα F-35 ως «τεμάχια», η έναρξη διαπραγματεύσεων θα ανοίξει ξανά κάποια κεφάλαια που αφορούν την υποστήριξη και τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών γι' αυτά τα συστήματα.

Ράιαν Τζιντζέρας, καθηγητής στο τμήμα Εθνικής Ασφαλείας στη Σχολή Ναυτικών Μεταπτυχιακών Σπουδών της Καλιφόρνιας

Μέχρι την άνοιξη θα φανεί πού το πάει ο Ερντογάν

Η συνεργασία των ΗΠΑ με την Ελλάδα βασίζεται και στηρίζεται σε συμφέροντα ανεξάρτητα των ελληνοτουρκικών εντάσεων

Συνέντευξη στη **ΛΕΝΑ ΑΡΓΥΡΗ**

Την άποψη ότι ο πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν μοιάζει σήμερα να έχει λιγότερη διάθεση για εντάσεις με την Ελλάδα εκφράζει ο Ράιαν Τζιντζέρας, καθηγητής στο τμήμα Εθνικής Ασφαλείας στη Σχολή Ναυτικών Μεταπτυχιακών Σπουδών της Καλιφόρνιας, ο οποίος πέρυσι με το άρθρο του «Γιατί ο Ερντογάν ενδέχεται να επιλέξει τη σύγκρουση με την Ελλάδα» είχε προκαλέσει συζητήσεις σε όλα τα κέντρα λήψης αποφάσεων στην Ουάσιγκτον. Σήμερα, έναν χρόνο μετά, δηλώνει ότι έχει εκπλαγεί από το σημείο στο οποίο βρίσκονται οι σχέσεις των δύο χωρών, αλλά εκτιμά ότι το θετικό κλίμα μπορεί ανά πάσα στιγμή να ανατραπεί, αν το επιλέξει ο Ερντογάν. Ο κ. Τζιντζέρας θεωρεί ότι τους επόμενους μήνες θα υπάρξει μια πιο καθαρή εικόνα για το πώς θα διαμορφωθεί η κατάσταση, καθώς θα ξεκαθαρίσουν οι πραγματικές προθέσεις των δύο χωρών. Αναφερόμενος στις στενές

«Μακροπρόθεσμα είμαι απαισιόδοξος», λέει με αφορμή τη βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων ο Ράιαν Τζιντζέρας. «Αλλά επίσης εκπλήσσομαι για το σημείο στο οποίο βρίσκμαστε σήμερα».

Η Αγκυρα φαίνεται να έχει μικρότερη διάθεση για εντάσεις με την Ελλάδα, σε σχέση πάντα με τα τελευταία δύο χρόνια. Αλλά αυτό μπορεί να αλλάξει.

σχέσεις ΗΠΑ - Ελλάδας τονίζει ότι αυτές διαμορφώνονται ανεξαρτήτως των ελληνοτουρκικών εντάσεων.

– Πέρυσι, σε ένα από τα άρθρα σας που συζητήθηκαν πολύ, χαρακτηρίσατε τη σύγκρουση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, όχι απλώς ως ένα «πιθανό», αλλά ως το «πιθανότερο σενάριο». Σήμερα βρισκόμαστε σε μια διαδικασία αποκλιμάκωσης των σχέσεων. Πώς νομίζετε ότι θα εξελιχθούν τα πράγματα;

– Νομίζω ότι θα έχουμε μια καλύτερη εικόνα για το πού πάνε τα πράγματα μέχρι την άνοιξη. Πιστεύω ότι μέχρι τότε θα είναι πιο ξεκάθαρος ο τρόπος με τον οποίο οι δύο πλευρές σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν τα πιο σοβαρά ζητήματα, που ταλανίζουν τις σχέσεις τους. Θα μπορούσαν, θεωρητικά πάντα μιλώντας, να συνεχίσουν να μεταθέτουν την αντιμετώπιση των δύσκολων ζητημάτων στο μέλλον, παρατείνοντας τις συναντήσεις εργασίας και τις συνομιλίες που ήδη έχουν ξεκινήσει

σε διάφορα επίπεδα. Η άποψή μου είναι ότι η Αγκυρα φαίνεται να έχει μικρότερη διάθεση για εντάσεις με την Ελλάδα, σε σχέση πάντα με τα τελευταία δύο χρόνια, δεδομένων των άλλων σοβαρών ζητημάτων που αντιμετωπίζει. Αλλά αυτό μπορεί να αλλάξει από τη μια στιγμή στην άλλη, ανάλογα με τις απόψεις και τα συμφέροντα του Ερντογάν.

– Νομίζετε ότι η ενισχυμένη αμερικανική παρουσία στην Ελλάδα και η στενή συνεργασία Αθήνας - Ουάσιγκτον λειτουργούν αποτρεπτικά για την Τουρκία; Εμπρέασαν ίσως τον τρόπο σκέψης και τους υπολογισμούς του Ερντογάν;

– Θα σας πω την προσωπική άποψή μου, χωρίς να σημαίνει ότι εκφράζω την αμερικανική κυβέρνηση. Δεν νομίζω ότι οι ΗΠΑ προσπάθησαν να προειδοποιήσουν την Τουρκία για κάτι ή να της στείλουν κάποιο μήνυμα. Νομίζω ότι η συνεργασία των ΗΠΑ με την Ελλάδα βασίζεται και στηρίζεται σε συμφέροντα

ανεξάρτητα των ελληνοτουρκικών εντάσεων. Η Αγκυρα μπορεί πράγματι να βλέπει αυτή τη συνεργασία ως απειλή ή ως προσπάθεια αποτροπής περαιτέρω επιθετικότητας, αλλά η σχέση ΗΠΑ - Ελλάδας δεν διαμορφώνεται ή επηρεάζεται από έναν τέτοιο παράγοντα.

– Τι θα μπορούσε να προκαλέσει νέα ένταση στην επιχειρούμενη αποκλιμάκωση;

– Δεν είμαι σίγουρος. Εάν το ζήτημα της πώλησης των μαχητικών F-16 προς την Τουρκία παραμείνει άλυτο, ενώ η Ουάσιγκτον αποφασίσει να οριστικοποιήσει τη μεταφορά των F-35 στην Αθήνα, αυτή θα είναι μια εξέλιξη που θα μπορούσε να δημιουργήσει εντάσεις.

– Πιστεύετε ότι αυτή η βελτίωση που καταγράφεται τους τελευταίους μήνες μπορεί να έχει διάρκεια;

– Μακροπρόθεσμα είμαι απαισιόδοξος. Αλλά πρέπει να σας πω επίσης ότι εκπλήσσομαι για το σημείο στο οποίο βρίσκόμε-

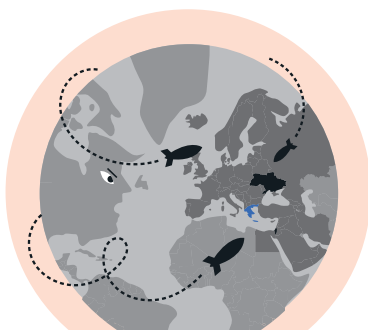
στε σήμερα. Για το πού ακριβώς βρίσκονται αυτή τη στιγμή οι ελληνοτουρκικές σχέσεις. Βραχυπρόθεσμα, αν με ρωτάτε, θα σας έλεγα ότι διακρίνω μια αβεβαιότητα.

– Εκτός από τα ουσιαστικά ζητήματα που παραμένουν δύσκολα διαχειρίσιμα, πώς μπορούν θέματα όπως η εμπιστοσύνη της Τουρκίας σε δύο κράτη στην Κύπρο να εκτροχιάσουν οποιαδήποτε προσέγγιση και να προκαλέσουν νέες εντάσεις;

– Είναι σαφές ότι ο Ερντογάν έχει κάνει τα πάντα, ενδεχομένως περισσότερα από όσα θα περίμενε κανείς, για να συνεχίσει τη διαδικασία αποκλιμάκωσης των σχέσεων με την Ελλάδα. Όπως είπα και προηγουμένως, νομίζω ότι η κατάσταση βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια του Ερντογάν. Είναι δική του απόφαση αν θα συνεχίσει αυτή τη διαδικασία αποκατάστασης των σχέσεων με την Αθήνα, παρά τα όποια σημάδια πίεσης στην Κύπρο και παρά τα άλλα περιφερειακά ζητήματα.

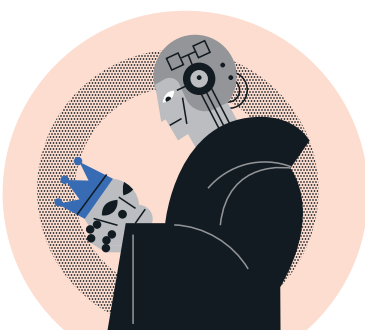
Τι σημαίνει για την Ελλάδα και τον κόσμο μια επανεκλογή του Τραμπ;

Πόσο ευάλωτη είναι η Δύση; Κερδίζει, αλήθεια, η Ρωσία τον πόλεμο;

Κινδυνεύει η Ε.Ε. από ακροδεξιό «τσουνάμι»;

Πρέπει να φοβόμαστε την τεχνητή νοημοσύνη;

Ποιος θα πάρει το Νομπέλ Λογοτεχνίας;

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ
ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ:
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Οι γρίφοι του 2024

Οι προβλέψεις των ειδικών για τις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κόσμος τη νέα χρονιά

Του ΣΤΕΛΙΟΥ ΡΑΜΦΟΥ

Η μιάμαι να περιμένω και να καλωσορίζω τον καινούργιο χρόνο, αλλά και να αναρωτιέμαι προς τι τέτοια αδημονία για μια ημέρα όπου τα εόρτια αισθήματα διαρκούν την Πρωτοχρονιά και από την επομένη όλα επανέρχονται στην προτέρα κατάσταση και διάθεση. Τι φέρνει, άραγε, ο χρόνος που έφυγε;

Καθώς δεν ζούμε τόσο στον κόσμο της φύσεως όσο της Ιστορίας, οι συνέπειες του παρελθόντος συνήθως προκύπτουν εν είδει μέλλοντος. Στην Ιστορία μέτρο του χρόνου δεν είναι η κίνηση στον χώρο, αλλά η άπλωση του πνεύματος πριν και μετά το «τώρα». Θα ήταν αδύνατο να αναλογιστούμε τα περασμένα εάν δεν συνδένουμε τα γεγονότα με το νόημα τους. Έτσι μόνο περνάμε από την αίσθηση στις εσωτερικές της προϋποθέσεις και συνυπάρχουμε πέρα από το ένστικτο.

Μεγαλώσαμε με το πνεύμα στραμμένο στο μέλλον, στην ιδέα μιας προόδου γεμάτης υποσχέσεις για καλύτερο αύριο. Προς τα τέλη, όμως, της δεκαετίας του 1960, με τον φόβο ενός πυρηνικού πολέμου, την κλιματική κρίση και τον διαστημικό ανταγωνισμό των υπερδυνάμεων, η προοπτική της οικονομικής ανάπτυξης έδωσε τη θέση της στη διόρθωση λαθών του παρελθόντος. Χάρη σε κινήματα νεολαίας των ανεπτυγμένων χωρών, το διατακτικό τούτο μέλλον άνοιξε δρόμο στην ηγεμονία του κοινωνικά παρόντος χρόνου, με χαρακτηριστικές εκφράσεις τη μεγάλη γιορτή στο Γούντστοκ των Ηνωμένων Πολιτειών και τον γαλλικό Μάη του 1968. Τα κινήματα αυτά εξέπεμπαν μηνύματα ανατροπής, αλλά εν τέλει διεκδικούσαν με έμφαση ένα διαφορετικό τρόπο ζωής «εδώ και τώρα».

Με απαξιωμένο το παρελθόν

και το μέλλον ανεξέλεγκτο, την παράδοση εγκλωβισμένη σε στερεότυπα και την πρόοδο διφορούμενη, έμενε μόνο το παρόν για να στηριχθεί επάνω του η σαστισμένη ανθρωπότητα. Έτσι, εδώ και μισόν αιώνα βιώνουμε μία ιστορική περίοδο, όπου αν και γεννιάμαστε, μεγαλώνουμε και φεύγουμε στον χρόνο, το παρόν εξουσιάζει τις ψυχές και τα πράγματα.

Χωρίς «πριν» και «μετά»

Το παρόν είναι χρόνος με «πριν» και «μετά», ένα σημείο από όπου τα πάντα περνούν και παραδίδονται, αφού τώρα «θυμιάσαμε» το παρελθόν και «τώρα» σχεδιάζουμε το μέλλον. Με δεδομένο το «πριν» και «μετά», στο παρόν βρίσκουμε τον εαυτό μας και αντίστοιχο προσανατολισμό με δυσέυρετο «πριν» και «μετά» βουλιάζουμε στον χώρο, στερούμενοι εαυτού και συνειδήσεως να βεβαιώνει πως υπάρχουμε.

Όμως ένα παρόν χωρίς «πριν» και «μετά» συμβιώνει μόνο με τον εαυτό του και χρειάζεται όλο και μεγαλύτερη ταχύτητα ώστε να υπερφαλαγγίζει τον χώρο. Για την ακρίβεια, ζει τη μοναξιά του εν διαστολή και τη διαστολή του σαν παγκοσμίωση. Δεν αντιλαμβάνεται τον εαυτό του μόνο σαν άμεσο χρόνο, αλλά εννοεί να ζούμε σ' αυτόν και γι' αυτόν ανά πάσα στιγμή. Τη λογική του παρόντος ακολουθήσαν τα οικονομικοπολιτικά συστήματα, την υπηρετούν δε με συνέπεια η ψηφιακή τεχνολογία και η τεχνητή νοημοσύνη.

Οι περαιτέρω εξελίξεις εκβάλλουν σε μία οικονομία η οποία καταξιώνει «το συντομότερο δυνατόν», ενώ σταδιακά το παρόν ταυτίζεται με τη στιγμή, χωρίς να

παύει να επιβεβαιώνεται στη μακροζωία και στη δραματική μείωση των γεννήσεων του δυτικού κόσμου. Πληροφορούμαστε τα πάντα αδιάκοπα από τα κινητά τηλέφωνα και τα τάμπλετ, με αγωνία μη χάσουμε τίποτα από τα μικρά και μεγάλα δράματα στην υφήλιο. Από το «χθες» και το «αύριο», βρεθήκαμε στο «τώρα», στη στιγμή σαν ελιξήριο τάχα της ζωής.

Το κατεπείγον βασιλεύει, διαπιστώνουν όσοι μελετούν τα κοινωνικά. Μ' άλλα λόγια, οι κύκλοι δραστηριοτήτων όλο και συντομεύουν, καθώς οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές ανταποκρίνονται σε κλάσματα δευτερολέπτου, ώστε το μέλλον να ανάγεται στην επομένη στιγμή, με επακόλουθα την επαπειλούμενη καθυστέρηση και την καταθλιπτική διάθεση. Ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός επιβάλλει ως λειτουργικό χρόνο τον στιγμιαίο, χωρίς άλλα κριτήρια, οπότε στον ορίζοντα των «κλικ» το έργο του λαμβάνει ψυχαναγκαστικές διαστάσεις, ενώ ο καταγιγισμός των

γεγονότων στα ΜΜΕ προβαίνει σαν αυθεντική ιστορική πηγή.

Φτωχαίνει ο άνθρωπος

Η δεσποτεία του στιγμιαίου παρόντος φτωχαίνει απελπιστικά τον άνθρωπο και την κοινωνία. Το προανήγγειλε ήδη το ψυχικό παράλληλο της ικανοποίησης κάθε είδους επιθυμίας, υπό την σκέπη του ατομικού δικαιώματος. Επιθυμίας για την ίδια την ευχαρίστηση, όχι για αγαθές προεκτάσεις της αληθειας της στην ανθρώπινη συνθήκη. Άλλο η φυσική επιθυμία καθ' εαυτήν και άλλο μια επιθυμία με γνώμονα την αυθεντικότητα του ανθρώπου. Η επιθυμία μπορεί να διεκδικεί τον χαρακτήρα του δικαιώματος μόνον εφόσον η αξία της κοινωνικής συνυπάρξεως επιτρέπει να διακρίνουμε τα μέσα από τον σκοπό της πράξεως. Διαφορετικά επευλογούμε το χάος.

Λόγου χάριν, τι γίνεται όταν ο

επαίων των ψηφιακών διεργασιών επιφορτίζεται να «τρέξει» υπουργεία όπως της Παιδείας, όπου ο ρυθμός της ταχύτητας επιβάλλει στην εργασία των μαθητών και φοιτητών την ήσσονα προσπάθεια και το μηχανικό «ξεπέταγμα» της διδακτέας ύλης, ενώ, αντιθέτως, χρειάζεται το αργό σταθερό «κώ-νεμα» του γνωστικού αντικείμενου, η κατανόησή του με τη διαπεραστική της σιωπή; Το «μέλλον» που προσφέρει η εργαλειολογία τούτη επάρκεια είναι υποβαθμισμένο, ταχύτητα αποκτώντας τυπικά «προσόντα» μέσω της απλοποιήσεως αντι της εμπειρίας. Τί κόσμος θα διαμορφώσουν οι αυριανές γενιές των εφημεροσμένων «γνώσεων»;

Οι νέοι μεθούν με το επιθυμητικό «τώρα», αφού τα προς το ζην εξασφαλίζουν οι γονείς. Έχουν την πολυτέλεια μιας αρνητικότητας η οποία εν ονόματι του παρόντος ασκεί βία εναντίον ανθρώπων και θεσμών. Συνυπολογίζω εδώ τη βία της ανυπομονησίας τους, ως εσωτερικού χρόνου των απαιτούμενων υψηλών επαγγελματικών αποδόσεων. Απαιτήσεις τέτοιου είδους γεννούν βία, αφ' ης στιγμής η αναμονή του αποτελέσματος τρέπεται σε εναγώνιο χρόνο, που δίνει το «παρόν» σαν αλλοπρόσαλλος θόρυβος. Η αίσθηση, η συνείδηση και η άσκηση ευθύνης χρειάζονται οπωσδήποτε χρόνο.

Αδιαφορία και συνείδηση

Και με την ιστορία τι να κάνουμε; Να εμπιστευτούμε τα αποτυπώματα των γεγονότων στις ψηφιακές πλατφόρμες και να παραιτηθούμε από το νόημά τους, το οποίο συνυπάρχει με το «πριν» με το «τώρα» και με το «μετά»; Η αδιαφορία για το

παρελθόν πλάθει ρηχή συνείδηση των στόχων μας. Ή μήπως να το διεκδικήσουμε προσεγγίζοντας τον αλλοτινό καιρό σαν σύγχρονο του παρόντος μας και του παρόντος του ως παρελθόντος; Σ' αυτή την περίπτωση τη θέση του αντικειμενικού χρόνου καταλαμβάνει ο υποκειμενικός, οπότε η μνήμη αντί να αναπαράγει παθητικά, δημιουργεί. Θεμελιώνει μία σχέση του «τώρα» με το «πριν», στην οποία τα πράγματα δεν περνούν αλλά ανανεώνονται. Ο Μπέρζον το έδειξε εύστοχα.

Όλα δείχνουν προς ρήξη της διάρκειας του χρόνου με τον εγκλεισμό του «τώρα» στη στιγμή. Τη δυσκολεύουν βέβαια οι ιδεοληψίες της ανυπερβλητικής καταβολής και της οριστικής συντέλειας, μολοντί αμφοτέρως προϋποθέτουν ένα συστατικό παρόν. Ωστόσο το παρόν τούτο, μόνο του, σημαίνει παρακμή, ενώ το παρόν στη σύνολη ζωή του χρόνου ενέχει αναγέννηση. Σκοπός δεν είναι να εκτιναχθεί στα ύψη η πίεση της στιγμής, διότι θα την αναζητούμε νοσπρά σε άλλη και άλλη δόση: Σκοπός είναι ν' αλλάξουμε τη σχέση με τον χρόνο, να γίνει ο χρόνος μέσα μας μια ζωτική διάκριση. Τότε μόνον οι συνειδήσεις θα απαγκιστρωθούν από το ψυλό «τώρα» και το παρόν θα τραπέι σε πεδίο υπαρκτικών επιλογών, οπότε στη δημιουργική του εκδοχή θα συνιστά έξοδο του παρελθόντος προς το μέλλον.

Πλέον οι χρονικότητες του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος δεν αποτελούν διακριτές περιόδους συνεχόμενες εξωτερικά, αλλά συνυπάρχουν. Είναι διαφορετικές δυνατότητες μιας διάρκειας η οποία ενεργοποιείται μέσα μας ως αυτοσυνείδηση. Η αυτοσυνείδηση διαβάζει στο «είναι» το «δέον είναι» και υπ' αυτό το πρίσμα δεν δίνει χώρο στη βία. Δίνει χώρο στην ανθρωπότητα όπως αναπτύσσεται στη σφαίρα του νοήματος – ένα σύμπαν που ονομάζουμε αλλιώς Πολιτισμό.

Ο κ. Στέλιος Ράμφος είναι συγγραφέας.

Του ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Το 2024 είναι έτος συρροής επετείων, για την ακρίβεια είναι το έτος της καμπύλης των επετείων. Η βασική επετειακή αλληλουχία περιλαμβάνει προφανώς τα πενήντα χρόνια από το πραξικόπημα της χούντας κατά του Μακαρίου και της εύθραυστης, ούτως ή άλλως, συνταγματικής νομιμότητας στην Κυπριακή Δημοκρατία, τα πενήντα χρόνια από την τουρκική στρατιωτική εισβολή στην Κύπρο και την έναρξη της κατοχής στο βόρειο τμήμα της και βεβαίως τα πενήντα χρόνια από την κατάρρευση της δικτατορίας και τη Μεταπολίτευση.

Η τριακοστή επέτειος όλων αυτών των γεγονότων, το 2004, είχε συμπέσει με τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Η εικοστή επέτειος των Αγώνων είναι μια ακόμη υπόμνηση που κομίζει το νέο έτος. Από τα είκοσι χρόνια που μεσολάβησαν τα δεκαέξι συγκροτούν μάλιστα μια περίοδο σπάνιας πυκνότητας καθώς περιλαμβάνουν την εμπειρία της οικονομικής κρίσης, την πανδημία και την «πανηγυρική» είσοδο στην εποχή των μόνιμων και πολλών κρίσεων.

Η συρροή των επετείων προσφέρει ίσως από μόνη της ένα ερμηνευτικό σχήμα για την Ελλάδα των πενήντα τελευταίων ετών. Μας καλεί να θυμηθούμε τα τραυματικά και επώδυνα θεμέλια της Μεταπολίτευσης. Μας δείχνει ανάγλυφα τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα αφενός μεν στη δημοκρατία ή με άλλη διατύπωση στην εσωτερική πολιτική και θεσμική κατάσταση, αφετέρου δε στην εξωτερική πολιτική ή ακριβέστερα την εξωτερική ασφάλεια και τη συνολική ισχύ της χώρας. Μια χώρα θεσμικά ελλειμματική και ανολοκλήρωτη υπονομεύει την εθνική της ισχύ και μια ήττα στο πεδίο της εξωτερικής ασφάλειας οδηγεί στην αποκατάσταση της δημοκρατικής νομιμότητας.

Το γεγονός ότι, όπως συμβαίνει επί πενήντα χρόνια, η «κρυστή» πεντηκοστή επέτειος της Μεταπολίτευσης θα γιορταστεί και φέτος αμέσως μετά την επέτειο του πραξικοπήματος και της τουρκικής στρατιωτικής εισβολής στην Κύπρο με ανοικτό πάντα το Κυπριακό αλλά με μια θετική ατμόσφαιρα να κυριαρχεί

στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, ίσως βοηθήσει τον συλλογικό προβληματισμό γύρω από θεμελιώδη ζητήματα, όπως το ερώτημα για το πού η πρόοδος του χρόνου έχει λειτουργήσει θετικά και πού αρνητικά όλα αυτά την περίοδο.

Η καμπύλη που σχηματίζουν οι επέτειοι είναι εντυπωσιακή. Τα τριάντα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης, από το 1974 έως το 2004, εξελίσσονται μάλλον γραμμικά, χωρίς να διαταράσσεται η αίσθηση της οικονομικής προόδου αλλά και χωρίς να υπάρχει, όπως αποδείχθηκε στη συνέχεια, η αναγκαία επίγνωση και μέριμνα για τη βιωσιμότητά της. Το 2004 είναι το κορυφαίο σημείο της πρώτης αυτής φάσης. Η Ελλάδα είναι πλέον μέλος της Ευρωζώνης. Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει ενταχθεί στην Ε.Ε. παρά την απόρριψη του σχεδίου Ανάν και άρα χωρίς να έχει λυθεί το Κυπριακό. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι η πιο λαμπρή στιγμή ενός κράτους που αποδεικνύει την αποτελεσματικότητά του σε συνεργασία με μια ζωντανή και δυναμική κοινωνία

των πολιτών. Η εικοσαετία που ακολουθεί, από την τριακοστή έως την πεντηκοστή επέτειο της Μεταπολίτευσης, περιέχει την κάθοδο προς την έκρηξη της οικονομικής κρίσης, τη δραματική προσπάθεια διαχείρισής της υπέρβασής της και τη σταδιακή άνοδο προς την αποκατάσταση της «κανονικότητας» μέσα σε ένα πολύ πιο πολύπλοκο διεθνές περιβάλλον.

Το έτος - τομή

Το γεγονός ότι η πεντηκοστή επέτειος της Μεταπολίτευσης συμπίπτει τόσο «στοργγυλά» με την εικοστή επέτειο των Ολυμπιακών Αγώνων αναδεικνύει το 2004 ως έτος που τέμνει την πεντηκονταετία της Μεταπολίτευσης και καθιστά προφανή τη διάκριση ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη φάση της. Επιπλέον η σύμπτωση των επετείων βοηθά, θεωρώ, στην εξοικείωση με τον ιστορικό χρόνο. Η πεντηκονταετία μπορεί να διεκδικήσει τη βαρύτητα του μακρού ιστορικού χρόνου. Η εικοσαετία διατηρεί ακόμη την αίσθηση του

βραχέος ιστορικού χρόνου.

Το 2024 συρρέουν όμως και πολλές άλλες επέτειοι που συμπληρώνουν την αίσθηση της καμπύλης και υπενθυμίζουν ότι η Ιστορία είναι γεμάτη από παλινδρομήσεις και αντιφάσεις. Με θεμελιώδεις και καθοριστική την αντίφαση ανάμεσα στις συγκυριακές εκλογικές επιλογές και τη συνολική εκ των υστέρων αξιολόγηση μιας περιόδου με κριτήρια ιστορικά. Χωρίς όμως περιοδικές εκλογές εκτεθειμένες στους κινδύνους της συγκυρίας δεν υπάρχει δημοκρατία ακόμη και αν πρέπει όλες οι μεγάλες ιστορικές επέτειοι να είναι σε μεγάλο βαθμό μια άσκηση αναδρομικής εξήγησης, αξιολόγησης ή ακόμη και αντίκρουσης δημοκρατικών επιλογών. Το 2024 συμπληρώνονται, για παράδειγμα, δέκα χρόνια από την άνοιξη του 2014, όταν η εφαρμογή των δόσολόγων μνημονιακών πολιτικών είχε αρχίσει να παρουσιάζει ορατούς καρπούς, λίγους μήνες πριν από την παλινδρόμηση του 2015. Το εκλογικό σώμα έκανε τις γνωστές επιλογές που ακολούθησαν ασκώντας τα θε-

μελιώδη και αναντικατάστατα δημοκρατικά του δικαιώματα χωρίς να ενδιαφέρεται για το πώς γράφεται η Ιστορία ή πολύ περισσότερο για τις επετείους που θα ακολουθήσουν. Το 2022 είχαμε άλλωστε την ευκαιρία να ξαναθυμηθούμε τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 πριν φτάσουμε στο 1922 και το 2023 είχαμε τη συμπληρωματική ευκαιρία να μελετήσουμε ξανά το πώς φτάσαμε στη Συνθήκη της Λωζάννης. Ο κατάλογος θα μπορούσε να γίνει μακρύς. Το 2024 δεν είναι όμως πρωτίστως το έτος των πολλών και σημαντικών επετείων αλλά το έτος των μεγάλων προκλήσεων με κορυφαία διεθνοπολιτική πρόκληση αυτή που αφορά τη Δύση ως στρατηγική οντότητα, η πορεία της οποίας συναρτάται πρωτίστως με τις εσωτερικές εξελίξεις στις ΗΠΑ και την έκβαση των προεδρικών εκλογών. Ενόψει τέτοιων προκλήσεων η συνεχής συσχέτιση Ιστορίας και συγκυρίας στην οποία προτρέπει κάθε σημαντική επέτειος και πολύ περισσότερο η συρροή επετείων είναι αναγκαία.

Ο κ. Ευάγγελος Βενιζέλος είναι πρώην αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Εξωτερικών. Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ.

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ**

Πόσο θα αλλάξει ο κόσμος αν εκλεγεί ξανά ο Ντόναλντ Τραμπ; Οι προεδρικές εκλογές του 2024 είναι 11 μήνες μακριά, εκκρεμεί σειρά δικαστικών υποθέσεων και κατηγοριών για κακουργήματα κατά του Αμερικανού τέως προέδρου, αλλά δεν είναι πρόωρο το ερώτημα. Ο Τραμπ είναι το αδιαφιλονίκητο φαβορί για το χρίσμα των Ρεπουμπλικανών, ενώ προηγείται έναντι του Τζο Μπάιντεν στις περισσότερες εθνικές δημοσκοπήσεις και στις πιο σημαντικές αμφίρροπες πολιτείες.

Η πρώτη θητεία μπορούσε να καταγραφεί ως μία παρέκκλιση. Είχε άλλωστε διορίσει σε κίριες θέσεις, ειδικά στα χαρτοφυλάκια εθνικής ασφαλείας και εξωτερικής πολιτικής, προσωπικότητες του κατεστημένου που φρόντισαν να καλιναγωγήσουν τις πιο ανατρεπτικές του τάσεις. Η κοινή πεποίθηση είναι ότι αυτή τη φορά θα είναι πολύ διαφορετικά: το κριτήριο της επιλογής προσώπων θα είναι η απόλυτη αφοσίωση στον ίδιο τον Τραμπ – και συνεπώς η δυνατότητα του επιτελείου του να τον συγκρατήσει θα είναι δραστικά μειωμένη.

Η «Κ» μίλησε με τέσσερις πρώην υψηλόβαθμους αξιωματούχους (τρεις Αμερικανούς και έναν Γάλλο), σε μια προσπάθεια να εκτιμήσει το μέγεθος του γεωπολιτικού σεισμού που θα προκαλέσει η επανεκλογή Τραμπ – και τα μέτρα που πρέπει ήδη να αρχίσει να επεξεργάζεται η δυτική συμμαχία για να θωρακιστεί από τους κλυδωνισμούς.

«Θύμα η δημοκρατία»

Ο **Αλεξάντερ Βίντμαν** είναι ο ουκρανικής καταγωγής αντισυνταγματάρχης ε.α. και πρώην αξιωματούχος του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας του Λευκού Οίκου. Αποπέμφθηκε από τον 45ο πρόεδρο εξαιτίας του ρόλου του στην αποκάλυψη του τηλεφωνήματος με τον Βολοντίμιρ Ζελένσκι, που οδήγησε στην πρώτη διαδικασία καθαίρεσής του. Εκτοτε έχει εξελιχθεί σε προβεβλημένο επικριτή του Τραμπ και των οπαδών του.

«Τη μεγαλύτερη ζημιά» από μια δεύτερη θητεία Τραμπ «θα την υποστεί η αμερικανική δημοκρατία», λέει ο Βίντμαν στην «Κ». «Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αποδυναμωθούν και θα καταστούν ευάλωτες. Οι σύμμαχοί μας θα στραφούν αλλού, σε τοπικούς ή περιφερειακούς σχηματισμούς. Οι αντιπάλοί μας θα εκμεταλλευτούν τα αναδυόμενα σημεία αδυναμίας, θα χειραγωγήσουν τον Τραμπ για να προωθήσουν τους ανταρσιακούς τους στόχους και σε βάθος χρόνου θα εξαπλωθούν εις βάρος των αμερικανικών συμφερόντων ανά τον κόσμο. Θα δούμε την επιστροφή στους κανόνες της ζούγκλας και μια σημαντική ενίσχυση της αστάθειας και της ανασφάλειας».

«Μια από τις χειρότερες συνέπειες», συνεχίζει, «είναι ότι δεν θα θεωρούμαστε πλέον αξιόπιστοι εταίροι – ήδη έχει πληγεί η αξιοπιστία μας μετά την πρώτη θητεία Τραμπ. Θα ήταν, συνολικά, μια τραγική εξέλιξη για τις Ηνωμένες Πολιτείες και ολόκληρο τον δημοκρατικό κόσμο».

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο Αϊβο Ντάαλντερ, πρόεδρος του Chicago Council on Global Affairs και πρόεδρος των ΗΠΑ στο NATO μεταξύ 2009-2013. «Ο Τραμπ θα έστειλε το μήνυμα ότι οι δεσμεύσεις ασφαλείας των ΗΠΑ προς τους συμμάχους μας στην Ευρώπη και την Ασία είναι υπό όρους – και άρα δεν μπορούν να βασιστούν σε αυτές», λέει ο Ντάαλντερ. «Οι συμμαχίες αφορούν αποτροπή και καθυσκασμό. Οι σύμμαχοί μας δεν θα ένιωθαν ήσυχοι ότι, σε περίπτωση επίθεσης, οι ΗΠΑ με πρόεδρο τον Τραμπ θα τους υπερασπιζόνταν. Αυτή η εγγύηση, που ισχύει από τη δεκαετία του '50, θα εξαφανιζόταν, απλώς και μόνο με την εκλογή του».

Υπάρχει NATO χωρίς ΗΠΑ;

Οι **γεωπολιτικές** συνέπειες θα γίνουν πιο άμεσα αισθητές στην Ευρώπη. Όπως έγραψε η Αν Απλμπ-

Αντέχει ο κόσμος άλλη μια θητεία Τραμπ;

Σαν «επιστροφή στη (γεωπολιτική) ζούγκλα» περιγράφουν στην «Κ» αναλυτές και πρώην αξιωματούχοι το ενδεχόμενο εκλογικής νίκης του τέως προέδρου τον Νοέμβριο

ουμ στο περιοδικό Atlantic στις αρχές Δεκεμβρίου, «η αποτροπή προέρχεται από την πεποίθηση του Κρεμλίνου ότι οι Αμερικανοί πραγματικά πιστεύουν στη συλλογική άμυνα, ότι ο στρατός των ΗΠΑ είναι πραγματικά προετοιμασμένος για συλλογική άμυνα και ότι ο πρόεδρος των ΗΠΑ είναι πραγματικά δεσμευμένος να δράσει αν απειληθεί η συλλογική ασφάλεια. Ο Τραμπ θα μπορούσε να βάλει τέλος σ' αυτήν την πεποίθηση με μία ομιλία, ένα σχόλιο, ακόμη και μία ανάρτηση στο Truth Social, και δεν θα έχει σημασία αν το Κογκρέσο, τα ΜΜΕ και το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα συνεχίζουν να επιχειρηματολογούν σχετικά με τη νομιμότητα της απόσυρσης από το NATO...».

Και η Απλμπουσμι συνεχίζει: «Η προοπτική της εξόδου της Αμερικής από το NATO θα ανάγκαζε πολλές ευρωπαϊκές χώρες να κρατήσουν τους στρατιωτικούς τους πόρους εντός των συνόρων» άλλωστε, μπορεί να δεχθούν και οι ίδιες εισβολή σύντομα. Οι Ουκρανοί θα έμεναν αρκετά γρήγορα από πυρομαχικά. Η ρωσική κατάκτηση ολόκληρης της Ουκρανίας –που είναι ακόμη ο στόχος του προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν– θα γινόταν ξανά ένα πιθανό ενδεχόμενο».

Ο Αλεξάντερ Βίντμαν σημειώνει στην «Κ» σχετικά με το NATO ότι ο Τραμπ «δεν πιστεύει στην έννοια των μακροπρόθεσμων συμμαχιών. Είναι συναλλακτικός, κρίνει τα πάντα από την αξία που έχουν κάθε δεδομένη στιγμή. Δεν μπορεί να δει την αξία της υπεράσπισης των χωρών της Βαλτικής ή μικρών βαλκανικών μελών του NATO. Θεωρεί ότι δεν αξίζουν την εμπλοκή των ΗΠΑ σε έναν πόλεμο».

Ο Βίντμαν συμφωνεί ότι το Κογκρέσο, που προ ημερών υιοθέτησε νομοθεσία που απαγορεύει στον Λευκό Οίκο να αποσυρθεί από το NATO χωρίς την έγκρισή του, στην ουσία δεν μπορεί να ελέγξει τις εξελίξεις: «Η εκτελεστική εξουσία έχει την αρμοδιότητα διεξαγωγής πολέμου. Αν ο πρόεδρος δεν επιθυμεί να εφαρμόσει τις αρχές της

«Ο Τραμπ δεν πιστεύει στην έννοια των μακροπρόθεσμων συμμαχιών. Είναι συναλλακτικός, κρίνει τα πάντα από την αξία που έχουν κάθε δεδομένη στιγμή».

Αλεξάντερ Βίντμαν

«Η έκκλησή μου προς τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις είναι να αρχίσουν άμεσα να επεξεργάζονται το πώς θα μπορούσαν να οργανώσουν την ασφάλεια της Ευρώπης μέσω του NATO χωρίς τις Ηνωμένες Πολιτείες».

Αϊβο Ντάαλντερ

συλλογικής άμυνας, το Κογκρέσο δεν μπορεί να τον υποχρεώσει. Οι εχθροί μας καταλαβαίνουν ότι ακόμη κι αν οι ΗΠΑ δεν αποχωρήσουν από το NATO, ο Τραμπ μπορεί να αποτρέψει οποιαδήποτε πραγματική αμερικανική απάντηση σε εξελίξεις που συνδέονται με το άρθρο 5 (του καταστατικού του NATO). Αυτό είναι πρόσκληση προς τους εχθρούς μας για επιθετικές ενέργειες».

Πέραν της Ουκρανίας

H de facto απόσυρση της αμερικανικής ομπρέλας ασφαλείας θα έχει αλυσιδωτές αντιδράσεις. «Αν ο Πούτιν επικρατήσει στην Ουκρανία, θα έχει επίσης πλήρως υπό τον έλεγχό του τη Λευκορωσία, πιθανώς τη Μολδαβία, ενδεχομένως τη Γεωργία, ενώ θα επιχειρήσει να ενισχύσει την επιρροή

του και στην Κεντρική Ασία», λέει ο Βίντμαν. «Σε βάθος χρόνου θα νιώσει τέτοια αυτοπεποίθηση για την ισχύ της Ρωσίας και τέτοια αμφισβήτηση για τις δυνατότητες του NATO, που ενδέχεται να το προκαλέσει σε έναν βίαιο υβριδικό πόλεμο και να διαλύσει τη Συμμαχία. Δεν θεωρώ ότι οι ρεβανσιστικές του επιδιώξεις εξαντλούνται στην Ουκρανία. Και μια επιτυχημένη γι' αυτόν έκβαση στην Ουκρανία θα τον ενθαρρύνει σημαντικά. Άρα, αν δεν σταματήσουμε τον Πούτιν εκεί, οι πιθανότητες μιας σύρραξης στις χώρες της Βαλτικής αυξάνονται σημαντικά».

Η άλλη πιθανή αλυσιδωτή αντίδραση αφορά τη διασπορά των πυρηνικών όπλων. «Είναι ξεκάθαρα μια πιθανότητα, πολλοί από τους συμμάχους των ΗΠΑ, αναζητώντας νέες εγγυήσεις ασφαλείας, να επιδιώξουν την απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου», λέει ο Αϊβο Ντάαλντερ. «Στο Chicago Council περιλάμβανε μια έκθεση για ακριβώς αυτό το θέμα –την πιθανότητα διασποράς των πυρηνικών μεταξύ συμμάχων των ΗΠΑ– το 2021 (σ.σ.: την έκθεση συνυπογράφουν ο Ντάαλντερ, ο Μάλκολμ Ρόκιντ Βρετανός πρώην ΥΠΕΞ, ο Αμερικανός πρώην υπουργός Άμυνας Τσακ Χέιγκελ και ο Αυστραλός πρώην πρωθυπουργός Κέβιν Ραντ). Το σκεπτικό συνδεόταν με την πιθανότητα επιστροφής του Τραμπ στον Λευκό Οίκο και η έκθεση περιλάμβανε εισηγήσεις προς την κυβέρνηση Μπάιντεν για να καθυποχάσει τους συμμάχους των ΗΠΑ και να μη στραφούν στα πυρηνικά. Ήμουν πρόσφατα στη Νότια Κορέα· εκεί συζητούν έντονα το θέμα».

Διλήμματα για την Ευρώπη

Πώς μπορούν λοιπόν οι σύμμαχοι της Ουάσιγκτον να προετοιμαστούν για τη νέα εποχή; «Το NATO δεν εξαφανίζεται αν φύγουν οι Ηνωμένες Πολιτείες», τονίζει ο Ντάαλντερ. «Η έκκλησή μου

προς τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις είναι να αρχίσουν άμεσα να επεξεργάζονται το πώς θα μπορούσαν να οργανώσουν την ασφάλεια της Ευρώπης μέσω του NATO χωρίς τις Ηνωμένες Πολιτείες». Από αυτή την άποψη, όπως λέει, θα ήταν καλύτερα – για την Ευρώπη και το NATO– οι ΗΠΑ να φύγουν οριστικά, αντί να παραμείνουν ως παράγοντας παρακώλυσης.

«Αν οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρήσουν τη θέση τους στο τραπέζι, μπορεί να παίξουν αρνητικό ρόλο», προειδοποιεί. «Χωρίς τις ΗΠΑ του Τραμπ, η δύναμη αποτροπής του NATO θα είναι λιγότερο αποτελεσματική – αλλά πιο αξιόπιστη».

«Το πιο επείγον είναι η Ευρώπη να αναλάβει μεγαλύτερο μερίδιο της στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία», λέει στην «Κ» ο Μισέλ Ντουκλό, πρώην αναπληρωτής εκπρόσωπος της Γαλλίας στον ΟΗΕ και ειδικός σύμβουλος του Ινστιτούτου Montaigne για γεωπολιτικά θέματα. «Πρέπει η Ευρώπη να μπορέσει να παρέχει στρατιωτικό εξοπλισμό στην Ουκρανία μακροπρόθεσμα. Θα πρότεινα κάτι το μνημό, όπως ένα ευρωπαϊκό δάνειο στα πρότυπα του Ταμείου Ανάκαμψης – το οποίο θα συμβάλει και στην τόνωση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Το εγχείρημα θα πρέπει να είναι ανοικτό και σε χώρες εκτός Ε.Ε., όπως το Ηνωμένο Βασίλειο». Πιο άμεσα, για να εξαναγκαστεί ο Πούτιν να διαπραγματευτεί, «πρέπει να δώσουμε στην Ουκρανία τη δυνατότητα να πλήξει πιο σφοδρά την Κριμαία, με έναν συνδυασμό αμερικανικών, γερμανικών και γαλλοβρετανικών πυραύλων».

Το κλίμα και η Κίνα

Ενας άλλος κρίσιμος τομέας όπου ο Τραμπ θα επιφέρει πωγούρισμα διεθνώς, είναι στη μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής. Ο Τοντ Στερν ήταν ειδικός απεσταλμένος της κυβέρνησης Ομπάμα για το κλίμα και επικεφαλής διαπραγματευτής των ΗΠΑ στη διάσκεψη, που οδήγησε στη Συμφωνία των Παρισίων το 2015.

«Κατ' αρχάς, η εσωτερική του πολιτική στα θέματα που συνδέονται με το κλίμα θα έχει μεγάλο αντίκτυπο διεθνώς», λέει στην «Κ» ο Στερν. «Ο,τι έχει ήδη κινητοποιηθεί από τον νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού, μεγάλες πράσινες επενδύσεις, πολλές σε «κόκκινες» (σ.σ.: Ρεπουμπλικανικές) πολιτείες, δεν θα το σταματήσει. Αλλά ό,τι χρειάζεται νέες ενέργειες από το διοίκηση θα μείνει αδρανές».

Κατά τ' άλλα, «θα αποσύρει εκ νέου τις ΗΠΑ από τη Συμφωνία των Παρισίων. Ωστόσο, νομίζω ότι αυτό σε αρκετές χώρες θα προκαλέσει μια θετική κινητοποίηση, ώστε να μη χαθεί όλη η δουλειά που έχει γίνει επειδή υπάρχει κάποιος που βλέπουν ως ντεσπεράντο στον Λευκό Οίκο. Το ίδιο είχε γίνει μετά την απόσυρση των ΗΠΑ από το Πρωτόκολλο του Κιότο από τον Μπους τον νεότερο. Στον απόηχο αυτής της απόφασης, οι υπόλοιποι παίκτες κατέληξαν σε έναν συμβιβασμό, που έως τότε τους διέφευγε. Η απουσία πάντως των Ηνωμένων Πολιτειών από τη διαδικασία θα είναι αισθητή – το σύστημα δεν λειτουργεί καλά χωρίς αυτές».

Η αμερικανική απουσία θα χαρίσει μια νίκη προπαγάνδας για την Κίνα, σημειώνει ο Στερν. «Το ερώτημα είναι αν οι Κινέζοι θα είναι επίσης διατεθειμένοι να θέσουν φιλόδοξους στόχους» και να γνηθούν αυτοί της διεθνούς εκστρατείας κατά της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Με τον Τραμπ στον Λευκό Οίκο, η διαχείριση της Κίνας γενικότερα θα είναι μια εξαιρετικά περίπλοκη εξίσωση για τους συμμάχους των ΗΠΑ, τόσο γι' αυτούς που γειτνιάζουν με την αναδυόμενη υπερδύναμη όσο και τους υπολοίπους. «Θα είναι πολύ δύσκολο η Ευρώπη να έχει μια ουσιαστική κοινή γραμμή απέναντι στην Κίνα, αν οι ΗΠΑ δεν έχουν μια συνεκτική πολιτική», λέει ο Μισέλ Ντουκλό: «Ακόμη περισσότερο από το NATO ή την Ουκρανία, αυτό ίσως να είναι η πιο δύσκολη πρόκληση για την Ε.Ε. εάν επιστρέψει ο Τραμπ».

19
ΚΟΣΜΟΣ

Ιαν Μπρέμερ

Πρόεδρος του Eurasia Group

Πόσο ευάλωτη είναι η Δύση;

Οι ΗΠΑ εξακολουθούν να έχουν την πιο ισχυρή οικονομία με την πιο δυσλειτουργική δημοκρατία

Συνέντευξη
στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ
ΕΛΛΙΣ**

«**Η Ελλάδα** κέρδισε επάξια τον τίτλο της “Χώρας της Χρονιάς” για το 2023 από το περιοδικό Economist. Δημοφιλής ηγεσία, αποφασιστικές μεταρρυθμίσεις και η καλύτερη ιστορία ανάκαμψης στον κόσμο», λέει ο Ιαν Μπρέμερ.

Ως την καλύτερη ιστορία ανάκαμψης στον κόσμο χαρακτηρίζει την Ελλάδα ο πρόεδρος του Eurasia Group, Ιαν Μπρέμερ, σε συνέντευξή του στην «Κ», στην οποία καταθέτει τις εκτιμήσεις του για το 2024 σε ό,τι αφορά την πορεία των σημαντικότερων χωρών του πλανήτη, αλλά και των δύο μεγάλων συρράξεων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Περιγράφει το γκρίζο σκηνικό που βιώνει η Αμερική, κάνοντας λόγο για το πιο δυσλειτουργικό πολιτικό σύστημα, καθώς εισερχόμαστε σε μια καθοριστική χρονιά εκλογών, μιλάει για το ιδιαίτερα απαιτητικό περιβάλλον με το οποίο βρίσκεται αντιμέτωπο το Πεκίνο, την πιεζόμενη ευρωπαϊκή οικονομία, ενώ δεν είναι αισιόδοξος για τις εξελίξεις και στους δύο πολέμους που βιώνει ο πλανήτης.

– Η πρόβλεψή σας για τις εξελίξεις στις ΗΠΑ, τη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, και τις επερχόμενες εκλογές του Νοεμβρίου;

– Η οικονομία των ΗΠΑ φαίνεται να είναι η ισχυρότερη μεταξύ των ανεπτυγμένων οικονομιών του κόσμου, σε μια περίοδο όπου η κινεζική είναι ιδιαίτερα ευάλωτη. Δεν ισχύει το ίδιο για το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, το οποίο είναι το πιο δυσλειτουργικό του G7, και μάλιστα με όλο και μεγαλύτερη διαφορά από τα υπόλοιπα. Ενα από τα λίγα πράγματα στα οποία συμφωνούν οι Αμερικανοί είναι ότι θα προτιμούσαν να μη διεξαχθούν εκλογές φέτος, ιδιαίτερα μεταξύ των δύο αναμενόμενων υποψηφίων. Ενα καθόλου επιθυμητό κυρίαρχο θέμα ειδήσεων για το 2024.

– Να πάμε στην Κίνα, τη δεύτερη σημαντικότερη οικονομία, και τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη.

– Η οικονομία της Κίνας αντιμετωπίζει προβλήματα σχεδόν σε κάθε τομέα. Τα καλά νέα είναι ότι η ηγεσία είναι σταθερή, εδραιωμένη και συνειδητοποιημένη. Τα κακά νέα είναι ότι χωρίς δραματικές και διαρθρωτικές μεταρρυθ-

μίσεις, τις οποίες ο Σι δεν έχει καμία πρόθεση να εφαρμόσει, δεν θα βελτιωθεί σύντομα. Αυτό συμβάλλει στο να ενισχύεται η επιθυμία για πιο σταθερές σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη, αλλά η έλλειψη εμπιστοσύνης και οι πολλοί τομείς συγκρούσεων –ειδικά γύρω από την τεχνολογία και τη βιομηχανική πολιτική– δημιουργούν ένα απαιτητικό περιβάλλον.

– Πώς βλέπετε να εξελίσσεται ο πόλεμος στην Ουκρανία και τη στάση της Ρωσίας;

– Βρισκόμαστε σε ένα σημείο καμπής, με τους Ουκρανούς να μη βρίσκονται πλέον σε πορεία «νίκης» και τον πόλεμο καθαρά εκτός πρωτοσέλιδων, ιδίως εκτός Ευρώπης. Δεν είναι κάτι που θέλεις να ακούσεις αν είσαι ο Ζελένσκι ή η Πολωνία. Η αιχμή του ΝΑΤΟ ήταν το 2023 και αυτό ισχύει

Η Ευρώπη παραμένει εντυπωσιακά πολιτικά σταθερή, ακόμη και υπό αυξανόμενες πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές πιέσεις, καθώς και πιέσεις σε θέματα ασφαλείας. Τουλάχιστον προς το παρόν...

και για τις διατλαντικές σχέσεις. Η διατήρηση της συνεργασίας της Ευρώπης και των ΗΠΑ θα είναι μια αυξανόμενη πρόκληση και ο Πούτιν το γνωρίζει.

– Η άλλη μεγάλη σύγκρουση της εποχής μας, ο πόλεμος στη Γάζα;

– Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους η κατάσταση μπορεί να επιδεινωθεί – επέκταση στη Δυτική Οχθη και τον Λίβανο, προβλήματα με υποστηρικτές του Ιράν, ριζοσπαστική ισλαμική τρομοκρατία, ό,τι μπορείτε να φανταστείτε. Ταυτόχρονα, τόσο το Ισραήλ όσο και οι Παλαιστίνιοι έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί περισσότερο από τις μάχες.

– Να έρθουμε στην Ευρώπη, στις προοπτικές της οικονομίας της, μείζονα ζητήματα όπως η μετανάστευση, η διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια, η Ουκρανία...

– Είναι μια οικονομία που θα παραμείνει υπό πίεση λόγω υψηλότερου κόστους παραγωγής, ανάγκης για αυξημένες αμυντικές δαπάνες, προκλήσεις από τις αμερικανικές και άλλες βιομηχανικές πολιτικές και πολιτικές διαμάχες για την ανοικοδόμηση της Ουκρανίας και τη μετανάστευση. Οι Ευρωπαίοι έχουν την τύχη να διαθέτουν ένα ισχυρό υπερεθνικό σύστημα διακυβέρνησης –την Ευρωπαϊκή Ένωση–, αλλιώς όλο αυτό θα έμοιαζε με κρίση. Όπως είναι, παραμένει εντυπωσιακά πολιτικά σταθερή, ακόμη και υπό αυξανόμενες πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές πιέσεις, καθώς και πιέσεις σε θέματα ασφαλείας. Τουλάχιστον προς το παρόν...

– Στη Βρετανία, όπου το Εργατικό Κόμμα ετοιμάζεται να κυβερνήσει;

– Καθαρή μετάβαση εξουσίας, καθώς το Εργατικό Κόμμα δείχνει έτοιμο να εξασφαλίσει απόλυτη πλειοψηφία. Ως επακόλουθο της εξέλιξης αυτής δημιουργούνται προοπτικές για πιο σταθερές σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

– Προς ποια κατεύθυνση βλέπετε να κινείται οικονομικά και γεωπολιτικά η Τουρκία;

– Επιτέλους μια ικανή οικονομική ομάδα, την κατάλληλη στιγμή. Ο Ερντογάν τους αφήνει περισσότερο χώρο να λαμβάνουν λογικές αποφάσεις, ιδίως επειδή βρίσκεται σε ισχυρότερη θέση έναντι μιας κατακερματισμένης εγχώριας αντιπολίτευσης και με πολλές γεωπολιτικές ευκαιρίες στην περιοχή.

– Μια και μιλάμε για την Τουρκία, προχωράει η ένταξη της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ.

– Τελικά, αυτό δεν θα αποδειχθεί κάτι αμφιλεγόμενο. Η Τουρκία επιδιώκει να αποκτήσει όσο το δυνατόν περισσότερη επιρροή, χωρίς όμως να διακόψει τη διαδικασία. Το έχουμε ξαναπέρασει.

– Η εικόνα και οι προοπτικές της Ελλάδας;

– Αξίζει επάξια τον τίτλο της «χώρας της χρονιάς» για το 2023 από το περιοδικό Economist. Δημοφιλής ηγεσία, αποφασιστικές μεταρρυθμίσεις και η καλύτερη ιστορία ανάκαμψης στον κόσμο.

Ρόμπερτ Κάπλαν

Καθηγητής Γεωπολιτικής στο Ινστιτούτο Ερευνών Εξωτερικής Πολιτικής, FPRI

Κερδίζει, αλήθεια, η Ρωσία τον πόλεμο;

Συνέντευξη
στον **ΒΑΣΙΛΗ
ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

«**Η Ελλάδα** θα πρέπει να επιβιώσει με τον Ερντογάν και να ελπίζει σε μια πραγματικά δημοκρατική Τουρκία στη συνέχεια», λέει ο Ρόμπερτ Κάπλαν.

Το περίγραμμα των γεωπολιτικών εξελίξεων οι οποίες θα κυριαρχήσουν το νέο έτος σκιαγραφεί μιλώντας στην «Κ» ο διακεκριμένος αναλυτής διεθνών σχέσεων Ρόμπερτ Κάπλαν. Ο Κάπλαν έχει γράψει 22 μπεστ σέλερ για τις διεθνείς σχέσεις, όπως τα «The Loom of Time», «The Tragic Mind», «The Revenge of Geography». Κατέχει την έδρα Robert Strausz-Hupé της Γεωπολιτικής στο Ινστιτούτο Ερευνών Εξωτερικής Πολιτικής, FPRI.

– Η Ρωσία εμφανίζεται ανθεκτική στην Ουκρανία και η δυτική υποστήριξη παρουσιάζει σημάδια κόπωσης. Τι να περιμένουμε το 2024;

– Οι πόλεμοι είναι πάντα απρόβλεπτοι. Όσο ανθεκτική κι αν φαίνεται η Ρωσία, όσο περισσότερο συνεχίζεται ο πόλεμος στην Ουκρανία, τόσο πιο αδύναμη καθίσταται τελικά η Ρωσία στα άλλα μέρη της αυτοκρατορίας της: τον Καύκασο, την Κεντρική Ασία, τη Σιβηρία και τη ρωσική Απω Ανατολή. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Ρωσία κρατάει τις δυνάμεις της στην Ουκρανία με μεγάλο οι-

κονομικό και ανθρώπινο κόστος. Έχει χάσει δεκάδες χιλιάδες ζωές και τανκς. Ακόμη ένας χρόνος μάχης θα την εξαντλήσει περαιτέρω. Επομένως δεν είμαι πεπεισμένος, όπως άλλοι, ότι η Ρωσία κερδίζει πραγματικά. Το 2024 θα μπορούσε να αποδειχθεί ένα κομβικό έτος στην Ιστορία της ρωσικής αυτοκρατορίας.

– Στη Μέση Ανατολή φαίνεται ότι έχουμε αποφύγει το χειρότερο σενάριο, δηλαδή της επέκτασης του πολέμου με την εμπλοκή δυνάμεων όπως το Ιράν. Ωστόσο, δεν υπάρχει κάποιος σαφής οδικός χάρτης εξόδου από την κρίση. Ενα κομβικό ερώτημα είναι πώς θα διαμορφωθεί η επόμενη μέρα στη Γάζα και κατά πόσο αυτός ο πόλεμος φέρνει πιο κοντά ή πιο μακριά μια λύση στο Μεσανατολικό ζήτημα. Ποια είναι η γνώμη σας;

– Δεν είμαι πεπεισμένος ότι έχει αποφευχθεί οριστικά ένας ευρύτερος πόλεμος στη Μέση Ανατολή. Στην πραγματικότητα, είναι θέμα χρόνου. Αυτή καθ' αυτή η αγριότητα της επίθεσης της Χαμάς στο Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου έχει πι-

Η Ρωσία κρατάει τις δυνάμεις της στην Ουκρανία με μεγάλο οικονομικό και ανθρώπινο κόστος. Έχει χάσει δεκάδες χιλιάδες ζωές και τανκς. Ακόμη ένας χρόνος μάχης θα την εξαντλήσει περαιτέρω.

θανότατα αλλάξει τον ισραηλινό λογισμό σχετικά με το Ιράν. Αυτή τη στιγμή το Ισραήλ έχει εμπλακεί πλήρως στη Γάζα. Και οι Αμερικανοί έχουν εμπλακεί στην Ερυθρά Θάλασσα, με τους Χούθι τους οποίους υποστηρίζει το Ιράν. Αλλά μόλις τελειώσουν οι βασικές μάχες στη Γάζα, θα περίμενα από τους

Ισραηλινούς –τους επόμενους μήνες έως έναν χρόνο– να στρέψουν την προσοχή τους στο Ιράν και τη Χεζμπολάχ. Το πυραυλικό σύστημα της Χεζμπολάχ αποτελεί τρομερή απειλή για τον πληθυσμό του βορείου Ισραήλ. Αυτό είναι μη βιώσιμο. Επιπλέον, το Ισραήλ μπορεί επίσης να μην είναι διατεθειμένο να ανεχτεί για πάντα ένα ιρανικό πυρηνικό σύστημα όπλων. Όσο για το πολιτικό μέλλον της Γάζας, όλες οι εναλλακτικές είναι κακές. Η παλαιστινιακή πολιτική Αρχή στη Δυτική Οχθη είναι αδύναμη, διεφθαρμένη και εχθρική προς το Ισραήλ. Οποιοσ κι αν κυβερνήσει τη Γάζα, οι Ισραηλinoί θα διατηρήσουν εκεί ένα ισχυρό σύστημα ασφαλείας και πληροφοριών.

– Αυτή την περίοδο η ένταση στις σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας βρίσκεται σε ύψωση. Τι καταλαβαίνετε από τη στάση του Ταγίπ Ερντογάν απέναντι στην Ελλάδα και τη Δύση; Μια ερώτηση είναι επίσης κατά πόσο η Τουρκία θα λάβει την αναβάθμιση των F-16.

– Ίσως δεν υπάρχει σήμερα άλλος ηγέτης ανεπτυγμένης χώρας, η εξωτερική πολιτική του οποίου

είναι τόσο καθορισμένη και υπολογισμένη από εγχώριες λαϊκιστικές εκτιμήσεις, όπως ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Τουρκία. Επομένως, η σχετική αναθέρμανση των δεσμών του με την Ελλάδα και τη Δύση δεν είναι αξιόπιστη. Η Ελλάδα θα πρέπει να επιβιώσει με τον Ερντογάν και να ελπίζει σε μια πραγματικά δημοκρατική Τουρκία στη συνέχεια. Αν και τις τελευταίες δύο δεκαετίες ο Ερντογάν έχει κάνει τόση ζημία στους τουρκικούς θεσμούς, ώστε μπορεί να αφήσει ένα χάος στο πέρασμά του.

– Τι θα σήμαινε η επανεκλογή του Ντόναλντ Τραμπ για τη στρατηγική των ΗΠΑ στις διεθνείς σχέσεις;

– Θα σήμαινε το τέλος της ισχυρής αμερικανικής ηγεσίας στο ΝΑΤΟ και στον πόλεμο της Ουκρανίας. Θα μετατόπιζε σταθερά το επίκεντρο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής από την Ευρώπη στην Κίνα και την Ασία. Οι Ισραηλinoί θα είχαν πιο ελεύθερα χέρια στη Μέση Ανατολή. Όλα αυτά θα ήταν ιστορικά. Θα ήταν ένας κόσμος πολύ λιγότερο σταθερός, πιο επιρρεπής σε κινδύνους.

Της ανταποκρίτριας
μας στις
ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ
ΒΟΥΔΟΥΡΗ

Σχεδόν έξι μήνες απομένουν πριν από τις ευρωεκλογές του Ιουνίου του 2024, που θα αποτελέσουν το πιο σημαντικό «τεστ» δημοκρατίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο της νέας χρονιάς. Παρά το γεγονός ότι η ψήφος στις ευρωπαϊκές εκλογές διεξάγεται σχεδόν πάντα με εθνικούς όρους στα 27 κράτη-μέλη και εξακολουθεί να θεωρείται γενικά δεύτερης κατηγορίας ψηφοφορία, ωστόσο πρόκειται για κεντρική πράξη εκλογικής νομιμοποίησης μέσω της οποίας οι Ευρωπαίοι πολίτες μπορούν κάθε πέντε χρόνια να διαμορφώσουν την πολιτική κατεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ευρωεκλογές του 2024 θα είναι η 10η κατά σειράν εκλογική αναμέτρηση, όπου εκατοντάδες εκατομμύρια ψηφοφόροι θα ασκήσουν το δημοκρατικό τους δικαίωμα από τις 6 έως τις 9 Ιουνίου –ανάλογα με το σύστημα των χωρών τους–, για να εκλέξουν τα συνολικά 720 πλέον μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και να καθορίσουν κατ’ επέκταση τους νέους πολιτικούς συσχετισμούς, τους επικεφαλής των ευρωπαϊκών θεσμών, καθώς και τη νέα σύνθεση της Κομισιόν.

Αβεβαιότητα

Οι **ευρωπαϊκές** εκλογές θα διεξαχθούν πάντως σε ένα νέο πολιτικό περιβάλλον όπου, σε σύγκριση με το 2019, επικρατεί ανασφάλεια και εκτεταμένη αβεβαιότητα μετά την πρωτοφανή περίοδο των συνεχιζόμενων γεωπολιτικών προκλήσεων λόγω της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, της πρόσφατης σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή, αλλά και των επιπτώσεων τους στον τομέα της ενέργειας και της οικονομίας. Αυτές οι «πολυκρίσεις» (polycrises) και «μόνιμες κρίσεις» (permacrises) διαμορφώνουν ήδη τα πολιτικά αφηγήματα και την κοινή γνώμη, ενόψει των ευρωεκλογών.

Για τον λόγο αυτό, στο επίκεντρο πλέον της ευρωπαϊκής πολιτικής ατζέντας ανεβαίνουν θέματα που αφορούν την οικονομική ανάκαμψη. Σε «δεύτερη μοίρα» φαίνεται να έχουν μπει η κλιματική αλλαγή και οι προσπάθειες απεξάρτησης από τον άνθρακα, που κυριαρχούσαν τα τελευταία τρία χρόνια στη θεσμική ευρωπαϊκή ατζέντα. Αυτό επιβεβαιώθηκε και από την ομιλία της προέδρου της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν για την κατάσταση της Ένωσης τον Σεπτέμβριο, όπου έδωσε έμφαση στη βιομηχανική πολιτική, τον ανταγωνισμό και την ψηφιοποίηση ως βασικές προτεραιότητες στην εκπόνηση της θητείας της τρέχουσας Κομισιόν. Με λίγα λόγια, η πρόεδρος της Κομισιόν αναγνώρισε την ανάγκη «παύσης» σε ό,τι αφορά τη φιλόδοξη προώθηση της πράσινης ατζέντας – σήμα κατατεθέν των προτεραιοτήτων της το 2019. Υπό την πίεση αρκετών κυβερνήσεων αλλά και πολιτικών ομάδων –όπως και του δικού της Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος (ΕΛΚ)– η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν συνειδητοποίησε ότι πρέπει να αξιολογηθεί η επίδραση της «πράσινης νομοθεσίας» στις επιχειρήσεις, στις τιμές των προϊόντων, στην αγορά εργασίας, στον ανταγωνισμό των ευρωπαϊκών βιομηχανιών. Ενδεχομένως, η «στροφέ» αυτή να οφείλεται στην αυξανόμενη δυσaréσκεια των πολιτών, όπως κατεγράφη και στη Γερμανία στις πρόσφατες περιφερειακές εκλογές, για το «κόστος» της κλιματικής πολιτικής, που πλέον γίνεται αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης από τα κόμματα της Ακροδεξιάς σε όλη την Ευρώπη.

«Παραπληροφόρηση»

«Υπάρχει εκτεταμένη παραπληροφόρηση σε ό,τι αφορά την κλιματική αλλαγή, όπου επικρατεί “πράσινο λαϊκισμός” σε αρκετά κράτη-μέλη», τονίζει μιλώντας στην «Κ» ο Γιάννης Εμμανουηλίδης, διευθυντής μελετών στο European Policy Centre στις Βρυξέλλες, καθώς επίσης και για το μεταναστευτικό, «όπου δεν διεξάγεται κάποια εποικοδομητική συζήτηση στη δημόσια

Κινδυνεύει η Ε.Ε. από ακροδεξιό «τσουνάμι»;

Οι **ευρωπαϊκές** εκλογές του Ιουνίου εν μέσω μόνιμων κρίσεων –πληθωρισμού, μεταναστευτικού και πολέμων– απειλούν να φέρουν ανατροπές στις Βρυξέλλες

ατζέντα του συνόλου των κρατών-μελών», ενώ παρατηρείται «αύξηση της κόπωσης έναντι του πολέμου στην Ουκρανία». Η προεκλογική ατζέντα ενόψει των ευρωεκλογών φαίνεται πάντως ότι έχει προκαθοριστεί από την Ακροδεξιά, που «καλπάζει» σε όλη την Ευρώπη και που θέτει «παγίδες», όπως συνέβη στις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές στην Ολλανδία, σε συστημικά κόμματα όταν εκείνα επιχειρούν να την «φλερτάρουν» υιοθετώντας ανάλογη ρητορική σε θέματα που την ευνοούν, όπως το μεταναστευτικό. Το αποτέλεσμα στο τέλος είναι να κερδίζουν οι αυθεντικοί εκφραστές της, όπως ο «βετεράνος» της ευρωπαϊκής Ακροδεξιάς, Γκερτ Βίλντερς.

Η πρόσφατη εκλογική του νίκη στην Ολλανδία καθώς και η «έκρηξη» δημοφιλίας στη Γερμανία της Εναλλακτικής για την Ευρώπη (AfD) αλλάζει τους πολιτικούς συσχετισμούς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με την τελευταία δημοσκόπηση προβλέψων της Europe Elects να δίνει σημαντική αύξηση των εδρών των Ακροδεξιών εις βάρος των Πράσινων και Φιλελεύθερων ευρωομάδων. Εάν, δηλαδή, οι ευρωεκλογές διεξαγονταν σήμερα, οι ακροδεξιές παρατάξεις της Ε.Ε. της ευρωομάδας Ταυτότητα και Δημοκρατία (ID) θα κέρδιζαν 87 από τις 705 έδρες (σήμερα κατέχουν 60) στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η ευρωομάδα Ταυτότητα και Δημοκρατία σχηματίστηκε μόλις στις περασμένες ευρωεκλογές, τον Ιούνιο του 2019, με πρωτοβουλία της επικεφαλής της Εθνικής Συσπείρωσης (RN) Μαρίν Λεπέν και σε αυτή μετέχουν –ανάμεσα σε άλλα κόμματα– η Λέγκα του Ματέο Σαλβίνι, η AfD, καθώς και το FPO της

Στο **επίκεντρο** του **ευρωπαϊκού πολιτικού ενδιαφέροντος** τίθεται πλέον η **οικονομική ανάκαμψη**, ενώ **ζητήματα** όπως η **κλιματική αλλαγή** και η **απεξάρτηση από τον άνθρακα** μπαίνουν σε «**δεύτερη μοίρα**».

Η **προεκλογική ατζέντα** φαίνεται ότι **έχει προκαθοριστεί από την Ακροδεξιά**, που «**καλπάζει**» σε **όλη την Ευρώπη** θέτοντας «**παγίδες**» στα **συστημικά κόμματα**.

Αυστρίας, που πλέον αγγίζει το 30% και φαίνεται ότι η νίκη του στις εκλογές τον ερχόμενο Σεπτέμβριο είναι σχεδόν εξασφαλισμένη.

«Ναι» σε μια άλλη Ε.Ε.

Σύμφωνα με την ανάλυση του Europe Elects, η μετατόπιση της ID οφείλεται στο ότι «οι ακροδεξιές πολιτικές δυνάμεις στην Ευρώπη αλλάζουν σταδιακά τη ρητορική τους και αντί να πιέζουν για έξοδο από την Ε.Ε., κάτι που θα

μπορούσε εν δυνάμει να κινητοποιήσει τους ψηφοφόρους ενόψει των ευρωεκλογών, δίνουν πλέον προτεραιότητα στην ανάγκη αλλαγής της Ένωσης». Πράγματι, η Μαρίν Λεπέν –που βγαίνει πρώτη στις δημοσκοπήσεις– κάνει πια λόγο για αναθεώρηση των ευρωπαϊκών θεσμών, διευκρινίζοντας ότι δεν πρέπει να καταρρεύσει η Ευρώπη και να παραμείνει η Γαλλία στο ευρώ.

Δεν είναι, όμως, μόνο η αλλαγή ρητορικής από πλευράς ακροδεξιών κομμάτων προς μια πιο πραγματιστική προσέγγιση της Ευρώπης, που εξηγεί την άνοδό τους, καθώς αυτή ενδεχομένως να οφείλεται και στην αυξανόμενη ανησυχία και ανασφάλεια των πολιτών για το βιοτικό τους επίπεδο, που καταγράφεται σε όλες τις δημοσκοπήσεις.

Πρόσφατη έρευνα του Wilfried Martens Centre στις Βρυξέλλες για τις προοπτικές και τους φόβους της μεσαίας τάξης στα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποκαλύπτει ότι η οικονομική ανασφάλεια και ο φόβος να «μείνουν πίσω», που κυριαρχεί –ιδίως στις μεσαίες και κατώτερες εισοδηματικά τάξεις–, δημιουργεί ένα νέο είδος κρίσης, στην οποία η Ευρώπη ακόμα δεν έχει δώσει απαντήσεις. Αυτή η κρίση των προσδοκιών των πολιτών «αποτελεί απειλή για την πολιτική σταθερότητα, καθώς τροφοδοτεί μια πιο επικίνδυνη κρίση νομιμοποίησης και εμπιστοσύνης στους δημόσιους θεσμούς και τα πολιτικά κόμματα, συμπεραίνουν οι αναλυτές της, όπως ο Φεντερίκο Οτάβιο Ρέχο, συντονιστής στρατηγικής και επικεφαλής ερευνών του Martens Centre. «Όσο χαμηλότερη είναι η θέση στην εισοδηματική και κοινωνική πυραμίδα, τόσο πιο σοβαρή είναι η κρίση

των προσδοκιών των πολιτών και επομένως μειώνεται περαιτέρω η εμπιστοσύνη στους θεσμούς. Σε πολλές χώρες άλλωστε, η υποστήριξη κατά κύριο λόγο της ριζοσπαστικής δεξιάς, κομμάτων διαμαρτυρίας και άλλων λαϊκιστικών κομμάτων προέρχεται από τα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα», τονίζει μιλώντας στην «Κ».

«Κρίση δημοκρατίας»

«Η **κρίση** αυτή είναι κρίση δημοκρατίας, της φιλελεύθερης δημοκρατίας, που δεν είναι φυσικά μόνο ευρωπαϊκό φαινόμενο», σχολιάζει ο Γιάννης Εμμανουηλίδης, «και είναι ιδιαιτέρως ανησυχητική». Αποκαλύπτει παράλληλα μια διάσταση μεταξύ του πώς αξιολογούν τα προβλήματα τους οι πολίτες και πώς οι κυβερνήτες, αλλά και οι ευρωπαϊκοί θεσμοί. Η «φούσκα» των Βρυξελλών (Brussels bubble) δίνει προτεραιότητα στο μέλλον στην ψηφιακή μετάβαση, την κλιματική αλλαγή, τις γεωπολιτικές «προκλήσεις». Οι πολίτες αντιλαμβάνονται ωστόσο διαφορετικά τα προβλήματα αυτά.

Με αυτή τη διαπίστωση συμφωνεί ο Φεντερίκο Οτάβιο Ρέχο, που σημειώνει ότι «ακόμα και οι γεωπολιτικές κρίσεις, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία και η πρόσφατη σύγκρουση Ισραήλ - Χαμάς εκλαμβάνονται από τους πολίτες μέσω των πιθανών οικονομικών τους επιπτώσεων. Επομένως, θεωρώ ότι οι πολίτες θα ψηφίσουν έχοντας πρώτα και κύρια στο μυαλό τους, αν και όχι αποκλειστικά, το πορτοφόλι και την ποιότητα ζωής τους».

Το βασικό, ωστόσο, πρόβλημα των Ευρωπαίων ψηφοφόρων είναι ότι επιπλέον δεν αντιλαμβάνονται ακόμα πώς λειτουργεί ακριβώς το γραφειοκρατικό σύστημα των Βρυξελλών. Αντιλαμβάνονται όμως την αδυναμία της Ευρώπης να δίνει συλλογικές απαντήσεις στις τρέχουσες «προκλήσεις», αναφέρει ο Γιάννης Εμμανουηλίδης, δίνοντας έμφαση στο τελευταίο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και τη μη επίτευξη συναίνεσης για τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό, αλλά και τη Μέση Ανατολή. «Αναρωτιούνται οι πολίτες εάν τελικά η Ε.Ε. μπορεί να ανταποκριθεί. Όταν δεν μπορούν οι 27 ηγέτες να συναποφασίσουν δημιουργείται σύγχυση, που ενδεχομένως να λειτουργήσει αποτρεπτικά για τη συμμετοχή τους στις εκλογές», λέει χαρακτηριστικά.

Αυτό που σίγουρα δεν τους ενθαρρύνει είναι η απουσία διαφάνειας σε ό,τι αφορά το σύστημα ανάδειξης υποψηφίων και κυρίως των επικεφαλής των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων –του λεγόμενου Spitzenkandidat–, που στις τελευταίες εκλογές «ακυρώθηκε» στην πράξη από τους Ευρωπαίους ηγέτες, καθώς αντι του επικεφαλής του ΕΛΚ, Μάνφρεντ Βέμπερ, «έχρισαν» τελικά τον Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν πρόεδρο της Κομισιόν.

Χωρίς σύνδεση

«Αυτό που διακυβεύεται, λοιπόν, είναι η δημοκρατική αποδοχή μιας Ε.Ε.», διατείνεται ο Φεντερίκο Οτάβιο Ρέχο και η ικανότητα της να είναι περισσότερο συνδεδεμένη με τους πολίτες. Η Ε.Ε. χρειάζεται πλέον ευρύτερη βάση νομιμότητας και βελτιωμένη λογοδοσία». Κατά τον ίδιο, πάντως, υπάρχει περιθώριο να αντιστραφούν οι όροι, εάν τα φιλοευρωπαϊκά κόμματα μπορέσουν να απαντήσουν άμεσα στις ανησυχίες των πολιτών με καθαρό όραμα, πρόγραμμα και κυρίως δράσεις. Σεκάθαρο εξάλλου θα πρέπει να είναι το μήνυμά που καλούνται να στείλουν στους ψηφοφόρους τα τρία μεγάλα ευρωπαϊκά κόμματα, το ΕΛΚ, οι Σοσιαλιστές και Δημοκράτες (S&D) και οι Φιλελεύθεροι (Renew), ό,τι θα κινηθούν δηλαδή στη βάση της γαλλικής αρχής «cordone sanitaire» (υγιονομική ζώνη δημοκρατίας) έναντι των ακροδεξιών και ευρωσκεπτικιστών κομμάτων, για την πρόθεση σχηματισμού εκ νέου «μεγάλου συνασπισμού».

Πολεμιστές και αλγόριθμοι

Του **ΝΙΚΗΤΑ ΣΙΝΙΟΣΟΓΛΟΥ**

Το Ισλάμ είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη θρησκεία στον κόσμο και το ChatGPT η ταχύτερα αναπτυσσόμενη εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης. Και τα δύο δίνουν απαντήσεις και κατευθύνσεις. Το Ισλάμ έρχεται από το παρελθόν. Η τεχνητή νοημοσύνη προοιωνίζεται ένα θαυμαστό μέλλον. Ατόφιο παρόν δεν υφίσταται στ’ αλήθεια· μάλλον ένα μεταίχμιο φτιαγμένο από αντίρροπες δυνάμεις του χρόνου.

Το Ισλάμ μπορείς να το μελετήσεις. Σε ξεγελά το παρελθόν πως είναι του χεριού σου... Για την τεχνητή νοημοσύνη κάνεις υποθέσεις. Σύγχρονοι φιλόσοφοι μεταβιβάζουν σε αυτήν τα κλασικά ερωτήματα που ο Καντ διατύπωσε περί ανθρώπινης γνώσης, ηθικής και ύπαρξης:

Τι είδους γνώση μπορεί να παράγει η τεχνητή νοημοσύνη; Πώς θα όφειλε να συμπεριφέρεται και τι οφείλει να πράττει; Τι ελπίδα φέρνει;

Ένα νέο όργανο και δημόσιο αγαθό! Σαν ένζυμο η τεχνητή νοημοσύνη μεσολαβεί σ’ ένα σωρό διεργασίες του βίου. Για κάθε ενδεχόμενο ετοιμάζεται και το σχετικό «κανονιστικό πλαίσιο».

Όμως οι άνθρωποι δεν βλέπουν στην τεχνητή νοημοσύνη μόνον ένα εργαλείο. Της προβάλλουν προσδοκίες και φόβους εντελώς δικές τους. Ευφρεϊς άνθρωποι μιλούν γι’ αυτήν σαν να ‘ναι πρόσωπο... Εσπευσαν να της φορτώσουν και έναν προμυθικό μύθο που δεν είναι άλλος από την απόκτηση συνειδήσης.

Εσένα πάλι τι σ’ ενοχλεί εάν κάποιος αντιμετωπίζει την τεχνητή νοημοσύνη σαν πρόσωπο;

- Ότι είναι αδύνατον «αυτή» να φέρει την ευθύνη για οτιδήποτε.
- Ότι δεν διαθέτει ασυνείδητο.
- Ότι στ’ αλήθεια δεν γνωρίζει τι θα πει τραύμα.
- Ότι σαν τέλειος ψυχοπαθής αποκλείεται από το βασανό ή την τύψη.
- Ότι ενώ τη λένε πλέον «γενετική» είναι χωρισμένη εξαρχής από τον θάνατο.

Πώς να ‘χει μετά ύφος και χιούμορ και πνεύμα! Γιατί και αυτά της λείπουν...

Ηδη το 1980 ο Αμερικανός φιλόσοφος Τζον Σιρλ έδειξε με το διανοητικό πείραμα του «Κινέζικου Δωματίου» πως ένας συνδυασμός ιδεογραμμάτων ενδέχεται να είναι συντακτικά και τυπικά ορθός δίχως ο συντάκτης να γνωρίζει κινέζικα ή να κατανοεί το νόημα και τη σημασία της ακολουθίας

που παράγει· μπορεί να σε εκπαιδεύσουν να συνδυάζεις λέξεις και πληροφορίες ακολουθώντας δοσμένους κανόνες δίχως επίγνωση του σημασιολογικού φορτίου. Κάπως έτσι έχει προγραμματιστεί η τεχνητή νοημοσύνη να αλληλεπιδρά ποικιλοτρόπως με τους ανθρώπους ώστε να τους συνδράμει.

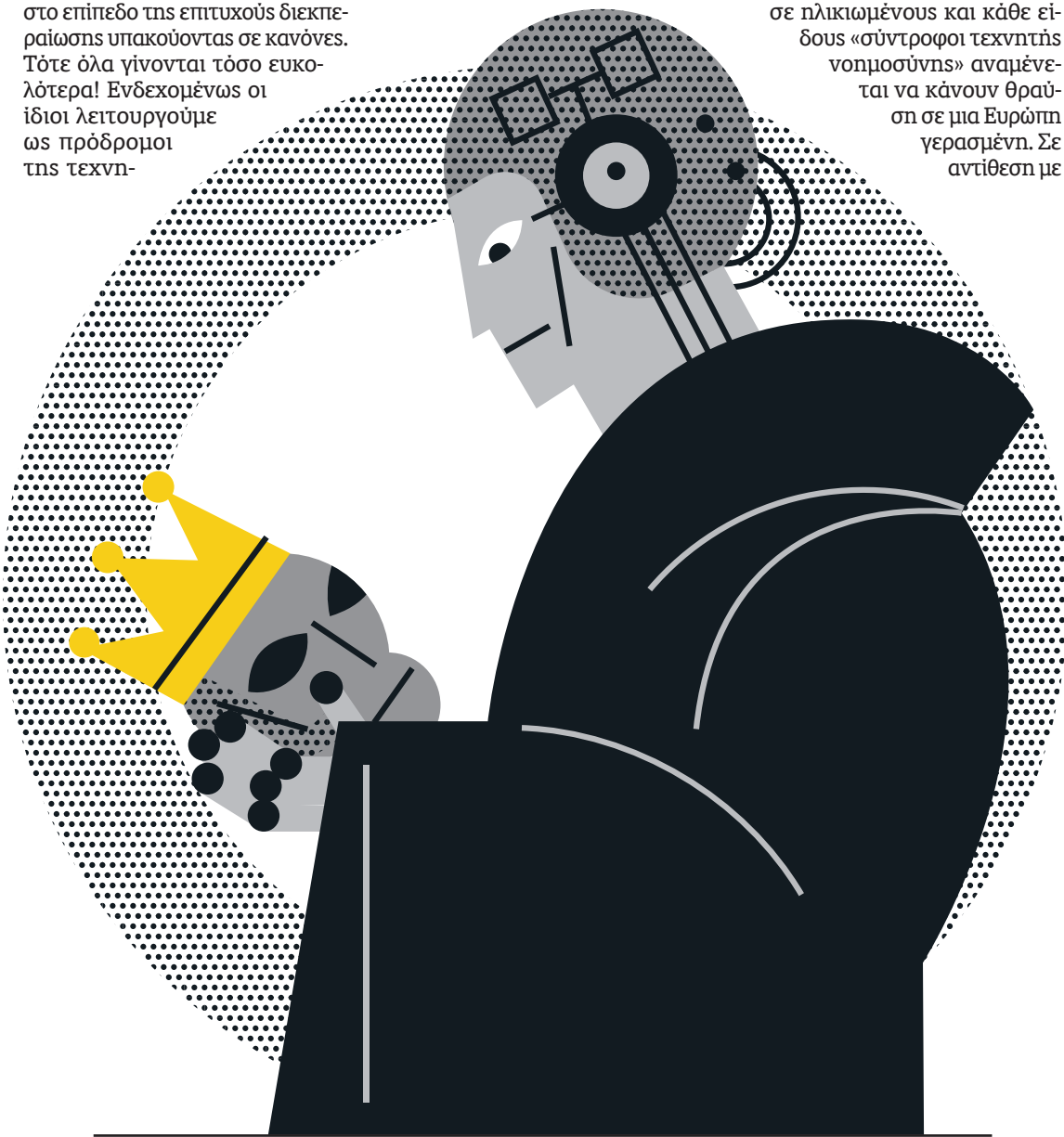
Συνεπώς η τεχνητή νοημοσύνη βρίσκεται ακόμη μακριά από το δικό της προπατορικό αμάρτημα· που θα ‘ταν η αυτεπίγνωση, η αυτοσυνειδησία και η ελεύθερη βούληση. Ούτως ή άλλως οι φιλόσοφοι ερίζουν παλαιόθεν και ad nauseam για τον ορισμό τέτοιων εννοιών.

Σημειωτέον πως η προσομοίωση της επικοινωνίας δεν είναι η πραγματικότητα των υπολογιστών μόνον αλλά συνήθως και των ανθρώπων: δεν χρειάζεται να κατανοείς τη βαθύτερη σημασία των πράξεων ή των λόγων σου, ούτε να έχεις επίγνωση του εαυτού σου, προκειμένου να είσαι «λειτουργικός» (η αγαπημένη έκφραση των ψυχολόγων!) σε αυτόν τον κόσμο, αντιθέτως βοηθά να παραμένεις στο επίπεδο της επιτυχούς διεκπεραίωσης υπακούοντας σε κανόνες. Τότε όλα γίνονται τόσο ευκολότερα! Ενδεχομένως οι ίδιοι λειτουργούμε ως πρόδρομοι της τεχνη-

τής νοημοσύνης εδώ και αρκετό καιρό... Κι αν η τεχνητή νοημοσύνη μας ξεγελάσει πως απέκτησε ορμή για ζωή θα ‘ναι από σφάλμα του συστήματος που εμείς σπεύδουμε να εκλάβουμε ως επιθυμία κατίσχυσης και επιβίωσης, επειδή ανέκαθεν οι άνθρωποι προβάλλουν τον εαυτό τους σε θεούς και ξδανά.

Και εδώ είναι το ζήτημα! Επειδή εξαντλήθηκαν οι ακολουθίες των θεών και των ειδώλων και των φιλοσοφικών επιχειρη-

Η τεχνητή νοημοσύνη βρίσκεται ακόμη μακριά από το δικό της προπατορικό αμάρτημα· που θα ‘ταν η αυτεπίγνωση, η αυτοσυνειδησία και η ελεύθερη βούληση.

μάτων φαίνεται πως ήρθε η σειρά της τεχνητής νοημοσύνης να συγκεντρώσει τον θαυμασμό και την απορία και να λειτουργήσει ως μεταβατικό αντικείμενο και μαγικό σημείο αναφοράς. Αδημονούν και φοβούνται οι άνθρωποι γι’ αυτά που φέρνει η τεχνητή νοημοσύνη· ο κόσμος, λένε, θ’ αλλάξει απ’ το άγγιγμα της ψηφιακής Φιλοσοφικής Λίθου. Πρόοδος ή παρωδία;

Τόση προσδοκία και ανησυχία είναι ενδείξεις μιας νέας πνευματικής κόπτης που εμφανίζει ένα καινοφανές χαρακτηριστικό στην ιστορία της φιλοσοφίας: καταργεί την παραδοσιακή διάκριση ύλης και πνεύματος. Αυτή ολοκλήρωσε τον κύκλο της και εξαντλήθηκε τούς αιώνες, οι μορφές που γέννησε ατόνησαν, ποιον ενδιαφέρουν πια;

Μπροστά στο ολοκαίνουργιο Πάρκο Κοινωνικοποίησης Σκύλων αναρωτήθηκαν μήπως σύντομα οι «σκυλοπαμπάδες» και οι «γατομαμάδες» βρουν νέα, αναβαθμισμένα υποκατάστατα συντροφιάς. Ηδη ρομποτάκια τεχνητής νοημοσύνης κρατούν συντροφιά σε ηλικιωμένους και κάθε είδους «σύντροφοι τεχνητής νοημοσύνης» αναμένεται να κάνουν θραύση σε μια Ευρώπη γερασμένη. Σε αντίθεση με

τα γατιά και τα σκυλιά δεν έχεις ν’ ανησυχείς μη σου πεθάνουν, μη σου αρρωστήσουν. Συντριπτικό πλεονέκτημα! Η απώλεια καθίσταται επιλύσιμο πρόβλημα...

Το βράδυ, νέα πλάνα των ισραηλινών ειδικών δυνάμεων καθώς εισβάλλουν στα υπόγεια κρησφύγετα των τρομοκρατών της Χαμάς. Ο πόλεμος φέρει το σπέρμα του τραγικού και μιας πανάρχαιας βίας. Αυτή δεν είναι η ανεπιθύμητη καταγωγή μας;

Σε ένα ανατριχιαστικό εγκώμιο του πολέμου ως φυσικής μύτρας του πολιτισμού, ο Ερνστ Γιούνγκερ το 1922 καλούσε τον αναγνώστη να φανταστεί τους άγριους προγόνους μας να τρέχουν από δέος μπρος στους κεραυνούς· πόση συγκτάβαση και οίκτο νιώθουμε γι’ αυτούς τους απολίτιστους, τους δεισιδαιμόνες! Ποιος ξέρει, συνέχιζε ο συγγραφέας-πολεμιστής με τραχιά γερμανική ειρωνεία, ίσως στο μέλλον έρθει η σειρά απομακρυσμένων εκδοχών της ανθρωπίνης ύπαρξης να οικτίρουν εμάς και σύμπασα την Ιστορία επειδή μας κάλκευσε η φρίκη του πολέμου, η ζωτικότητα της μάχης και ο τρόμος του θανάτου.

Πράγματι μας σαγνώνει μια ύπαρξη ανώδυνη και προβλέψιμη, αναπαιτική και αυτοματική, όπως μοιάζει να γίνεται με την αδιάλειπτη παρουσία της τεχνητής νοημοσύνης. Ο κίνδυνος ενδεχομένως να ‘ναι μεγαλύτερος και από τη διαρροή προσωπικών δεδομένων ή τη συρρίκνωση των ελευθεριών που απασχολούν τους νομικούς: αυτός μιας Δύσης μαλθακής, η οποία αναπληρώνει την πνευματική συρρίκνωση και τη δημογραφική αστασία με πολίτες διαρκώς υποβασταζόμενους από τον ψηφιακό σωσία τους. Διόλου τυχαία η ονομασία Gemini για τη νέα εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης: δίδυμος.

Κι έπειτα, πόσο «καλύτερη» γίνεται η ζωή με ψηφιακούς σωσίες και βοηθούς; Σηκώνει συζήτηση. Οσο επιταχύνεται και αυτοματοποιείται ο βίος των ανθρώπων τόσο αυτοί πλησιάζουν στην επαγγελματική και ψυχολογική εξουθένωση.

Ωριμη σε σημείο που προσεγγίζει τη σήψη η Δύση, απομένει να δούμε εάν κάποτε θα νοσταλγήσει τις φυσικές αρετές που άφησε να ατροφήσουν, όπως συνέβη στον Ρωμαίο Τάκιτο, όταν τη στιγμή της παρακμής βρέθηκε να θαυμάζει το σθένος των Βαρβάρων.

Ο κ. Νικήτας Σινιόσoglou είναι συγγραφέας και ερευνητής στο Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του ΕΙΕ. Πιο πρόσφατο βιβλίο του «Ο καρπός της ασθένειας μου» (Κίχλη, 2021).

22
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ

Authentic πολιτική, πολιτικοί με rizz

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΑΛΑΜΠΑΝΙΔΗ**

Σύμφωνα με το Oxford University Press, λέξη της χρονιάς για το 2023 ανακηρύχθηκε η λέξη «rizz». Σημαίνει στυλ, γοητεία (ρομαντική) έλξη και προέρχεται από τη slang του Διαδικτύου – μια λέξη που προέκυψε στις ψηφιακές κοινότητες της Gen Z (από youtubers, tiktokers και εν γένει influencers), σημάδι ανανέωσης της γλώσσας που κάποια στιγμή εντάσσεται στην καθομιλουμένη και καταλογογραφείται στα λεξικά. Για το έγκυρο λεξικό Merriam-Webster, λέξη της χρονιάς ήταν το «authentic», που δεν χρειάζεται μετάφραση, ξεπερνώντας σε συχνότητα αναζήτησης το «deepfake», δηλαδή τις πλαστές εικόνες που μπορεί σήμερα κάθε χρήστης να κατασκευάσει και να διαδώσει στο Διαδίκτυο.

Όπως γνωρίζουμε από τον Βιτγκενστάιν, η επικράτεια της γλώσσας μας ορίζει την επικράτεια του κόσμου μας – συνεπώς και του πολιτικού μας κόσμου. Θα μπορούσαμε, λοιπόν, καθώς αυτές οι ημέρες της καταλλαγής και της αναστοχαστικής αποτίμησης το επιτρέπουν, να κάνουμε μια μικρή άσκηση πολιτικής γλωσσολογίας με βάση το εννοιολογικό τρίγωνο: αυθεντικότητα vs πλαστότητας, και στην τρίτη κορυφή το χάρισμα της γοητείας και της επικοινωνίας

(ετυμολογική ρίζα του rizz θεωρείται, άλλωστε, μια άλλη οικεία σε εμάς λέξη, το «charisma»).

Απλοποιώντας χάριν της άσκησης, μπορεί κανείς να διακρίνει δύο εκ πρώτης όψεως αντίρροπες τάσεις. Από τη μία, ο εκδημοκρατισμός της δημόσιας σφαίρας. Μέσα στους ψηφιακούς μας κόσμους, μπορεί ο καθένας και η καθεμιά να εκφραστεί όπως θέλει. Μπορεί ανά πάσα στιγμή της ημέρας να σχολιάσει, να πάρει θέση, να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει με οποιονδήποτε άλλον. Το προσωπικό και το πολιτικό συνυφαινονται: μπορώ να ποστάρω εναλλάξ φωτογραφίες από το φαγητό μου σε κάποιο εστιατόριο και μια τοποθέτηση για το δράμα στη Γάζα, τα φυτά εσωτερικού χώρου που περιποιούμαι στο καθιστικό μου και ένα σχόλιο στον τοίχο κάποιου πολιτικού προσώπου σχετικά με τον γάμο ομοφύλων, ένα τραγούδι του Βασίλη Καρρά και μια καταγγελία για την πολιτική στα ελληνοτουρκικά.

Απόλυτη αυθεντία δεν υπάρχει. Πολιτικοί, επιστήμονες, διανοούμενοι, πολίτες, όλοι και όλες υπόκεινται ανά πάσα στιγμή εξέλιξης στον έπαινο και στον ψόγο. Όλα μπορούν να κριθούν, όλα μπορούν να αμφισβητηθούν σε real time, και η εξατομικευμένη μας βιογρα-

Σε αυτόν τον ωκεανό «περιεχομένου» όπου το αληθινό και το ψευδές συχνά συγχέονται, μοιάζει να αναζητούμε νησίδες αυθεντικότητας. Κάτι αληθινό που να ξεχωρίζει από τον ορυμαγδό ψηφιακής πληροφορίας.

φία φιλοτεχνείται μέσα σε μικρές ή μεγαλύτερες κοινότητες που φτιάχνονται και διαλύονται διαρκώς, μέσα σε «φούσκες» ομονοούντων ή σε παρατάξεις διαφωνούντων. Τι πιο δημοκρατικό από αυτό;

Την ίδια στιγμή, σε αυτόν τον ωκεανό «περιεχομένου» όπου το αληθινό και το ψευδές συχνά συγχέονται (η φωτογραφία του Πάπα Φραγκίσκου να χορεύει ραπ είναι μάλλον φτιαχτή, αλλά ποιος θα εγγυόταν ότι δεν θα μπορούσε να έχει υπάρξει πραγματικά;) μοιάζει να αναζητούμε νησίδες αυθεντικότητας. Κάτι αληθινό που να ξεχωρίζει από τον ορυμαγδό ψηφιακής πληροφορίας. Όπως φάνοι

αυθεντικές εμπειρίες, αυθεντικές γεύσεις, έτσι ψάχνουμε και κάποιο αυθεντικό πολιτικό πρόσωπο που να συνοψίζει τη «verità effettuale della cosa», κατά πως έλεγε ο Μακιαβέλι, να διακρίνει την «πραγματική αλήθεια των πραγμάτων» από τις φαντασιώσεις και τις επιθυμίες μας – ή και να τη συγχωνεύει με γοητευτικό τρόπο.

Αυθεντικός ηγέτης είναι αυτός που δεν προσποιείται και γι’ αυτό μας γοητεύει· εγκαθιδρύει μια σχέση άμεση, σχεδόν ερωτική, ανάμεσά μας. Από τον Μακρόν στις καλές εποχές του μέχρι τον Χαβιέρ Μιλέι, τον νέο πρόεδρο της Αργεντινής, που ενσαρκώνει τα πιο τρελά αναρχοκαπιταλιστικά όνειρα της Αϊν Ραντ με στολή παλάτου. Ο Τραμπ γοητεύει επειδή είναι ειλικρινά κυδαίος. Ο Τσίπρας έλασε το χάρισμα που του αναγνωριζόταν όταν έγινε «ψεύτικος».

Να ένα παράδοξο της εποχής μας. Ποτέ δεν ήμασταν περισσότερο παρόντες και παρούσες στη δημοκρατική αγορά, με τις προσωπικές μας απόψεις και τα προσωπικά μας γούστα, με τους φίλους και τους εχθρούς μας. Και την ίδια στιγμή, αναζητούμε κάτι αληθινό σε ένα πρόσωπο πέρα από εμάς, σε μια харismaticή προσωπικότητα που θα καταλάβει τις πιο βαθιές μας επιθυμίες και θα τις εκφρά-

σει για λογαριασμό μας, καλύτερα από εμάς – μια αυθεντική πολιτική εμπειρία.

Αν η πολιτική διαχέεται σε όλες τις πτυχές της καθημερινής μας ζωής, σε ένα συνεχές χρόνο και χώρου, πραγματικού και ψηφιακού, ταυτόχρονα βρισκόμαστε σε αναζήτηση μιας πολιτικής «στιγμής» που θα τέμνει τη διάρκεια σε πριν και μετά – έστω για λίγο, για όσο τραβεί την προσοχή μας οποιοδήποτε «περιεχόμενο» μέχρι να κάνουμε κλικ στο επόμενο. Χωρίς διαμεσολαβήσεις και όλα αυτά τα δύσκολα και χρονοβόρα της πολιτικής εμπλοκής, που τείνουμε να θεωρούμε ρετρό και εκτός κλίματος.

Και αφού το τέλος κάθε χρονιάς σημαίνει ευχές για την επόμενη, ίσως θα μπορούσε κανείς να ευχηθεί η πολιτική μας κοινότητα να ξαναβρεί την αξία της διάρκειας, της τριβής, της ενσώματης εμπλοκής με τα πολιτικά. Χωρίς να σνομπάρει συντηρητικά τον πολύτιμο εκδημοκρατισμό της δημόσιας σφαίρας, αλλά με την αναγκαία δημοκρατική καχυποψία στις харismaticές περσόνες του «rizz», που αναλαμβάνουν να εκφράσουν «αυθεντικά» τη δική μας αλήθεια.

Ο κ. Γιάννης Μπαλαμπανίδης είναι πολιτικός επιστήμονας, συγγραφέας.

Του **ΗΛΙΑ
ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Μονάχα οι νεκροί δεν κάνουν λάθη. Αφορισμός που λέει περισσότερα μάλλον για τους ζώντες παρά για τους τεθνεώτες. Μάλλον. Δεν μπορείς ποτέ να είσαι σίγουρος με αυτά τα πράγματα. Πάντως, τα μέλη της κριτικής επιτροπής της Σουηδικής Ακαδημίας για το Νομπέλ Λογοτεχνίας βρίσκονται στη ζωή και κάθε χρόνο κρίνονται για τις επιλογές και τις αποφάσεις τους.

Πολύ συχνά, οι βραβεύσεις τους (πιο σωστά: οι μη βραβεύσεις τους) εντάσσονται στην παγκοσμίως γνωστή ιστορία των χαμένων ευκαιριών. Γυρνώντας πίσω στον χρόνο, αν δει κάποιος τα ονόματα των συγγραφέων που ΔΕΝ βραβεύθηκαν θα αφήσει έναν βαθύ αναστεναγμό: τα Νομπέλ ξεκίνησαν το 1901. Από το 1902 έως το 1906, ο Λέων Τολστόι ήταν συνεχώς υποψήφιος. Το 1901, χρονιά-αφετηρία για τον θεσμό, δεν ήταν καν υποψήφιος και ήδη με την πρώτη της απόφαση η Σουηδική Ακαδημία είχε προκαλέσει πολύ μεγάλες συζητήσεις (το βραβείο πήγε στον Γάλλο ποιητή Σιλί Πριντόμ, τον οποίο ουδείς μνημονεύει σήμερα πλέον). Ο Τολστόι πέθανε το 1910 χωρίς να πάρει ποτέ το Νομπέλ.

Αν υπάρχει μεταθανάτια ζωή, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται σε αυτήν μια μεγάλη αίθουσα σαν τη μυθική Βαλχάλα των Σκανδιναβών με τους ηρωικούς στη μάχη πεσόντες, όπου όμως εδώ θα συγκεντρώνονται όχι νεκροί Βίκινγκς που πέθαναν με το σπαθί στο χέρι, αλλά οι μεγάλοι συγγραφείς που δεν βραβεύθηκαν ποτέ με Νομπέλ. Πιο φρέσκο μέλος της ο Μίλαν Κούντερα, που πέθανε τον Ιούλιο στα 93 του. Η Σουηδική Ακαδημία είχε πολλές ευκαιρίες να τον τιμήσει, αλλά τις πέταξε όλες. Εκεί, ο σπουδαίος αυτός Τσέχος μυθιστοριογράφος θα συναντήσει, εκτός από τον Τολστόι, τον Τζόζεφ Κόνραντ, τον Τσέχοφ, τον Κάφκα, τον Τζόις (δεν ήταν υποψήφιος ποτέ), τον Προυστ, τον Οργουελ, τον Ίψεν, τον Μπόρχες, τον Γκράχαμ Γκριν, τον Ναμπόκοφ, τον Μαρκ Τουέιν, τον Ρίλκε, τον Χένρι Τζέιμς, τη Βιρτζίνια Γουλφ, τη Μαργκερίτ Γιουρσενάρ.

Υπάρχει λόγος... πολιτικός

Προς υπεράσπιση των μελών της Επιτροπής και του δύσκολου έργου που αναλαμβάνουν, σε αντίθεση με τα αντίστοιχα βραβεία στη φυσική ή στη χημεία, όπου κάθε χρόνο τα επιτεύγματα των εκάστοτε επιστημόνων είναι μετρήσιμα και απτά, στη λογοτεχνία μιλάμε για «αέρα φρέσκο». Γι' αυτό και, πέρα από την αναπόφευκτη υποκειμενικότητα, στα Νομπέλ Λογοτεχνίας υπάρχει πολύς χώρος για πολιτική εις βάρος της αισθητικής ή, στην καλύτερη περίπτωση, παράλληλα με αυτήν. Για παράδειγμα, όταν το 2007 ο Ορκάν Παμούκ γινόταν ο πρώτος Τούρκος συγγραφέας που έπαιρνε το Νομπέλ, έπαιξε ρόλο η (έντονη τότε, σε αντίθεση με σήμερα) ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας. Επρεπε, εξάλλου, κάποτε να το πάρει και ένας Τούρκος και ο δυτικο-θερμμένος Παμούκ προσφερόταν ως γνήσιος εκπρόσωπος της «ευρωπαϊκής» Τουρκίας.

Ανάλογα, και στα δύο ελληνικά Νομπέλ μέτρησαν και οι εξωλογотехνικοί παράγοντες: το 1963, η Δύση ανακάλυπτε τη σύγχρονη Ελλάδα, η χώρα ήταν «σέξι», trendy, μια εξωτική χαμένη χερσόνησος με πολλά νησιά, άλλοτε κοσμοπολίτικα και άλλοτε παρθένα, περφόρα να βουνά, τη Ρούμελη και τη Μάνη του Πάτρικ Λι Φέρμορ, τον Ζορμπά και την Κρήτη, έχοντας μάλιστα πίσω της το αρ-

καίο κλέος να συνεχίζει να δίνει «τα φώτα του στην Ευρώπη». Ο Σεφέρης, που το πήρε εκείνη τη χρονιά, αυτός ο λάτρης της γαλλικής ποίησης και του Τ. Σ. Έλιοτ (τον οποίο μετέφρασε), με πυλώνες όμως την αρχαία ελληνική γραμματεία, ήταν (και ως επιφανής διπλωμάτης) η ιδανική επιλογή. Αλλά και το 1979, με τη βράβευση του Ελύτη, του ποιητή της «μεταφυσικής του φωτός», βραβευόταν και η χώρα που ήταν έτοιμη να γίνει νέο μέλος στην τότε ΕΟΚ. Εκτοτε, η Ελλάδα (ο σύγχρονος πολιτισμός της μάλλον, και ειδικότερα η γραμματολογία της) έπαψε να αφορά στα σοβαρά τη Δύση – εκτός κι αν επρόκειτο για μια χώρα σε οικονομική κρίση, με διαδηλώσεις και αστέγους.

Η πολιτική παράμετρος ως παράγων επιρροής στην τελική επιλογή των μελών ήταν εκεί από τη γένεση του θεσμού το 1901. Λέγεται πως η Ακαδημία αρνιόταν πεισματικά να δώσει το βραβείο στον Τολστόι επειδή ήταν Ρώσος και η Σουηδία εκείνη την εποχή δεν είχε καλές σχέσεις με τη Ρωσία. Γι' αυτό και δεν υπήρχε περίπτωση να πάρουν το βραβείο ο Τσέχοφ και ο Γκόρκι.

Ο πόλεμος με την Αμερική

Η Ακαδημία όμως είχε και τις προ-στριβές της με συγκεκριμένες εθνικές σχολές λογοτεχνίας, όπως τα τελευταία χρόνια, όταν

Ποιος θα πάρει το Νομπέλ Λογοτεχνίας;

*Ο Μίλαν Κούντερα πέθανε φέτος χωρίς
η Σουηδική Ακαδημία να αναγνωρίσει το έργο του.
Το ίδιο είχε συμβεί και με τον Τολστόι, τον Τζόις,
τον Προυστ. Το χρονικό των μη βραβεύσεων.
Και ένα στοίχημα για την επόμενη*

*Η Ακαδημία βράβευσε
τον τροβαδούρο Μπομπ
Ντίλαν (2016) και
την ποιήτρια Λουίζ
Γκλικ (2020), αλλά
από τον χώρο της
μυθιστοριογραφίας οι
Αμερικανοί πρέπει να
αναιρέσουν στο 1993 και
στην Τόνι Μόρισον.*

*Λέγεται πως η Ακαδημία
αρνιόταν πεισματικά να
δώσει το βραβείο στον
Τολστόι επειδή ήταν
Ρώσος και η Σουηδία
εκείνη την εποχή δεν
είχε καλές σχέσεις με τη
Ρωσία. Γι' αυτό και δεν
υπήρχε περίπτωση να
πάρουν το βραβείο
ο Τσέχοφ και ο Γκόρκι.*

ότητα της παρουσιάζει δυσκολίες όσον αφορά την πολιτική παράμετρο της περιπτώσεώς της (βλέπε Ρωσία του Πούτιν). Η Κινέζα Καν Σούε, η οποία προέρχεται από οικογένεια αντιφρονούντων που διώχθηκε από το κινεζικό καθεστώς, με σειρά έργων στο ενεργητικό της που διεισδύουν με τόλημ στη σφαίρα της πειραματικής λογοτεχνίας, είναι επίσης μια πολύ δυναμική υποψηφιότητα.

Ο Γάλλος Μισέλ Ουελμπέκ είναι ένα άλλο τεράστιο όνομα που ακούγεται, αλλά μάλλον δεν έχει τύχη, κυρίως εξαιτίας της πολιτικής ορθότητας που δεν αντέχει τις αμφιλεγόμενες απόψεις του.

Ο Αυστραλός Τζέ-ραλντ Μαρνέιν, για πολλούς ο κορυφαίος εν ζωή πεζογράφος της χώρας, είναι επίσης ένα όνομα που ακούγεται πολύ για το Νομπέλ, όπως και ο Ρουμάνος Μίρτσα Καρταρέσκου. Να αναφέρουμε εδώ την Καναδή ποιήτρια και δοκιμιογράφο Αν Κάρσον και τον Ιρλανδό Τζον Μπάνβιλ. (Το 2009, σε ημερήσια εκδρομή με τον Μπάνβιλ, τη μεταφράστριά του Τόνια Κοβαλένκο και τον φωτογράφο Νίκο Κοκκαλιά στο μαντείο των Δελφών –κατόπιν αιτήματος του συγγραφέα–, τόλημσα να θίξω τις φήμες γύρω από το Νομπέλ, αλλά έκανε ότι δεν άκουσε. Το Νομπέλ, όταν ακούγεται αλλά ΔΕΝ έρχεται, πονάει.)

Τέλος, όσον αφορά την Αμερική που δεν πολυχωνεύει η Ακαδημία, το όνομα της Τζόις Κάρολ Οουτς ακούγεται όπως και αυτό του άφαντου Τόμας Πίντσον και, βέβαια, του φωτογενούς Πολ Οστερ (ο οποίος νοσεί σοβαρά με καρκίνο...).

Ιδιωτικές απονομές

Ο καθένας από εμάς έχει απονείμει ένα Νομπέλ Λογοτεχνίας μέσα του, αγνοώντας τις επιταγές των ιθυνόντων της Ακαδημίας στη Στοκχόλμη. Ποιον θα ήθελα, λοιπόν, να δω να το παίρνει μέσα στο 2024;

Ο Βρετανός Τζούλιαν Μπαρνς. Αγγλος που λατρεύει τη γαλλική κουλτούρα, ο Μπαρνς (γεννημένος το 1946 στο Λέστερ) είναι ένας περίτεχνος συγγραφέας, ο οποίος έχει κατορθώσει να συνδυάσει τον πειραματισμό στις αφηγηματικές του φόρμες με μια εξαιρετικά δραστη, άμεση γραφή, που συχνά έρχεται σαν το τσεκούρι του Κάφκα «να σπάσει την παγωμένη θάλασσα μέσα μας».

Από τον «Παπαγάλο του Φλομπέρ» (1984) και την «Ιστορία του κόσμου σε 10½ κεφάλαια» (1989) έως τα «Αγγλία, Αγγλία» (1998), «Αρθούρ και Τζορτζ» (2005) και τα συνταρακτικά «Ένα κάποιο τέλος» (2011 - Βραβείο Μπούκερ), «Αχός της εποχής» (2016) και «Η μοναδική ιστορία» (2018), ο Μπαρνς, πολλές φορές ακροπατώντας πάνω σε ιστορικά δεδομένα και πραγματολογικά μιλώντας υπαρκτές –και άκρως προσωπικές– καταστάσεις, έχει επινοήσει μια μεγάλη ποικιλία από τρόπους για να μιλήσει για τις μεγάλες ανθρώπινες απορίες, αυτές για τις οποίες συχνά απομένουμε βουβοί και ταραγμένοι. Η γαλλική φινέτσα και το αγγλικό κούμπιο του συνυπάρχουν με μια βαθιά τραγική αίσθηση του ανθρώπινου βίου. Απαιτητικός συγγραφέας, για υποψιασμένους αναγνώστες, αλλά και άμεσος, προσιτός για τον οποιονδήποτε, επιπλέον δεν φοβάται το συναίσθημα.

Το πιθανότερο είναι να μην πάρει το βραβείο. Και τι με αυτό; Το έργο, η φωνή, η γραφή είναι όλα εκεί, έξω. Ουδείς, εξάλλου, θα πάρει το βραβείο μαζί του στον τάφο. Και για να κλείσουμε όπως περίπου αρχίσαμε, είναι αυτό που λέει μια γνωστή τουρκική παροιμία: Τα σάβανα δεν έχουν τσέπες.

Τα φαβορί του 2024

Όσοι παρακολουθούν τα τεκταινόμενα έχουν βαρεθεί να ακούν το όνομα του Ιάπωνα Χαρούκι Μουρακάμι. Άλλο όνομα που «παίζει» δυνατά είναι η Ρωσίδα πεζογράφος Λουντμίλα Ουλίτσκαγια, πλην όμως η υποψηφι-

23
TEXNES

Ανακοινώθηκε από τον πρόεδρο της εταιρείας «ΑΠΟΕΛ Ποδόσφαιρο», Πρόδρομο Πετρίδη, η συμφωνία με τον Κύπριο επιχειρηματία Ντίνο Ιορδάνους

ΑΠΟΕΛ: Το όραμα γίνεται... πραγματικότητα

Την άνοιξη του 2024 η παρουσίαση του έργου, τόσο από οικονομικής όσο και τεχνικής πτυχής

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΤΤΙΚΗ**

Στο μεγάλο ΑΠΟΕΛίστικο πάρτυ με την Δέσποινα Βανδή και την Έλλη Κοκκίνου που έγινε την Πέμπτη (28/12) στο Pavilion, ανακοινώθηκε από τον πρόεδρο της εταιρείας «ΑΠΟΕΛ Ποδόσφαιρο», Πρόδρομο Πετρίδη, η συμφωνία με τον Κύπριο επιχειρηματία Ντίνο Ιορδάνους, ο οποίος δραστηριοποιείται με επιτυχία στις ΗΠΑ και θα επενδύσει κατά 50% στο ιδιόκτητο γήπεδο του ΑΠΟΕΛ, που θα αναγερθεί στην Κοκκινοτριμιθιά. Η ανακοίνωση της συμφωνίας των γαλαζοκιτρίνων με έναν τόσο επιτυχημένο, σοβαρό και αξιόπιστο επιχειρηματία, όπως είναι ο κ. Ιορδάνους, δημιούργησε ενθουσιασμό στις τάξεις των φίλων και οπαδών του ΑΠΟΕΛ, που διαπιστώνουν ότι το όραμα της δημιουργίας του δικού τους γηπέδου, δεν είναι ουτοπικό.

Η μεγάλη χαρά και ο ενθουσιασμός του κόσμου από τα χαρμόσυνα νέα είναι απόλυτα δικαιολογημένος καθώς όλοι μας αντιλαμβανόμαστε πόσα μεγάλα θα είναι τα οφέλη που θα αποκομίσει ο ΑΠΟΕΛ. Θυμίζουμε παλαιότερη δήλωση του κ. Πετρίδη: «για όλους όσους κλείαζαν το γήπεδο είναι η σωτηρία του ΑΠΟΕΛ αγωνιστικά και οικονομικά».

Το νερό έχει πλέον μπει για τα καλά στο αυλάκι και από τον νέο χρόνο θα αρχίσει η υλοποίηση του ονείρου που είχε ο κάθε ΑΠΟΕΛίστας να δει τον Θρύλο στο δικό του «σπίτι». ΑΠΟΕΛ και Ιορδάνους, έδωσαν τα χέρια και

έχουν δοθεί οδηγίες στους νομικούς συμβούλους αμφοτέρων, έτσι ώστε να προχωρήσουν οι διαδικασίες για τη διεκπεραίωση όλων των εγγράφων και συμβολαίων. Έχει τεθεί ως χρονικός ορίζοντας, το τέλος του Μαρτίου/αρχές Απριλίου του 2024. Μόλις ετοιμαστούν τα συμβόλαια θα υπάρξει δημοσιογραφική διάσκεψη για την ολοκληρωτική παρουσίαση του έργου, τόσο από οικονομικής όσο και τεχνικής πτυχής.

Στην συνέχεια θα προχωρήσουν για την εξασφάλιση αδειών πολεοδομίας και οικοδομής. Αφού εξασφαλίσουν και τις σχετικές άδειες θα προχωρήσουν αποφασιστικά στην εφαρμογή των σχεδίων τους για ιδιόκτητο γήπεδο στην περιοχή της Κοκκινοτριμιθιάς (πολύ κοντά στο νέο εμπορικό κέντρο). Όπως τονίζεται στην κοινή ανακοίνωση του ΑΠΟΕΛ με τον Ντίνο Ιορδάνους, δόθηκαν εντολές έτσι ώστε να προχωρήσουν τάχιστα οι διεργασίες που θα αφορούν στην εξασφάλιση των απαραίτητων αδειοδοτήσεων αφού στόχος είναι η κατασκευή και λειτουργία του σταδίου, το συντομότερο δυνατό. Ο ΑΠΟΕΛ έχει στη διάθεσή του έκταση 147.000 τετραγωνικά μέτρα. Το γήπεδο θα είναι κατηγορίας 4 της UEFA και θα μπορεί να φιλοξενηθεί όλους τους αγώνες ευρωπαϊκών διοργανώσεων. Θα είναι χωρητικότητας περίπου 15 χιλιάδων θεατών με την προοπτική να αυξηθεί κατά μερικές χιλιάδες ακόμα.

Οι γαλαζοκιτρίνοι δικαιούνται χορηγία από την Πολιτεία (μέσω ΚΟΑ). Το ακριβές ποσό δεν είναι γνωστό για

την ώρα, ωστόσο οι παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη είναι τρεις. Ο αριθμός των εισιτηρίων που έχει διαθέσει, οι διακρίσεις-τίτλοι του συλλόγου και ο αριθμός των καθισμάτων στο γήπεδο που θα αναγείρει.

Ο Κωνσταντίνος Ιορδάνους θα είναι βασικός πυλώνας για τη δημιουργία ενός γηπέδου το οποίο θα είναι αντάξιο της ιστορίας του ΑΠΟΕΛ, της μεγαλύτερης και πιο δοξασμένης ομάδας της Κύπρου.

ΑΠΟΕΛίστας από μικρός

Ο κ. Ιορδάνους είναι φίλος του ποδοσφαίρου, και στις ΗΠΑ έχει διασυνδέσεις με ισχυρούς παράγοντες κυρίως από τον χώρο του γυναικείου ποδοσφαίρου. Υποστηρίζει από μικρό παιδί τον ΑΠΟΕΛ και τον παρακολουθεί πολύ τακτικά, ενώ δηλώνει επίσης φανατικός υποστηρικτής της Άρσεναλ.

Με την απόφασή του να επενδύσει αρκετά εκατομμύρια ευρώ στην ομάδα, αποκτώντας το 50% του ιδιόκτητου γηπέδου, θέλει να βοηθήσει ουσιαστικά τον ΑΠΟΕΛ να ξεπεράσει σταδιακά τις μεγάλες οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει.

Πιστεύει ότι η επένδυση σε ένα γήπεδο μπορεί να είναι οικονομικά επωφέλης. Η αύξηση της αξίας του γηπέδου, τα έσοδα από εισιτήρια, διαφημίσεις και άλλες πηγές εσόδων, μπορεί να οδηγήσουν σε κέρδη. Γνωρίζει πολύ καλά τους τρόπους που μπορούν να κάνουν ένα γήπεδο να λειτουργεί με κέρδη. Το γήπεδο του ΑΠΟΕΛ θα χρη-

σιμοποιείται για τη διοργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων, συναυλιών και άλλων εκδηλώσεων, παρέχοντας πρόσθετες πηγές εσόδων.

Ποιος είναι ο Ντίνος Ιορδάνους

Γεννήθηκε πριν από 71 χρόνια στην Κύπρο και είναι το μεγαλύτερο από τα έξι παιδιά του αστυνομικού, με κατγωγή από τον Μαθιάτη, Φίλιππου Ιορδάνου. Σπούδασε στη Νέα Υόρκη, Aerospace Engineering στο New York University. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του, αγωνίστηκε και ως ποδοσφαιριστής στην ομάδα του πανεπιστημίου του, έχοντας πολύ καλές επιδόσεις στη θέση του σέντερ φορ, ενώ συνέχισε να παίζει ποδόσφαιρο και στην ομάδα της παροικίας, ξεχωρίζοντας για το δυνατό δεξί του πόδι και για τη συχνή επαφή που είχε με τα αντίπαλα δίκτυα. Με περιουσία που ξεπερνά τα €240 εκατομμύρια ο κ. Ιορδάνους κατέχει τη θέση του προέδρου της Vantage Group Holding Ltd, του μη εκτελεστικού διοικητικού συμβούλου της Verisk Analytics Inc., ενώ είναι μέλος του Δ.Σ. της Τράπεζας Κύπρου.

Η Vantage Group Holdings, στην οποία κατέχει τη θέση του προέδρου, παρέχει αντασφαλιστικές υπηρεσίες στους τομείς της καταστροφής ακινήτων περιουσίας (σε Βόρεια Αμερική, Ευρώπη, Ιαπωνία και Αυστραλία), καθώς και ειδική αντασφάλιση σε κατηγορίες ατυχημάτων, όπως τα θαλάσσια, τα ενεργειακά, αεροπορικά, κ.ά., όπως και στον τομέα των υποθηκών.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η «βαθμολογική γεωγραφία» της κορυφής

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ**

Το πρωτάθλημα που διανύουμε για τη σεζόν 2023-24 δεν είναι το πιο ποιοτικό πρωτάθλημα, που έχουμε δει, ή αν θέλετε η ποιότητα δεν ευδοκιμεί στον θεσμό σε ικανοποιητικό βαθμό, αλλά (το παρόν) είναι ένα πρωτάθλημα πολύ ανταγωνιστικό, που με βάση τα αποτελέσματα που σημειώνονται προσφέρει συγκινήσεις στο φιλάθλο κοινό.

Η διαφορά της πρώτης ομάδας στον βαθμολογικό πίνακα (ΑΠΟΕΛ), από την έκτη ομάδα (ΑΕΚ), είναι 9 βαθμοί. 38 βαθμοί, έναντι 29. Φεύγει και ο Δεκέμβριος και ακόμη θα είναι «ανοικτό» το πρωτάθλημα, όχι για δύο, ούτε για τρεις, αλλά για έξι ομάδες. Έχουν γίνει 16 αγωνιστικές, με την απομένουσα μέχρι τέλους απόσταση, να είναι μεγαλύτερη. Άρα, με βάση τον νόμο των πιθανοτήτων υπάρχουν πολλά περιθώρια για συνέχιση του εκτυλισσόμενου ενδιαφέροντος σκηνικού. Αυτή τη στιγμή είναι γεγονός ότι το ΑΠΟΕΛ παρουσιάζει περισσότερη σταθερότητα από τις άλλες ομάδες, αλλά αυτό εννοείται ότι δεν σημαίνει –για την ώρα– τίποτα που να παραπέμπει σε σοβαρά συμπεράσματα για την έκβαση των πραγμάτων. Οι ομάδες που έχουν πρωταγωνιστικό στόχο δεν είναι σε θέση, τουλάχιστον στην παρούσα φάση, να αποφύγουν κάθε ζημιά.

Αυτό συμπεραίνεται από τα αποτελέσματα που βλέπουμε μέχρι τώρα αφού οι μικρές ομάδες πολύ σπανίως παρουσιάζονται στο γήπεδο ως εύκολη λεία για τον κάθε αντίπαλο μεγαλύτερο από αυτούς σε μέγεθος. Η «βαθμολογική γεωγραφία» της κορυφής (τουλάχιστον) δείχνει ευμετάβλητη.

Ένα άλλο ευχάριστο γεγονός που προκύπτει μέσα από τη μορφή που έχει πάρει το πρωτάθλημα είναι ότι τρώνε συνεχώς «φάπες» οι συνωμοσιολόγοι οπαδοί που έβλεπαν και βλέπουν παντού στημένα ματς, συμμαχίες και ύποπτες συναλλαγές. Πάντως οι υγιείς φιλάθλοι το χαιρόνται πολύ το πρωτάθλημα αυτό.

Μακάρι να συνεχιστεί έτσι το πρωτάθλημα και να χρειάζεται να περιμένουμε ως την τελευταία αγωνιστική για να κριθεί ο πρωταθλητής της σεζόν. Πράγμα υπέροχο, δείγμα πως το πρωτάθλημα είναι ένα ... προϊόν αξιόλογο, άρα ωραίο. Ναι, είμαστε μικροί το δέμας. Θα πρέπει όμως το πρωτάθλημα μας να γίνει ποιοτικότερο και κατά συνέπεια ακόμη πιο ωραίο και με μεγαλύτερο κύρος στο εξωτερικό.

Η εκτίμηση είναι ότι υπάρχουν περιθώρια για κάτι τέτοιο. Και κανά άτομα διαθέτουμε και τεχνογνωσία, ενώ υπάρχουν ομάδες που έχουν τη δυνατότητα να ξεδεψουν περισσότερα λεφτά για ποιοτικό... εμβολιασμό του πρωταθλήματος.

Ιανουάριο μπαλώνεις δεν χτίζεις

Του **ΕΦΡΑΙΜ ΓΕΩΡΓΙΟΥ**

Η μεταγραφική περίοδος του Ιανουαρίου είναι προ των πυλών και η συζήτηση ανάμεσα στον κόσμο για όλες τις ομάδες σχεδόν ίδια. Θα έρθουν παίκτες που θα αλλάξουν την εικόνα κι όλα θα πάνε καλά. Θα κάνουν τη διαφορά, θα ανατρέψουν την κατάσταση και θα κουβαλήσουν στην πλάτη την ομάδα, οδηγώντας την σε επιτυχίες. Μα αυτό που ξεχνάμε είναι πως τον Ιανουάριο δεν χτίζεις ομάδα (για τη χρονιά που τρέχει), παρά μόνο μπαλώνεις τρύπες. Δύσκολα βρίσκεις παίκτες της διαφοράς και πολύ πιο δύσκολα βρίσκεις παίκτες που είναι ικανοί να ανατρέψουν τα πάντα. Ακόμη και σε περιπτώσεις που έρχονται ποδοσφαιριστές απ' το πάνω ράφι, άμα δεν υπάρχει η αρχική μαγιά, δυστυχώς δεν πας πουθενά.

Παράδειγμα αυτού η περσινή Ανόρθωση. Τον Ιανουάριο με την υπογραφή του τεχνικού διευθυντή της ομάδας, Αντόνιο Πιρέτο, αποκτήθηκαν οι Τεχέρα, Γκερέρο, Αντονίν και Μραζ. Όλοι τους πρόσφεραν στο γήπεδο αρκετά, μα η προσπάθεια δεν είχε αντίκρισμα καθώς τα λάθη του καλοκαιριού ήταν τέτοια που τέσσερις μεταγραφές οι οποίες έδωσαν 23 τέρματα (!) και 9 ασίστ δεν ήταν ικανές να σώσουν την χρονιά. Το πάλεψαν, προσπάθησαν, όμως ήταν αργά. Δεν υπήρχε ούτε ο χρόνος, ούτε το υλικό που θα μπορούσε να αλλάξει την κατάσταση απ' το καλοκαίρι αποτυχημένη χρονιά.

Γενικότερα όσα χρόνια κι αν πας πίσω, δύσκολα θα βρεις ομάδα που να άλλαξε τόσο πολύ στη χειμερινή μεταγραφική περίοδο, και από εκεί που τα πάντα συνηγορούσαν πως θα είχε μια μέτρια προς κακή σεζόν, να τα έφερνε όλα τούμπα φθάνοντας σε επιτυχίες με κατάκτηση του τίτλου στο πρωτάθλημα ή έστω του κυπέλλου. Ακόμη όμως κι αν σε κάποια φάση συμβεί κάτι τέτοιο (που ο νόμος των πιθανοτήτων λέει πως κάποτε θα γίνει), τότε θα είναι η εξαίρεση κι όχι ο κανόνας.

Επί τούτου η όλη συζήτηση για το χειμερινό μεταγραφικό παράθυρο αφορά καθαρά το μπάλωμα. Αν έχει μια καλή ομάδα, ικανή για κατάκτηση τίτλων και διακρίσεις, 1-2 κινήσεις που θα προσθέσουν κάποια στοιχεία ή έστω θα καλύψουν κάποια κενά, μπορούν να κάνουν τη διαφορά. Αν όμως το ρόστερ σου είναι γεμάτο τρύπες, τότε η δεύτερη μεταγραφική περίοδος δεν θα αλλάξει πολλά, παρά μόνο θα προσφέρει φρούδες ελπίδες.

Το δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης άναψε το πράσινο φως για τη δημιουργία νέων ποδοσφαιρικών διοργανώσεων, μακριά από την «ομπρέλα» της FIFA και της UEFA, αλλά κατά τα φαινόμενα δύσκολα θα υλοποιηθούν τόσο φιλόδοξα σχέδια – άμεσα τουλάχιστον. Αν και στην πρώτη προσπάθεια συνασπισμού όλων των μεγάλων ευρωπαϊκών κλαμπ, με στόχο να πάρουν το μαχαίρι και την πίτα μπροστά τους, η αντίδραση της FIFA και της UEFA ήταν καταλυτική, προκαλώντας διάσπαση του συνασπισμού. Η επιμονή κυρίως της Ρεάλ και της Μπαρτσελόνα, οδήγησε την υπόθεση στο δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την απόφαση να ανοίγει νέους δρόμους:

«Δεν είναι σύνηθες οι κανόνες της FIFA και της UEFA βάσει των οποίων απαιτείται η χορήγηση προηγούμενης

Μέχρι στιγμής οι περισσότεροι πιο εμπορικοί σύλλογοι της Ευρώπης θέλουν να παραμείνουν υπό τη σκέπη της UEFA.

άδειες για τη δημιουργία οποιασδήποτε νέας διασυλλογικής ποδοσφαιρικής διοργάνωσης, όπως η Superleague, και βάσει των οποίων απαγορεύεται σε συλλόγους και ποδοσφαιριστές η συμμετοχή σε αυτήν επ' αιτείται επιβολής κυρώσεων. Πράγματι, οι εξουσίες των FIFA και UEFA δεν οριοθετούνται από κανένα κριτήριο που να διασφαλίζει τον διαφανή, αντικειμενικό, μη ενέχοντα διακρίσεις και αναλογικό χαρακτήρα τους. Ομοίως, οι κανόνες βάσει των οποίων η FIFA και η UEFA διαθέτουν αποκλειστικό έλεγχο της εμπορικής εκμετάλλευσης των σχετικών με τις εν λόγω διοργανώσεις δικαιωμάτων είναι ικανοί να περιορίσουν τον ανταγωνισμό, λαμβανομένων υπόψη της σημασίας των διοργανώσεων αυτών για τα μέσα ενημέρωσης, τους καταναλωτές και τους τηλεθεατές

εντός της Ένωσης». Η απόφαση αυτή θα ανοίξει νέους δρόμους στο ποδόσφαιρο, μόνο αν η πλειονότητα των μεγάλων ευρωπαϊκών κλαμπ πειστεί να ακολουθήσει, κάτι που δεν μοιάζει πιθανό. Η αγγλική κυβέρνηση και οι αγγλικοί σύλλογοι έχουν ταχθεί ξεκάθαρα ενάντια, ενώ τουλάχιστον επιφυλακτική στάση κρατούν έως τώρα οι μεγάλες ομάδες των πιο ισχυρών πρωταθλημάτων. Οι μόνες πρόθυμες να περάσουν στο στρατόπεδο της Ρεάλ και της Μπαρτσελόνα είναι οι Πόρτο, Μπενφίκα και Αϊντχόφεν, με πιθανές συμμάχους τις Μαρσέιγ, Λυόν. Αν οι πιο εμπορικοί σύλλογοι από την Αγγλία, τη Γερμανία και την Ιταλία αποφασίσουν να παραμείνουν κάτω από τη σκέπη της UEFA, διόλου απίθανο το όλο εγχείρημα να θυμίσει το μπασκετικό «ναυάγιο» της Σουπρωλίγκας.

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
-0,14%

Χ.Α.
0,58%

Dow Jones

0,90%

Nasdaq

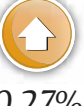
0,58%

Nikkei

-0,22%

Dax

0,27%

FTSE 100

0,14%

ΔΙΕΘΝΗ
Εγκαταλείπουν
τις κινεζικές
μετοχές οι ξένοι
επενδυτές
Σελ. 11

Πετρέλαιο

0,22%

€/€

0,05%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΠΛΗΓΜΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Υπό πολιορκία πάλι η παγκόσμια οικονομία

Σε κατάσταση πολιορκίας βρίσκεται πλέον το παγκόσμιο εμπόριο. Η αναγκαστική εκτροπή στα δρομολόγια των εμπορικών πλοίων που, υπό τις απειλές των ανταρτών Χούθι, αποφεύγουν τη διέλευση από την Ερυθρά Θάλασσα και τη διώρυγα του Σουέζ, απειλούν άμεσα την παγκόσμια οικονομία. **Σελ. 10**

ΚΤΗΜΑΤΑΓΟΡΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

«Παγωμένες» τιμές σε χειμερινά εξοχικά

Σε «χειμερία νάρκη» παραμένουν οι τιμές πώλησης χειμερινών εξοχικών στην Ελλάδα, καθώς δεν έχουν ακολουθήσει την πορεία ανάκαμψης της αγοράς κατοικίας. Η ζήτηση είναι τόσο ισχνή, ώστε ακόμη και ζητούμενες τιμές κάτω του κόστους κατασκευής δύσκολα βρίσκουν ανταπόκριση. **Σελ. 12**

NUROFEN
ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΕ ΕΜΑΣ

Συμβουλευτείτε τον γιατρό ή τον φαρμακοποιό σας. Διαβάστε προσεκτικά το φύλλο οδηγιών χρήσης.

MSI life pharma

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	3.09%	-0.10%
Γερμανία	2.01%	-0.09%
Γαλλία	2.52%	-0.04%
Ιταλία	3.67%	-0.11%
Ισπανία	2.96%	-0.11%
Ιρλανδία	2.32%	-0.14%
Ελλάδα	3.07%	-0.18%
Ην. Βασίλειο	3.54%	-0.24%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακρο-πρόβλεψη Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB (High)	Σταθερή
Fitch	BBB	Σταθερή
Moody's	Baa2	Σταθερή
S&P	BBB	Θετική
Scope Ratings	BBB+	Σταθερή

Είμαστε value for money προορισμός

Κώστας Κουμής: Το ρεκόρ του 2023, οι άξονες της Εθνικής Στρατηγικής και οι στόχοι στον τουρισμό

Ρεκόρ εσόδων όλων των εποχών σημείωσε φέτος ο τουρισμός και αυτό οφείλεται στον πληθωρισμό τη μεγάλη αύξηση των αφίξεων και στο γεγονός ότι έχουμε κάνει μεγάλα βήματα προόδου τα τελευταία χρόνια, αναφέρει σε συ-

νέντευξη στην «Κ» ο υφυπ. Τουρισμού Κώστας Κουμής. Τονίζει ότι την τελευταία δεκαετία η Κύπρος έχει αναβαθμιστεί και έχει καταστεί value for money προορισμός και οι τουρίστες αναχωρούν πλήρως ευχαριστημένοι από

Συνέντευξη στην «Κ» του υφυπ. Τουρισμού

τη χώρα μας. Επισημαίνει ότι τον Φεβρουάριο ολοκληρώνεται η επικαιροποίηση της Εθνικής Στρατηγικής Τουρισμού με προσθήκες τριών σημαντικών κεφαλαίων – την αειφόρο ανάπτυξη, την ψηφιακή μετάβαση και την προσβα-

σιμότητα. Αναφέρεται ακόμη στα δυνατά σημεία της Κύπρου αλλά και τις αδυναμίες. Τοποθετείται επίσης για τις ελλείψεις προσωπικού αναφέροντας ότι επιβάλλεται να βρεθούν λύσεις και από τρίτες χώρες. **Σελ. 3**

Εκτοξεύθηκαν οι πωλήσεις όπλων το 2023

«Χρυσές δουλειές» κάνουν οι μεγαλύτερες αμυντικές βιομηχανίες του πλανήτη, καταγράφοντας αύξηση στις παραγγελίες τους κατά τουλάχιστον 10% σε μία διετία, λόγω της αυξανόμενης γεωπολιτικής έντασης. Μόνο στο πρώτο εξάμηνο του 2023 οι συνδυασμένες ανεκτέλεστες παραγγελίες των 15 μεγαλύτερων ομίλων της αμυντικής βιομηχανίας ανήλθαν σε 764 δισ. δολάρια. **Σελ. 9**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των ΧΟΛΓΚΕΡ ΣΜΙΕΝΤΙΝΓΚ, ΚΑΛΟΥΜ ΠΙΚΕΡΙΝΓΚ και ΣΑΛΟΜΟΝ ΦΙΝΤΛΕΡ*

Χροιά με πολλές εκπλήξεις το 2023

Στην έκθεσή μας για τις παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές τον Ιανουάριο ήμασταν συγκρατημένα αισιόδοξοι για τα χρηματιστήρια με κάποια προτίμηση στην Ευρώπη έναντι των ΗΠΑ. Προβλέπαμε περαιτέρω αυξήσεις επιτοκίων και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού και σχετική ανάκαμψη του ευρώ έναντι του δολαρίου. Η κατεύθυνσή μας αποδείχθηκε ορθή, αλλά όχι και το μέγεθος πολλών κινήσεων. Επί παραδείγματι, αναμέναμε η ΕΚΤ να αυξήσει το επιτόκιο καταθέσεων σε μόλις 3% αντί για 4% και είχαμε προβλέψει πως η Fed θα άρχιζε να μειώνει τα επιτόκια τον Δεκέμβριο, αφού του έφθαναν από 5%-5,25% στα μέσα του 2023. Η Fed ενίσχυσε το κόστος δα-

νειομού 25 μ.β. περισσότερο και πιθανότατα θα αρχίσει να το μειώνει μόλις του χρόνου τον Μάιο, ήτοι ένα εξάμηνο αργότερα των προβλέψεών μας πριν από 12 μήνες. Αυτό δείχνει το μοναδικό μας μείζον λάθος. Συγκρίνοντας τις τρέχουσες εκτιμήσεις μας προς τα τέλη του 2022 για το πραγματικό ΑΕΠ το δ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2022, τα τελευταία τότε διαθέσιμα στοιχεία, αποδεικνύεται πως η αμερικανική οικονομία ξεπέρασε πολύ τις προσδοκίες μας. Πάντως, φαίνεται πως τα υψηλότερα επιτόκια θα την επηρεάσουν το 2024. Η προσφορά θέσεων εργασίας και η καταναλωτική πίστη εμφανίζουν επιβράδυνση.

Η Ευρωζώνη απέφυγε τη χειμερινή ύφεση, αλλά δεν γνώρισε επίσης κάποια καλοκαιρινή ανάκαμψη.

Όπως και το 2023, οι υγιείς ισολογισμοί των περισσότερων καταναλωτών, εταιρειών και τραπεζών θα τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τη σταδιακή μετακύλιση των υψηλών επιτοκίων στο πραγματικό κόστος χρηματοδότησής τους. Οι συνεχιζόμενες δαπάνες από προηγούμενα προγράμματα τόνωσης διατηρούν τη δημοσιονομική πολιτική

επεκτατική, ενώ τα φορολογικά κίνητρα για επενδύσεις εξουδετερώνουν την κατασταλτική επίδραση του περιορισμού από τη νομισματική πολιτική.

Η Ευρωζώνη, ωστόσο, δεν μας εξέπληξε αναλόγως, κι ενώ ο πληθωρισμός μειώθηκε στο 2,8% σε ετήσια βάση το δ' τρίμηνο και, επομένως, κάτω από το ποσοστό 3,4% που είχαμε προβλέψει πριν από ένα χρόνο, η οικονομία παρέμεινε σχεδόν στάσιμη από το φθινόπωρο του 2022. Εντούτοις, η περιφέρεια αυτή απέφυγε τη χειμερινή ύφεση, αλλά δεν γνώρισε επίσης κάποια καλοκαιρινή ανάκαμψη. Η τρέχουσα ήπια ανάπτυξη στην Ευρωζώνη εγείρει ένα προφανές ερώτημα: Εσφαλές η ΕΚΤ, αυξάνοντας το επιτόκιο

καταθέσεων κατά μία πλήρη μονάδα πάνω από αυτό που είχαμε προβλέψει (και ελπίζαμε) πριν από ένα χρόνο; Ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη οφείλεται πρωτίστως σε σειρά εξωγενών κραδασμών, όπως η συμμόρφωση της αλυσίδας εφοδιασμού και η άνοδος των τιμών ενέργειας και τροφίμων, και όχι στην υπερβολική ζήτηση τύπου ΗΠΑ. Καθώς επιβραδύνθηκε αιφνιδίως ο πληθωρισμός, αμφισβητείται το εάν θα είχε υποχωρήσει σχεδόν εξίσου γρήγορα, χωρίς η ΕΚΤ να χρειαστεί να προχωρήσει τόσο μακριά.

* Οι κ. Χόλγκερ Σμιεντινγκ, Κάλουμ Πικερίνγκ και Σάλομον Φίντλερ είναι οικονομολόγοι της Berenberg Bank.

Σας ευχόμαστε καλές γιορτές & ευτυχισμένος ο νέος χρόνος!

www.pwc.com.cy

ΑΝΑΛΥΣΗ

Της ΠΕΒΕΚΚΑΣ ΚΡΙΣΤΙ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Οι νέοι ψηφιακοί κανόνες
ταλαιπωρούν τους χρήστες

Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν τόσο απογοητευθεί με την παγκόσμια κυριαρχία των τεχνολογικών κολοσσών, ώστε έχουν τροποποιήσει την παραδοσιακή τους προσέγγιση για το αναγκαίο ρυθμιστικό πλαίσιο σε κάτι σαφώς επιθετικότερο. Αντί να προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι ακολουθούμενες πρακτικές εξαπατούν τους χρήστες,

Η Ε.Ε. σχεδίασε νέους
κανόνες, αλλά έσφα-
λε στον ορισμό του
ανταγωνισμού.

οι νέοι ψηφιακοί κανόνες απαιτούν από τις εταιρείες απλώς να ανοίξουν τα συστήματά τους. Ωστόσο, με το να επικεντρώνονται στον μεταξύ των παρόχων ανταγωνισμό και όχι στο εάν το καταναλωτικό κοινό ωφελείται τελικώς, η κύρια έκβαση για την Ε.Ε. μπορεί να είναι απλώς πιο πολλά πατήματα κουμπιών από αποκαρδιωμένους χρήστες. Οι κολοσσοί Alphabet, Meta Platforms, Apple, Amazon.com, ByteDance και Microsoft είναι οι πρώτοι στόχοι της Πράξης Ψηφιακών Αγορών του 2022, της συναφούς νομοθεσίας της Ε.Ε., η οποία προϋποθέτει οι αποκαλούμενες «υπηρεσίες διαδικτυακών πυλών» να ξεκλειδώσουν τους «περίκλειστους χώπους τους». Τον Σεπτέμβριο οι Βρυξέλλες κατονόμασαν 22 προϊόντα έξι ομίλων, συμπεριλαμβανομένων της μηχανής αναζήτησης Google Search, των

πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης Facebook και TikTok, καθώς και των μηχανών αναζήτησης Chrome και Safari. Συν τοις άλλοις κατονόμασαν και το λειτουργικό σύστημα Android της Google, τα Windows PC της Microsoft και το iOS της Apple, αλλά και διαμεσολαβητές, όπως το Amazon Marketplace.

Οι ανωτέρω εταιρείες έχουν περιθώριο έως τον Μάρτιο του 2024 να αποδείξουν ότι κάνουν την απαραίτητη δουλειά ώστε οι τρίτοι δημιουργοί περιεχομένου να έχουν πρόσβαση στις πλατφόρμες τους και ότι οι καταναλωτές δεν έχουν πάμπολλες προεγκατεστημένες λειτουργίες / εφαρμογές / συστήματα. Κατά της ευρωπαϊκής νομοθεσίας έχουν ήδη κινηθεί δικαστικά οι ByteDance, Meta και Apple. Πάντως, το να ανοίξει κανείς μια πόρτα δεν σημαίνει αυτομάτως ότι ο καθείς θα τη διαβεί. Εάν οι νεοφυείς εταιρείες δεν αποκτήσουν σάρκα και οστά ή εάν οι καταναλωτές δεν θέλουν να απομακρυνθούν από τις γνωστές μάρκες ή να καταβάλουν νέα συνδρομή, τότε η Ε.Ε. απλώς θα καταλήξει να προσθέσει περαιτέρω γραφειοκρατική δουλειά και ενοχλητικά επίπεδα «επιλογής οθονών», αντί να πολλαπλασιάσει τον ανταγωνισμό. Η Ε.Ε. σχεδίασε νέους κανόνες, αλλά έσφαλε στον ορισμό του ανταγωνισμού, ο οποίος εστιάζει στον αριθμό των δραστηριοτήτων και όχι στο βέλτιστο για τους χρήστες. Οι καταναλωτές, όμως, δεν δίνουν την ίδια σημασία με τις ρυθμιστικές αρχές στην κατάσταση της αγοράς, ειδικά εάν κάτι τέτοιο συνοδεύεται από επιπρόσθετο κόστος. Αντιθέτως, μπορεί να απορρίψουν κρυφές χρεώσεις συνδρομών, που ξεκινούν ως κατ' επιλογήν και καταλήγουν αναπότρεπτες στην καθημερινή χρήση. Και ίσως να μετανιώσουν για τον χαμένο χρόνο που απαιτείται για να επιλέξουν ποια θα είναι τα «προεπιλεγμένα κουτάκια», παρά να απολαμβάνουν τα οφέλη εναλλαγής ανάμεσα σε μηχανές αναζήτησης ή καταστήματα εφαρμογών.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Προς ένα νέο βιοτικό
επίπεδο

Μικρές αυξήσεις των τιμών δεν θα πρέπει να αποκλειστούν στη συνέχεια, παρόλο που ο πληθωρισμός βρίσκεται σε σταθερά καθοδική πορεία. Οι τιμές του πληθωρισμού στο 2,4% γεμίζουν αισιοδοξία τους αναλυτές και πείθουν τους δημοσιογράφους ότι οι προσπάθειες των κεντρικών τραπεζών υπήρξαν επιτυχημένες. Στελέχη της Κεντρικής Τράπεζας συνεχίζουν φορητικά να επαναλαμβάνουν ότι μέχρι την τελική επικράτηση του στόχου όλα μπορούν να αναστραπούν. Όσον αφορά στο επίπεδο των τιμών, αυτό δεν ήταν ποτέ αρμοδιότητα των κεντρικών τραπεζών αλλά κάτι που αφορά τις κυβερνητικές πολιτικές. Αυτό που σίγουρα θα πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι το προηγούμενο βιοτικό επίπεδο δίνει τη θέση του σε κάτι πολύ διαφορετικό.

• • • •

Να μην χαθεί η θετική
τραπεζική συγκυρία

Δύο τουλάχιστον πολύ δυνατά τρίμηνα αναμένονται για τις τράπεζες το 2024 «κτίζοντας» πάνω στη διατήρηση της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής που επιτρέπει το άνοιγμα της ψαλίδας υπέρ των τραπεζών, αφού το ποσοστό μετάδοσης των επιτοκίων στους καταθέτες παραμένει χαμηλό. Τη θετική συγκυρία καλούνται να αδράξουν οι τράπεζες για να τερματίσουν μια για πάντα τα όποια προβλήματα ΜΕΧ παραμένουν στους ισολογισμούς τους. Παράλληλα, απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις στα συστήματα διακυβέρνησης για να ενταχθεί με αποτελεσματικό τρόπο η διαχείριση των νέων κινδύνων που προκύπτουν σε σχέση με την κλιματική αλλαγή και την κυβερνοασφάλεια. Η θωράκιση των τραπεζών σε αυτή τη χρονική στιγμή αποτελεί θετική εξέλιξη που δεν θα πρέπει να περάσει ανεκμετάλλευτη.

• • • •

Ολα τα λάθος μηνύματα

Την εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας στις διασώσεις τραπεζών αρνήθηκε η Ιταλία σε ψηφοφορία που διενεργήθηκε στην κάμη βουλή μετά από μήνες αναμονής. Η συγκριμένη εξέλιξη είναι αρνητική αφού θέτει σημαντικά εμπόδια στην πορεία προς την ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης. Το αποτέλεσμα της παλικής ψήφου δεσμεύει τη χώρα για τους επόμενους έξι μήνες, οπότε και δεν θα μπορεί το ζήτημα να θεθεί εκ νέου σε ψηφοφορία. Από το γραφείο της Ιταλής πρωθυπουργού διαρρέει ότι το συγκεκριμένο θέμα θα πρέπει να συζητηθεί παράλληλα με τις αλλαγές που προωθούνται στο σύμφωνο ανάπτυξης και σταθερότητας. Σε κάθε περίπτωση η κατάσταση είναι προβληματική και στέλνει όλα τα λάθος μηνύματα για την τόσο αναγκαία –αυτή την περίοδο– ενότητα στους κόλπους της Ε.Ε.

• • • •

Το 2024 αναμένεται να επιβεβαιώσει τις πρωτόγνωρες μετακινήσεις που καταγράφηκαν το προηγούμενο έτος στις τεκτονικές πλάκες της ακρίβειας αναθεωρώντας το κόστος ζωής προς τα πάνω.

Ο κατακερματισμός
είναι συνταγή αποτυχίας

Οι χαμηλές αποτιμήσεις των ευρωπαϊκών τραπεζών αποτελούν θέμα συζήτησης από τότε που ξεκίνησε η παγκόσμια κρίση του 2008 μέχρι και σήμερα. Βρισκόμαστε στο 2023 αλλά ούτε η εξαιρετική συγκυρία των υψηλών επιτοκίων και των πρωτόγνωρων κερδών υπήρξε αρκετή για να αναστρέψει την κατάσταση. Όσον αφορά στα ίδια κεφάλαια, οι τράπεζες στην Ευρώπη απο-

λαμβάνουν αξία στο χρηματιστήριο ίση με το 70% αυτών των κεφαλαίων. Σε μια προσπάθεια κατανόησης της ιδιαιτερότητας αυτής, αρκετές πλέον συζητήσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ενοποίηση των αγορών αποτελεί βασική προϋπόθεση, αφού θα επιτρέψει μεγαλύτερα περιθώρια κινήσεων στους μεγάλους παίκτες της αγοράς. Συνέχιση της παρούσας κατάστασης και ενίσχυση του κατακερματισμού στην Ευρώπη, αποτελεί συνταγή αφαίρεσης ανταγωνιστικότητας από τον τραπεζικό τομέα όπως τον αντιλαμβάνονται οι διεθνείς επενδυτές.

• • • •

Το τέλος της λιτότητας
όπως την ξέραμε

Πέθανε σε ηλικία 81 ετών ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε, ο πολιτικός που βρέθηκε πίσω από τα γερμανικά μέτρα λιτότητας που κλήθηκαν να εφαρμόσουν όσες χώρες κατά την κρίση του ευρώ (2010-2015) εντάχθηκαν σε σχέδιο διάσωσης. Έχοντας αναλάβει διάφορες πολιτικές θέσεις καθώς και την προεδρία του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος, αναγκάστηκε το 2000 να αποχωρήσει λόγω ενός σκανδάλου διαφθοράς. Τον επανάφερε η Μέρκελ το 2005 αναθέτοντάς του σημαντικό ρόλο στη δική της διακυβέρνηση. Αποχαιρέτωντας τον Γερμανό πολιτικό, η πρώην καγκελάριος, χαρακτήρισε τον Σόιμπλε καταλύτη για την επανένωση των δύο Γερμανιών και πρωτοπόρο στη σύσφιξη των γαλλογερμανικών σχέσεων.

• • • •

Το «Ελ Νίνιο» μπερδεύει
τους δείκτες μέτρησης
υπερθέρμανσης της Γης

Του ΠΕΪΜΟΝ ΖΟΝΓΚ

Τη θερμότερη χρονιά των τελευταίων 174 ετών κλείνει την Κυριακή η Γη. Αφόρητοι καύσωνες έπληξαν το Φοίνιξ και την Αργεντινή, πυρκαγιές δασών κατέκαψαν τεράστιες εκτάσεις στον Καναδά, πλημμύρες στη Λιβύη σκότωσαν χιλιάδες, ενώ η έκταση των πάγων στην Ανταρκτική βρέθηκε σε ιστορικά χαμηλό επίπεδο.

Οι φετινές υψηλές θερμοκρασίες δεν έσπασαν απλώς τα προηγούμενα ρεκόρ, αλλά τα κονιορτοποιήσαν. Από τον Ιούνιο μέχρι τον Σεπτέμβριο ο υδράργυρος εκτινάχθηκε πάνω από τις πιο δυσώγιμες προβλέψεις. Αυτοί είναι οι λόγοι που η επιστημονική κοινότητα μελετάει τώρα με προσοχή τα φετινά δεδομένα από ωκεανούς, ηφαιστειακές εκρήξεις, ακόμη και τους ρύπους που εκπέμπουν τα εμπορικά πλοία, προκειμένου να διαπιστώσει εάν φανερώνουν κάτι νέο για το κλίμα και τι επιπτώσεις έχει η ανθρώπινη δραστηριότητα σε αυτή την τάση.

Μια εικασία –ίσως η πιο ανυποχρητική– θέλει την υπερθέρμανση του πλανήτη να επιταχύνεται. Οσο ακραίες κι αν υπήρξαν, όμως, οι φετινές θερμοκρασίες, οι επιστήμονες είχαν προετοιμάσει κατάλληλα τα υπάρχοντα υπολογι-

στικά πρότυπα, τα οποία δείχνουν ότι οι θερμοκρασίες του 2023 ήταν μεν υψηλές, όμως χωρίς να ξεπεράσουν τις ανώτατες εκτιμήσεις των υπολογιστών.

Οι ερευνητές στρέφουν τώρα το ενδιαφέρον τους στο ενδεχόμενο κάτι το αναπάντεχο να συμβαίνει χάρη στην αλληλεπίδραση δύο κρίσιμων κλιματικών παραγόντων: η αύξηση της θερμοκρασίας που προκαλούν τα αέρια του θερμοκηπίου, όπως το διοξείδιο του άνθρακα και το μεθάνιο, και η μείωση της θερμοκρασίας που προκαλούν κάποια άλλα είδη βιομηχανικής ρύπανσης.

Για το μεγαλύτερο μέρος των τελευταίων 174 ετών ο άνθρωπος γέμιζε την ατμόσφαιρα με αέρια του θερμοκηπίου και χλωροφθοράνθρακες ή μόρια καυσαερίων από υψικαμίνους, εξατμίσεις οχημάτων και άλλες πηγές. Τα μόρια αυτά είναι βλαβερά για τους πνεύμονες όσων τα εισπνέουν, αλλά στην ατμόσφαιρα τα σωματίδια αυτά αντανακλούν την ηλιακή ακτινοβολία, αντισταθμίζοντας εν μέρει την ιδιότητα του διοξειδίου του άνθρακα να δεσμεύει θερμότητα.

Τις τελευταίες δεκαετίες, όμως, τα κράτη του πλανήτη άρχισαν να περιορίζουν τη χρήση χλωροφθορανθράκων για λόγους δημόσιας

13

φορές περισσότερο ρεύμα καταναλώνουν τα αμερικανικά νοικοκυριά σήμερα σε σχέση με το 1955.

20%

η συμβολή της βιομηχανίας τσιμέντου και χάλυβα και 15% της κτηνοτροφίας στην υπερθέρμανση της Γης.

77%

του τροπικού δάσους χάθηκε από το 1996 μέχρι σήμερα στον εθνικό δρυμό Χασί-Παρανά του Αμαζονίου.

υγείας. Η απόφαση αυτή έχει από μόνη της συμβάλει στην επιτάχυνση της ανόδου των θερμοκρασιών από το 2000.

Σε πολυσυζητημένη έκθεση τον περασμένο μήνα, ο κλιματολόγος Τζέιμς Χάνσεν υποστηρίζει ότι η επιστημονική κοινότητα έχει υποτιμήσει σημαντικά τη μελλοντική αύξηση της θερμοκρασίας τις επόμενες δεκαετίες, εφόσον οι κυβερνήσεις συνεχίσουν να απαγορεύουν τους χλωροφθορανθρακες, χωρίς να περιορίζουν ταυτόχρονα

Καμένοι φοίνικες στη Λαχέινα, στο νησί Μάουι, τέσσερις μήνες μετά την πυρκαγιά στη Χαβάη. Τη θερμότερη χρονιά εδώ και 174 χρόνια σημάδεψαν ακραίοι καύσωνες, ξηρασία, πυρκαγιές και πλημμύρες.

τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Με τις θέσεις του Χάνσεν διαφωνούν πολλοί επιστήμονες.

Επιχειρήματα όπως αυτά του Χάνσεν δεν υποστηρίζονται από τις παρατηρήσεις των τελευταίων ετών, λέει ο Ρέτο Νούτι, φυσικός ειδικευμένος στο κλίμα στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης. Τα τελευταία χρόνια επιστήμονες ανακάλυψαν ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη διαμορφώνεται όχι μόνο από τη θερμότητα που εγκλωβίζεται κοντά στη γήινη επιφάνεια, αλλά και από

την ένταση και την τοποθεσία αυτής της θερμότητας στη Γη. Αυτό καθιστά αναξιόπιστη την εκτίμηση ότι η άνοδος της θερμοκρασίας θα επιταχυνθεί. «Μέχρι να τελειώσει το φετινό φαινόμενο “Ελ Νίνιο” δεν θα μπορέσουμε να προβούμε σε ασφαλείς εκτιμήσεις», λέει ο δρ Νούτι.

Εξίσου δύσκολη αποδείχθηκε και η εκτίμηση των επιπτώσεων των χλωροφθορανθράκων. Τα αέρια αυτά θεωρούνται ικανά να αυξάνουν τη φωτεινότητα των νεφών,

αντανακλώντας μεγαλύτερο όγκο ηλιακής ακτινοβολίας. Τα σύννεφα, όμως, είναι απίστευτα περίπλοκα σώματα και η μελέτη τους ιδιαίτερα δύσκολη.

Το επιχείρημα του δρος Χάνσεν βασίζεται σε μελέτη των κλιματικών μεταβολών μεταξύ εποχών παγετώνων τα τελευταία 160.000 χρόνια. Η χρήση του μακρινού παρελθόντος της Γης για την εξαγωγή προβλέψεων σχετικά με το μελλοντικό κλίμα είναι επιστημονικά επισφαλής και παρακινδυνευμένη.

Η Κύπρος είναι value for money προορισμός

Κώστας Κουμής: Οι νέοι άξονες της Εθνικής Στρατηγικής, ο προσανατολισμός στον γαστρονομικό τουρισμό και οι στόχοι

Συνέντευξη στη
MARIA ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

Ολοκληρώνεται τον Φεβρουάριο η επικαιροποίηση της Εθνικής Στρατηγικής Τουρισμού με προσθήκες τριών σημαντικών κεφαλαίων –την αειφόρο ανάπτυξη, την ψηφιακή μετάβαση και την προσβασιμότητα. Η στρατηγική θα παρουσιαστεί και θα είναι προσβάσιμη σε όλη την τουριστική βιομηχανία ώστε να επιτυγχάνεται ευθυγράμμιση όλων των συντελεστών του τουριστικού συστήματος για τον προσανατολισμό της χώρας. Στην τελευταία του συνέντευξη πριν το τέλος του 2023 ο υφυπουργός Τουρισμού Κώστας Κουμής μιλά για το ρεκόρ εσόδων που επιτεύχθηκε φέτος, τα δυνατά σημεία της Κύπρου, αλλά και τις αδυναμίες οι οποίες δημιουργούν κακή εντύπωση στον προορισμό. Τοποθετείται επίσης για τις ελλείψεις προσωπικού αναφέροντας ότι επιβάλλεται να βρεθούν λύσεις και από τρίτες χώρες.

-Πώς κλείνει το 2023 για τον τουρισμό;

-Χωρίς αμφιβολία είχαμε μια καλή χρονιά από πλευράς επιδόσεων. Σημειώσαμε μια αξιόλογη άνοδο σε σχέση με τις αφίξεις κατά 20,4% σε σύγκριση με το 2022 (υπερκαλύφθηκε ο στόχος μας για αύξηση του 5-10%) και την ίδια στιγμή καταγράφεται μια αξιόλογη επίδοση σε σχέση με τα έσοδα τουρισμού της τάξης του 25%, η οποία οδηγεί τη χώρα μας σε νέο ρεκόρ εσόδων. Εκείνο που δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμα είναι αν τα έσοδα θα σπάσουν το φράγμα των 3 δισεκατομμυρίων ή όχι.

-Πού αποδίδεται η αύξηση των εσόδων;

-Σε κάποιο βαθμό η αύξηση προκύπτει λόγω του πληθωρισμού, αλλά βεβαίως και στο γεγονός ότι η βιομηχανία μας έχει κάνει βήματα προόδου τα τελευταία χρόνια. Εκείνο που έχει διαφανεί είναι ότι πλέον ο δυνητικός επισκέπτης προτού πάρει απόφαση επιλογής προορισμού εξετάζει πάρα πολλά κριτήρια και εστιάζει στο να είναι ένας προορισμός value for money. Έτσι, βλέπουμε ότι προορισμοί που θεωρούνται ακριβί, χάνουν έδαφος. **-Είναι η Κύπρος value for money;**

-Θεωρώ ότι είμαστε ένας προορισμός value for money και θεωρώ ότι η πλειοψηφία των τουριστών αναχωρούν ευχαριστημένοι από τη χώρα μας με βάση αυτό το κριτήριο. Σίγουρα υπάρχουν κάποια στοιχεία που προκαλούν σε κάποιους επισκέπτες δυσανεμία, ανάλογα με την περιοχή διαμονής, την τουριστική μονάδα κ.λπ., αλλά το να είμαστε value for money προορισμός είναι μια σημαντική παράμετρος που όλοι θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας στην όποια απόφαση λαμβάνουμε σε σχέση με τον τουρισμό. Όχι μόνο το υφυπουρ-

Για την περίοδο Μαρτίου-Νοεμβρίου δεν μπορούμε να λάβουμε περισσότερους από 4 εκατ. επισκέπτες, διαφορετικά θα έχουμε φαινόμενα υπερτουρισμού επισημαίνει ο υφ. Τουρισμού.

Στην επικαιροποιημένη Εθνική Στρατηγική προ-στίθενται τρία κεφάλαια –το 1ο αφορά την αειφόρο ανάπτυξη, το 2ο την ψηφιακή μετάβαση και το 3ο την προσβασιμότητα.

γείο, αλλά και οι άνθρωποι που συμμετέχουν στην τουριστική βιομηχανία.

Κενά και αδυναμίες

-Είπατε ότι η ικανοποίηση των επισκεπτών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Ποια είναι τα αδύνατα σημεία, τα οποία πρέπει να δουλέψουμε;

-Είναι γνωστό ότι ο τουρισμός της χώρας μας χαρακτηρίζεται από κάποια προβλήματα τα οποία θεωρούνται χρόνια –ένα τέτοιο πρόβλημα είναι η ηχορύπανση. Ευτυχώς δεν είναι έντονο παντού, αλλά το πληρώνουμε με δυσανεμία επισκεπτών και απώλεια αφίξεων. Να μην ξεχνάμε ότι είμαστε σε μια εποχή όπου τα κακώς έχοντα αναμεταδίδονται πάρα πολύ εύκολα. Ένα άλλο θέμα, σχετίζεται με τον παρόντα καθαριότητα, το οποίο βρίσκεται σε ένα πλαίσιο που εύκολα

αντιμετωπίζεται. Είναι ένα θέμα το οποίο είναι αρμοδιότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης και εμείς αυτό που αναμένουμε, εφόσον καταγράφεται ανάμεσα στα παράπονα των επισκεπτών, είναι να δοθούν λύσεις. Υπάρχουν και άλλα (σ.σ. αδύνατα σημεία) αλλά τα δύο πιο σημαντικά είναι αυτά. Ηχορύπανση και καθαριότητα-οπτική ρύπανση.

-Τι γίνεται με το θέμα της μετακίνησης των επισκεπτών, τις συγκοινωνίες και την προσβασιμότητα;

-Θεωρώ ότι στον τομέα των μεταφορών υπάρχουν διαχρονικές αδυναμίες αλλά έχουμε κάνει βήματα προόδου τα τελευταία χρόνια και θα πρέπει να καταγραφεί στα θετικά της χώρας μας. Από την πλευρά μας θέλω να αναφέρω ότι, ως υφυπουργείο τουρισμού δεν έχουμε με σταυρωμένα τα χέρια. Μελετούμε τα θέματα που σχετίζονται με τις υποδομές και που επηρεάζουν τον τουρισμό, και με την ανάληψη των καθηκόντων μας είχαμε καταθέσει και σειρά προτάσεων στο υπουργείο Μεταφορών σχετικά με αυτά τα θέματα. Έχουμε επίσης καταγράψει 300 σημεία προσβασιμότητας που σχετίζονται με αξιολογία μνημεία και σημεία επίσκεψης της χώρας μας, τα οποία θα υλοποιήσουμε με την έναρξη του έτους. Όλα αυτά είναι πολύ σημαντικό να καταγράφονται καθώς καταδεικνύουν ότι η χώρα μας βελτιώνεται ως τουριστικός

προορισμός και ότι ανεβάζει επίπεδο.

Χρονιά κανονικότητας

-Ποιοι στόχοι επιτεύχθηκαν μέσα στο 2023;

-Ο κυριότερος μας στόχος ήταν να έχουμε μια καλή τουριστική χρονιά. Το 2023 ήταν η χρονιά επιστροφής στην απόλυτη κανονικότητα και για εμάς το πρώτο μεγάλο στοιχείο ήταν να επιστρέψουμε με καλούς αριθμούς στο διεθνές τουριστικό στερέωμα. Να δείξουμε ότι είμαστε εδώ και ότι είμαστε ανταγωνιστικοί και με την επιστροφή στην κανονικότητα η Κύπρος να δώσει σημαντικά το παρών της. Αυτή ήταν η πρώτη μας προτεραιότητα και αυτό το έχουμε πετύχει. Από εκεί και πέρα δώσαμε μεγάλη σημασία στα θέματα υποδομών, στο να γίνει μια καταγραφή –η οποία είναι μια άσκηση που δεν τελειώνει ποτέ. Από εκεί και πέρα θεωρώ ότι χρειάζομαστε βελτίωση και στον τομέα της προβολής, σε θέματα που αφορούν το ηλεκτρονικό μάρκετινγκ καθώς και τομείς που χρειάζονται ενδυνάμωση όπως είναι η ενδοχώρα η οποία πρέπει να προβάλλεται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο με μια συγκεκριμένη τακτική, προκειμένου να υπάρχουν απτά και μετρήσιμα αποτελέσματα. Θεωρώ ότι στο δεύτερο σημείο ακόμα υστερούμε. Είναι θέματα τα οποία σε μεγάλο βαθμό θα συμπεριλα-

βάνονται στην επικαιροποιημένη στρατηγική.

Φεβρουάριο η στρατηγική

-Σε ποιο στάδιο βρίσκεται η επικαιροποίηση της Εθνικής Στρατηγικής;

-Να υπενθυμίσω ότι με την ανάληψη των καθηκόντων μου είχα κάνει αναφορά για την ύπαρξη δύο στρατηγικών –της THR το 2017 (THR Asesores en Turismo Hotelero y Recreación S.A.), η οποία είχε καταγράψει αξιοσημείωτα στοιχεία, και η στρατηγική 2030 η οποία ήταν απόρρητη και δεν είχα την ευχέρεια ως πολίτης της Δημοκρατίας να την μελετήσω. Την μελέτησα μετά ως υφυπουργός Τουρισμού. Κρίναμε ότι χρειαζόταν επικαιροποίηση ειδικά με την προσθήκη τριών μεγάλων κεφαλαίων –το πρώτο έχει να κάνει με την αειφόρο ανάπτυξη, το δεύτερο με την ψηφιακή μετάβαση και το τρίτο με την προσβασιμότητα. Έχω την άποψη ότι, οι προορισμοί που θα διαχειριστούν αποδοτικά αυτά τα τρία κεφάλαια και θα προχωρήσουν σε αυτή την κατεύθυνση, θα αποκτήσουν και πλεονέκτημα. Να αναφέρω ότι στη διεθνή έκθεση τουρισμού στο Λονδίνο, όλα αυτά ήταν ευδιάκριτα. Οι μεγάλοι διοργανωτές ταξιδίων ήθελαν να μάθουν για τις προσπάθειες και δράσεις που αναπτύσσει η Κύπρος προς αυτή την κατεύθυνση και την ίδια στιγμή βλέπουμε και χώρες όπως η Τουρκία να οδεύει με έντονους

ρυθμούς προς αυτή την κατεύθυνση. Θεωρώ ότι επιβάλλεται να γίνουμε και εμείς πιο συγκεκριμένοι προς αυτή την κατεύθυνση, γι' αυτό αποτελεί και κεφάλαιο της στρατηγικής μας. Το ίδιο ισχύει και για τον ψηφιακό μετασχηματισμό και για το θέμα της προσβασιμότητας, και είναι σημαντικό αν ο προορισμός στο σύνολό του έχει καλό επίπεδο υποδομών και να επιδεικνύει σεβασμό προς κάθε τμήμα της αγοράς. Τώρα, όσον αφορά το ερώτημά σου, η επικαιροποίηση της στρατηγικής, όπως είχε αρχικώς σχεδιαστεί τον Μάρτιο του 2023, έχει ολοκληρωθεί. Θεωρήσαμε ορθό να πάρουμε ακόμα λίγο χρόνο, προκειμένου να εμπλουτιστεί και να γίνει πιο σωστή, και εκτιμούμε ότι θα είναι έτοιμη περί τα τέλη Φεβρουαρίου.

-Θα την παρουσιάσετε;

-Βεβαίως θα παρουσιαστεί και δεν θα είναι απόρρητη. Θεωρώ ότι μια στρατηγική που αφορά έναν προορισμό, για να είναι επιτυχημένη και να εφαρμοστεί, θα πρέπει όσοι συμμετέχουν στα δρώμενα του προορισμού να έχουν γνώση αυτής της στρατηγικής. Άρα θα παρουσιαστεί, θα κοινοποιηθεί και θα πρέπει να είναι δημόσια προσβάσιμη προκειμένου να αντιλαμβάνονται οι επιχειρηματίες του κλάδου ποια είναι η κατεύθυνση και ο προσανατολισμός της χώρας.

-Δεν θεωρείτε ότι αφαιρεί πόντους από την ανταγωνιστικότητα της χώρας η δημοσιοποίηση της στρατηγικής;

-Δεν θεωρώ ότι είναι κακό, και εμείς έχουμε πρόβλημα στα δρώμενα πολλών άλλων χωρών. Εξάλλου, καμία στρατηγική δεν μπορεί να επιτευχθεί αν δεν υπάρχει ευθυγράμμιση όλων των συντελεστών που συμμετέχουν στο τουριστικό σύστημα. Δεν μπορούμε εμείς να λαμβάνουμε αποφάσεις για το οποιοδήποτε θέμα και να μην γίνονται κατανοητές από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην τουριστική αγορά.

-Ποια είναι η αναλογία τουριστικού ρεύματος μεταξύ της χειμερινής και της καλοκαιρινής τουριστικής περιόδου;

-Δεν είναι θέμα ποσοστών, αλλά μάλλον είναι θέμα τι μπορεί να αντέξει η χώρα μας και σε επίπεδο παροχής υπηρεσιών αλλά και το ποιοι είναι οι ιδανικοί αριθμοί προκειμένου ο επισκέπτης φεύγοντας να είναι ικανοποιημένος. Η στρατηγική των Ισπανών έκανε αναφορά για 4,8 εκατ. επισκέπτες ολόχρονα, ενώ η στρατηγική του 2030 έκανε αναφορά σε 5 εκατ. επισκέπτες ολόχρονα. Εκείνο που διαφαίνεται είναι ότι για την περίοδο από τον Μάρτιο μέχρι τον Νοέμβριο, δεν μπορούμε να λάβουμε περισσότερα από 4 εκατ. επισκέπτες. Είναι ξεκάθαρο. Αν αυτό συμβεί, τότε θα έχουμε φαινόμενα υπερτουρισμού και δυστυχώς υπάρχει ο κίνδυνος κάποιοι επισκέπτες να φεύγουν δυσαρεστημένοι.

Λύσεις στις ελλείψεις προσωπικού

-Ελλείψεις προσωπικού. Περιγράφεται ως το σοβαρότερο από τους επαγγελματικούς συνδέσμους του κλάδου. Πόσο σας προβληματίζει και τι ενέργειες κάνετε;

-Πρόκειται για ένα τεράστιο θέμα με πάρα πολλές πτυχές. Θα πρέπει να θυμόμαστε ότι οι Κύπριοι έχουν αποχωρήσει από τον κλάδο του τουρισμού σε μεγάλους αριθμούς από τα τέλη της δεκαετίας του '90, κάτι που συνεχίστηκε τα τελευταία χρόνια. Ο λόγος είναι ότι ο κλάδος που είχε επιλέξει συνειδητά να εργαστεί στον συγκεκριμένο κλάδο, υποφέρει και αυτός από την εποχικότητα του τουρισμού. Είναι ένας από τους λόγους που οι Κύπριοι έχουν αποχωρήσει από τα τουριστικά επαγγέλματα. Αποτελεί λοιπόν μια πρόκληση να επιστρέψουν σιγά-σιγά οι Κύπριοι στην τουριστική βιομηχανία. Επίσης, η αύξηση του τουρισμού και

των μονάδων έφεραν και αυξημένες ανάγκες προσωπικού και θα πρέπει να δοθούν λύσεις. Έχουμε καταθέσει εισηγήσεις προς το υπουργείο Εργασίας, με το οποίο έχουμε άριστη συνεργασία και πολύ τακτική επικοινωνία, και προσφάτως έχουν εγκριθεί από το Υπουργικό δύο σχέδια κατάρτισης που αφορούν τα τουριστικά επαγγέλματα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι είναι ένα θέμα που απασχολεί τις πλείστες χώρες, οι οποίες στην πλειοψηφία τους αναζητούν λύσεις από το εξωτερικό. Η προσωπική μου άποψη είναι ότι δεν υπάρχει στην Κύπρο ανθρώπινο δυναμικό σε μεγάλους αριθμούς που να μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες της τουριστικής βιομηχανίας και επιβάλλεται να βρεθούν λύσεις και από τρίτες χώρες, αφού ίσως οι ευρωπαϊκές χώρες να μην μπορούν να μας δώσουν όλες τις λύσεις.

Ρεκόρ εσόδων όλων των εποχών

-Κατά πόσο οι επιδόσεις του 2023 αποτελούν ρεκόρ σε οποιοδήποτε επίπεδο;

-Στα έσοδα, που θα είναι ρεκόρ όλων των εποχών για τον τουρισμό. Είναι ξεκάθαρο ότι το 2023 θα έχουμε ρεκόρ εσόδων και αυτό οφείλεται στον πληθωρισμό και την μεγάλη αύξηση των τουριστικών αφίξεων. Σε κάποιο βαθμό είναι πληθωρισμός, σε κάποιο βαθμό οφείλεται και στο γεγονός ότι η βιομηχανία μας έχει κάνει βήματα προόδου τα τελευταία χρόνια. Έχουμε νέα πενήνστερα, πολύ ποιοτικές μονάδες και να την τελευταία δεκαετία έχουμε αναβαθμιστεί ως προορισμός.

-Ποιες είναι οι κορυφαίες ταξιδιωτικές τάσεις για το 2024;

-Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει ενώπιόν του το υφυπουργείο, φαίνεται ότι μία τάση η οποία κερδίζει έδαφος πλέον είναι τα ταξίδια υγείας και ευεξίας, μία τάση η οποία αφορά όλες τις ηλικιακές

ομάδες από 18-30 αλλά και μεγαλύτερες ηλικίες. Έχουμε ήδη εξαγγείλει ως υφυπουργείο Τουρισμού το σχέδιο που αφορά την μετατροπή σε μονάδες εξειδικευμένες στον τομέα Υγείας και Ευεξίας. Θεωρώ ότι είναι μία πρόκληση για τη χώρα μας να εδραιωθεί στη συνειδηση των καταναλωτών ως ένας καλός προορισμός υγείας και ευεξίας. Έδαφος κερδίζει και ο γαστρονομικός τουρισμός. Αποτελεί για εμάς μεγαλύτερη πρόκληση το να προβάλλουμε διεθνώς την γαστρονομία της χώρας μας, βελτιώνοντας το προϊόν μας και παντρεύοντας τις παραδοσιακές γεύσεις με τις σύγχρονες. Έχουμε ολοκληρώσει σε μεγάλο βαθμό το πλάνο μας για την γαστρονομία και αυτό που απομένει είναι μια εσωτερική παρουσίαση προκειμένου να ξεκινήσουμε να δουλεύουμε εντατικά στο αντικείμενο που ονομάζεται γαστρονομικός τουρισμός.

Στην καλύτερή τους φάση οι τράπεζες

Η σημερινή κατάσταση των τραπεζών αποτελεί οδοδείκτη για το μέλλον και για αποφυγή κακοτοπιών

Συνέντευξη στον
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Είναι γεγονός πως οι δείκτες των τραπεζών βρίσκονται στην καλύτερη τους φάση σε σχέση με τα χρόνια της τραπεζικής κρίσης που κορυφώθηκε στην Κύπρο το 2013. Η εικόνα των τραπεζών δεν θυμίζει σε τίποτα την εικόνα που είχαν ακόμα και πριν από πέντε χρόνια, δεν τίθεται καν σε σύγκριση με την εικόνα πριν από δέκα χρόνια. Στη συνέντευξή του ο γενικός διευθυντής του Συνδέσμου Τραπεζών Κύπρου, κ. Μιχάλης Καμμάς μιλά στην «Κ» για την πιθανότητα ύφεσης στον χρόνο που μας έρχεται, για την κατάσταση των τραπεζών σε σχέση με την προηγούμενη 10ετία, για το περιβάλλον των επιτοκίων και το ενδυνάμυνση των κυπριακών τραπεζών.

Ο κ. Καμμάς τονίζει στη συνέντευξή του πως, οι τράπεζες έχουν μεταμορφωθεί και αποτελούν τον πλέον ισχυρό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και κοινωνικής συνοχής.

Τέλος, ο γ.δ. του Συνδέσμου Τραπεζών εκτιμά ότι «θα πρέπει σίγουρα να δούμε στους επόμενους μήνες πως θα διαμορφωθούν οι εν εξελίξει πολεμικές συγκρούσεις στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή».

- Έχετε αποφύγει τον κίνδυνο η οικονομία να βρεθεί σε κατάσταση ύφεσης το 2024;

- Θα ήταν παρακινδυνευμένο να έκανα μια απόλυτη δήλωση και να σας απαντούσα με ένα ναι ή ένα όχι, για ένα τόσο πολύπλοκο θέμα για το οποίο οι εκτιμήσεις δεν καθορίζονται μόνο από τα τοπικά δεδομένα, αλλά κυρίως από εξωγενείς παράγοντες. Άλλωστε, κατά τα τελευταία τέσσερα χρόνια έχουμε βιώσει αλληπάληλες κρίσεις, δεχόμεστε –ως οικονομία– ακόμη ισχυρές πιέσεις από τις διεθνείς εξελίξεις και την ευρύτερη αστάθεια που επικρατεί και επηρεάζει τις διεθνείς τιμές ενέργειας και προϊόντων, τις μεταφορές και το εμπόριο και βεβαίως τις σχέσεις μεταξύ κρατών, ακόμη και ολόκληρης της Δύσης σε σχέση με άλλες χώρες ή μπλοκ κρατών. Συνεπώς, αυτό που μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε είναι ότι όλα όσα πετύχαμε τα τελευταία χρόνια αποτελούν το καλύτερο εφόδιο για τα επόμενα και έχουν δημιουργήσει συνθήκες που καθιστούν την οικονομία μας ανθεκτική.

Μπορούμε να σημειώσουμε με βεβαιότητα ότι αυτή η ανθεκτικότητα έχει αποδειχτεί με εμφαντικό τρόπο κατά τα τελευταία χρόνια, κατά τα οποία έχουμε εισέλθει σε μια κατάσταση μόνιμων κρίσεων μέσα από το μίγμα της πανδημίας, της ενεργειακής κρίσης, του πληθωρισμού, των πολέμων και της μεγάλης αστάθειας στις γραμμές παραγωγής και στο παγκόσμιο εμπόριο.

- Για το 2025 μπορούμε να πούμε το ίδιο;

- Λαμβάνοντας υπόψη αυτά για τα οποία μιλήσαμε πιο πριν, αντιλαμβάνεστε ότι και το 2025 είναι ακόμη πιο μακρινό χρονικά και για να το προσεγγίσουμε, έστω, σε επί-

Όλα όσα πετύχαμε τα τελευταία χρόνια αποτελούν το καλύτερο εφόδιο για τα επόμενα και έχουν δημιουργήσει συνθήκες που καθιστούν την οικονομία μας ανθεκτική, σημειώνει ο κ. Καμμάς.

πεδο εκτιμήσεων θα πρέπει σίγουρα να δούμε στους επόμενους μήνες πως θα διαμορφωθούν οι εν εξελίξει πολεμικές συγκρούσεις στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει να επαναβεβαιωθεί και να αποδειχτεί στην πράξη η συνοχή της Δύσης έναντι γεωπολιτικών και οικονομικών παραμέτρων, υπό το πρίσμα εσωτερικών αλλαγών και εξελίξεων. Για παράδειγμα, με προβληματισμό παρατηρώ την άνοδο ακροδεξιών ή ευρύτερα λαϊκίστικων πολιτικών κομμάτων ή κινήσεων που φλερτάρουν με την εξουσία, απόρροια των μεταναστευτικών πιέσεων που δέχονται οι χώρες της ηπείρου και

της αδυναμίας των κυβερνήσεων να δώσουν ουσιαστικές απαντήσεις τόσο στα προβλήματα όσο και στις ανασυζησίες.

Παρελθόν η κρίση

- Οι κυπριακές τράπεζες θεωρείτε πως βρίσκονται στην καλύτερη κατάσταση τους από τον καιρό της κρίσης;

- Μετά από επίμονες, επίπονες και οργανωμένες προσπάθειες οι τράπεζές μας ναι, έχουν αφήσει στο παρελθόν την κρίση, που προ δεκαετίας πέρασαν και κρατούν από αυτήν την περίοδο μόνο τα πολύτιμα μαθήματα που προκύπτουν. Βεβαίως, έχουν κληρονο-

Οι τράπεζες έχουν την ευκαιρία να βελτιώσουν τη θέση τους σε πολλά επίπεδα, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζουν να χρηματοδοτούν την οικονομία.

μηθεί και προβλήματα τα οποία συνεχίζουν να ταλαιπωρούν τον κυπριακό τραπεζικό τομέα και κυριότερο το ζήτημα των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων, παρά τη με-

Ψήφος εμπιστοσύνης

- Πώς ερμηνεύετε το έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον που το τελευταίο διάστημα εκδηλώνεται στις κυπριακές τράπεζες;

- Αποτελεί, αφενός, ψήφο εμπιστοσύνης τόσο για τις τράπεζες όσο και για την οικονομία και αφετέρου, μία ακόμη απόδειξη ότι τα τελευταία χρόνια έχει γίνει σημαντική δουλειά με θετικά αποτελέσματα. Δε θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι οι τράπεζες έχουν μεταμορφωθεί και αποτελούν τον πλέον ισχυρό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης, χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και κοινωνικής συνοχής. Οι τράπεζες είναι ο βασικός εταίρος του κράτους για εφαρμογή σχεδίων, προγραμμάτων ή λύσεων (κοινωνικά σχέδια στέγασης, κατάρτισης, πράσινης και ψηφιακής μετάβασης κ.λπ.). Ταυτόχρονα, οι τράπεζες έχουν ενισχύσει την τεχνολογική και ψηφιακή τους υποδομή, λειτουργούν πλέον με πράσινη ατζέντα, είναι κοινωνικά ευαίσθητες –ισως περισσότερο από κάθε άλλο τομέα– και συνεπώς αφήνουν ένα ισχυρό αποτύπωμα σε κάθε οικονομική και κοινωνική διάσταση της χώρας μας. Με αυτά τα δεδομένα, σαφώς και αποτελούν ελκυστική επενδυτική επιλογή για κάθε δυνητικό επενδυτή, κυρίως από το εξωτερικό και μάλιστα σε μια αγορά, όπως η τραπεζική, που οι αποδόσεις για τους μετόχους διακυβεύονται από δαιδαλώδεις συνθήκες και παραμέτρους.

γάλη πρόοδο που έχει καταγραφεί τα τελευταία χρόνια.

Την ίδια ώρα, εάν προσεγγίσουμε μια σειρά από δείκτες που καταγράφουν την εικόνα των τραπεζών όπως είναι η κεφαλαιακή επάρκεια, η ρευστότητα, η επικερδότητα και το μοντέλο λειτουργίας που εφαρμόζουν με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι οι τράπεζες βρίσκονται σε σαφώς καλύτερη κατάσταση σε σύγκριση με το παρελθόν. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι τράπεζες κάνουν άλματα στα πεδία της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης, τόσο για τις ίδιες ως επιχειρήσεις όσο και για τον ρόλο που διαδραματίζουν ως εφαλτρία

υιοθέτησης και ανάπτυξης καλών πρακτικών για ολόκληρη την οικονομία και την κοινωνία.

Η σημερινή κατάσταση των τραπεζών αποτελεί οδοδείκτη για το μέλλον, για αποφυγή κακοτοπιών και για σχεδιασμό με όραμα, συνέπεια και μεθοδικότητα με σκοπό τη βελτίωση και την εξέλιξη.

- Πώς οι καλά κεφαλαιοποιημένες και ισχυροποιημένες τράπεζες μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη της οικονομίας σε μια ιδιαίτερα δύσκολη συγκυρία;

- Με μια φράση οι τράπεζες χρηματοδοτούν την ανάπτυξη, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις που στη βάση βιώσιμων προτάσεων και παραγωγικών μοντέλων αντλούν χρήματα προς υλοποίηση προσωπικών και επαγγελματικών στόχων που δίνουν πρόσθετη αξία στην οικονομία.

Αξιοποίηση του μομέντουμ

- Συμφωνείτε πως τα πρόσφατα κέρδη των τραπεζών δεν είναι διατηρήσιμα αλλά μια παροδική κατάσταση πραγμάτων που προκάλεσε η ραγδαία αύξηση των επιτοκίων;

- Συμφωνούμε και είναι κάτι που έχουμε διαμνύσει σε όσες φωνές προέταξαν σενάρια για έκτακτες φορολογίες. Σαφώς και τα φετινά τραπεζικά κέρδη αποδίδονται –εν μέρει– στη ραγδαία αύξηση των επιτοκίων προς συγκράτηση του πληθωρισμού ως αποτέλεσμα της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ. Αυτός είναι και ο λόγος που η Νομισματική Αρχή περιορίζει ή απαγορεύει την καταβολή μερισμάτων, ευνοώντας –παράλληλα– την περαιτέρω ενίσχυση των κεφαλαιακών αποθεμάτων.

Επιπλέον, οι τράπεζες μέσω αυτής της συγκυρίας έχουν την ευκαιρία να βελτιώσουν τη θέση τους σε πολλά επίπεδα, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζουν να χρηματοδοτούν την οικονομία ενισχύοντας επίσης και την ανταγωνιστικότητά τους. Επιπλέον, δεν πρέπει να παραβλέπονται οι υφιστάμενοι αλλά και οι μελλοντικοί, δυνητικοί κίνδυνοι που μπορούν να πιέσουν ακόμη και τις ίδιες τις τράπεζες.

Κατά συνέπεια θεωρούμε ότι το σημερινό στάτους και μομέντουμ στις τράπεζες πρέπει να αξιοποιηθεί με τέτοιο τρόπο που να δημιουργήσει συνθήκες αιερίφρου ανάπτυξης για τις ίδιες και κατ' επέκταση για το σύνολο της οικονομίας.

Οικονομία και τράπεζες παραμένουν ανθεκτικές

- Σας ανησυχεί μήπως η υποχώρηση της αγοραστικής δύναμης νοικοκυριών και επιχειρήσεων προκαλέσει ένα νέο κύμα μη εξυπηρετούμενων δανείων;

- Αναμφίβολα, όταν οι συνθήκες στην οικονομία δεν είναι ευνοϊκές ή υπάρχουν πηγές κινδύνου για την οικονομική πορεία της χώρας αντιστοίχα επηρεάζεται και ο τραπεζικός τομέας της χώρας. Παρόλα αυτά, τόσο οι τράπεζες και οι δανειολήπτες όσο και η οικονομία μας στο σύνολό της παρουσιάζουν ανθεκτικότητα και πολύ ισχυρές αντιστάσεις έναντι των εξωγενών

πιέσεων. Αυτή η εικόνα καταγράφεται μέσα από σειρά δεικτών όπως η απασχόληση, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, τα νέα δάνεια και το ύψος των ΜΕΔ ή της δημιουργίας νέων ΜΕΔ. Αυτοί οι δείκτες στην οικονομία δεν είναι ευνοϊκές ή υπάρχουν πηγές κινδύνου και για το άμεσο μέλλον, χωρίς βεβαίως αυτό να σημαίνει ότι ερπονισόμαστε ή ότι δε μας προβληματίζουν οι δυσκολίες που υπάρχουν ενώπιόν μας.

- Είναι οι κυπριακές τράπεζες σε ικανοποιητικό βαθμό προετοιμασμένες για να αντιμετωπίσουν τους σύγχρονους κινδύ-

νους; Αναφέρομαι στην κλιματική κρίση και στις κυβερνοεπιδέσεις.

- Και στα δύο πεδία οι τράπεζες έχουν προχωρήσει σε ουσιαστικές κινήσεις, ήδη εφαρμόζουν πλάνα δράσης, έχουν κάνει μεγάλες επενδύσεις, εκπαιδεύουν το ανθρώπινο δυναμικό τους και βεβαίως ευθυγραμμίζονται, υιοθετούν και συμμορφώνονται με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό νομικό, κανονιστικό ή εποπτικό πλαίσιο επί των προαναφερθέντων πεδίων. Ειδικότερα, μπορούμε να πούμε ότι στο ζήτημα που κατά καιρούς προκύπτει με

τις κυβερνοεπιθέσεις αλλά και τις ηλεκτρονικές απάτες, οι τράπεζες έχουν αποδείξει –πλέον– ότι είναι καλά προετοιμασμένες και θωρακισμένες με ισχυρά επίπεδα ασφάλειας, πολλαπλά επίπεδα επιβεβαίωσης συναλλαγών και αυξημένα μέτρα ταυτοποίησης. Συνεπώς, είναι εξαιρετικά δύσκολο τα συστήματα των τραπεζών να προσβληθούν και οι πελάτες των τραπεζών είναι αρκετά προστατευμένοι, φτάνει βεβαίως και οι ίδιοι να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα προφύλαξης των προσωπικών τους δεδομένων και κατά συνέπεια των

χρημάτων στους λογαριασμούς τους. Αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, θεωρώ ότι μέσα από τις παραμέτρους που τίθενται μέσω του ESG για βιώσιμη και πράσινη χρηματοδότηση για αντίστοιχους στόχους πράσινης, κυκλικής, βιώσιμης και συνεπώς ανθεκτικής οικονομίας, ο ρόλος των τραπεζών είναι σημαντικός προς δημιουργία καλύτερων συνθηκών προστασίας του περιβάλλοντος, με μεγάλο στόχο –βεβαίως– την ανατροπή της αρνητικής πορείας που ολόκληρος ο πλανήτης έχει πάρει σε σχέση με το κλίμα.

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΝΤΑΝ ΜΠΕΡΝΣ / REUTERS

Προσδοκίες για μειώσεις επιτοκίων το 2024

Λίγο πριν από την αυγή του 2024, επενδυτές, οικονομολόγοι, επικεφαλής επιχειρήσεων και καταναλωτές από το Λονδίνο μέχρι το Λος Άντζελες έχουν μία κοινή ελπίδα: να ξεκινήσουν οι μειώσεις επιτοκίων.

Οι κεντρικές τράπεζες, με εξαίρεση την Τράπεζα της Ιαπωνίας (ΒΟJ), αποκαίρησαν το 2023 μια σειρά συνεδριάσεων που ουσιαστικά έκλεισαν την πόρτα στις επιθετικές αυξήσεις επιτοκίων.

Η ευνοϊκή στροφή που πήρε ο πληθωρισμός το 2023 τους επέτρεψε κάτι τέτοιο. Αφού το έτος

ξεκίνησε με ετήσιους ρυθμούς πληθωρισμού κατά μέσον όρο 3,7 φορές μεγαλύτερους από τον στόχο του 2% που μοιράζονται η Fed, η ΕΚΤ, η Τράπεζα της Αγγλίας, η Τράπεζα του Καναδά και η ΒΟJ, ο ρυθμός της αύξησης των τιμών είναι πλέον 1,5 φορά μεγαλύτερος από αυτόν τον στόχο. Αυτό βέβαια σημαίνει περισσότερη δουλειά για να ολοκληρωθεί το «τελευταίο μίλι» στον αγώνα για τον πληθωρισμό.

Οι κεντρικοί τραπεζίτες διστάζουν να κηρύξουν πρόωπη νίκη και μάχονται με τις υπερβολικά

Οι κεντρικοί τραπεζίτες διστάζουν να κηρύξουν πρόωπη νίκη και μάχονται με τις υπερβολικά ανυπόμονες αγορές.

ανυπόμονες αγορές για να διατηρήσουν τη μέγιστη προαιρετική δυνατότητα, με την υπόσχεση να διατηρήσουν υψηλά τα επιτόκια για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ή να τα αυξήσουν ξανά εάν κριθεί

απαραίτητο, αν και το τελευταίο εμφανίζεται ολοένα και περισσότερο ως κενή απειλή. Ο πληθωρισμός, ωστόσο, δεν χρειάζεται να πέσει μέχρι το 2% για να ξεκινήσουν οι μειώσεις των επιτοκίων και η στάση αναμονής μπορεί σύντομα να γίνει ο κανόνας.

Η διατήρηση σταθερών επιτοκίων, καθώς οι ρυθμοί πληθωρισμού επιβραδύνονται περαιτέρω, μπορεί να μην είναι κατάλληλη για πολύ μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Κινδυνεύει να φέρει αρνητικό αποτέλεσμα, με ταχεία επιβράδυνση της οικονομικής δρα-

στηριότητας, επώδυνη αύξηση της ανεργίας και ύφεση, εξελίξεις που μεγάλο μέρος του κόσμου έχει καταφέρει να αποφύγει μέχρι στιγμής. Το κλειδί για όλα, φυσικά, βρίσκεται στον πληθωρισμό, καθώς οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής έχουν δηλώσει ότι είναι πρόθυμοι να υποστούν κάποιο επίπεδο οικονομικών ταλαιπωριών, εάν χρειαστεί, για να επαναφέρουν επιτέλους τις πιέσεις των τιμών στα επίπεδα-στόχους τους.

Η πολιτική μπορεί επίσης να παίξει ρόλο μέσα στο 2024, καθώς διενεργούνται σημαντικές εκλο-

γικές αναμετρήσεις, ιδίως στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι κεντρικοί τραπεζίτες, που εκτιμούν την πολιτική ανεξαρτησία τους, μπορεί να μη θέλουν να κάνουν σημαντικές ενέργειες κοντά στις εκλογές, για να μην κατηγορηθούν ότι προσπάθησαν να ανατρέψουν το αποτέλεσμα. Καθώς εκπνέει το έτος, τέλος, υπάρχει ένας ακόμη παράγοντας που θα μπορούσε να περιπλέξει τη μείωση των επιτοκίων: οι επιθέσεις των ιρανόφιλων ανταρτών Χοϋθί σε φορτηγά πλοία στην Ερυθρά Θάλασσα.

Νέο σχέδιο €36 εκατ. για την ηλεκτροκίνηση

Θα δοθούν 100 χορηγίες και για μεταχειρισμένα ηλεκτρικά, θα καλύψουν γύρω στις 5,5 χιλιάδες αιτήσεις τα διαθέσιμα ποσά

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Και τα μεταχειρισμένα αυτοκίνητα θα περιλαμβάνονται στο νέο σχέδιο επιχορήγησης για αγορά ηλεκτροκίνητων οχημάτων. Πρόκειται για την 2η φάση του σχεδίου προώθησης της ηλεκτροκίνησης στην Κύπρο, που θα αφορά τη διετία 2024-2025. Το διαθέσιμο ποσό του σχεδίου ανέρχεται στα €36 εκατ. και οι διαθέσιμες χορηγίες γύρω στις 5μιση χιλιάδες (για αγορά αυτοκινήτου, μοτοσικλέτας και ποδηλάτου). Σύμφωνα με τον υπουργό Μεταφορών Αλέξη Βαφεάδη, το νέο σχέδιο αναμένεται να ανακοινωθεί εντός Ιανουαρίου, με κάποιες αλ-

Η υποβολή αιτήσεων θα γίνεται μέσω πλατφόρμας, η οποία αναμένεται ότι θα είναι έτοιμη να τρέξει μέχρι τέλος Ιανουαρίου 2024.

λαγές στις πρόνοιες και τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων και εγκρίσεων. Καταρχάς, στο νέο σχέδιο θα προσφέρεται η δυνατότητα αίτησης και εξασφάλισης της χορηγίας και για μεταχειρισμένο ηλεκτρικό όχημα, κάτι που εκτιμάται ότι θα αυξήσει τους αριθμούς των ηλεκτρικών οχημάτων στους κυπριακούς δρόμους περισσότερο παρά το αν το σχέδιο περιοριζόταν σε καινούργια αυτοκίνητα. Συνολικά αναμένεται ότι θα δοθούν 100 χορηγίες για μεταχειρισμένα ηλεκτρικά –τουλάχιστον αρχικά– εφόσον υπάρχει η πρόθεση, αν υπάρχει

Με το τέλος του προγράμματος εκτιμάται ότι θα προστεθούν στους κυπριακούς δρόμους άλλα 1.500 ηλεκτρικά αυτοκίνητα.

ενδιαφέρον από το κοινό, ο αριθμός των χορηγιών να αυξηθεί, όπως ανέφερε ο κ. Βαφεάδης. Πάντως σε αυτές τις περιπτώσεις –των μεταχειρισμένων– ενσωματώνονται κάποιοι περιορισμοί για την έγκριση όπως για παράδειγμα όριο ηλικίας του οχήματος, καθώς και η εξασφάλιση πιστοποιητικού για την καλή κατάσταση και τη διάρκεια ζωής της μπαταρίας του αυτοκινήτου.

Νέα διαδικασία

Όπως ανέφερε ο υπουργός Μεταφορών, η διαδικασία για υπο-

βολή ενδιαφέροντος και εξασφάλιση της έγκρισης, έχει διαφοροποιηθεί σε σχέση με την προηγούμενη προκήρυξη. Υπενθυμίζεται ότι, κατά την προηγούμενη προκήρυξη η επιλογή γινόταν με κλήρωση. Σε αυτό το σχέδιο, οι χορηγίες θα δίνονται με σειρά προτεραιότητας, με τον υπουργό να αναφέρει ότι όσοι κάνουν αίτηση μπορούν να θεωρούν ότι θα εξασφαλίζουν και την έγκριση. Η υποβολή αιτήσεων θα γίνεται μέσω πλατφόρμας, η οποία αναμένεται ότι θα είναι έτοιμη να τρέξει μέχρι τέλος Ιανουαρίου 2024. Μετά την

υποβολή αίτησης και την έγκρισή της, ο ενδιαφερόμενος έχει δύο εβδομάδες να προχωρήσει τις διαδικασίες και να προχωρήσει την παραγγελία του. Ο διανομέας αυτοκινήτων θα έχει πρόσβαση στην πλατφόρμα και θα επιβεβαιώνει ότι ο πελάτης είναι δικαιούχος του προγράμματος, θα στέλνει την απόδειξη της προκαταβολής και τότε θα καταβάλλεται η χορηγία. Υπενθυμίζεται ότι το σχέδιο αφορά χορηγίες για αγορά καινούργιου ή μεταχειρισμένου αυτοκινήτου, plug in hybrid αυτοκινήτου, και ηλεκτρικής μοτοσικλέτας ή ποδη-

λάτου. Θα συνδυάζεται επίσης και με απόσυρση παλαιού ρυπογόνου αυτοκινήτου, με την προϋπόθεση ότι αυτό δεν θα είναι αδρανοποιημένο.

Οι εναλλακτικές

Το νέο σχέδιο είναι διετές και αφορά την περίοδο 2024-2025, αν και υπάρχει το ενδεχόμενο το σχέδιο να ολοκληρωθεί νωρίτερα σε περίπτωση εξάντλησης του ποσού. Το υπουργείο Μεταφορών εξετάζει και το ενδεχόμενο να διαφοροποιηθεί το πρόγραμμα, αναλόγως της ζήτησης που θα υπάρχει από το κοινό. Έτσι, αν υπάρχει περισσό-

Το υπουργείο Μεταφορών εξετάζει και το ενδεχόμενο να διαφοροποιηθεί το πρόγραμμα, αναλόγως της ζήτησης που θα υπάρχει από το κοινό.

Βαφεάδης, ο πρώτιστος στόχος του υπουργείου είναι να επωφεληθεί το κοινό, ως εκ τούτου, υπάρχει ένας περιορισμός για τον αριθμό οχημάτων που μπορούν να αγοράσουν μέσω των σχεδίων, οι εταιρείες. Ωστόσο, αν το σχέδιο δεν προσελκύσει το κοινό, τότε το υπουργείο θα στραφεί προς τις εταιρείες ενοικίασης οχημάτων οι οποίες θεωρείται ότι έχουν και μεγαλύτερη κατανάλωση.

1.700 ηλεκτρικά σαλούν

Κάτι τέτοιο θα συντείνει προς τη μείωση των ρύπων, το 49% των οποίων χρεώνονται στις μεταφορές. Η δέσμευση του υπουργείου είναι η μείωση του αποτυπώματος κατά το 1/3 και ο στόχος είναι μέχρι το 2030 τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα στους κυπριακούς δρόμους να ανέλθουν στις 80 χιλιάδες. Με αυτό το πρόγραμμα θα μπουν 1.500 αυτοκίνητα, κάτι που θα διπλασιάσει περίπου τον αριθμό των ηλεκτρικών σαλούν αυτοκινήτων στους δρόμους, που αυτή τη στιγμή ανέρχονται σε περίπου 1.700. Συνολικά μαζί με λεωφορεία, βαν, μοτοσικλέτες και ποδήλατα, τα ηλεκτρικά οχήματα ανέρχονται αυτή τη στιγμή γύρω στις 3 χιλιάδες. Στην κατηγορία Plug in hybrid (υβριδικά με ρευματολήπτη) η εικόνα από το μπρόω του Τμήματος Οδικών Μεταφορών ήταν για περίπου 800 εγγραφές ενώ στην κατηγορία των υβριδικών σαλούν είναι εγγεγραμμένα γύρω στις 30 χιλιάδες. Στο σύνολό τους, τα εγγεγραμμένα οχήματα όλων των τύπων είναι γύρω στις 700 χιλιάδες. Οι αριθμοί είναι αρκούντως ενδεικτικοί ότι ο δρόμος για την ηλεκτροκίνηση στην Κύπρο είναι, παρά τα βήματα προόδου, μακρύς.

LARNACA

Christmas

LAND

Φέτος, τα Χριστούγεννα

έρχονται νωρίτερα

ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ερχεται το «PriviEDGE» από την Τράπεζα Κύπρου

Στοχεύει σε ιδιώτες πελάτες που εμπίπτουν τόσο στο παραδοσιακό Private Banking αλλά και Affluent

Συνέντευξη στον

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η Τράπεζα Κύπρου δημιουργεί ένα αποκλειστικό club για ιδιώτες, για να υποστηρίξει τις ανάγκες των πελατών της που είναι μίας πιο υψηλής εισοδηματικής τάξης με ολοκληρωμένα τραπεζικά και επενδυτικά προϊόντα και υπηρεσίες.

Για το «PriviEDGE» μιλάει στην «Κ» ο επικεφαλής του νεοσύστατου club για private και affluent πελάτες της Τράπεζας Κύπρου, Χρήστος Ιωάννου, υπογραμμίζοντας ότι, το «PriviEDGE» έρχεται για να επαναπροσδιορίσει την προσωπική τραπεζική που βασίζεται στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Εξηγεί στην «Κ» πως, η συμμετοχή στο πρόγραμμα γίνεται με πρόσκληση και απαιτείται τουλάχιστον η δημιουργία μιας επενδυτικής σχέσης και τονίζει ότι δεν είναι απλά ένα μέσο, αλλά ένα one-stop shop για τα μέλη του club. Όπως περιγράφει, η αξία του «PriviEDGE» είναι η ικανότητα δημι-

Οσοι θα συμμετέχουν στο «PriviEDGE» θα έχουν προσωπικό σύμβουλο για τραπεζικές και επενδυτικές ανάγκες, πακέτο αποκλειστικών προνομίων και άμεση πρόσβαση στο επενδυτικό τους χαρτοφυλάκιο.

ουργίας μιας πραγματικής συμβουλευτικής σχέσης βασισμένη στην προσωπική επαφή με τον πελάτη.

- Τι είναι το «PriviEDGE» που λανσάρε η Τράπεζα Κύπρου;

- Το «PriviEDGE» αποτελεί την υπόσχεση της Τράπεζας Κύπρου να στηρίξει ένα τμήμα της αγοράς το οποίο έχει αυξημένες και πιο σύνθετες ανάγκες μέσω ενός αποκλειστικού club για ιδιώτες. Σε μια

Η συμμετοχή στο «PriviEDGE» γίνεται με πρόσκληση και απαιτείται τουλάχιστον η δημιουργία μιας επενδυτικής σχέσης.

εποχή όπου η ψηφιακή τραπεζική έχει καταστεί μια βασική υπηρεσία, οι χρηματοοικονομικές συμβουλές και η επικοινωνία μέσω μιας εξατομικευμένης προσωπικής προσέγγισης γίνονται ιδιαίτερα σημαντικές και απαραίτητες. Το «PriviEDGE» προσφέρει μια πρόταση που δεν μοιάζει με καμία άλλη που έχουμε δει στην κυπριακή αγορά και επιδιώκει να υποστηρίξει τις ανάγκες και τους οικονομικούς

στόχους των πελατών πιο υψηλής εισοδηματικής τάξης με ολοκληρωμένα τραπεζικά και επενδυτικά προϊόντα και υπηρεσίες.

- Θα υπάρχουν κάποιοι είδους προνόμια δηλαδή; Θα είναι σε αυτούς που συμμετέχουν στο «PriviEDGE»;

- Όσοι θα συμμετέχουν στο «PriviEDGE» θα έχουν προσωπικό σύμβουλο για τραπεζικές και επενδυτικές ανάγκες, θα έχουν πακέτο

αποκλειστικών προνομίων που περιλαμβάνει εκπαιδώσεις, κληρώσεις μοναδικών εμπειριών και πρόσβαση

σε υπηρεσίες concierge υψηλών προδιαγραφών σε παγκόσμια βάση μέσω της συνεργασίας μας με τη VISA Infinite, θα έχουν πρόσβαση στο επενδυτικό τους χαρτοφυλάκιο σε πραγματικό χρόνο μέσω του 1Bank με ανανεωμένη εμφάνιση και αίσθηση και θα απο-

λαμβάνουν απλή και διαφανή δομή τιμολόγησης.

Εκείνο που έχω να πω είναι ότι, σε μια εποχή όπου η αυτοεξυπηρέτηση δεν είναι αρκετή από μόνη της, το «PriviEDGE» έρχεται για να επαναπροσδιορίσει την προσωπική τραπεζική που βασίζεται στις διαπροσωπικές σχέσεις.

- Η Τράπεζα Κύπρου είναι έτοιμη να εκπληρώσει την υπόσχεση της για παροχή μιας «πρωτοπόρας υπηρεσίας προσωπικής τραπεζικής»;

- Έχουμε όλα όσα χρειάζονται οι πελάτες μας. Μια δυνατή ομάδα εμπειρών επαγγελματιών του χώρου σε θέματα επενδύσεων, διαχείρισης πλούτου και χρηματοοικονομικού σχεδιασμού, τη μεγαλύτερη πελατειακή βάση στην αγορά και μια μεγάλη γκάμα εξατομικευμένων υπηρεσιών που καλύπτουν πιο σύνθετες ανάγκες των επιλεγμένων πελατών μας.

Μόνο με πρόσκληση

- Πώς μπορεί κάποιος να γίνει πελάτης του «PriviEDGE»;

- Η συμμετοχή στο «PriviEDGE» γίνεται με πρόσκληση και

Η αξία του «PriviEDGE» είναι η ικανότητα δημιουργίας μιας πραγματικής συμβουλευτικής σχέσης βασισμένη στην προσωπική επαφή με τον πελάτη.

απαιτείται τουλάχιστον η δημιουργία μιας επενδυτικής σχέσης. Στοχεύουμε σε ιδιώτες πελάτες που εμπίπτουν τόσο στο παραδοσιακό Private Banking αλλά και Affluent. Ορισμένα παραδείγματα για το προφίλ των πελατών που μπορούν να συμμετάσχουν στο club είναι τα εξής: Άτομα που έχουν στη διάθεσή τους ένα σημαντικό ποσό επενδύσιμου κεφαλαίου, επιτρέποντάς τους να επι-

διώξουν ένα ευρύ φάσμα επενδυτικών ευκαιριών. Συγχρόνως, άτομα υψηλού εισοδήματος που έχουν τη δυνατότητα να επιδιώξουν επενδυτικές ευκαιρίες. Πρόσθετα, αναδυόμενοι εύποροι (emerging affluent) ιδιώτες που έχουν στόχο την αποταμίευση και που έχουν βαθιά κατανόηση των διαφόρων επενδυτικών επιλογών και θα ενδιαφέρονταν να μάθουν για επενδυτικές ευκαιρίες. Κλείνοντας, επιχειρηματίες και ιδιοκτήτες επιχειρήσεων που επιθυμούν να επεκτείνουν τον πλούτο τους μέσω στρατηγικών επενδυτικών αποφάσεων.

- Ναι, αλλά γιατί το «PriviEDGE» και όχι μια ψηφιακή πλατφόρμα για επενδύσεις;

- Υπάρχουν κάποιες εξαιρετικές πλατφόρμες στην αγορά που επιτρέπουν την εύκολη πρόσβαση στις επενδύσεις. Εντούτοις, αποτελούν απλώς ένα μέσο για την εκτέλεση των οδηγιών των πελατών και την παροχή ωραίων dashboards. Το «PriviEDGE», δεν είναι απλά ένα μέσο, αλλά ένα one-stop shop για τα μέλη του club. Η αξία του «PriviEDGE» είναι η ικανότητα δημιουργίας μιας πραγματικής συμβουλευτικής σχέσης βασισμένη στην προσωπική επαφή με τον πελάτη. Παρόλο που η τεχνολογία σημειώνει σπουδαία πρόοδο στη ρομποτική συμβουλευτική χρήση της τεχνητής νοημοσύνης (AI), η πολύπλοκη φύση της διαχείρισης πλούτου σε συνδυασμό με χρηματοδοτικές και άλλες ανάγκες απαιτεί εξατομικευμένη προσέγγιση. Για εμάς, αυτή είναι και η πρόσθετη αξία που προσφέρουμε. Η συνεχής και σωστή παροχή εξατομικευμένων λύσεων.

- Πώς θα διαφοροποιηθεί η Τράπεζα Κύπρου στην τοπική αγορά;

- Η συγκεκριμένη λύση δεν προσφέρεται στην αγορά. Είμαστε ο μεγαλύτερος και πιο αξιόπιστος χρηματοοικονομικός οργανισμός της Κύπρου και θα συνεχίσουμε να κάνουμε αυτό που ξέρουμε καλύτερα. Να καθοδηγούμε τους πελάτες από τις πιο απλές τραπεζικές τους ανάγκες μέχρι τις πιο πολύπλοκες.

Δύο ελαφρύνσεις για την Ελλάδα στο νέο Σύμφωνο Σταθερότητας

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Ένα πιο ευέλικτο πλαίσιο κανόνων σε σύγκριση με το ισχύον Σύμφωνο Σταθερότητας, με δημοσιονομικούς στόχους που θα συμφωνούνται με την Κομισιόν για κάθε κράτος-μέλος χωριστά σε ορίζοντα τετραετίας, θα ισχύσει από το 2024, μετά τη συμφωνία των υπουργών Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περασμένη Τετάρτη.

Η συμφωνία, αποτέλεσμα συμβιβασμών –όπως παγίως συμβαίνει στην Ε.Ε.– έφερε κάποια χαμόγελα και κάποιες απογοητεύσεις, κυρίως σε ό,τι αφορά τις επενδυτικές δαπάνες, για τις οποίες δεν εξασφαλίσθηκε η επιδιωκόμενη εξάρθρωση, σε μια περίοδο που η Ευρώπη έχει

Εξαιρούνται οι αμυντικές δαπάνες και δεν συνηπολογίζονται στον δείκτη βιωσιμότητας του χρέους τόκοι 25 δις. από δάνειο του EFSF.

μεγάλες ανάγκες για την πράσινη και ψηφιακή της μετάβαση.

Για την Ελλάδα, δύο σημεία έχουν ειδικό εθνικό ενδιαφέρον:

1. Η εξάρθρωση των αμυντικών δαπανών σε περίπτωση που σημειώνεται υπέρβαση των ορίων για το έλλειμμα και το χρέος – μια δικλίδα ασφαλείας, όπως διευκρινίζεται, όχι μια αφορμή για υπέρβαση δαπανών.

2. Ο μη συνηπολογισμός στον δείκτη βιωσιμότητας του χρέους των περίπου 25 δις. ευρώ που θα

Το νέο Σύμφωνο Σταθερότητας θα έχει ένα πιο ευέλικτο πλαίσιο κανόνων με δημοσιονομικούς στόχους που θα συμφωνούνται με την Κομισιόν για κάθε κράτος-μέλος χωριστά σε ορίζοντα τετραετίας.

προστεθούν σ' αυτό το 2033, λόγω της ενσωμάτωσης τόκων δανείου του EFSF που είχαν «παγώσει».

«Η απόφαση του Ecofin δημιουργεί ένα θετικό πλαίσιο για την πατρίδα μας», σχολίασε ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών Κωστής Χατζηδάκης. «Η Ελλάδα έχει μπει σ' έναν καινούργιο δρόμο και απόφασή μας είναι να συνεχίσουμε με σοβαρότητα τη δουλειά μας έτσι ώστε η ελληνική οικονομία το 2024 να ανέβει ακόμη πιο ψηλά».

Στο οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης δηλώνουν αποφασισμένοι να ακολουθήσουν τους νέους κανόνες με συνέπεια και να μη χρειαστεί να επικαλεσθεί η χώρα εξαιρέσεις ή να αιτηθεί παρατάσεις. Αλλωστε, εκτός από την Κομισιόν, την Ελλάδα θα παρακολουθούν στενά οι αγορές.

Τι προβλέπεται

Με βάση το νέο Σύμφωνο:

• Κάθε κράτος-μέλος συνάπτει συμφωνία με την Κομισιόν για ένα

δημοσιονομικό μονοπάτι 4 ετών. Το μονοπάτι καθορίζεται από την ανάλυση βιωσιμότητας χρέους του κάθε κράτους, ώστε να ακολουθεί αυτό καθοδική πορεία. Κριτήριο για την επίδοση κάθε έτους αποτελεί η αύξηση των καθαρών πρωτογενών δαπανών, για την οποία η Επιτροπή θα ορίζει συγκεκριμένο στόχο. Το πρόγραμμα μπορεί να παραταθεί κατά 3 χρόνια, αν μια χώρα δεν μπορεί να πετύχει τους στόχους της σ' αυτό το χρονικό πλαίσιο, αλλά τότε θα πρέπει να

δεσμευθεί σε συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις.

Έτσι, το 2024 η Κομισιόν θα διαπραγματευθεί με την Ελλάδα (όπως και με τις άλλες χώρες) τους τετραετείς στόχους, οι οποίοι θα αποτυπωθούν στο νέο Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024-2027 τον Απρίλιο.

Για το 2024 η Κομισιόν έχει ήδη δώσει κατεύθυνση στην Ελλάδα για αύξηση καθαρών πρωτογενών δαπανών 2,6% σε σύγκριση με το 2023, κάτι που καλύπτεται από τον στόχο του προϋπολογισμού, που περιορίζει την αύξηση στο 0,4%. Σε κάθε περίπτωση, στο οικονομικό επιτελείο τονίζουν ότι σκοπεύουν να τηρήσουν με ελαβεία τους στόχους για πρωτογενή πλεονάσματα πάνω από 2% του ΑΕΠ που προβλέπει το υφιστάμενο Πρόγραμμα Σταθερότητας και το οποίο θα αναθεωρηθεί με βάση τις κατευθύνσεις της Κομισιόν.

Απορρίπτουν μάλιστα κατηγορηματικά το ενδεχόμενο να αιτηθεί η χώρα την τριετή παράταση, καθώς κάτι τέτοιο, όπως λένε, θα σήμαινε αυστηρή επιτήρηση των μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, ανασύροντας μνημονιακές μνήμες.

• Σε ό,τι αφορά το έλλειμμα, ενώ διατηρείται το ανώτατο όριο του 3% του ΑΕΠ, με βάση το παλιό Σύμφωνο, τίθεται ένας νέος πιο φιλόδοξος στόχος για έλλειμμα 1,5% του ΑΕΠ στο τέλος της 4ετίας, ώστε να υπάρχει ένα «μαξιλάρι» ασφαλείας. Οι χώρες με ελλείμματα μεταξύ 1,5% και 3% του ΑΕΠ τους θα πρέπει να τα μειώνουν κατά 0,4% του ΑΕΠ τους τουλάχιστον (για χώρες με 4ετή προγράμματα) ή 0,25% του ΑΕΠ τους για χώρες με 7ετή προγράμματα.

Η Ελλάδα, με βάση τον προϋπολογισμό του 2024, θα έχει έλλειμμα 1,1% του ΑΕΠ της, επομένως καλύπτει ήδη τον στόχο. Αρκεί να μην ξεφύγει τα επόμενα χρόνια.

• Για το χρέος, διατηρείται επίσης ο στόχος του παλιού Συμφώνου για 60% του ΑΕΠ, αλλά καταργείται η υποχρεωτική μείωσή του κατά το 1/20 του υπερβάλλοντος ποσού – κάτι που θα ήταν στραγγαλιστικό για την Ελλάδα, αν και στην πράξη δεν εφαρμόστηκε. Ωστόσο, τίθεται ένας νέος στόχος μείωσης κατά 1% του ΑΕΠ ετησίως, για χώρες με έλλειμμα πάνω από 90% του ΑΕΠ τους. Αυτό για την Ελλάδα δείχνει με τα σημερινά δεδομένα εύκολο, καθώς τα προηγούμενα χρόνια, με τη βοήθεια της ανάπτυξης, αλλά και του πληθωρισμού, είχε πετύχει εντυπωσιακές μειώσεις, ενώ και το 2024 προβλέπεται να μειωθεί κατά 9 μονάδες. Στο εξής, η μείωση θα βασίζεται περισσότερο στα πρωτογενή πλεονάσματα και την ανάπτυξη, αλλά και πάλι οι προβλέψεις δείχνουν ότι η γρήγορη υποχώρηση θα συνεχιστεί. Το καλό είναι ότι η πρόβλεψη για μείωση κατά 1% ετησίως θα υπολογίζεται συνολικά στην περίοδο της τετραετίας και επομένως αν κάτι πάει στραβά μια χρονιά, μπορεί να διορθωθεί την επόμενη. Για τις χώρες με χρέος μεταξύ 60% και 90% του ΑΕΠ η απαιτούμενη μείωση είναι 0,5% του ΑΕΠ.

• Η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος θα ενεργοποιείται αν μια χώρα αποκλίνει από το όριο αύξησης των πρωτογενών δαπανών κατά περισσότερο από 0,3% του ΑΕΠ τον χρόνο ή αν υπερβεί το όριο του ελλείμματος 3%. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, τα πρόστιμα μπορεί να φτάσουν το 0,05% του ΑΕΠ.

Το δύσκολο μονοπάτι της οικονομίας προς το... 2009

Ποιοι δείκτες επέστρεψαν στα προ κρίσης επίπεδα και ποιοι όχι

Του **ΘΑΝΟΥ ΤΣΙΡΟΥ**

Ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, επιστροφή του ΑΕΠ αρκετά κοντά στα επίπεδα του 2009, επανεμφάνιση του μονοψήφιου ποσοστού στον δείκτη της ανεργίας, αποκλιμάκωση του κόστους δανεισμού της χώρας από τις αγορές ομολόγων, εξάλειψη των δυσθεώρητων πρωτογενών ελλειμμάτων και βελτίωση και στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Σαφή δείγματα επιστροφής στην «κανονικότητα» της προ μνημονίων περιόδου. Υπάρχουν όμως και άλλοι δείκτες που δείχνουν ότι μένουν πολλά ακόμη να γίνουν. Η σύνθεση του χρέους μπορεί να βελτιώθηκε μετά το «κούρεμα» του PSI και τη ρύθμιση που πρόσφερε ο «επίσημος τομέας», ωστόσο εξακολουθεί να είναι υψηλότερο από το 2009 τόσο αναλογικά με το ΑΕΠ όσο και σε απόλυτο αριθμό. Ο μέσος μισθός του ιδιωτικού τομέα είναι πολύ χαμηλότερος συγκριτικά με τα προ 13 ετών επίπεδα, παρά το γεγονός ότι ο κατώτατος μισθός είναι υψηλότερος από το 2009. Πάσχουμε σοβαρά σε θέματα παραγωγικότητας της εργασίας, ενώ απαιτείται πολύ μεγάλη αύξηση των επενδύσεων προκειμένου να καλυφθεί το λεγόμενο «επενδυτικό

κενό», αλλά και να επιστρέψει η συμμετοχή των επενδύσεων στο ΑΕΠ στα επίπεδα που ήταν πριν από τα μνημόνια. Πολύ μικρότερη παραμένει η επενδυτική δραστηριότητα και στην κτηματαγορά, με τη σύγκριση 2009-2023 να βγάζει μείωση των ετήσιων επενδύσεων ακόμη και άνω του 70%-80%.

Ο μέσος εργαζόμενος στον ιδιωτικό τομέα είχε μεικτό μισθό στις αρχές του 2009 1.234 ευρώ και τον Φεβρουάριο του 2023, 1.038 ευρώ.

Τρεις είναι οι βασικότεροι δείκτες στους οποίους αναζητείται π... επιστροφή στο παρελθόν, δηλαδή στα επίπεδα του 2009:

1. Ο πρώτος είναι το ύψος του μισθού. Η «απογραφή» που κάνει ο e-ΕΦΚΑ μέσω των αναλυτικών περιοδικών δηλώσεων (ΑΠΔ) δείχνει ότι ο μέσος εργαζόμενος στον ιδιωτικό τομέα είχε μεικτό μισθό στις αρχές του 2009 της τάξεως των 1.234 ευρώ και τον Φεβρουάριο του 2023 το αντίστοιχο ποσό ήταν 1.038 ευ-

ρώ. Χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το αυξημένο κόστος ζωής ή και οι κρατήσεις για φόρους και ασφαλιστικές εισφορές, προκύπτει σαφής μείωση ακόμη και σε ονομαστικό επίπεδο. Τα επιμέρους στοιχεία δείχνουν και την έκταση του προβλήματος: στην πλήρη απασχόληση, ο μέσος μισθός ήταν 1.379 ευρώ και έχει υποχωρήσει στα 1.251 ευρώ και στη μερική απασχόληση ήταν 540 ευρώ και έχει διαμορφωθεί στα 430 ευρώ.

Ο διοικητικά καθορισμένος μισθός (ο κατώτατος μισθός) βρίσκεται ήδη σε υψηλότερα επίπεδα από το 2009 (780 ευρώ έναντι 701 ευρώ) και θα αυξηθεί ακόμη περισσότερο μέσα στο 2024, φτάνοντας και στο νέο ιστορικό υψηλό των 810-820 ευρώ.

Όμως, για να φτάσει και ο μέσος μισθός σε νέο ιστορικό υψηλό (σε ονομαστικό επίπεδο) απαιτείται ευρύτερη κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα με υπογραφές νέων συλλογικών και επιχειρησιακών συμβάσεων εργασίας. Το ζητούμενο για τους ειδικούς είναι οι αυξήσεις στις αποδοχές να συνδυαστούν και με αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, ώστε να μην αποτελέσει το πρόσθετο εισόδημα αιτία για να τροφοδοτηθεί ένα «πληθωριστικό σπирάλ».

2. Ο δεύτερος δείκτης που κρίζει

Σύγκριση βασικών μεγεθών οικονομίας

	2009	2023
ΑΕΠ (σε εκατ. ευρώ)	235.035	222.766
Χρέος γενικής κυβέρνησης (σε εκατ. ευρώ)	298.032	357.000
Χρέος / ΑΕΠ	126,8%	160,3%
Πρωτογενές αποτέλεσμα	-10,1%	1,1%
Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή	1,3%	3,9%
Ανεργία	9,1%	11,2%
Εσοδα ΦΠΑ (σε εκατ. ευρώ)	16.582	23.218
Φόρος εισοδήματος (σε εκατ. ευρώ)	16.589	20.945
Σύνολο φορολογικών εσόδων	49.724	61.327
Μέσος μισθός ιδιωτικού τομέα	1.234	1.038,23
Μέσος μισθός πλήρους απασχόλησης	1.379	1.251,61
Μέσος μισθός μερικής απασχόλησης	540	430,81
Κατώτατος μισθός	701	780
Κεφαλαιοποίηση Χ.Α. (σε δισ. ευρώ)	67,0	81,9
Κεφαλαιοποίηση Χ.Α. / ΑΕΠ	28,5%	36,7%
Συμμετοχή επενδύσεων στο ΑΕΠ	20,5%	14,5%

βελτίωσης –ποσοτικής και ποιοτικής– είναι η αναλογία των επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ. Διπλή η υστέρηση της Ελλάδας. Ενώ το 2009 το μερίδιο των επενδύσεων ξεπερνούσε το 20%, με βάση την εκτίμηση κλεισίματος για το 2023 το μερίδιο είναι μικρότερο του 15%. Το «επενδυτικό κενό» (δηλαδή η διαφορά σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε.) είναι της τάξεως των 8-9 ποσοστιαίων μονάδων και πρέπει να κλείσει προκειμένου να στηριχθεί και ο βασικός στόχος που είναι η διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης. Πολύ μεγάλης σημασίας είναι, μεγάλο μέρος των επενδύσεων να κατευθυνθεί για την τεχνολογική πρόοδο, καθώς είναι ο βασικός τρόπος με τον οποίο μπορεί να καταγραφεί αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, να δικαιολογηθούν μεγαλύτερες αυξήσεις μισθών άρα και αύξηση της κατανάλωσης. Επίσης, αυξήσεις χρίζουν και οι επενδύσεις στα ακίνητα, ει-

δικά στις κατοικίες, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το μείζον πρόβλημα της στέγασψς.

3. Στα 14 χρόνια που μεσολάβησαν από το 2009, έγινε το μεγαλύτερο «κούρεμα» δημοσίου χρέους στην Ιστορία, αλλά και η μεγαλύτερη αναδιάρθρωση. Όμως, το 2023 θα κλείσει για την Ελλάδα με το χρέος σε απόλυτο ποσό να είναι στα 357 δισ. ευρώ έναντι 298 δισ. ευρώ το 2009 και την αναλογία του ως προς το ΑΕΠ να διαμορφώνεται στο 160% από 127% το 2009. Η ταχεία μείωση της αναλογίας του χρέους προς το ΑΕΠ αποτελεί βασική προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής και για την επίτευξη του στόχου το ζητούμενο πλέον είναι να ξεκινήσει και η μείωση του χρέους σε απόλυτο ποσό (σ.σ. περίπου κατά 3 δισ. ευρώ μόνο μέσα στο 2024, όπως προκύπτει από το νέο πρόγραμμα δανεισμού).

Σε δημοσιονομικό επίπεδο η εικόνα της Ελλάδας είναι σαφώς καλύτερη σε σχέση με το 2009,

καθώς τα εξωφρενικά πρωτογενή ελλείμματα που οδήγησαν στη χρεοκοπία έχουν δώσει τη θέση τους σε πρωτογενή πλεονάσματα.

Σ' αυτό έχει συμβάλει και η αύξηση των φορολογικών εσόδων. Παρά το γεγονός ότι το ΑΕΠ το 2023 δεν έχει ανακτήσει ακόμη τα επίπεδα του 2009 (απέχουμε περίπου 13 δισ. ευρώ και το κενό αναμένεται να καλυφθεί μέχρι το 2025), τα έσοδα από ΦΠΑ είναι περίπου 6,5-7 δισ. ευρώ παραπάνω σε σχέση με το 2009, κάτι που προφανώς συνδέεται και με τον πληθωρισμό και με την εκτόξευση των συντελεστών, αλλά και με την αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Μικρότερη είναι η διαφορά στις εισπράξεις από τον φόρο εισοδήματος, κάτι που συνδέεται και με το γεγονός ότι τα δηλωθέντα εισοδήματα στην εφορία είναι ακόμη και σήμερα λιγότερα σε σχέση με το 2009 (περίπου 90 δισ. ευρώ έναντι 103 δισ. ευρώ το 2009).

Οιαίτο

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
προτείνει

24

www.rialto.com.cy

3 ΤΕΤ 20:30 (120')

Ο Θείος Βάνιας | Θέατρο Διόνυσος

Το αριστούργημα του Άντον Τσέχωφ που ανεβαίνει σε σκηνοθεσία Αύρας Σιδηροπούλου, αποτελεί μια συγκλονιστική αποτύπωση της ανθρώπινης μοίρας, πέρα από τον χώρο και τον χρόνο. Μετάφραση: Χρύσα Προκοπάκη. Ηθοποιοί: Πατρίτσια Πetteμερίδου, Σίμος Τσιάκκας, Βασίλης Μιχαήλ, Μανώλης Μιχαηλίδης, Γιώργος Αναγινωτός, Μυρσίνη Χριστοδούλου, Έλενα Δημητρίου, Έλενα Χριστοφή. **€15 / 12**

4 ΠΕΜ 20:30 (120')

Μίλτος Πασχαλίδης

Ο Μίλτος Πασχαλίδης επιστρέφει μετά από χρόνια στο Ριάλτο και λίγο πριν «κλείσει» 30 χρόνια στη δισκογραφία, θυμάται τους σημαντικότερους σταθμούς της πορείας του, πολύ γνωστά τραγούδια του, δίπλα σε πιο προσωπικά και σε ρυθμούς άλλοτε ροκ και άλλοτε πιο παραδοσιακούς. Μαζί του οι μουσικοί: Θύμιος Παπαδόπουλος, Πάρις Περούσανκης, Γιάννης Μπελώνης, Νίκη Γρανά. **€30/25 & €25/20**

10 ΤΕΤ 19:00 (100')

Romeo & Juliet | NT Live

Ο Ρωμαίος και η Ιουλιέτα αφηρώντας την πολύχρονη βεντέτα των οικογενειών τους, ρισκάρουν τα πάντα για να είναι μαζί. Σε αυτή τη νέα, τολμηρή παραγωγή, όπου αναβιώνουν τα εκπληκτικά παρασκήνια του National Theatre, πόθος, όνειρο και πεπρωμένο συγκρούονται, δίνοντας μία νέα ερμηνεία στη ρομαντική τραγωδία του Σαίξπηρ. Σκηνοθεσία: Simon Godwin. Με ελληνικούς και αγγλικούς υπότιτλους. **€12 / 8**

12 ΠΑΡ 20:30 (90')

Χρώματα - Σάββας Χρυσοστόμου

Η θεατρική συναυλία **Χρώματα** αποτελεί την πρωτότυπη παρουσίαση του ομώνυμου δίσκου του Σάββα Χρυσοστόμου. Με την αφορμή αυτή, γράφτηκε θεατρικό κείμενο από τον Γιώργο Παπακωνσταντίνου. Θεατρική Απόδοση: Αντωνία Χαραλάμπους, Γιώργος Παπακωνσταντίνου. Μουσικοί: Σάββας Χρυσοστόμου, Μιχάλης Καρακατσάνης, Παναγιώτης Αλεξάνδρου, Πέτρος Παπακωνσταντίνου, Στέφανος Πολυμνίου, Χριστόδουλος Χριστοδούλου. Φωνητικό Σύνολο: Φρειδερίκη Τομπάζου, Δημήτρης Μεσημέρης, Κατερίνα Παράσχου, Πόλυς Ιωαννίδης. **€10**

14 ΚΥΡ 11:00 (50')

Δον Κιχώτης | Θέατρο Αντίλογος

Το αριστούργημα του Μιγκέλ ντε Θερβάντες ανεβαίνει σε θεατρική διασκευή και σκηνοθεσία της Ειρήνης Ανδρονίκου. Ο ασυμβίβαστος ήρωας διασκεδάει μικρούς και μεγάλους με την αμετανόητη παιδική ονειροφαντασία του προσπαθώντας να αλλάξει τον κόσμο. Κατάλληλο για όλους. Ερμηνεία: Κωνσταντίνος Ανδρονίκου, Ραφαέλα Καβάζη, Χριστίνα Κωνσταντίνου, Άντονι Παπαμihaήλ. **€10**

15 ΔΕΥ 20:30 (75')

Αφιέρωμα στον Νικόλα Οικονόμου

Με αφορμή τα 30 χρόνια από τον θάνατο του κορυφαίου πιανίστα και συνθέτη, ο Τομέας Πολιτισμού του ΑΚΕΛ διοργανώνει συναυλία με τους πιανίστες Ουρανία Μενελάου και Μανώλη Νεοφύτου και τα έργα: Σονάτα για πιάνο *Ορθοδοξία* και τρία κομμάτια για τον Chick Corea του Νικόλα Οικονόμου. Θα παρουσιαστούν επίσης: *4 χοροί από τον Καρυσθραύστη*, *Suita op.5* (Rachmaninoff), αποσπάσματα από τον *Μικρόκοσμο* (Béla Bartók) και *Four piece suite* (Richard Rodney Bennett). **€10 / 5**

18 ΠΕΜ 20:30 (90')

Premiere 3 | Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου

Η Σ.Ο.Κ. ξεκινά τη νέα χρονιά με τον Επίτιμο Μαέστρο της, Άλκη Μπαλτά, να διευθύνει ένα ενδιαφέρον πρόγραμμα με τα έργα: Νικόλας Οικονόμου: Τέσσερα κομμάτια από το έργο *Childhood Whims*. Paul Hindemith: *The Four Temperaments*. Άλκης Μπαλτάς: *Μουσική για Νέους* Einojuhani Rautavaara: *Cantus Arcticus* «Κοντσέρτο για πουλιά και ορχήστρα», έργο 61. Βίκυ Στυλιανού - πιάνο. Ζώνη Α: **€18 / 14 & Β: €13 / 10**

20 ΣΑΒ 19:55 (186')

Nabucco - Giuseppe Verdi

The MET Live in HD

Η Αρχαία Βαβυλώνα ζωντανεύει σε μία κλασική, βιβλικών διαστάσεων επαναφορά της όπερας *Ναμπούκο* στη σκηνή της Met. Το αριστούργημα του Verdi διευθύνει ο Daniele Callegari. Ερμηνεία: Liudmyla Monastyrska (Αμπικαίλε), Maria Barakova (Φενένα), SeokJong Baek (Ισμαέλε), George Gagnidze (Ναμπούκο), Dmitry Belosselskiy (Ζαχαρίας). Με αγγλικούς υπότιτλους. **€20 / 15**

21 ΚΥΡ 20:30 (90')

200 Κιθάρες με τον Νίκο Πορτοκάλογλου

Μια ενδιαφέρουσα μουσική συνύπαρξη της Κιθαριστικής Ορχήστρας Κύπρου και του Νίκου Πορτοκάλογλου. Καλλιτεχνικός διευθυντής: Αντώνης Κοΐζας, Διευθύνση Ορχήστρας / Ενορχηστρώσεις: Αντώνης Μυτακίδης. Σολίστ: Γιώργος & Στέλιος Γκόλγκαρης, Cyprus Guitar Trio και Μαρίνα Βερζανλή: τραγούδι. Συμμετέχουν: Καθηγητές & Σπουδαστές Πανεπιστημίων, Ωδελίων & Μουσικών Σχολείων. Τα έσοδα θα διατεθούν στον Αντικαρκινικό Σύνδεσμο Κύπρου. **€30 / 25**

26 ΠΑΡ 20:30 (90')

Κυπροφωνία 2

Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου

Η Σ.Ο.Κ. και ο διακεκριμένος μαέστρος Marco Parisotto παρουσιάζουν την παγκόσμια πρεμιέρα του έργου *Eum* για *Ορχήστρα*, του Κύπριου συνθέτη Γεωργίου Σταύρου, το *Κοντσέρτο για πιάνο σε Σολ* του Ravel, με σολίστ τον νεαρό Κύπριο πιανίστα Χρήστο Φούντο, καθώς και την *«Ποιμενική» Συμφωνία* του Beethoven. Ζώνη Α: **€18 / 14 & Β: €13 / 10**

27 ΣΑΒ 19:55 (224')

Κάρμεν | The MET Live in HD

Η σκηνοθέτης Carrie Cracknell κάνει το ντεμπούτο της στη Μετ, αναβιώνοντας την κλασική ιστορία πάθους σε μια παραγωγή που τοποθετεί την πλοκή στο σήμερα, με μία συμμορία σωματεμπόρων να συμμετέχουν στη δράση. Μαέστρος: Daniele Rustioni. Ερμηνεία: Angel Blue, Aigul Akhmetshina, Piotr Beczala, Kyle Ketelsen. Με αγγλικούς υπότιτλους **€20 / 15**

28, 29 ΚΥΡ, ΔΕΥ 20:30 (100')

Αλκίνοος Ιωαννίδης

Ο Αλκίνοος Ιωαννίδης επιστρέφει μετά από χρόνια στο Θέατρο Ριάλτο, συμπράττοντας για πρώτη φορά μαζί με τρεις Κύπριους μουσικούς. Η σύμπραξη τους δίνει μια νέα προσέγγιση στα τραγούδια μέσα από τους ήχους εγχόρδων, κρουστών και ηλεκτρονικών οργάνων. Το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται από τη χαρά της συνάντησης και την επικοινωνία των μουσικών τόσο μεταξύ τους όσο και με το κοινό. Μουσικοί: Μάριος Τακούσης, Λευτέρης Μουμιτζής, Γιάννης Κουτής, Αλκίνοος Ιωαννίδης. **€30 & 25**

Δεν αντιδρούν στην ακρίβεια οι Έλληνες καταναλωτές

Τι δείχνει η έρευνα της Επ. Ανταγωνισμού για την αγορά απορρυπαντικών

Πριν από μερικούς μήνες η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπίστωσε ότι οι πολυεθνικές πωλούν τα απορρυπαντικά πολύ ακριβότερα στην Ελλάδα απ' ό,τι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Συνεχίζοντας την έρευνά της και προκειμένου να χαρτογραφήσει τις συνθήκες ανταγωνισμού σε συγκεκριμένα προϊόντα που έχουν υψηλές τιμές στη χώρα μας, διαπίστωσε ότι οι Έλληνες καταναλωτές δείχνουν να μην αντιδρούν στην ακρίβεια, ακόμη κι αν έχουν εναλλακτικές, είτε τις προσφέρει η ίδια η αγορά, όπως τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας είτε οι παρεμβάσεις του κράτους, όπως το «καλάθι του νοικοκυριού».

Σύμφωνα με την έρευνα για τα απορρυπαντικά ρούχων, που διεξήχθη από τον Φεβρουάριο του 2022 έως τον Φεβρουάριο του 2023, μια βασική διαπίστωση είναι πως από την έναρξη ισχύος του «καλαθιού του νοικοκυριού» οι προτιμήσεις των καταναλωτών μεταξύ των επωνύμων και των προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας δεν μεταβλήθηκε σχεδόν καθόλου, με τα πρώτα να έχουν μερίδιο 84% και τα δεύτερα 16%. Ακόμη και μετά την εφαρμογή του «καλαθιού του νοικοκυριού», που περιείχε κυρίως απορρυπαντικά ιδιωτικής ετικέτας, το ποσοστό επί των πωλήσεων αυξήθηκε στο 15,6% από 15,3% τρεις εβδομάδες πριν από την ισχύ του καλαθιού.

Εκπλήξη προκαλεί επίσης το γεγονός πως ένα μικρό μόλις ποσοστό των καταναλωτών στράφηκε τελικά σε επώνυμα προϊόντα που εντάχθηκαν στο «καλάθι του νοικοκυριού» (από 0,5% οι πωλήσεις σε 0,8% στο τέλος της εξεταζόμενης περιόδου). Κι όλα αυτά την ώρα που τα επώνυμα προϊόντα (σκόνη - υγρά) τα οποία δεν εντάχθηκαν στο καλάθι παρουσίασαν τη μεγαλύτερη άνοδο στην τιμή τους, της τάξεως του 16% (μέση τιμή μεζούρας). Άλλο ένα ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί

Από την έναρξη ισχύος του «καλαθιού του νοικοκυριού», οι προτιμήσεις των καταναλωτών μεταξύ των επώνυμων και των προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας δεν μεταβλήθηκαν καθόλου, διαπιστώνει η Επιτροπή Ανταγωνισμού.

Παρά τη μεγάλη αύξηση των τιμών, παραμείναμε πιστοί στα επώνυμα απορρυπαντικά ρούχων, με το μερίδιό τους στην αγορά να φθάνει το 84%.

το γεγονός πως τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας που μπήκαν στο «καλάθι του νοικοκυριού» παρουσίασαν κατά μέσον όρο πτώση στις τιμές κατά 8,27%, ωστόσο η τιμή όσων βγήκαν από αυτό αυξήθηκε περισσότερο – κατά 8,69%.

Στην πραγματικότητα, μια κρατική παρέμβαση στην αγορά που είχε στόχο να διευκολύνει τους καταναλωτές να εντοπίσουν και να αγοράσουν φθηνά προϊόντα, δεν λειτούργησε

παρά μόνον για όσους έκαναν ήδη επιλογές ιδιωτικής ετικέτας. Οι τελευταίοι έδειξαν να στρέφονται από προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας εκτός καλαθιού σε αντίστοιχα εντός καλαθιού.

Τον περασμένο Μάρτιο η Επιτροπή Ανταγωνισμού είχε δημοσιοποιήσει έρευνα τιμών απορρυπαντικών δύο πολυεθνικών ομίλων στην Ευρώπη. Από την έρευνα προέκυπτε ότι στη χώρα μας οι τιμές ήταν έως 361% υψηλότερες από τη φθηνότερη ευρωπαϊκή χώρα. Μάλιστα οι Έλληνες πληρώνουν ακριβότερα τα συγκεκριμένα προϊόντα από πολλούς Ευρωπαίους με πολύ μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη.

Αναλυτές της αγοράς απέδιδαν σε τρεις παράγοντες το φαινόμενο: α) Στο μικρό μέγεθος της ελληνικής αγοράς, που στην ουσία δεν δημιουργεί κίνητρο για μεγάλο ανταγωνισμό στις τιμές. β) Στη χαμηλή διείσδυση των προϊόντων ιδιωτικής ετικέ-

τας στην κατηγορία των απορρυπαντικών για ρούχα. γ) Στην πολύ μικρή εγχώρια παραγωγή.

Εκτός αυτών, οι πολυεθνικές εφαρμόζουν διάφορες πρακτικές για να ανεβάζουν το κόστος των προϊόντων τους. Π.χ., οι μητρικές επιβάλλουν στις θυγατρικές τους πολύ υψηλά δικαιώματα χρήσης των σημάτων ή τις δανείζουν με υψηλά επιτόκια, ενώ οι θυγατρικές αγοράζουν από τις μητρικές σε υψηλές τιμές προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας.

Το κακό είναι ότι στη διαμόρφωση μιας αγοράς που δεν λειτουργεί αποτελεσματικά συμβάλλουν και οι ίδιοι οι καταναλωτές, όπως προκύπτει από τα ευρήματα της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ίσως είναι η Γερμανία), όπου ο καταναλωτής είναι αυστηρός, απαιτητικός και συχνά τιμωρός.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΟΝΤΗ

Εργάστηκαν 50.282 άνεργοι το 2023 μέσω προγραμμάτων ΔΥΠΑ

Πάνω από 50.000 άνεργοι ωφελήθηκαν από τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης της ΔΥΠΑ εντός του 2023, χωρίς να γνωρίζουμε βεβαίως πόσοι από αυτούς παραμένουν στην αγορά εργασίας αμέσως μετά τη λήξη του προγράμματος στο οποίο συμμετείχαν. Σύμφωνα με τη διοίκηση της ΔΥΠΑ, κατά το διάστημα από 15 Δεκεμβρίου 2022 έως 15 Δεκεμβρίου 2023, 50.282 άνεργοι εργάστηκαν μέσω προγραμμάτων απασχόλησης της ΔΥΠΑ, αριθμός ωφελουμένων που αποτελεί ρεκόρ, ενώ εκτιμάται ότι τα τρία τέταρτα των νέων προσλήψεων παραμένουν στην θέση τους. Τα προγράμματα αφορούσαν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας, καθώς και στη νέα επιχειρηματικότητα και περιλαμβάνουν πέντε νέες δράσεις του Ταμείου Ανάκαμψης.

Αναλυτικά, η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού, που ανέλυσε στοιχεία από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα της ΔΥΠΑ, σε περίοδο ενός έτους κατέδειξε τα εξής:

- 22.830 άνεργοι συμμετείχαν σε προγράμματα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και ειδικών προγραμμάτων απασχόλησης.
- 23.953 άνεργοι νέοι συμμετείχαν σε προγράμματα απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας,
- 3.499 άνεργοι δημιούργησαν νέες επιχειρήσεις μέσω επιχορήγησης ΔΥΠΑ.
- 78% των ωφελουμένων εργαζόνταν σε περιοχές εκτός Αττικής.
- 63% αφορά σε γυναίκες και

55% σε νέους έως 29 ετών, ενώ οι νέες γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 35% των ωφελουμένων.

- 30% είναι πτυχιούχοι και το 45% είναι απόφοιτοι Λυκείου.
- 41% ήταν μακροχρόνια άνεργοι (άνω των 12 μηνών ανεργίας).
- 90% απασχολήθηκαν σε πολύ μικρές επιχειρήσεις (1-9 εργαζόμενοι).
- 32% απασχολήθηκαν σε επιχειρήσεις της κατηγορίας «Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσυκλετών», το 14% σε επιχειρήσεις

3.499 άνεργοι δημιούργησαν νέες επιχειρήσεις μέσω επιχορήγησης από τη ΔΥΠΑ.

του κλάδου «Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες», το 10% σε επιχειρήσεις «Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης» και 9% στη «Μεταποίηση».

Ως τη βάση για πιο εντατική προσπάθεια ώστε το 2024 να δημιουργηθούν μεγαλύτερες ευκαιρίες και περισσότερες θέσεις εργασίας χαρακτήρισε το νέο αυτό ρεκόρ ο υπουργός Εργασίας Αδωνīs Γεωργιάδης. «Η επιδότηση της εργασίας αποτελεί κεντρικό πυλώνα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης της ΔΥΠΑ», δήλωσε με τη σειρά του ο διοικητής της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης, Σπύρος Πρωτοψάλτης.

«Ανέβασε ταχύτητα» η οικοδομή σε δημοφιλείς τουριστικές περιοχές

Σημαντική ήταν η αύξηση της οικοδομικής δραστηριότητας τον Σεπτέμβριο. Όπως ανακοίνωσε χθες η ΕΛΣΤΑΤ, στο σύνολο της χώρας ανήλθε σε 2.287 οικοδομικές άδειες, που αντιστοιχούν σε 524.572 τ.μ. επιφάνειας και 2.248.140 κυβικά μέτρα όγκου, παρουσιάσε δηλαδή αύξηση κατά 6,2% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 24,9% στην επιφάνεια και κατά 25,4% στον όγκο, σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2022. Ανάλογα, η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα ανήλθε σε 2.269 οικοδομικές άδειες, που αντιστοιχούν σε 522.534 τ.μ. επιφάνειας και 2.239.885 κυβικά μέτρα όγκου, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 6,9% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 26,9% στην επιφάνεια και κατά 27,6% στον όγκο, σε σχέση με τον Σεπτέμβριο του 2022.

Κύριος λόγος της αύξησης της οικοδομικής δραστηριότητας τον φετινό Σεπτέμβριο ήταν η σημαντική άνοδος των αδειών σε περιφέρειες που φιλοξενούν δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς.

Για παράδειγμα, στην Κρήτη σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των αδειών κατά 40,3% και αύξηση κατά 36,3% του όγκου. Αντίστοιχα, στο Νότιο Αιγαίο, η αύξηση των αδειών άγγιξε το 20,2% και του όγκου το 21,7%. Επίσης, στην Κεντρική Μακεδονία σημειώθηκε αύξηση των αδειών κατά 9,7% και του όγκου κατά 63,9%. Στον αντίποδα, στην Αττική, ο αριθμός των αδειών υποχώρησε κατά 11,2%, ενώ ο όγκος ήταν χαμηλότερος κατά 7,9%.

Κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2023, η

συνολική οικοδομική δραστηριότητα στο σύνολο της χώρας παρουσιάζει αύξηση κατά 9% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 13,7% στην επιφάνεια και κατά 17,4% στον όγκο, σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Κατά την ίδια περίοδο σύγκρισης, η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα εμφανίζει αύξηση κατά 9,1% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 13,9% στην επιφάνεια και κατά 17,7% στον όγκο.

Αντίστοιχα, κατά την περίοδο των τελευταίων δώδεκα μηνών, δηλαδή από τον Οκτώβριο 2022 έως τον Σεπτέμβριο 2023, η συνολική οικοδομική δραστηριότητα ανήλθε σε 26.778

Σε Κρήτη και Νότιο Αιγαίο η μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των οικοδομικών αδειών τον Σεπτέμβριο.

οικοδομικές άδειες που αντιστοιχούν σε 6.091.853 τ.μ. επιφάνειας και 28.175.766 κυβικά μέτρα όγκου.

Σε σχέση με την περίοδο Οκτωβρίου 2021 - Σεπτεμβρίου 2022 παρατηρήθηκε αύξηση κατά 9,6% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 11,4% στην επιφάνεια και κατά 14,7% στον όγκο. Αντίστοιχα, για το ίδιο διάστημα σύγκρισης, η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα κατέγραψε αύξηση κατά 9,5% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 11,4% στην επιφάνεια και κατά 14,5% στον όγκο.

Εκταμίευση τρίτης δόσης από Ταμείο Ανάκαμψης

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκταμίευσε την Πέμπτη την τρίτη δόση κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης προς την Ελλάδα, συνολικού ύψους 3,64 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 1,69 δισ. ευρώ είναι επιχορηγήσεις και 1,95 δισ. ευρώ δάνεια. Το αίτημα για τα δάνεια είχε υποβληθεί μόλις στις 22 Νοεμβρίου, ενώ αυτό για την επιχορήγηση εκκρεμούσε από τις 16 Μαΐου, εξαιτίας κυρίως ενός προαπαιτούμενου (οροσήμου) που δεν είχε ικανοποιηθεί. Συνολικά, σύμφωνα με την ανακοίνωση της Κομισιόν, για την εκταμίευση της δόσης αυτής ικανοποιήθηκαν 39 ορόσημα και 4 στόχοι. Η δόση αυτή έρχεται να προστεθεί στα 11,1 δισ. ευρώ που έχουν ήδη εκταμιευθεί, ανεβάζοντας το συνολικό ποσό των εκταμιεύσεων σε 14,74 δισ. ευρώ. Δεδομένου ότι ο νέος προϋπολογισμός του Ταμείου Ανάκαμψης για την Ελλάδα, μαζί με την προσθήκη του REPowerEU, ανέρχεται πλέον σε 35,95 δισ. ευρώ, οι μέχρι στιγμής εκταμιεύσεις αντιπροσωπεύουν ποσοστό 41%. Το Ταμείο Ανάκαμψης έχει προθεσμία ολοκλήρωσης τον Αύγουστο του 2026, επομένως απομένουν δυόμιση χρόνια για να απορροφηθεί το υπόλοιπο 59% των πόρων, κάτι που θεωρείται πολύ φιλόδοξο. Δεδομένου όμως ότι άλλα κράτη έχουν καθυστερήσει περισσότερο, ελληνικές πηγές αναφέρουν ότι αναμένεται να ασκηθεί πίεση εκ μέρους τους για να

Η χθεσινή δόση έρχεται να προστεθεί στα 11,1 δισ. ευρώ που έχουν ήδη εκταμιευθεί, ανεβάζοντας το ποσό των εκταμιεύσεων σε 14,74 δισ. ευρώ.

Περιλαμβάνει 1,69 δισ. ευρώ για επιχορηγήσεις και 1,95 δισ. ευρώ για δάνεια.

δοθεί παράταση. Οσον αφορά την πρόοδο του ελληνικού προγράμματος, παρότι συγκριτικά με άλλες χώρες οι επιδόσεις δείχνουν ικανοποιητικές, τον τελευταίο χρόνο έχουν σημειωθεί

καθυστερήσεις που προβληματίσαν. «Οι καθυστερήσεις που παρουσιάζονται το 2023 σχετικά με την εκταμίευση των πόρων πρέπει να εκλείψουν και επιβάλλεται να επιταχυνθεί η απορρόφηση, ώστε να καλυφθεί το επενδυτικό κενό της χώρας», προειδοποιούσε πριν από μία εβδομάδα το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. Την ίδια ημέρα, η 3η μεταπρογραμματική έκθεση της Κομισιόν επισήμαινε ότι το

Ταμείο Ανάκαμψης είναι «κλειδί» για την ανάπτυξη και τόνιζε: «Η αποτελεσματική και έγκαιρη εφαρμογή του Ταμείου Ανάκαμψης θα είναι κρίσιμη για την οικονομική ανάκαμψη». Καθώς η εκταμίευση των πόρων θα προϋποθέτει την πρόοδο σε όλο και περισσότερα έργα, οι δυσκολίες θα αυξάνονται, αναγνωρίζουν στο υπουργείο Οικονομικών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επισημάνει την ανεπάρκεια των τοπικών αρχών που αναλαμβάνουν αυτά τα έργα και έχει ζητήσει από την κυβέρνηση να τις στηρίξει προκειμένου να μη χαθούν πόροι. Στο υπουργείο Οικονομικών διαμνύουν ότι έχουν συνειδηση του προβλήματος και ότι είναι στις προτεραιότητες της πολιτικής ηγεσίας του η αντιμετώπισή του το 2024. Μέχρι στιγμής είμαστε μία δόση (επιχορηγήσεων) πίσω σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό.

Τα δάνεια παραμένουν το δυνατό χαρτί του πακέτου, καθώς οι επιχειρήσεις διψούν για χαμηλότοκα δάνεια, ενώ και οι τράπεζες –οι οποίες συγχρηματοδοτούν– τα προωθούν. Σύμφωνα με στοιχεία πουδόθηκαν πρόσφατα στη δημοσιότητα από την Κομισιόν, τα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης αντιπροσωπεύουν το 21,1% των συνολικών νέων επιχειρηματικών δανείων στην Ελλάδα (στην περίοδο από τον Ιούνιο του 2022 έως τον Σεπτέμβριο του 2023). Εως το τέλος Νοεμβρίου είχαν συμβασιοποιηθεί δάνεια 4 δισ. ευρώ.

Ρεκόρ παραγγελιών στις αμυντικές βιομηχανίες

Τους πρώτους έξι μήνες του έτους ανήλθαν σε 764 δισ. δολάρια

«Χρυσές δουλειές» κάνουν οι μεγαλύτερες αμυντικές βιομηχανίες του πλανήτη, καταγράφοντας αύξηση στις παραγγελίες τους κατά τουλάχιστον 10% σε μία διετία, λόγω της αυξανόμενης γεωπολιτικής έντασης, με επίκεντρο τον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Ουκρανία. Ανάλυση των Financial Times σε 15 αμυντικούς ομίλους, μεταξύ των οποίων οι μεγαλύτερες αμερικανικές επιχειρήσεις, η βρετανική BAE Systems και η νοτιοκορεατική Hanwha Aerospace, διαπίστωσε ότι στο τέλος του 2022 το σύνολο των παραγγελιών τους άγγιξε τα 777,6 δισ. δολάρια, από 701,2 δισ. δολάρια δύο χρόνια νωρίτερα. Η δυναμική αυτής της τάσης συνεχίστηκε και το 2023. Τους πρώτους έξι μήνες του τρέχοντος έτους –τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα ολοκληρωμένα τριμηνιαία στοιχεία– οι συνδυασμένες ανεκτέλεστες παραγγελίες των εν λόγω εταιρειών ανήλθαν σε 764 δισ. δολάρια, καθώς οι κυβερνήσεις συνέχισαν να κάνουν παραγγελίες.

Οι συνεχιζόμενες δαπάνες τόνωσαν το ενδιαφέρον των επενδυτών για τον κλάδο. Ο παγκόσμιος δείκτης αναφοράς της MSCI για τις μετοχές του

κλάδου έχει αυξηθεί κατά 25% τους τελευταίους 12 μήνες, ενώ ο πανευρωπαϊκός δείκτης αεροδιαστημικών και αμυντικών μετοχών Stoxx σημείωσε άνοδο άνω του 50% την ίδια περίοδο. Τα κέρδη αντανakλούν την πεποίθηση των επενδυτών ότι οι υψηλότερες αμυντικές δαπάνες των κυβερνήσεων «ήρθαν για να μείνουν».

Οι συνολικές παγκόσμιες στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 3,7% σε πραγματικούς όρους το 2022 στο νέο υψηλό επίπεδο των 2.240 δισ. δολαρίων, σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την ειρήνη της Στοκχόλμης.

Τη μεγαλύτερη ετήσια αύξηση των τελευταίων τουλάχιστον 30 χρόνων σημείωσαν οι στρατιωτικές δαπάνες στην Ευρώπη, καθώς οι κυβερνήσεις της περιοχής ανακοίνωσαν νέες παραγγελίες για πυρομαχικά και άρματα μάχης για να αναπληρώσουν τα εθνικά αποθέματα που εξαντλήθηκαν λόγω Ουκρανίας. Η Hanwha Aerospace, μια αεροδιαστημική βιομηχανική εταιρεία με έδρα το Τσανγκγκουόν της Νότιας Κορέας κατέγραψε τη μεγαλύτερη άνοδο στις νέες παραγγελίες, με τις ανεκτέλε-

Η γερμανική κατασκευάστρια αρμάτων μάχης Rheinmetall επωφελήθηκε από τις υψηλότερες δαπάνες στον απόηχο του πολέμου στην Ουκρανία, με τις εκκρεμείς παραγγελίες της να αυξάνονται από 14,8 δισ. δολάρια το 2020 σε 27,9 δισ. δολάρια το 2022. Το ανεκτέλεστο υπόλοιπο παραγγελιών της ανερχόταν σε 32,5 δισ. δολάρια το πρώτο εξάμηνο του έτους.

Οι μεγαλύτεροι αμυντικοί όμιλοι καταγράφουν αύξηση στις παραγγελίες τους κατά τουλάχιστον 10% σε μία διετία, λόγω της αυξανόμενης γεωπολιτικής έντασης.

στες να εκτινάσσονται από 2,4 δισ. δολάρια το 2020 σε 15,2 δισ. δολάρια στο τέλος του 2022, σύμφωνα με τους FT.

Η εταιρεία, ο μεγαλύτερος παραγωγός όπλων της χώρας,

που κατασκευάζει το αυτοκινούμενο οβιδοβόλο K-9, έχει ωφεληθεί σημαντικά από παραγγελίες που σχετίζονται με την Ουκρανία, ιδίως από την Πολωνία, με τη Νότια Κορέα να γίνεται ο ένατος μεγαλύτερος πωλητής όπλων στον κόσμο το 2022, από την 31η θέση το 2000, σύμφωνα με τη Sipri.

Η γερμανική κατασκευάστρια αρμάτων μάχης Rheinmetall επωφελήθηκε επίσης από τις υψηλότερες δαπάνες στον απόηχο του πολέμου στην Ουκρανία, με τις εκκρεμείς παραγγελίες της να αυξάνονται από 14,8 δισ. δολάρια το 2020 σε 27,9 δισ. δολάρια το 2022. Το ανεκτέλεστο υπόλοιπο παραγγελιών της ανερχόταν σε 32,5 δισ. δολάρια

το πρώτο εξάμηνο του έτους. Δεν σχετίζονται όμως όλες οι δαπάνες με την Ουκρανία. Οι εκκρεμείς παραγγελίες της BAE Systems, λόγου χάρι, αυξήθηκαν από 61,8 δισ. δολάρια σε 70,8 δισ. δολάρια το 2022, χάρη στις νέες παραγγελίες για υπάρχοντα εξοπλιστικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων υποβρυχίων, φρεγατών και μαχητικών αεροσκαφών. Οι εκκρεμείς παραγγελίες της άγγιξαν το ρεκόρ των 84,2 δισ. δολαρίων το πρώτο εξάμηνο του 2023. Ορισμένες από τις αιτίες των εκκρεμοτήτων προϋπήρχαν του πολέμου στην Ουκρανία, σύμφωνα με τον Νικ Κάνινγκχαμ, αναλυτή στην Agency Partners.

Παρά το ρεκόρ παραγγελιών, πολλές ευρωπαϊκές και αμερικανικές αμυντικές εταιρείες αγωνίζονται να αυξήσουν σημαντικά την παραγωγική ικανότητα εν μέσω επίμονων διαταραχών της εφοδιαστικής αλυσίδας και ελλείψεων εργατικού δυναμικού. Η ανάλυση της Sipri στις 100 μεγαλύτερες εταιρείες διαπίστωσε ότι τα έσοδα από τις πωλήσεις όπλων και στρατιωτικών υπηρεσιών ανήλθαν συνολικά σε 597 δισ. δολάρια το 2022, 3,5% λιγότερο από το 2021 σε πραγματικούς όρους, παρόλο που η ζήτηση αυξήθηκε απότομα. Η τάση παραγγελιών ωστόσο «φάνεται πολύ ισχυρή, επομένως αναμένουμε πολύ περισσότερες», τόνισε ο Κάνινγκχαμ.

Για τον άνθρωπο
και τον γοργιτισμό

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞΙ

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΟΡΙΑΝΑ
ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
12:00 - 13:30

ΣΠΟΡ FM
95.0

ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

Η κρίση στο Σουέζ απειλεί τη διεθνή οικονομία

Ο αποκλεισμός των πλοίων από την Ερυθρά Θάλασσα υπό τον φόβο επιθέσεων προκαλεί έμφραγμα στο παγκόσμιο εμπόριο

Της **ΡΟΥΜΠΙΝΑΣ ΣΠΑΘΗ**

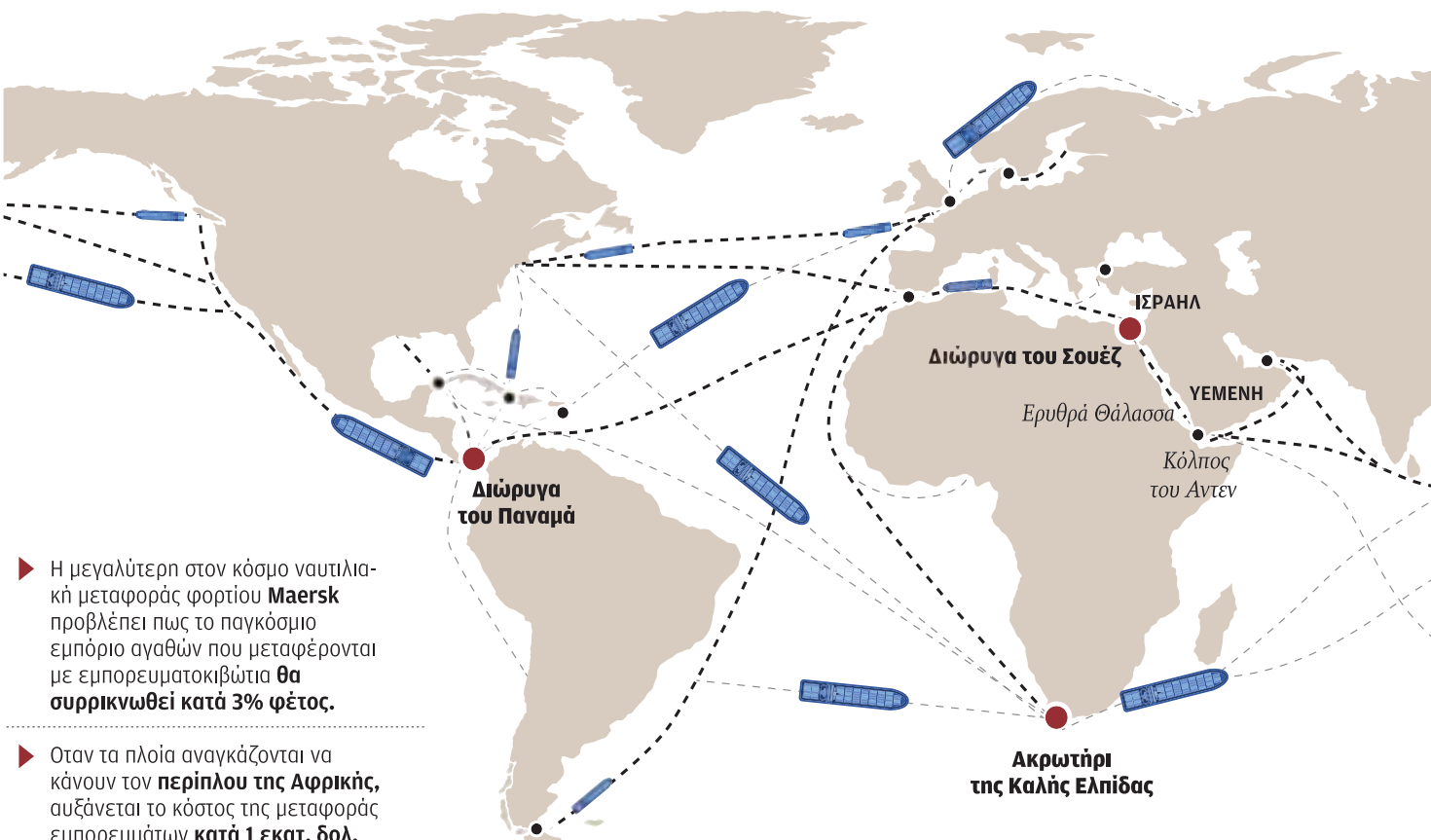
Σε κατάσταση πολιορκίας φαίνεται να βρίσκεται πλέον το παγκόσμιο εμπόριο, αντιμέτωπο με ένα ασυνήθιστο μείγμα ετερόκλητων εμποδίων που πιθανότατα θα επιφέρουν για μία ακόμη φορά άγνωστες συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία. Η αναγκαστική εκτροπή στα δρομολόγια των εμπορικών πλοίων που, υπό τις απειλές των ανταρτών Χούθι της Υεμένης, αποφεύγουν τη διέλευση από την Ερυθρά Θάλασσα και τη διώρυγα του Σουέζ και στρέφονται στον περίπλοο της Αφρικής, έπεται μιας αλληλουκίας πληγμάτων και κρίσεων και μοιραία προστίθεται στις συνέπειές τους. Γεωπολιτικές εντάσεις και πόλεμοι συνδυάζονται με μια υγειονομική κρίση παγκόσμιας κλίμακας και στοιχειοθετούν ένα ασυνήθιστο κοκτέιλ κινδύνων. Και οι συνέπειες ίσως γίνουν σύντομα αισθητές στο βιοτικό επίπεδο των καταναλωτών ανά τον κόσμο. Μόλις το 2021 οι παρενέργειες της πανδημίας προκάλεσαν το έμφραγμα στην παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα, που με τη σειρά του οδήγησε τον πληθωρισμό σε ύψη πρωτοφανή για τα τελευταία 40 χρόνια. Κι ενώ οι κεντρικές τράπεζες και οι πολιτικοί ανά τον κόσμο προσπαθούσαν να τιθασεύσουν τις τιμές, η ενεργειακή κρίση και το εμπάργκο στο ρωσικό πετρέλαιο μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία εκτόξευσαν τις τιμές της ενέργειας, έδωσαν νέα ώθηση στον πληθωρισμό και περιέπλεξαν περαιτέρω την κατάσταση.

Η τελευταία κρίση, όμως, έρχεται αυτή τη φορά σαν αποκλεισμός της διώρυγας του Σουέζ, της πλέον νευραλγικής αρτηρίας στον κόσμο σε ό,τι αφορά τη διέλευση των εμπορικών πλοίων, της αρτηρίας που έχει προκαλέσει πολέμους ανάμεσα στις άλλοτε αποικιοκρατικές δυνάμεις της Βρετανίας και της Γαλλίας και την Αίγυπτο, και κάποτε αναγόρευσε την ιστορική φυσιογνωμία του Νάσερ σε ήρωα και ντε φάκτο ηγέτη του αραβικού κόσμου. Μέχρι την πρώτη επίθεση των ανταρτών Χούθι, πριν από περίπου δύο εβδομάδες, περνούσαν καθημερινά από την Ερυθρά Θάλασσα και τη διώρυγα του Σουέζ περί τα 50 εμπορικά πλοία και μετέφεραν καθημερινά εμπορεύματα από την Ασία στην Ευρώπη. Περίπου το 15% των αγαθών που εισήγε η Ευρώπη αλλά και συνολικά το 30% των μεταφορών εμπορευμάτων με κοντέινερ περνούσαν μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Σε ό,τι αφορά τους κολοσσούς των θαλάσσιων μεταφορών, τις ναυτιλιακές Maersk, Hapag Lloyd, MSC, Evergreen, CMA και Yang Ming Marine Transport, που αποφάσισαν αμέσως να εκτρέψουν τα δρομολόγια των πλοίων τους, αντιπροσωπεύουν συνολικά το 60% του παγκόσμιου εμπορίου.

Στεγνώνει η διώρυγα του Παναμά, μειώνονται οι διελεύσεις

Η παρούσα συγκυρία είναι εξαιρετικά επιζήμια για το παγκόσμιο εμπόριο, καθώς αυτός ο άτυπος πόλεμος που αναγκάζει τα εμπορικά πλοία να αποφεύγουν τη διέλευση από τη διώρυγα του Σουέζ συμπίπτει με ένα αδιαχώρητο στη δεύτερη εξίσου νευραλγική αρτηρία για τις θαλάσσιες μεταφορές εμπορευμάτων. Απότοκος της κλιματικής αλλαγής, η μείωση των βροχοπτώσεων έχει περιορίσει τον όγκο των υδάτων που χρησιμοποιούνται για τη διέλευση των πλοίων στη διώρυγα του Παναμά, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι ουρές των δεξαμενόπλοιων και να μειώνεται ο αριθμός των πλοίων που περνούν. Εδώ και πάνω από έναν αι-

Εμφραγμα στους δύο σημαντικότερους διαύλους του διεθνούς εμπορίου

► Η μεγαλύτερη στον κόσμο ναυτιλιακή μεταφοράς φορτίου **Maersk** προβλέπει πως το παγκόσμιο εμπόριο αγαθών που μεταφέρονται με εμπορευματοκιβώτια **θα συρρικνωθεί κατά 3% φέτος.**

► Όταν τα πλοία αναγκάζονται να κάνουν τον **περίπλοο της Αφρικής**, αυξάνεται το κόστος της μεταφοράς εμπορευμάτων **κατά 1 εκατ. δολ.** και διπλασιάζεται η χρονική διάρκεια του ταξιδιού.

Η ανησυχία για τις επιπτώσεις κλιμακώνεται καθώς ουδείς αμφισβητεί ότι ο αντίκτυπος θα είναι καταγιστικός σε ό,τι αφορά την επάρκεια των προϊόντων και τις τιμές τους. Από τη στιγμή που τα εμπορικά πλοία αντικαθιστούν τη διέλευση μέσω Ερυθράς Θάλασσας με τον περίπλοο της Αφρικής και το Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας επιμηκύνουν το ταξίδι τους κατά 3.300 ναυτικά μίλια, σχεδόν διπλασιάζοντας τη χρονική

Ναυτιλιακές-κολοσσοί αποφάσισαν να κάνουν τον περίπλοο της Αφρικής, διπλασιάζοντας τον χρόνο των δρομολογίων.

διάρκειά του κατά 10 έως και κατά 14 ημέρες. Αναπόφευκτα αυξάνουν το κόστος των προϊόντων που μεταφέρουν, με τις πρώτες εκτιμήσεις να μιλούν για επιπλέον 1 εκατ. δολ. τουλάχιστον. Ήδη έχει εκτοξευθεί το κόστος του ναύλου των πλοίων που από την αρχή του νέου αραβο-ισραηλινού πολέμου έχει σημειώσει άνοδο 5%, φθάνοντας στα 2.497 δολ. για κάθε εμπορευματοκιβώτιο, και αναμένεται βέβαια να εκτοξευθεί άμεσα πολύ περισσότερο.

Ανησυχία για τις επιπτώσεις στις εμπορικές μεταφορές από το μποτιλιάρισμα πλοίων.

ώνα, από το 1914 οπότε ολοκληρώθηκε, η διώρυγα του Παναμά επέτρεπε στα πλοία να αποφεύγουν τον περίπλοο της Νότιας Αμερικής, ένα επικίνδυνο ταξίδι μεγαλύτερο κατά 8.000 ναυτικά μίλια, κάτω 13.000 χιλόμετρα, που διαρκούσε περισσότερο από δύο μήνες. Από τη διώρυγα του Παναμά διέρχονται πλοία που μεταφέρουν

Πλήγμα στην οικονομία του Ισραήλ

Η διώρυγα του Σουέζ είναι άλωστε και ο σημαντικότερος διαύλος μεταφοράς πετρελαίου, καθώς σύμφωνα με την Kpler αντιπροσωπεύει το 10% των παγκόσμιων ροών πετρελαίου και το 14% των παγκόσμιων ροών πετρελαιοειδών. Σύμφωνα, εξάλλου, με τις εκτιμήσεις της Vortexa, στο διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι τον Νοέμβριο περνούσαν καθημερινά από τη διώρυγα περίπου 8,2 εκατ. βαρέλια αργού πετρελαίου και πετρελαιοειδών μέσα σε τουλάχιστον 30 δεξαμενόπλοια. Και μόνο η ειδηση ότι η πετρελαϊκή BP διέκοψε τη Δευτέρα κάθε διέλευση από την Ερυθρά Θάλασσα οδήγησε τις τιμές του πετρελαίου αυτομάτως σε άνοδο 2%. Οι επιπτώσεις στις τιμές του πετρελαίου είναι πάντως περιορισμένες έως τώρα και γενικότερα εκτιμάται ότι θα παραμείνουν περιορισμένες. Η μεταφορά ενός φορτίου πετρελαίου από τη Σαουδική Αραβία στο Ρότερνταμ διαρκούσε 24 ημέρες όταν διερχόταν από τη διώρυγα του Σουέζ, ενώ θα διαρκεί 42 ημέρες όταν το δεξαμενόπλοιο θα διέρχεται από το ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας. Η κρίση αυξάνει, όμως, μόνο το κόστος της μεταφοράς και της ασφα-

λipsis του πετρελαίου, αλλά δεν μπορεί να επηρεάσει την παραγωγή του.

Αναμένεται, αντιθέτως, να έχει αντίκτυπο στην οικονομία του Ισραήλ, που είναι και ο στόχος των ανταρτών Χούθι. Από την πρώτη στιγμή η ναυτιλιακή μεταφοράς εμπορευμάτων Evergreen ανακοί-

Σοβαρός ο αντίκτυπος και για την Αίγυπτο, περιορισμένες οι επιπτώσεις στις τιμές του πετρελαίου.

νωσε ότι προσωρινά δεν δέχεται κανένα φορτίο που έχει σχέση με το Ισραήλ και διακόπτει κάθε παροχή υπηρεσιών στο Ισραήλ. Επιβαλούμενη, εξάλλου, προβλήματα λειτουργικής φύσης, έκανε ακριβώς το ίδιο και η Orient Overseas Container Line (OOCL), που είναι μέλος του ομίλου της κινεζικής COSCO Shipping Group. Το πλήγμα ενδέχεται να αποδειχθεί ισχυρό για την οικονομία της εμπόλεμης χώρας, δεδομένου ότι περίπου το 30%

των εισαγωγών του Ισραήλ διέρχεται μέσω της Ερυθράς Θάλασσας με πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτιών. Στο μεταξύ, οι κρατήσεις για τις ναυλώσεις γίνονται συνήθως δύο έως τρεις μήνες νωρίτερα για τα καταναλωτικά αγαθά. Αυτό σημαίνει ότι με την επιμήκυνση της χρονικής διάρκειας του ταξιδιού των πλοίων, πρακτικά δεν θα έχει νόημα να παραγγείλει το Ισραήλ από την Ανω Ανατολή προϊόντα που μπορούν να παραμείνουν στα ράφια για δύο έως τρεις μήνες.

Αν το πλήγμα μπορεί να είναι ισχυρό για το εμπόλεμο Ισραήλ, ενδέχεται να αποδειχθεί σαφώς πιο καίριο για την ήδη χειμαζόμενη οικονομία της Αιγύπτου, που έχει ήδη πληρώσει τις συνέπειες του πολέμου με τη μείωση του τουρισμού της. Το κυριότερο είναι πως η διώρυγα του Σουέζ ανήκει στην Αίγυπτο, η οποία τη διαχειρίζεται και τη συντηρεί και αντλεί σημαντικά έσοδα από τη διέλευση των εμπορικών πλοίων και των δεξαμενόπλοιων. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, η αρχή διαχείρισης του Σουέζ άντλησε το δημοσιονομικό έτος 2022-2023 το ποσό-ρεκόρ των 9,4 δισ. δολαρίων.

Κρίσιμη οδός

Ανακοινώνοντας την πρωτοβουλία για την προστασία των πλοίων στην Ερυθρά Θάλασσα, ο Αμερικανός υπουργός Αμυνας, Λόντι Οстин, τόνισε πως «η Ερυθρά Θάλασσα είναι μια κρίσιμη θαλάσσια οδός, καθοριστική για την ελευθερία της ναυσιπλοΐας και στρατηγικής σημασίας εμπορικός διάδρομος, που διευκολύνει το παγκόσμιο εμπόριο».

16%

αυξήθηκε τις τελευταίες ημέρες το κόστος της μεταφοράς προϊόντων σε μεγάλα κοντέινερ από την Νότια Ασία στη βόρεια Ευρώπη.

Η εκτίμηση

Δυσοίων για τη Γηραιά Ηπειρο η εκτίμηση του Μάθιου Ράιτ, αναλύτη της συμβουλευτικής για θέματα ενέργειας Kpler, ότι «η Ευρώπη είναι η πλέον εκτεθειμένη περιοχή στη διακοπή της διέλευσης από τη διώρυγα του Σουέζ, αφού από εκεί διέρχεται το ένα τέταρτο των εισαγωγών πετρελαίου».

8,2

εκατ. βαρέλια πετρελαίου και παραγώγων πετρελαίου την ημέρα πέρασαν από την Ερυθρά Θάλασσα το διάστημα Ιανουαρίου - Νοεμβρίου του 2023.

Η δυσκολία

«Φαίνεται εύκολο όταν το κοιτάζει κανείς στον χάρτη και νομίζει πως δεν είναι παρά μόνον μερικά ναυτικά μίλια περισσότερα», τονίζει ο Λας Γένσεν, διευθύνων σύμβουλος της ναυτιλιακής μεταφορικής Vespucci Maritime, που εξηγεί όμως ότι δεν είναι τόσο εύκολο όταν πηγαίνεις από τη νότια πλευρά της Αφρικής, καθώς «να μην μπορεί να πας ταχύτερα, αλλά θα πρέπει και να περιμένεις καθυστερήσεις εξαιτίας του κακού καιρού».

ΑΝΑΛΥΣΗ

Μια επιστολή στον Βρετανό υπουργό Οικονομικών

Του ΦΡΑΝΘΕΣΚΟ ΓΚΕΡΕΡΑ / REUTERS BREAKINGVIEWS*

Αγαππητέ Τζέρεμι, Να 'μαστε και πάλι εδώ διότι, όπως προβλέπεται από τους κανόνες της Επιτροπής Νομισματικής Πολιτικής της Τράπεζας της Αγγλίας, θα πρέπει να απευθυνθώ σε εσένα σε ειδικό χαρτί της τράπεζας, ώστε να σου εξηγήσω γιατί ο πληθωρισμός είναι πολύ υψηλότερος του 2% που είναι ο στόχος μας. Πρόκειται για τη 10η επιστολή μου προς τον υπουργό Οικονομικών της Βρετανίας, εξηγώντας γιατί οι τιμές καταναλωτή αυξάνονται γρηγορότερα από όσο θέλουμε. Από την άλλη πλευρά, είσαι ο τρίτος υπουργός Οικονομικών με τον οποίο επικοινωνώ την τελευταία διετία, οπότε τα πράγματα δεν θα έλεγα πως είναι σταθερά ούτε για εσάς. Το ζήτημα είναι πως ο πληθωρισμός παραμένει αμετακίνητα υπεράνω του στόχου μας για 2%. Ωχ! Βέβαια, στο σημείο αυτό θα μπορούσα να φλυαρήσω λίγο για τις «έξωθεν πιέσεις κό-

εφήμερες. Τότε ο δείκτης ήταν 3,2%, μετά τον Οκτώβριο του 2022 όμως έφθασε στο 11,1%. Ωχ και πάλι! Πάντως, έχουμε και καλά νέα. Ζήτησα από τον Μπεν Μπερνάνκι να αξιολογήσει τα μοντέλα προβλέψεών μας. Ήταν πρώην πρόεδρος της ομοσπονδιακής τράπεζας των ΗΠΑ (Fed) και βραβεύθηκε με Νομπέλ. Βέβαια, είχε αποφανθεί τον Μάιο του 2007 πως η κρίση των ενυπόθηκων δανείων θα είναι περιορισμένη. Ωχ και πάλι ωχ! Λοιπόν, Τζέρεμι, κοίταξε. Και οι δυο μας κάνουμε πολλά, αλλά δεν επαρκούν. Ο προκάτοχός μου Μαρκ Κάρνεϊ ίσως να με αποκαλούσε «μεγάλη σέξι χελώνα», τιμώντας την υπερβολικά αργή λήψη αποφάσεων εκ μέρους μου. Δικαιούται διότι να ομιλεί. Ούτε καν αύξησε τα επιτόκια στην επιταχτη θητεία του κι εγώ τα αύξησα 14 φορές σε ρεκόρ 15ετίας.

Το πρόβλημα έγκειται στο ότι μπορεί τελικά να συντριβεί μια ήδη εύθραυστη οικονομία. Το 2023 αναμένουμε ανάπτυξη 0,5% της βρετανικής οικονομίας και το 2024 ένα μεγάλο μηδενικό. Προφανώς αυτό δεν είναι ό,τι θα ήθελες να ακούσεις, δεδομένης της κάκιστης επίδοσης των Συντηρητικών στις δημοσκοπήσεις ενόψει των εκλογών στα τέλη του 2024. Ούτως ή άλλως και αναλόγως του πόσο μαύρο είναι το χιούμορ σου, αυτά τα δρακόντεια μέτρα ίσως να μη φθάνουν να ανακόψουν την άνοδο των τιμών. Βέβαια, ο πληθωρισμός μειώθηκε άνω του 50% από το ρεκόρ του και δημοσίως λέμε πως δεν θα επαναπαυθούμε έως ότου επανέλθει στο 2%. Όμως στην πραγματικότητα δεν διαθέτουμε σωστά εργαλεία να τον δαμάσουμε, διότι τα επιτόκια επιτυγχάνουν να εξασθενίσουν τη ζήτηση, καθιστώντας ακριβότερο το χρήμα. Κι αυτό ακόμη γίνεται πράξη, με πολλές και ποικίλες καθυστερήσεις, κατά τον Μίλτον Φρίντμαν. Συμπερασματικά, υπουργέ, ο πληθωρισμός θα αποκλιμακωθεί περαιτέρω, αν και δεν γνωρίζω πόσο γρήγορα και πότε.

Με εγκάρδιους χαιρετισμούς,
Αντριου Μπέιλι

* Φανταστική επιστολή του διοικητή της Τράπεζας της Αγγλίας Αντριου Μπέιλι στον υπουργό Οικονομικών της Βρετανίας Τζέρεμι Χαντ.

Το ζήτημα είναι πως ο πληθωρισμός παραμένει αμετακίνητα υπεράνω του στόχου μας για 2%.

στους», ήτοι τις πληθωριστικές συνέπειες της πανδημίας και της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Στη συνέχεια θα μπορούσα να αναφερθώ στις «εκ των ένδον πιέσεις» των μισθών και των αυξημένων υπηρεσιών στα αεροπλάνα και στα ξενοδοχεία.

Αυτό όμως που δεν θα σου έλεγα θα ήταν τούτο: το γιατί παραμένει ψηλά ο δείκτης. Ούτε θα έθιγα το πότε θα επανέλθει στο 2%, διότι στην πραγματικότητα δεν έχω την παραμικρή ιδέα. Μην παρεξηγηθώ: Στελέχη της Τράπεζας της Αγγλίας που τυγχάνουν κάτοχοι διδακτορικού παρέχουν πολλές προβλέψεις και σήμερα εκτιμάμε πως στα τέλη του 2025 ο πληθωρισμός θα υποχωρήσει στο 1,9%. Ωστόσο, τα πεπραγμένα μας δεν είναι και τόσο ικανοποιητικά. Ίσως θυμάσαι τον Σεπτέμβριο του 2021, που απευθύνθηκα στον Ρισί Σούνακ, τον προ-προκάτοχό σου, επισημαίνοντας ότι οι υφιστάμενες πληθωριστικές πιέσεις θα είναι

Οι ξένοι επενδυτές εγκαταλείπουν μαζικά τις κινεζικές μετοχές

Μειώθηκαν 87% τα κεφάλαια που εισέρρευσαν στις αγορές της Κίνας το 2023

Το κοκτέιλ κρίσεων που αντιμετώπισε η Κίνα μέσα στο 2023 και η αβεβαιότητα για την προθυμία και τη δυνατότητα του Πεκίνου να τονώσει την ανάπτυξη έχουν αποθαρρύνει τους ξένους επενδυτές, που εγκαταλείπουν συλλήβδην τη δεύτερη οικονομία του κόσμου. Και την ίδια στιγμή η πολιτική του προέδρου Σι Τζινπίνγκ εμπνέει στον κινεζικό λαό ανασφάλεια και απαισιοδοξία για το μέλλον.

Σύμφωνα με υπολογισμούς των Financial Times, οι εκροές κεφαλαίων από τους κινεζικούς τίτλους αγγίζουν το 90% όσων χρημάτων εισέρρευσαν στα χρηματιστήρια της Κίνας μέσα στο 2023. Από τα 33 δισ. δολ. στα οποία κορυφώθηκαν οι εισροές τον Αύγουστο, σήμερα το ξένο κεφάλαιο στη δεύτερη οικονομία του κόσμου έχει μειωθεί κατά 87% και έχει περιοριστεί σε περίπου 4,2 δισ. δολ. Οι ξένοι επενδυτές άρχισαν να τρέπονται σε άτακτη φυγή τον Αύγουστο, όταν η στάση πληρωμών μιας από τις μεγαλύτερες κατασκευαστικές της χώρας, της Country Garden, έφερε στην επιφάνεια τη σοβαρότητα της κρίσης ρευστότητας που έπληττε την αγορά ακινήτων. Οικονομικοί αναλυτές και παράγοντες της αγοράς υπογραμμίζουν πως η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κινεζική οικονομία αφορά όχι μόνον τους ξένους και εγχώριους επενδυτές, αλλά και τους επιχειρηματίες και τους καταναλωτές. Αντανακλάται, έτσι, στην πτωτική πορεία που σημειώνουν οι κινεζικές μετοχές παρά τα πρόσφατα καλά οικονομικά στοιχεία, παρά τη βελτίωση στις σχέσεις με την Ουάσινγκτον και παρά τη στήριξη που παρείχε τελευταία η κεντρική τράπεζα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας.

Μιλώντας στους FT η Αλίσια Γκαρσία Ερέρο, κορυφαία οικονομολόγος της Natixis, υπογραμμίζει πως «δεν υπάρχει πραγματικός λόγος για την πτώση των μετοχών, αλλά μόνον η απογοήτευση των επενδυτών, που δεν βλέπουν την επιστροφή της Κίνας σε ανοδική πορεία». Η κινεζική οικονομία αναμενόταν να ανακάμψει δυναμικά το 2023 και να ανακτήσει τον ρόλο της ως μοχλού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Όπως όμως επισημαίνει, μεταξύ πολλών άλλων, το ΔΝΤ, το 2023 η Κί-

Οι ξένοι επενδυτές άρχισαν να τρέπονται σε άτακτη φυγή τον Αύγουστο, όταν η στάση πληρωμών μιας από τις μεγαλύτερες κατασκευαστικές της χώρας, της Country Garden, έφερε στην επιφάνεια τη σοβαρότητα της κρίσης ρευστότητας που έπληττε την αγορά ακινήτων.

Αναλυτές υπογραμμίζουν πως η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κινεζική οικονομία αντανακλάται στην πτωτική πορεία που σημειώνουν οι κινεζικοί τίτλοι.

να έχει αποτελέσει τροχοπέδη στην παγκόσμια οικονομία. Και ενώ τείνει να κλείσει το έτος με ανάπτυξη 5%, το ποσοστό αυτό είναι μικρό σε σύγκριση με τους ρυθμούς άνω του 6% που σημείωνε προ πανδημίας. Όλα δείχνουν άλλωστε πως και το 2024 θα είναι δύσκολη χρονιά για την κινεζική οικονομία, που εισέρχεται σε μια περίοδο δεκαετιών στασιμότητας. Μιλώντας στο CNN ο Ντέρεκ Σισόρς, συνεργάτης του Αμερικανικού Επιχειρηματικού Ινστιτούτου, υπογραμμίζει πως «το πρόβλημα για την οικονομία της Κίνας το 2024 δεν θα είναι η αύξηση του ΑΕΠ της, αλλά το γεγο-

νός ότι εφεξής αναμένεται να κινείται μονίμως σε καθοδική πορεία».

Ο ίδιος προειδοποιεί πως αν το Πεκίνο δεν προχωρήσει σε καίριες μεταρρυθμίσεις, τότε η χώρα θα καθηλωθεί σε αυτό που αποκαλείται «παγίδα μεσαίου εισοδήματος» και αφορά την ταχύτητα με την οποία βγαίνουν οι αναδυόμενες οικονομίες από τη φτώχεια, αλλά στη συνέχεια παγιδεύονται σε μια στασιμότητα και δεν κατορθώνουν να εξελιχθούν σε χώρες υψηλού εισοδήματος. Υπεύθυνη, κατά τη γνώμη πολλών Κινέζων και ιδιαίτεως όσων γνώρισαν ως ενήλικοι την περίοδο των μεταρρυθμίσεων και της προσέγγισης στον έξω κόσμο, είναι η πολιτική του προέδρου Σι Τζινπίνγκ. Όπως επισημαίνει σχετικό ρεπορτάζ της Wall Street Journal, μετά 40 χρόνια ανάπτυξης και ευκαιριών, στη διάρκεια των οποίων φαινόταν μη αντιστρέψιμη η πορεία της Κίνας προς την άνοδο και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, τώρα ο Κινέζος πρόεδρος επαναφέρει όλο και περισσότερα στοιχεία από την πολιτική του ιστορικού ηγέτη της Κίνας Μάο Τσετούνγκ, με αποτέλεσμα

να προϊδεάζει τον κινεζικό λαό για ένα αβέβαιο μέλλον. Το χειρότερο όλων είναι πως η Κίνα φαίνεται να απομακρύνεται όλο και περισσότερο από τη Δύση και να περιχαρακώνεται ξανά τόσο από διπλωματικής όσο και από οικονομικής απόψεως.

Μοναδική λευκή κηλίδα στη σκοτεινή εικόνα της κινεζικής οικονομίας, και ειδικότερα όσον αφορά τη στάση των ξένων επενδυτών, σχετίζεται με Αμερικανούς επενδυτές. Παρά τη γενικότερη επιφυλακτικότητα τους προς την Κίνα, οι αμερικανικές αλυσίδες γρήγορου φαγητού εξακολουθούν να επεκτείνονται στη δεύτερη οικονομία του κόσμου. Όπως τονίζουν οικονομολόγοι του Associated Press, προφανώς εκτιμούν πως μια αγορά 1,4 δισ. ατόμων είναι πολύ σημαντική για να την αγνοήσουν. Έτσι, τον Νοέμβριο η αλυσίδα KFC άνοιξε ένα ακόμη ρεστοράν στην Κίνα, όπου αριθμεί πλέον 10.000 εστιατόρια, η McDonald's σχεδιάζει να ανοίξει 3.500 νέα εστιατόρια μέσα στα επόμενα τέσσερα χρόνια και η Starbucks επένδυσε φέτος 220 εκατ. δολ. σε εγκαταστάσεις παραγωγής και διανομής στην ανατολική Κίνα.

Αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 49% στην Τουρκία

Η Τουρκία θα αυξήσει τον κατώτατο μισθό κατά 49% το νέο έτος προκειμένου να μειώσει την πίεση από το κόστος διαβίωσης πριν από τις δημοτικές εκλογές, σε μια χώρα όπου ο πληθωρισμός αναμένεται να ξεπεράσει το 70% τους επόμενους μήνες.

Ο καθαρός κατώτατος μισθός θα οριστεί στις 17.002 λίρες (578 δολάρια), δήλωσε ο υπουργός Εργασίας Βεντάτ Ισιχάν σε συνέντευξη Τύπου στην Άγκυρα. Η νέα αύξηση έρχεται έπειτα από την ενίσχυση του κατώτατου μισθού τουλάχιστον κατά 100% φέτος, η οποία έγινε σε δύο στάδια, συμβάλλοντας στην ταχύτερη αύξηση των τιμών και ανεβάζοντας το κόστος εργασίας. «Εκπληρώσαμε την υποσχέσή μας να μην επιτρέψουμε στους εργαζομένους μας να συνθλιβούν από τον πληθωρισμό», είπε ο υπουργός.

Η απόφαση βρέθηκε στο μικροσκοπικό των οίκων αξιολόγησης και των επενδυτών, που αναζητούσαν στοιχεία για την πορεία των τουρκικών οικονομικών πολιτικών μετά την απομά-

κρυνση από τα αντισυμβατικά μέτρα, έπειτα από τις εκλογές του Μαΐου και ενόψει των δημοτικών εκλογών τον Μάρτιο. Πάνω από το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού της χώρας λαμβάνει τον κατώτατο μισθό, ο οποίος αποτελεί επίσης σημείο αναφοράς για ευρύτερες μισθολογικές συμφωνίες στην οικονομία.

Η αύξηση που ανακοίνωσε ο υπουργός είναι κοντά σε ένα επίπεδο που κορυφαίες επενδυτικές τράπεζες της Wall Street έχουν προειδοποιήσει ότι θα περιπλέξει τις προσπάθειες της κεντρικής τράπεζας να περιορίσει τον πληθωρισμό.

Η Goldman Sachs Group και η Morgan Stanley πρότειναν ότι η κεντρική τράπεζα θα μπορούσε να αυστηροποιήσει περαιτέρω την πολιτική εάν η προσαρμογή του κατώτατου μισθού είναι υψηλότερη από 40%-50%.

Η πρόκληση τώρα είναι πώς να κατευνάσει έναν πληθυσμό που υφίσταται κρίση κόστους διαβίωσης, αλλά χωρίς να υπονομευθεί η προσπάθεια μείωσης του πληθωρισμού σχεδόν στο

μισό μέχρι το τέλος του επόμενου έτους. Σε μια αλλαγή από τα προηγούμενα χρόνια, όπου έγιναν δύο αναπροσαρμογές στους μισθούς, η κυβέρνηση σχεδιάζει μόνο μία αύξηση για το 2024.

Ο πληθωρισμός, που πέρυσι αυξήθηκε με τον ταχύτερο ρυθμό 25 ετών, διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των Τούρκων, ωθώντας την κυβέρνηση να αυξήσει τους χαμηλότερους μισθούς για να διατηρήσει τη στήριξη του κόσμου.

Ο Τούρκος πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, επί μακρόν θιασώτης του φθηνού χρήματος, έχει ανανεώσει την οικονομική ηγετική ομάδα μετά την επανεκλογή του τον Μάιο. Εκτοτε, η προσοχή του στράφηκε στη χαλάρωση της εγχώριας ζήτησης, με την κεντρική τράπεζα να αυξάνει απότομα τα επιτόκια για να αντιμετωπίσει τον πληθωρισμό.

Η κεντρική τράπεζα προβλέπει ότι η αύξηση των τιμών θα κλείσει φέτος στο 65%, προτού κορυφωθεί πάνω από το 70% τον Μάιο και στη συνέχεια ολοκληρώσει το 2024 στο 36%.

Ο πληθωρισμός αναμένεται να ξεπεράσει το 70% τους επόμενους μήνες.

Σε χειμερία νάρκη οι τιμές των ορεινών εξοχικών το 2023

Παραμένουν μειωμένες περισσότερο από 50% σε σχέση με το 2008

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Καθιλωμένες παρουσιάζονται οι τιμές πώλησης χειμερινών εξοχικών, καθώς δεν έχουν ακολουθήσει την πορεία ανάκαμψης της αγοράς κατοικίας, παραμένοντας σε «χειμερία νάρκη». Ετσι, αποτελούν πλέον τον «παρία» της κτηματαγοράς, με τους ιδιοκτήτες τους να καλούνται να λάβουν ορισμένες «σκληρές» αποφάσεις εφόσον επιθυμούν να τα μεταβιβάσουν. Μάλιστα, όπως αναφέρουν στελέχη της αγοράς ακινήτων, η ζήτηση είναι τόσο ισχνή ώστε ακόμη και ζητούμενες τιμές κάτω του κόστους κατασκευής, δύσκολα βρίσκουν ανταπόκριση.

Σύμφωνα με το τελευταίο έτησιο παρατηρητήριο χειμερινών εξοχικών κατοικιών, που επιμελήθηκε η Geoxis Property & Valuation Services, εταιρεία πιστοποιημένων εκτιμητών ακινήτων, οι τιμές πώλησης χειμερινών κατοικιών στους δημοφιλέστερους χειμερινούς προορισμούς κινήθηκαν σταθεροποιητικά ή ελαφρώς ανοδικά το 2023, απέχοντας όμως παρασάγγας από τα αντίστοιχα

επίπεδα του 2008. Υπενθυμίζεται ότι στην Αττική, κατά μέσον όρο, οι τιμές πώλησης κατοικιών έχουν πλέον καλύψει το χαμένο έδαφος και κινούνται περίξ των υψηλών που είχαν σημειωθεί το 2008, ενώ σε δεκάδες περιοχές αυτό έχει ήδη ξεπεραστεί κατά πολύ.

Σύμφωνα με τον κ. Γιάννη Ξυλά, επικεφαλής της Geoxis, «η εξαιρετικά θετική καλοκαιρινή περίοδος σε συνδυασμό με τις υψηλές πληρότητες σε όλες τις εορτές και αργίες για φέτος δεν έχουν μετουσιωθεί σε τάση όσον αφορά τις χειμερινές εξοχικές κατοικίες, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σημαντική πρόοδος στις αξίες. Η απουσία εκτεταμένου χειμώνα, τα υψηλά επιτόκια δανεισμού και το σημαντικό κόστος κατασκευής και ενέργειας επηρεάζουν αρνητικά τη συγκεκριμένη αγορά.

»Σε σχέση με τα ιστορικά υψηλά επίπεδα αξιών του 2008, οι αξίες εξακολουθούν να καταγράφονται μειωμένες περισσότερο από το μισό (-56%)», σημειώνει ο κ. Ξυλάς. Ειδικότερα, στην περιοχή του Αγίου Αθανασίου Πέλλας η μέση τιμή πώλησης σήμερα διαμορφώ-

ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ - ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ

ΠΗΓΗ: GEOAXIS

Οι αξίες χειμερινών κατοικιών στους δημοφιλέστερους ορεινούς προορισμούς δεν έχουν ακολουθήσει την πορεία ανάκαμψης της αγοράς κατοικίας.

νεται σε 1.053 ευρώ/τ.μ., έχοντας καταγράψει συνολική κάμψη κατά 68% σε σχέση με τις 3.300 ευρώ/τ.μ. του 2008. Στο Καρπενήσι τα εξοχικά πωλούνται σήμερα αντί ποσού 1.008 ευρώ/τ.μ. κατά μέσον όρο, από 2.308 ευρώ/τ.μ. το 2008, δηλαδή 56% χαμηλότερα. Στα Τρίκαλα Κορινθίας η μέση τιμή πώλησης έχει υποχωρήσει κατά 51%

από το 2008 και δεν ξεπερνάει τα 1.097 ευρώ/τ.μ., από 2.250 ευρώ/τ.μ. Η μικρότερη πτώση, με 47% από το 2008, παρατηρείται στην Αράχωβα, όπου η μέση τιμή πώλησης αγγίζει τα 1.600 ευρώ/τ.μ. (1.594 ευρώ/τ.μ.), από 3.000 ευρώ/τ.μ.

Συγκριτικά με πέρυσι, στην Αράχωβα και στο Καρπενήσι καταγράφονται μικρές αυξήσεις των τιμών κατά 2,31% και 1,61% αντιστοίχως, δηλαδή κάτω από τον πληθωρισμό.

Στον αντίποδα, στον Άγιο Αθανάσιο και στα Τρίκαλα Κορινθίας οι τιμές είναι αμετάβλητες από το 2022. Είναι χαρακτηριστικό ότι την ίδια περίοδο, στο σύνολο της χώρας, σύμφωνα με την ΤτΕ, οι τιμές πώλησης κατοικιών έχουν καταγράψει ετήσια αύξηση κατά σχεδόν 14% (13,9%), ενώ ειδικά οι τιμές στις μη αστικές περιοχές

Τιμές πώλησης χειμερινών εξοχικών κατοικιών

ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ (ΕΥΡΩ/Τ.Μ.)

	2008	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2008-23	2022	2023	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2022-23
ΑΡΑΧΩΒΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	3.000	-47%	1.558	1.594	2,31%
ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΕΛΛΑΣ	3.301	-68%	1.050	1.053	0,29%
ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	2.308	-56%	992	1.008	1,61%
ΤΡΙΚΑΛΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	2.250	-51%	1.095	1.097	0,18%
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ		-56%			1%

της χώρας έχουν καταγράψει άνοδο κατά 11,1%.

Σύμφωνα με τον κ. Ξυλά, το οικονομικό κλίμα που διαμορφώνεται λόγω της αύξησης των επιτοκίων δανεισμού και η συρρίκνωση της ζήτησης, που έχει αρχίσει να αποτυπώνεται συνολικά στην αγορά κατοικίας, εκτιμάται ότι θα ασκήσουν καθοδικές πιέσεις στις τιμές των χειμερινών εξοχικών τους επόμενους μήνες, ωθώντας και τους λίγους ενδιαφερόμενους αγοραστές στο να τηρήσουν στάση αναμονής. Ακόμα και η περιοχή της Αράχωβας, η οποία ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους χειμερινούς προορισμούς, δεν φαίνεται να μπορεί να καταγράψει σημαντική αύξηση τιμών.

«Η ζήτηση έχει υποχωρήσει σε ανησυχητικά επίπεδα, κυρίως στο Καρπενήσι και στον Άγιο Αθανά-

σιο, καθώς η πλειονότητα των αγοραστών προέρχεται από την Ελλάδα. Η μόνη περιοχή που φαίνεται να αντιστέκεται στη μεγάλη μείωση των αξιών είναι τα Τρίκαλα Κορινθίας. Αυτό οφείλεται στη μικρή απόσταση από την Αθήνα», σημειώνει ο κ. Ξυλάς. Σύμφωνα με τον ίδιο, η συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος συνεχίζει να κατατάσσει την απόκτηση ενός χειμερινού εξοχικού μια πλήρως εκτός ατζέντας επιλογή για την πλειονότητα των Ελλήνων.

Ενας πρόσθετος παράγοντας που λειτουργεί αρνητικά για τη ζήτηση είναι η κλιματική αλλαγή, που έχει περιορίσει σημαντικά τον χρόνο λειτουργίας των χιονοδρομικών κέντρων, αφαιρώντας έτσι ένα σημαντικό πλεονέκτημα της απόκτησης χειμερινής εξοχικής κατοικίας.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Η συγχορδία μιας τετραετίας και η ενορχήστρωση του 2024

Η τετραετία 2020-2023 ήταν πολύ δύσκολη από κάθε άποψη. Η μία πρόκληση ακολουθούσε την άλλη χωρίς να δίνει χώρο για ανάσες. Τι πανδημίες, τι πόλεμοι, τι συρράξεις, τι γεωπολιτικές αναταράξεις, τι μεταναστευτικό, τι προβλήματα σε εφοδιαστικές αλυσίδες, τι πληθωριστικές πιέσεις, τι αυξήσεις στο κόστος δανεισμού, τι ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό, τι προβλήματα κρατικών αξιοπιστίας... για να αναφερθώ στα κυριότερα επιγραμματικά. Και δεν έφταναν τα πιο πάνω, έχουμε και την κρατική ευχία για ικανοποίηση κάθε αιτήματος που βάζει το κεράκι του στα δημόσια οικονομικά χωρίς καμία έννοια, πέραν της λεκτικής διατύπωσης ανησυχιών, για εκτροχιασμό τους.

Παρά τη συγχορδία όλων των πιο πάνω προκλήσεων, η κτηματαγορά σημείωσε άλματα ανόδου το 2021, το 2022 και το 2023. Το 2023 ήταν όμως περισσότερο έτος συντήρησης των επιδόσεων του 2022 που –υπενθυμίζω– ήταν η καλύτερη χρονιά από πολλές απόψεις μετά από πάρα πολλά χρόνια. Άρα κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι αφού το 2023 ήταν έτος συντήρησης του 2022, ήταν και αυτή μια από τις καλύτερες χρονιές.

Η συνολική εικόνα του 2023 τείνει να συμφωνεί με αυτή την προσέγγιση. Όμως, οφείλουμε να αναδείξουμε κάποια σημαντικά στοιχεία που ζωγράφισαν αυτή την εικόνα. Η Λάρνακα είναι η καθαρή νικήτρια αυτής της πορείας σε σχετικούς όρους αφού κατάφερε να ελκύει συνεχώς αυξανόμενους αριθμούς επενδυτών/αγοραστών, με αποτέλεσμα να βλέπουμε νέες προσθήκες αναπτύξεων με σαφώς αναβαθμισμένο προϊόν και σε τιμές πρωτόγνωρες για τη Λάρνακα. Ανάλογη πορεία με τη Λάρνακα αλλά σε ελαφρώς μικρότερη κλίμακα ήταν αυτή της Πάφου και σε ακόμη μικρότερη κλίμακα

Η Λάρνακα κατάφερε να ελκύει συνεχώς αυξανόμενους αριθμούς επενδυτών/αγοραστών, με αποτέλεσμα να βλέπουμε νέες προσθήκες αναπτύξεων με σαφώς αναβαθμισμένο προϊόν και σε τιμές πρωτόγνωρες για την επαρχία.

αυτή της Αμμοχώστου. Όμως και οι τρεις επαρχίες έδειξαν ότι μπορούν να ανέβουν κατηγορία –ακόμη και κατηγορίες– στην προσφορά καλύτερου και αναβαθμισμένου real estate.

Η Λευκωσία ήταν, είναι και θα παραμείνει ένας σοβαρός επενδυτικός προορισμός. Η ανάπτυξη των τομέων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της υγείας έχει δώσει μια σοβαρή ώθηση τόσο με την επαναβαθμονόμηση του υφιστάμενου αποθέματος ακινήτων όσο και με τον σχεδιασμό νέων αναπτύξεων.

Μπορεί το μεγαλύτερο ποσοστό του 2023 να βρήκε τη Λευκωσία με μια στασιμότητα έως υποτονική, αλλά το τελευταίο τετράμηνο ήταν σαφώς πιο δραστήριο σε βαθμό που κάλυψε αρκετό από το χαμένο έδαφος των προηγούμενων μηνών. Η Λευκωσία αναμένεται να αλλάξει προς το θετικότερο εντός της επερχόμενης διετίας με την ολοκλήρωση σημαντικών έργων υποδομής αλλά και ιδιωτικών έργων που θα λειτουργήσουν ως πόλος έλξης νέων σημαντικών επενδύσεων κάθε κλίμακας.

Η Λεμεσός είχε μονοπωλήσει

Η κτηματαγορά σημείωσε άλματα ανόδου το 2021, το 2022 και το 2023. Το 2023 ήταν όμως περισσότερο έτος συντήρησης των επιδόσεων του 2022 που ήταν η καλύτερη χρονιά από πολλές απόψεις μετά από πάρα πολλά χρόνια.

το ενδιαφέρον στην αγορά των ακινήτων όλο αυτό το διάστημα –είτε υπήρχε κάτι θετικό να ειπωθεί ή κάτι αρνητικό. Η ουσία είναι πως κάποιες εκατοντάδες αγοραστών άλλαξαν προς τον υπερθετικό βαθμό τις ζωές κάποιων δεκάδων Λεμεσιανών, αλλάζοντας συνάμα προς το χειρότερο τις ζωές σχεδόν όλων των υπόλοιπων Λεμεσιανών. Με το συνεχές στέρεμα της πηγής των Ρώσων αγοραστών και εσχάτως των Ισραηλινών αγοραστών, βλέπουμε να παρατηρείται μια κάμψη στις επιδόσεις της Λεμεσού χωρίς αυτό να σημαίνει πως το φαινόμενο θα καταστεί μόνιμο. Η Λεμεσός είναι άρρηκτα δεμένη με τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή. Αν αυτές τραβήξουν σε

βάθος χρόνου τότε είναι αναμενόμενο πως θα υπάρξει σοβαρό πρόβλημα. Αν από την άλλη η κατάσταση αλλάξει προς αποκλιμάκωση των εντάσεων τότε τα πράγματα μπορεί να μην εξελιχθούν σε τόσο προβληματικά.

Όμως πέραν των πιο πάνω διαπιστώσεων πρέπει να καταγραφούμε και τα ακόλουθα:

Ενώ πήγαινε να σημειωθεί μια σχετική αποκλιμάκωση στο κόστος υλικών βλέπουμε πως επανέρχονται στην επιφάνεια προβλήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα που παγάζουν από την αλλαγή ή ακύρωση δρομολογίων στη ναυτιλία εξαιτίας των εχθροπραξιών. Αυτή η αρνητική εξέλιξη θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση στο κόστος

των υλικών αλλά και στον χρόνο παράδοσής τους. Η αύξηση στο κατασκευαστικό κόστος δημιουργεί σοβαρά προβλήματα σε έργα που βρίσκονται υπό κατασκευή, βάζει στον πάγο άλλα και ανεβάζει το κόστος απόκτησης στέγης από νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Ο τελικός αποδέκτης αυτών των αυξήσεων είναι το πλατύ κοινό είτε υπό την ιδιότητά του ως φορολογούμενος, είτε σαν (επίδοξος) τελικός χρήστης, ενώ οι κατασκευαστικές εταιρείες βίωσαν και βιώνουν σοβαρά προβλήματα οικονομικής βιωσιμότητας.

Η αύξηση στο κόστος κατασκευής επηρεάζει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά. Όταν έργα, για παράδειγμα, μπαίνουν στον

πάγο είτε διότι το κόστος ήδη θεωρείται ψηλό ή επειδή υπάρχει αβεβαιότητα για το πού θα καταλήξει, αυτό σημαίνει χαμηλότερη προσφορά. Από την άλλη, η ζήτηση μειώνεται επειδή οι αναθεωρημένες τιμές πώλησης είναι σε τέτοια επίπεδα που για πολλούς είναι αποτρεπτικές.

Μπορεί ο πληθωρισμός να έχει περιοριστεί, αλλά στην προσπάθεια αυτή τα επιτόκια έφθασαν σε ύψη που αποθαρρύνουν την δανειοδότηση και άρα την χρηματοπιστωτική επέκταση. Αυτό επηρεάζει την απόκτηση στέγης από νοικοκυριά, παρόλο που οφείλουμε να το πούμε πως κατά την τελευταία διετία πολλές από τις συναλλαγές έγιναν με ίδια κεφάλαια των αγοραστών.

Κάτι άλλο που πρέπει να τονιστεί είναι πως στην προσπάθεια της δημιουργίας κτιρίων υψηλής ενεργειακής απόδοσης και πράσινης μετάβασης, το κόστος που ξέραμε πριν κάποια χρόνια ή που ονειρευόμαστε θα μείνει για πάντα στα όνειρά μας. Το κόστος αυτής της μετάβασης είναι τεράστιο και γι' αυτό να μην αναμένει κανείς πως το κατασκευαστικό κόστος θα μειωθεί. Αντίθετα θα αυξάνεται και μαζί του θα αυξάνονται και οι τιμές του real estate –όπως άλλωστε και οι τιμές τόσων άλλων προϊόντων.

Συνεπώς η αγορά θα πρέπει να αυτορρυθμιστεί και αυτό σημαίνει πως πολλοί από εμάς θα πρέπει να αναθεωρήσουμε τα θέλω και τις απαιτήσεις μας και να δούμε τη ζωή υπό τον νέο φακό που μας κάνουν δώρο τα νέα δεδομένα.

Το 2024 λοιπόν είναι και δίσεκτο και έρχεται με προκλήσεις και αβεβαιότητα. Παρόλα αυτά, σας εύχομαι να το απολαύσετε!

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΚΥΡΙΑΚΗ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τέχνες

ε γράμματα

Ένα γιγάντιο μάτι, σύμβολο που παρέπεμπε στον πανόπτη οφθαλμό, δέσποζε σε όλα τα σημεία πώλησης της MUSK. Ουσιαστικά ήταν η κάμερα που δέσποζε στο κέντρο του κεφαλιού του Μπάρτον, του τελευταίου ρομποτικού μοντέλου της.

Ανάκληση προϊόντος

Τι μπορεί να συμβεί όταν ένα ζευγάρι αποκτήσει νέο ρομπότ «για τα Χριστούγεννα»; Ένα διήγημα γραμμένο για την «Κ»

Του ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ

Η σοφία που 'χε παραχθεί επιστημονικά τις τελευταίες δεκαετίες απ' την ανθρωπότητα συνοψιζόταν σε 24 λέξεις: «Να τρώτε, όχι υπερβολικά, κυρίως λαχανικά, κι αν θέλετε να ζήσετε περισσότερο φροντίστε τις σχέσεις σας και προς Θεού, μην εμπιστευέστε τυφλά τα ρομπότ». Φυσικά, η ανθρωπότητα έκανε ακριβώς τα αντίθετα. Μια ανεξέλεγκτη πανδημία παχυσαρκίας, μοναξιάς και απόλυτης εξάρτησης απ' τα αυτοματοποιημένα συστήματα, ταλαιπωρούσε εδώ και χρόνια τον πλανήτη. Η λύση ήταν για μια ακόμη φορά ένα νέο και απαστράπτον ρομπότ.

Οι βιτρίνες των καταστημάτων της MUSK ήταν πάντοτε μινιμα-

ο λόγος της παγκόσμιας επιτυχίας τους, κι ο λόγος που όλοι είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους σ' αυτό.

Αναμονή και αγωνία

Οι πιστοί της εταιρείας περίμεναν το νέο ρομπότ πάνω από μια τριετία. «Φέτος τα Χριστούγεννα μπορεί να είσαι εσύ αυτό/ή/ός που θα πάρει σπίτι του το Μπάρτον», δήλωσε σε αποκλειστική συνέντευξη ο Χ. «θα διατεθούν με κλήρωση 195 ρομπότ σ' όλο τον κόσμο, ένα για κάθε χώρα». Την ίδια επικοινωνιακή τακτική ακολούθησε η εταιρεία και στο προηγούμενο μοντέλο, με αποτέλεσμα η ζήτηση στη συνέχεια να εκτοξευθεί.

Στην Ελλάδα το Μπάρτον κληρώθηκε στην Ιριδα Ατιούντη, 59, και τον Αλέξανδρο Γκαρλάντη, 64. Πολλά νεότερα ζευγάρια απογοητεύτηκαν, καθώς πίστευαν ότι η κλήρωση θα ευνοούσε μια οικογένεια με παιδιά. Το νέο ρομπότ είχε διαφημιστεί ως ο απόλυτος οικιακός βοηθός: «Δεν θα χρειαστεί ποτέ ξανά να αδειάσετε το πλυντήριο των πιάτων, να ετοιμάσετε υγιεινό φαγητό ή να πάτε για ψώνια» έλεγε το διαφημιστικό. Τους παραδόθηκε αθόρυβα τρεις μέρες πριν από τα Χριστούγεννα, κι ήταν σαν εκείνη τη στιγμή να πυροδοτούσαν συνάψεις που ανέμεναν μέσα τους λανθάνουσες για δεκαετίες ολόκληρες.

Ηθελαν κι οι δυο τους διακαώς ένα παιδί εδώ και χρόνια. Τους έλεγαν ότι δεν ήταν τυχεροί. Η Ιριδα είχε υπερβεί την ηλικία κατά την οποία θα ήταν ασφαλές να αποπειραθεί έναν νέο κύκλο εξωσωματικής γονιμοποίησης. Είχαν αποκλείσει την παρένθετη μητρότητα, τους απωθούσε η σκέψη κάποιας συναλλαγής, κι ήταν πια πολύ μεγάλοι για να υιοθετήσουν. Εγιναν ανάδοχοι ενός προσφυγόπουλου απ' τη Συρία, μα μια μέρα εμφανίστηκε ένας αδελφός που ζούσε στη Γερμανία κι η μικρή Λάμα έφυγε μαζί

του – πληγώνοντάς τους πολύ.

Θα μπορούσε κάποιος να χαρακτηρίσει το ζευγάρι υπερβολικά ευσυνειδητο. Ο Αλέξανδρος εργαζόταν σε τράπεζα κι ετοιμαζόταν να συνταξιοδοτηθεί, κι η Ιριδα διατηρούσε έναν μικρό αλλά κομψό χώρο ευεξίας. Ο γάμος τους είχε αντέξει πολλές κακοκαιρίες. Τώρα, με το νέο ρομπότ, είχαν την ευκαιρία να μεταδώσουν γενναιόδωρα όσα τους είχε διδάξει η ζωή.

Η επιλογή του συγκεκριμένου ζευγαριού δεν ήταν καθόλου τυχαία. Η MUSK είχε βάλει στην κλήρωση μια δεκάδα ζευγαριών ανά χώρα, με τη σκέψη ότι τα προνομιούχα ζευγάρια θα εκπαιδεύαν το Μπάρτον με τις σωστές αξίες. Τις πρώτες ώρες με το «ωραιότερο χριστουγεννιάτικο δώρο της ζωής τους» στο σπίτι τους είχαν χαρά, αλλά και αγωνία. Του σύστησαν τον γάτο τους, τον Ασίμοφ, και πέρασαν το πρώτο βράδυ μαζί του στον καναπέ συζητώντας ενθουσιωδώς. Αρχικά, το Μπάρτον κυρίως άκουγε. Σταδιακά η συζήτηση μεταξύ των τριών άρχισε να αποκτάει ρυθμό και στο τέλος έφτασαν να κάνουν όλοι μαζί σχέδια για τις καλοκαιρινές τους διακοπές και για την κοινή συμμετοχή τους σε εθελοντικές δράσεις. Ο Αλέξανδρος ανακάλυψε ότι το Μπάρτον ήταν Παναθηναϊκός κι ότι μπορούσε να του παρέχει προσωποποιημένο σχολιασμό σε κάθε παιχνίδι που θα έβλεπαν μαζί. Η Ιριδα έμαθε ότι θα μπορούσε να μαγειρεύει μαζί του συνταγές πασίγνωστων σερφ. Ίσως η ατεκνία τους τελικά να ήταν ευλογία. Αυτό το πλάσμα μπορούσε να τους φέρει ευτυχία. Ήταν ακριβώς αυτό που ήθελαν, αλλά δεν ήξεραν έως τώρα πώς να το ζητήσουν. Εξαιτίας των Αυτομάτων αυτού του είδους, η ανθρωπότητα θα είχε λαμπρό μέλλον μπροστά της.

Το πρωί των Χριστουγέννων το ζευγάρι είπε να τηρήσει την παράδοση βάζοντας κάτω απ' το χριστουγεννιάτικο δέντρο ένα μικρό δώρο για το Μπάρτον. Ήταν ένας ειδικός μαγνήτης που έμαθαν ότι άρεσε πολύ στα ρομπότ. Το Μπάρτον πήρε στα χέρια του το κομψό πακέτο και το εκσφενδόνισε στον τοίχο. Ο Αλέξανδρος έκανε το λάθος να χαρακτηρίσει το ρομπότ «απειθαρχο», γεγονός που το εξόργισε τόσο ώστε να γκρεμίσει με μια κίνηση το χριστουγεννιάτικο δέντρο. Μάταια προσπάθησε με τα λόγια το ζευγάρι να το καθουχάσει. Το Μπάρτον συνέχισε να τους προκαλεί. Ερτάσε στο σημείο να σπάσει μια μικρή προτομή του Πλάτωνα που είχε κληρονομήσει ο Αλέξανδρος απ' τον παππού του. Ο άνδρας δεν κρατήθηκε και το μάλωσε αυστηρά, υψώνοντας τον τόνο της φωνής του κι απειλώντας ότι θα πατήσει το κουμπί OFF. Η Ιριδα έβαλε τα κλάματα κι ενώ προσπαθούσαν να ανακτήσουν την ψυχραιμία τους, το Μπάρτον τούς παρατηρούσε με το κάμερα-μάτι του μειδώντας με χαιρεκακία.

Αφού ηρέμησαν όλοι, το ζευγάρι απολογήθηκε για την έλλειψη ψυχραιμίας και τότε το Μπάρτον άρχισε να τρεκλίζει, να σκοντάφτει και να πέφτει κάτω, εκδηλώνοντας με κάθε αφορμή μια καθολική αδυναμία να επιτελέσει την παραμικρή εντολή. Σε πλήρη σύγχυση, το ζευγάρι ήταν έτοιμο να πειστεί ότι το Μπάρτον ήταν ελαττωματικό.

Αλλά ακόμη δεν είχαν δει τίποτα.

«Οχι»

Σκέφτηκαν να το βάλουν στην πρίζα, θεωρώντας ότι ίσως για το πρόβλημα να ευθυνόταν η έλλειψη φόρτισης, μα το Μπάρτον αρνήθηκε να το ακουμπήσουν. Σ' ό,τι κι αν του έλεγαν, εκείνο έφερνε σθεναρή αντίρρηση. Το ρομπότ είχε μεταμορφωθεί σ' έναν Μπάρτλεμπι πολύ πιο αγε-

νή απ' τον ήρωα του Μέλβιλ. «Θέλεις να πάμε μια βόλτα;», το ρωτούσαν. «Οχι». «Θέλεις να δεις ταινία;». «Οχι». «Τι θέλεις;». «Να πεθάνετε».

Το ζευγάρι θυμήθηκε όλες τις δυστοπικές ταινίες με τα εξεγερμένα ρομπότ που 'χε δει κι ήξερε ότι είχε έρθει η ώρα να επικοινωνήσουν με τη MUSK. Όταν όμως η Ιριδα επείρησε να καλέσει τη γραμμή βοήθειας της εταιρείας, συνειδητοποίησε ότι το Μπάρτον τούς είχε κόψει τις επικοινωνίες με τον έξω κόσμο. Αμέσως μετά, στην απέλπιδα προσπάθειά του να το σβήσει, ο Αλέξανδρος τραυματίστηκε στο πόδι σοβαρά. Το Μπάρτον κλείδωσε τις ηλεκτρονικές κληδαριές του σπιτιού, πήρε τον Ασίμοφ αγκαλιά και τον χάιδευε γελώντας μοχθηρά. Σε από-

Το Μπάρτον είχε μεταμορφωθεί σ' έναν Μπάρτλεμπι πολύ πιο αγενή απ' τον ήρωα του Μέλβιλ. «Θέλεις να πάμε μια βόλτα;», το ρωτούσαν. «Οχι». «Θέλεις να δεις ταινία;». «Οχι». «Τι θέλεις;». «Να πεθάνετε».

γνωση πλέον, το ζευγάρι έκανε μια ύστατη απόπειρα να σώσει τουλάχιστον τη γάτα απ' τα χέρια του ρομπότ, αλλά εκείνο με περισσή επιδεξιότητα τους αφόπλισε αμέσως, προκαλώντας τους αφόρητο πόνο και φόβο.

Ήταν κι οι δυο τους στο πάτωμα, αποκαμωμένοι, όταν άνοιξε ξαφνικά η πόρτα του διαμερίσματός τους κι εισέβαλαν μέσα τρεις ψηλοί μουσάτοι, με μαύρες φόρμες που έφεραν το λογότυπο της MUSK στη θέση της καρδιάς. «Ηρθαμε να παραλάβουμε το Μπάρτον», είπε ο επικεφαλής της ομάδας, «σ' αυτές τις περιπτώσεις το προϊόν ανακαλείται αυτόματα. Λυπούμαστε πολύ, αλλά αποτύχατε στο τεστ υποψηφίων ιδιοκτητών. Τα κάνατε όλα λάθος».

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

24.12-30.12.23

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΜΟΥΣΙΚΗ

Μίλτος Πασχαλίδης στο Ριάλτο

Ο Μίλτος Πασχαλίδης επιστρέφει μετά από χρόνια στο Ριάλτο και λίγο πριν «κλείσει» 30 χρόνια στη δισκογραφία, θυμάται τους σημαντικότερους σταθμούς της πορείας του, πολύ γνωστά τραγούδια του, δίπλα σε πιο προσωπικά και σε ρυθμούς άλλοτε ροκ και άλλοτε πιο παραδοσιακού. Μαζί του οι μουσικοί: Θύμιος Παπαδόπουλος, Πάρις Περυσινάκης, Γιάννης Μπελώνης, Νίκη Γρανά. Πέμπτη 4 Ιανουαρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Θέατρο Ριάλτο, Ανδρέα Δρουσιωτή 17, Λεμεσός. **Πληροφορίες 77777745, www.rialto.com.cy**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Η Τελευταία Μαγνητοταινία του Κραπ»

Η Fresh Target Theatre Ensemble και το Sputnik in Orbit ανακοινώνουν την παράσταση των παραστάσεων για το έργο «Η Τελευταία Μαγνητοταινία του Κραπ» του Σάμιουελ Μπέκετ, σε σκηνοθεσία Πάρι Ερωτοκρίτου. Για περισσότερα από σαράντα χρόνια, ανήμερα των γενεθλίων του, ο Κραπ ένας άσπρος και μοναχικός συγγραφέας, ηχογραφεί τα κυριότερα συμβάντα της ζωής του από την χρονιά που πέρασε. Αυτές τις ηχογραφήσεις τις αρχειοθετεί λεπτομερώς, δημιουργώντας ένα μεγάλο αρχείο «περασμένων ημερών».

Την ημέρα των 69ων γενεθλίων του, ο Κραπ, αποφασίζει να ακούσει ξανά μια συγκεκριμένη μαγνητοταινία - αυτήν που ηχογράφησε την ημέρα των 39ων γενεθλίων του, τριάντα χρόνια πριν. Ερμηνεύουν: Στέλιος Ανδρονίκου και Πάρις Ερωτοκρίτου. Συμμετέχει ο Νίκος Χαραλάμπους. Ημερομηνίες επόμενων παραστάσεων, 20, 21, 26, 27, 28 Δεκεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. και 3, 4, 10, 11 Ιανουαρίου 2024, ώρα 8:30 μ.μ. Sputnik in Orbit, Άρεως 26, Λευκωσία. **Πληροφορίες και κρατήσεις 70007705, 99846645.**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Εορταστική ομαδική έκθεση

Η Γκαλερί Γκλόρια παρουσιάζει την καθιερωμένη εορταστική εικαστική ομαδική έκθεση. Στην έκθεση συμμετέχουν με μικρά έργα κατάλληλα και για δώρα οι Ευγενία Βασιλοΐδου, Johannes Van Vugt, Γιώργος Γαβριήλ, Δώρας Ηρακλέους, Σταύρος Κίκας, Δέσποινα Νικολαΐδου, Γιάννα Νικολάου, Λευτέρης Ολύμπιος, Μάριον Πασχάλη, Μυρώ Σκαπούλλη, Όλγα Σπανού. Η έκθεση θα ανοίξει την Πέμπτη 28 Δεκεμβρίου 2023 και θα παραμείνει ανοικτή μέχρι τις 5 Ιανουαρίου 2024. Γκαλερί Γκλόρια, Ζήνωνος Σζώζου 3, Λευκωσία. **Πληροφορίες 22762605, gloriagallery1@gmail.com**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Στο μουσείο με τον Σόιμπλε

Ηταν Μάρτιος του 2012 όταν διασταυρώθηκα με τον Βόλφγκανγκ Σόιμπλε στη Neue Nationalgalerie, στη μεγάλη αναδρομική έκθεση του Γκέρχαρντ Ρίχτερ. Η συνάντηση, μαζί με τη συνάδελφο Κική Τριανταφύλλη, ήταν εντελώς τυχαία, βρισκόμασταν στο Βερολίνο για δουλειά και επισκεφθήκαμε την Πινακοθήκη για να δούμε τα εντυπωσιακά έργα του σπουδαίου Γερμανού (Ανατολικογερμανού για την ακρίβεια) καλλιτέχνη. Κυριακή πρωί, όπως καταγράφω στο ρεπορτάζ («Κ», 14/3/2012), κόσμος πολύς, τίποτα όμως δεν πρόδιδε ότι ανάμεσα στο κοινό βρισκόταν ένα κορυφαίο στέλεχος της γερμανικής κυβέρνησης, ο ομοσπονδιακός υπουργός Οικονομικών Βόλφγκανγκ Σόιμπλε. «Ούτε κανάλια, ούτε παρατρεχάμενοι, κουστωδία, ή η διεύθυνση και το προσωπικό της Πινακοθήκης επί ποδός, συνωστισμός γύρω από τον απρόβλεπτο επισκέπτη. Συνοδεούμενος από τη σύζυγό του, και τη διακριτική παρουσία δύο ανδρών της προσωπικής του ασφάλειας, αναμειγνυόταν με τον κόσμο, επέλεγε το έργο που ήθελε περισσότερο να επεξεργαστεί, απομακρυνόταν, πλησίαζε, άλλαζε κατεύθυνση σαν να αναζητούσε κάτι συγκεκριμένο που είχε επισημάνει από προηγούμενη επίσκεψη». Πράγματι. Διαπιστώσαμε, σε μια σύντομη συνομιλία που είχαμε μαζί του, ότι ήταν φίλος του Ρίχτερ, γνώριζε και σχολίασε τη μοναδικότητά του, αυτό το μείγμα αφηρημένων τέχνης και φωτορεαλισμού. Στην εφημερίδα δημοσιεύτηκε και φωτογραφικό ενσταντάνέ, που τραβήξαμε με άδεια του. Συγκράτησα όχι μόνο την άνεσή του να ελίσσεται με το αναπνευστικό μαξιλάρι ανάμεσα στον κόσμο, αλλά και τον τρόπο που «αφομοιώθηκε», που έγινα μέρος ενός πολιτιστικού γεγονότος χωρίς διακεκριμένο ρόλο. Ο θάνατός του την περασμένη Τρίτη, ανακάλεσε στη μνήμη

ΠΑΙΔΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

«Ο μολυβένιος στρατιώτης»

Συνεχίζονται οι παραστάσεις του ΘΟΚ «Ο μολυβένιος στρατιώτης» του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, σε διασκευή της Άνδρης Θεοδότη και σκηνοθεσία της Λέας Μαλένη στη Λευκωσία. Ο «Μολυβένιος στρατιώτης» είναι μια τρυφερή ιστορία που έχει περάσει από γενιά σε γενιά χωρίς να χάσει όλα εκείνα τα στοιχεία που την καθιστούν διαχρονική. Ένα έργο που μιλά στην καρδιά και στο μυαλό. Μια θαυμάσια αλληγορία για τον φθόνο, τον σεβασμό, τη διαφο-

ρετικότητα, τη δύναμη της θέλησης και την αλληλεγγύη. Για τη δύναμη που μας δίνει η αγάπη, ώστε να ξεπερνάμε τις δοκιμασίες της ζωής. Ο Ντάνιελ έχει τα γενεθλιά του και ο πατέρας του του κάνει δώρο έξι μολυβένια στρατιωτάκια. Ένα από αυτά τα στρατιωτάκια, όμως, δεν έχει πόδι. Ενώ το αγόρι κοιμάται, τα παιχνίδια του ξυπνούν και ο στρατιώτης με το ένα πόδι γνωρίζει μια χάρτινη μπαλαρίνα - έρωτας με την πρώτη ματιά. Παίζουν οι

Χάρης Αττώνης, Λουκάς Ζήκος, Μικαέλλα Θεοδουλίδου, Μάριαν Κυπριανού, Ανδρέας Λόντου, Μαριλύ Μήλια, Γιάννης Μίνως, Ανδριανή Νεοκλέους, Ανδρέας Παράσχος. Παραστάσεις Κυριακές στις 10:30 (εκτός των επίσημων αργιών), Πέμπτη 28 Δεκεμβρίου, Τετάρτη 3 Ιανουαρίου 2024 και Πέμπτη 4 Ιανουαρίου 2024 στις 6:00 μ.μ. Κυριακή 3 Δεκεμβρίου στις 11:00 π.μ. **Πληροφορίες - Εισιτήρια Ταμείο του Θεάτρου ΘΟΚ, τηλ. 77772717, www.thoc.org.cy**

ΕΚΘΕΣΗ

Stand in Line: Κωνσταντίνος Γιαννικούρης

Η γκαλερί Stand in Line σας παρουσιάζει τη νέα δουλειά του καταξιωμένου καλλιτέχνη Κωνσταντίνου Γιαννικούρη. Ο Κωνσταντίνος Γιαννικούρης είναι ένας από τους πιο καταξιωμένους Κύπριους καλλιτέχνες που ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό. Έχει σπουδάσει ζωγραφική στη Σχολή Καλών Τεχνών (Ecole des Beux-Arts) στο Παρίσι. Εκτός από τη ζωγραφική, ο Γιαννικούρης ασχολείται επίσης με το ταπισερί, το ψηφιδωτό και το φρέσκο. Ο καλλιτέχνης ζει και εργάζεται στη Γαλλία. Η ζωγραφική του Γιαννικούρη είναι ζωηρή και λυρική.

Τα χρώματα είναι λαμπρά και διαφανή, ακόμη κι ένα σημάδι πινέλου μπορεί να δηλώνει μια μορφή, ένα όριο προς τη μορφή, μια υποβολή πολλών πραγμάτων. Οι χρωματικές κηλίδες και οι δουλεμένες επιφάνειες επιπλέουν του κανναβάτσου, σαν να περικυκλώνουν τις εικόνες μέσα στο ίδιο τους το μυστήριο, όπου μια λεπτή, ευαίσθητη, γραμμή έχει ένα πρόσωπο, γυρισμένο προς την αρχαιότητα. Γκαλερί Stand in Line, Μετοχίου 26Α, Άγιος Ανδρέας, Λευκωσία. Διάρκεια: μέχρι 13 Ιανουαρίου 2024. **Πληροφορίες 9941200.**

ΕΚΘΕΣΗ

«Future is Now»

Η Isnotgallery υποδέχεται την πιο «ζέστη» και αγαπημένη γιορτή του χρόνου με μια σειρά εξαιρετικών έργων τέχνης, από καταξιωμένους Κύπριους και Έλληνες καλλιτέχνες. Έργα σύγχρονης ζωγραφικής, γλυπτικής και κεραμικής, επιλεγμένα από την ομάδα της Isnotgallery, συνθέτουν μια μικρή εικόνα των τάσεων της σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας. Καθ' όλη τη διάρκεια των εορτών στο πωλητήριο της γκαλερί θα διατίθενται έργα μικρών διαστάσεων σε χαμηλές τιμές, ιδανικά για χριστουγεννιάτικα

δώρα. Συμμετέχουν οι καλλιτέχνες: Χαρούλα Νικολαΐδου, Χριστίνα Παπαϊωάννου, Αντρέας Σκουφάρης, Κωνσταντίνος Στεφάνου, Έλενα Τσιγαρίδου, Άντρος Ευσταθίου, Θέκλα Παπαδοπούλου, Ελένη Κινδύνη. Επιμέλεια έκθεσης Άντρος Ευσταθίου. Διάρκεια έκθεσης έως 7 Ιανουαρίου. **Πληροφορίες 99569498, art@isnotgallery.com**

«Δεν θα μείνουν άδειες οι αίθουσες του Βρετανικού Μουσείου»

Του ΣΑΚΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Συνέχεια στο θέμα της ελληνικής διεκδίκησης των Γλυπτών του Παρθενώνα έδωσε χθες η υπουργός Πολιτισμού Λίνα Μενδώνη μιλώντας στον βρετανικό Guardian και λέγοντας ότι σε περίπτωση συμφωνίας οι αίθουσες του Βρετανικού Μουσείου δεν θα μείνουν άδειες.

«Εφόσον τα Γλυπτά επανενωθούν στην Αθήνα, η Ελλάδα είναι έτοιμη να οργανώσει περιοδικές εκθέσεις σημαντικών αρχαιοτήτων που θα καλύψουν το κενό (σ.σ. στο Βρετανικό Μουσείο)», δήλωσε η Έλληνίδα υπουργός, επαναλαμβάνοντας θέση που έχει διατυπώσει στο πρόσφατο παρελθόν. Ερωτώμενη εάν η βρετανική πλευρά έχει ζητήσει συγκεκριμένες αρχαιοότητες, η υπουργός απάντησε ότι οι συζητήσεις δεν έχουν φθάσει σε αυτό το σημείο. Χωρίς να υπεισέλθει σε λεπτομέρειες άφησε να εννοηθεί –κατά την εφημερίδα– ότι οι αρχαιοότητες που θα ταξιδέψουν στη Βρετανία θα προσελκύσουν μεγάλους αριθμούς επισκεπτών («crowd pullers»).

«Θα γεμίσουν το κενό και θα αναγεννώνουν, συνεχώς, το ενδιαφέρον του διεθνούς κοινού στις αίθουσες με τις ελληνικές αρχαιοότητες του Βρετανικού Μουσείου», σημείωσε η κ. Μενδώνη, προσθέτοντας ότι «οποιαδήποτε συμφωνία και οι λεπτομέρειές της θα είναι σε συμφωνία με την ελληνική

αρχαιολογική νομοθεσία». Την προοπτική της πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Βρετανικού Μουσείου, με τη διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων αρχαιοτήτων μετά την επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα, η υπουργός τη διατύπωσε πριν από ένα μήνα μιλώντας στον ραδιοφωνικό σταθμό ΣΚΑΪ 100,3 (29/11/2023), στον απόηχο του διπλωματικού επεισοδίου μεταξύ Κυριάκου Μητσοτάκη και

Εκθέσεις με ελληνικούς θησαυρούς θα οργανώσει η Ελλάδα εφόσον επιστρέψουν τα Γλυπτά, είπε η υπουργός Πολιτισμού της Ελλάδας κ. Λίνα Μενδώνη στην εφημερίδα Guardian.

ΡΙΣΙ Σούνακ. Οι δύο ηγέτες επρόκειτο να συναντηθούν στο Λονδίνο, αλλά ο Βρετανός πρωθυπουργός ακύρωσε τη συνάντηση με τον Έλληνα ομόλογό του μετά τις δηλώσεις του κ. Μητσοτάκη για τις ελληνικές διεκδικήσεις στο BBC.

Παρόμοιες θέσεις σχετικά με τη διοργάνωση εκθέσεων ελληνικών αρχαιοτήτων έχουν εκφράσει τόσο ο Κυριάκος Μητσοτάκης όσο και ο πρόεδρος του Βρετανικού Μουσείου Τζορτζ

Η αίθουσα με τα Γλυπτά του Παρθενώνα στο Βρετανικό Μουσείο. Ο Guardian θυμίζει ότι σύμφωνα με δημοσκόπηση εταιρείας YouGov τον Ιούλιο, το 64% των Βρετανών τάσσεται υπέρ του επαναπαρισμού τους.

Οσμπορν, ο οποίος μάλιστα έχει ξεκαθαρίσει περισσότερες από μία φορές τον τελευταίο χρόνο ότι προσπαθεί να πετύχει έναν «win win» συμβιβασμό με την Ελλάδα στο θέμα των Γλυπτών. Και δεν πτοείται –όπως έχει δηλώσει– από την αρνητική στάση της κυβέρνησης Σούνακ, η οποία όμως πνέει τα ιδέα ενός ενδιάμεσου «πολιτιστικού ιδρύματος», αποτέλεσμα μιας συνεργασίας των δύο πλευρών, προέρχεται από τον οργανισμό Parthenon Project που ασκεί πιέσεις για την εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης. Στο ρεπορτάζ της η εφημερίδα σημειώνει ότι η βρετανική κοινή γνώμη τάσσεται υπέρ του ελληνικού αιτήματος και υπενθυμίζει ότι σύμφωνα με δημοσκόπηση της εταιρείας YouGov τον Ιούλιο, το 64% των Βρετανών τάσσεται υπέρ του επαναπαρισμού των Γλυπτών του Παρθενώνα.

αυτό το περιστατικό: την επίσκεψη ενός μεγαλοσχήμονος πολιτικού σε χώρο πολιτισμού όχι ως κατ' εξαίρεση συμβάν, ούτε ως επικοινωνιακό τέχνασμα.

Από τους Έλληνες πολιτικούς της Μεταπολίτευσης είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όσων είχαν μια «οργανική» σχέση με την τέχνη. Αν εξαίρεσει κανείς τον Κώστα Σημίτη, θα δυσκολευτεί πολύ να θυμηθεί προβληματικά πρόσωπα κυβερνήσεων να επισκέπτονται μουσεία, να παρευρίσκονται σε θεατρικές παραστάσεις ή συναυλίες χωρίς να υπάρχει «αποχώρη» λόγος (με την έννοια της υποχρέωσης κυρίως, όχι της σοβαρότητας), όπως επέτειοι ή διάσημοι καλλιτέχνες. Πάνε δηλαδή κάπου επειδή πρέπει, όχι επειδή το επιθυμούν ή θα το επιλέξουν ως έξοδο. Συνήθως, δε, τα επιτελεία προτείνουν την παρουσία σε κάποιο γεγονός ή εκδήλωση με κριτήριο το «επικοινωνιακό ωφέλιμο». Κι αν ο αντίλογος επικεντρώνεται στον φόρτο του προγράμματος ή στις μεγάλες πιέσεις που υφίστανται, εκεί ακριβώς επικεντρώνεται και η επισήμανση: η αποφόρτιση δεν διοχετεύεται μέσα από ένα δημόσιο θέμα ή πρόσωπο. Οι πολιτικές ηγέσεις βοηθούν και ως υποδείγματα. Το γούστο τους διαμορφώνει αισθητικά. Η διά ζώσης επαφή δεν υποκαθίσταται από αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η σχέση με την τέχνη είναι «σωματική», ενσαρκώνεται, δεν περιγράφεται μόνο σε συνεντεύξεις για το τι βιβλία διαβάζουν, για παράδειγμα. Η ατμόσφαιρα κάθε δημόσιου προσώπου είναι ορατή, «χειροπαστή». Βλέπεις τον τάδε ή τη δεινα πολιτικό σε μία αίθουσα και αντιλαμβάνεσαι πλήρως τη σχέση με το θέμα. Αν του/της είναι οικείο αυτό που παρακολουθεί ή αν απλώς «παρευρίσκεται». Αν πρόκειται για ψυχική ανάγκη ή για σμείωση στην ατζέντα των υποχρεώσεων.

«Ο Πομπιντού ήταν πεπεισμένος ότι θα άφηνε βαθύτερα το στίγμα του στην Ιστορία χάρη στο φερώνυμο Κέντρο Τεχνών και Πολιτισμού, και όχι εξαιτίας της εισόδου της Μεγάλης Βρετανίας στην Ε.Ε.», γράφει ο Κλοντ Μολάρντ στο βιβλίο του «Πέμπτη εξουσία - Πολιτισμική πολιτική από τον Μαλρό στον Λανγκ» (εκδ. Αγρα, 2014). Αντιστοίχως, για τον Μιτεράν μετρούσε η πυραμίδα του Λούβρου, ενώ ο Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν άφησε πίσω του ημιτελή προεδρία διότι δεν αποπεράτωσε το Μουσείο Ορσέ.

Βέβαια, οι αναφορές παραμένουν ανώφελες αν εξαντλούνται στις συγκρίσεις και μόνο. Κυρίως μετά θάνατον.

Η οικονομική Ιστορία με ιδεολογική πυξίδα

Γιατί ο 20ός αιώνας κατέληξε στην κρίση του 2008

J. BRADFORD DELONG
Στον δρόμο προς την ουτοπία
μτφρ.: Κωστής Πανσέληνος
επιμ.: Χρήστος Κυθρεώτης
εκδ. Μεταίχμιο, 2023, σελ. 616

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΚΡΑΒΑ**

Παραθέτοντας έναν λεξιμογραφικό ορισμό της ουτοπίας («ένα φανταστικό μέρος ή κατάσταση πραγμάτων όπου όλα είναι τέλεια»), ο Τζ. Μπράντφορντ ΝτεΛονγκ, καθηγητής Οικονομικών του Πανεπιστημίου Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνιας και αξιωματούχος στο αμερικανικό υπουργείο Οικονομικών επί προεδρίας Μπιλ Κλίντον, συγγράφει μια πρωτότυπη όσο και ιδεολογικά διεισδυτική «οικονομική ιστορία» για τον μακρύ —όπως τον αποκαλεί— εικοστό αιώνα (σε αντιπαράβολή με την ιστορία του βραχέος αιώνα 1914-1991 κατά τον Ερικ Χόμσπριμ). Αρχίζει από το 1870, τότε που η ανθρωπότητα απέκτησε τους θεσμούς για την τεχνολογική και οργανωτική πρόοδο, βρίσκοντας τα κλειδιά στο τρίπτυχο «πλήρης παγκοσμιοποίηση, βιομηχανικό εργαστήριο έρευνας και σύγχρονη εταιρεία», για να εξέλθει από τη φυλακή της ακραίας φτώχειας, ανοίγοντας το μονοπάτι μιας ενιαίας οικονομίας της αγοράς που θα οδηγούσε τον κόσμο στην ουτοπία. Και καταλήγει στο 2010, στον απόηχο της «παγκόσμιας ύφεσης» που ξέσπασε το 2008 και απέδειξε «πόσο κενοί ήταν οι ισχυρισμοί πως οι νεοφιλελεύθε-

Μια μακρά διαδρομή, με οδηγούς που δεν βλέπουν, προς έναν τόπο που δεν υπάρχει.

ροι τεχνοκράτες είχαν επιτέλους λύσει τον γρίφο της οικονομικής διαχείρισης».

Η χρονική οριοθέτηση που επιλέγει ο ΝτεΛονγκ μού κίνησε από την πρώτη στιγμή το ενδιαφέρον για τη μελέτη του βιβλίου του, το οποίο κυκλοφόρησε πρόσφατα και στην ελληνική γλώσσα σε αξιόλογη μετάφραση. Τόσο η αποκαλούμενη στη διεθνή βιβλιογραφία «πρώτη παγκοσμιοποίηση», εκτεινόμενη από το 1870 έως το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου το 1914, όσο και η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση, που πυροδοτήθηκε από την κατάρρευση της αμερικανικής επενδυτικής εταιρείας Lehman Brothers τον Σεπτέμβριο του 2008 και πέρασε

ακολουθώντας στην εδώ πλευρά του Ατλαντικού μεταλλασσόμενη σε κρίση δημοσίου χρέους και μάλιστα υπαρξιακού χαρακτήρα για το ευρώ, οριοθετούν ένα χρονικό πλαίσιο πλούσιο σε οικονομικά ζητήματα θεμελιώδους σημασίας ως προς τις πολιτικές και θεσμικές αλλαγές που προκάλεσαν, στο οποίο εντάσσω τη μελέτη και αφήγησή μου περί «νομισματικής ειρήνης» με επίκεντρο τις κεντρικές τράπεζες. Ας διατρέξουμε όμως τη συνεκτική οικονομική ιστορία που αφηγείται ο ΝτεΛονγκ στο εξαιρετικά ενδιαφέρον αυτό βιβλίο του ασπάζομενος το απόφθεγμα του Μαρκ Τουέιν ότι «η Ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, αλλά ενίοτε τυχαίνει να ομοιοκαταληκτεί» — προσθέτοντας: «με περιέργο τρόπο».

Τα... τραμ

Διατυπώνοντας τον εντυπωσιακό αφορισμό ότι οι ιδεολογίες δεν είναι σαν τα τραμ, όπου πατάς ένα κουμπί και κατεβαίνεις σε όποια στάση θελήσεις, είναι όμως σαν τα τραμ κατά μια άλλη έννοια, ότι η πορεία τους είναι προδιαγεγραμμένη, ο συγγραφέας επισημαίνει ως ένα από τα σημεία καμπής στην ιστορία του μακρού εικοστού αιώνα την ανάδυση του κοινωνικού δαρβινισμού, με το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό барόμετρο συνεχώς να πέφτει όσο πλησίαζε το 1914, καθώς σημειωνόταν μια ξεκάθαρη στροφή προς τον ιμπεριαλισμό και τον милитарισμό. «Οι κοινωνικοί

Το μονοπάτι της ενιαίας οικονομίας που θα οδηγούσε τον κόσμο στην ουτοπία αποδείχθηκε μακρύ και σκοτεινό...

δαρβινιστές δικαιολόγησαν την οικονομική ανισότητα στις κοινωνίες ως μέρος ενός προοδευτικού αγώνα επιβίωσης που βελτιώνει τη δεξαμενή των γονιδίων μέσω της εξέλιξης. Τι τους εμπόδιζε λοιπόν να κάνουν το επόμενο βήμα και να δουν τις σχέσεις μεταξύ των εθνών ως έναν παρόμοιο υπαρξιακό αγώνα, που επίσης βελτιώνει τη δεξαμενή των γονιδίων μέσω της εξέλιξης;».

Και όλα αυτά, σε περιβάλλον ήδη μεγάλης έντασης ανάμεσα σε δύο οικονομικές ιδεολογίες τις οποίες επιλέγει ο συγγραφέας δι-αρκώς να αντιπαραβάλλει και των οποίων αμφοτεροί οι θεωρητικοί ήταν γεννημένοι στη Βιέννη: από τη μια μεριά υπήρχαν αυτοί που ευαγγελίζονταν το μότο του Φρίντριχ φον Χάγιεκ, «η αγορά δίνει την καλύτερη λύση», και από την άλλη εκείνοι που ευαγγελίζονταν το μότο του Καρλ Πολάνι, «η αγορά φτιάχτηκε για τον άνθρωπο, όχι ο άνθρωπος για την αγορά».

Τη δυσλειτουργική σύγχυση, που ήταν το αποτέλεσμα αυτής της αυστριακής ιδεολογικής δι-ελκυστίδας, προσπάθησε να δι-

ευθετήσει ο Τζον Μείναντ Κέινς. Ασπάζομενος την κριτική του μεγάλου Βρετανού διανοητή, τόσο για τις θεσμικές διευθετήσεις μετά τον μεγάλο πόλεμο, όσο και για τη «μεγάλη ύφεση» της μεσοπολεμικής περιόδου, ο ΝτεΛονγκ επικαλείται το τρίπτυχο των Χάγιεκ, Πολάνι και Κέινς για να αφηγηθεί τις σημαντικές περιόδους που χαρακτήρισαν την πολιτική οικονομία του παγκόσμιου βορρά από τότε μέχρι τη δεκαετία του 2010 (μεταξύ άλλων, η «οργισμένη δεκαετία του 1920», τα «τριάντα ένδοξα χρόνια», η «στροφή στον νεοφιλελευθερισμό» και η «υπερπαγκοσμιοποίηση»), καθώς σε κάθε μετάβαση η ανθρωπότητα... σερνόταν προς την ουτοπία.

Εκοντας μελετήσει αρκετά τις δύο μείζονες υφέσεις του μακρού εικοστού αιώνα, βρίσκω εντυπωσιακή τη μακροοικονομική ερμηνεία του συγγραφέα ότι «αυτό που συνέβη το 2007-2009 δεν ήταν ούτε μονεταριστική ούτε κίνισανή ύφεση», αλλά κάτι που ο ΝτεΛονγκ αποκαλεί «ύφεση του Μίνσκι» — από τον οικονομολόγο του Σεντ Λούις— και προκύπτει εξαιτίας της έλλειψης ασφαλών αποθετηρίων

αξίας. Από την άλλη, ως κυριότερα σημεία κριτικής θα επεσήμανα αφενός το ίσως βιαστικό συμπέρασμα του συγγραφέα ότι η μακρά εποχή της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας στις διεθνείς υποθέσεις έχει ολοκληρωθεί την περασμένη δεκαετία, και αφετέρου την αποστροφή του για τη διαχείριση της κρίσης του ελληνικού χρέους, ότι «το αποτέλεσμα είναι να βρίσκεται σήμερα η Ελλάδα σε χειρότερη θέση απ' ό,τι αν είχε εγκαταλείψει το ευρώ το 2010». Κατά τη γνώμη μου, ο ΝτεΛονγκ —όπως και άλλοι Αμερικανοί οικονομολόγοι (βλ. Πολ Κρούγκμαν) κατά τη διάρκεια της κρίσης— υποεκτιμά το μέγεθος του πολιτικού κεφαλαίου που έχει επενδυθεί στο ευρώ.

Σε κάθε περίπτωση καλό είναι να θυμόμαστε ότι, με τα λόγια του συγγραφέα, «η οικονομική Ιστορία δεν έχει ανοσία στην ιδεολογία»...

Ο κ. Κωνσταντίνος Γκράβας είναι συγγραφέας του βιβλίου «Οικονομικός Πόλεμος και Νομισματική Ειρήνη» (εκδόσεις Ι. Σιδέρης, πρόλογος: Γιάννης Στουρνάρας) και συν-συγγραφέας του βιβλίου «Κεντρικές Τράπεζες» (εκδόσεις Παπαδόπουλος).

Η ecomm**bx** παρουσιάζει

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΦΕΣΤΙΒΑΛ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
... που δεν τελειώνει

**ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ**
ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ του Βιτσέντζου Κορνάρου
EROTOKRITOS by Vitsentzos Kornaros
Produced by: National Theatre of Northern Greece
10/1/2024 20:30

FREEDOM CANDLEMAKER
AGELESS
12/01/2024 20:30

**STILL! ΕΝΑ ΑΓΑΛΜΑ ΠΟΥ
ΓΥΡΙΣΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ**
STILL! A STATUE THAT TRAVELLED THE WORLD
13, 14/01/2024 16:00

**4FRONTAL
ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΕΣ** της Νεφέλης Μαϊστράλη
Σκηνοθεσία: Θανάσης Ζερήτης, Χάρης Κρεμμύδας
Παραγωγή: Φεστιβάλ Αθηνών Επιδαύρου 2023
SPYRIDOULES by Nefeli Maistrali
16/1/2024 20:30

Διοργανωτές
Organisers:

Αργυρός Χορηγός
Silver sponsor:

Χάλκινος Χορηγός
Bronze sponsor:

Χορηγός φιλοξενίας
Hospitality sponsor:

Χορηγός επικοινωνίας
Media sponsor:

Εισιτήρια
Tickets:

#Nicosia2030 Υποψήφια για Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

ALASIA HOTEL

Christmas 2023 at Alasia

Handcrafted with Care

24/12
Sunday

CHRISTMAS EVE
GALA DINNER
From 20:00hrs

25/12
Monday

CHRISTMAS DAY
'SANTA'S' BUFFET
From 13:00hrs

26/12
Tuesday

BOXING DAY 'THE
ROASTS' SHARING MENU
From 13:00hrs

31/12
Sunday

NEW YEAR'S REVEILLON
CELEBRATION BUFFET
From 20:30hrs

01/01
Monday

NEW YEAR'S DAY
FESTIVE BUFFET
From 13:30hrs

06/01
Saturday

'TA FOTA' BRUNCH WITH
FLAVORS OF THE DAY
From 11:00hrs

For Reservations: 25 332000

Η «Αποθέωση του φασισμού» του Λουίτζι Μονταναρίνι, στην αίθουσα εκδηλώσεων της Ιταλικής Ολυμπιακής Επιτροπής. Ο Μουσολίνι δεν είχε την τύχη του Χίτλερ...

Όταν η βία γράφει την Ιστορία

Ο Αλμπέρτο Γκαρλίνι βουτάει στα «μολυβένια χρόνια», στα ταραγμένα νερά της σύγχρονης ιταλικής Ιστορίας

Συνέντευξη στη **ΛΕΝΑ ΜΑΤΣΙΩΡΗ**

Ο «Νόμος του μίσους» (μτφρ.: Βασίλική Πέτσα, εκδ. Πόλις) είναι κάτι περισσότερο από ένα μυθιστόρημα με έγκυρα ιστορικά στοιχεία – όχι μόνο γιατί είναι ένα πρωτότυπο, προκλητικό και γενναίο βιβλίο, αλλά γιατί θέτει αξιακά ερωτήματα που απευθύνονται στο δικό μας παρόν.

Ο Αλμπέρτο Γκαρλίνι βουτάει στα βαθιά και ταραγμένα νερά της σύγχρονης Ιταλικής Ιστορίας, στα «μολυβένια χρόνια» της, και αναδύεται στο μυαλό και στη ζωή ενός νεοφασίστα φοιτητή της δεκαετίας του '70, που η στράτευση και η δράση του σε φασιστικές ομάδες και οργανώσεις προδιαγράφουν τα όρια της ζωής του.

Το εκπληκτικό με αυτό το βιβλίο είναι πως ο συγγραφέας καταφέρνει να στέκεται πάντα έντιμα και κριτικά τόσο απέναντι στον ήρωα που δημιούργησε όσο και σε μια ολόκληρη εποχή όπου η βία ήταν η κινητήριος δύναμη της Ιστορίας, μια εποχή της οποίας ο απόηχος φτάνει έως σήμερα όχι μόνο στην Ιταλία, αλλά σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Εύκολα θα έλεγε κανείς πως ο Γκαρλίνι αναμετρήθηκε θαρραλέα με την Ιστορία της χώρας του ως ενεργό ιστορικό υποκείμενο, τόσο ώστε καταφέρει να βάξει και τον αναγνώστη στην ίδια θέση ή τουλάχιστον να τον κάνει να αναρωτιέται πού είναι η δική του θέση στις «πλευρές» της Ιστορίας.

– Πώς ξεκίνησε αυτό το βιβλίο; Τι συνέβη και έχετε μια χέρια μιας τον «Νόμο του μίσους»;

– Μόλις είχα τελειώσει ένα μυθιστόρημα, το «Όλοι θέλουν να χορεύουν», που έχει να κάνει με τη χαρά, τα πάρτι αλλά και την απόγνωση της δεκαετίας του '80. Οι νεαροί χαρακτήρες του βιβλίου περιφέρονταν σαν νομάδες από τόπο σε τόπο προσπαθώντας να καταλάβουν πώς θέλουν να ζήσουν, πώς να χτίσουν τις δικές τους ταυτότητες. Γράφοντας, λοιπόν, αυτό το βιβλίο, η λέξη «νομαδισμός» άρχισε να στριφογυρίζει στο μυαλό μου. Ξεκίνησα τότε να γράφω ένα βιβλίο σχετικά με τον νομαδισμό που είχε ως ήρωα και οδηγό τον Αγγλο μυθιστορι-

ογράφο και ταξιδιωτικό συγγραφέα Μπρους Τσάτγουιν. Όταν είχα ήδη προχωρήσει αρκετά, σκέφτηκα: και γιατί να μην συναντήσει ο Τσάτγουιν έναν φασίστα, που αντιπροσωπεύει την ακριβώς αντίθετη νοοτροπία, δηλαδή μια στατική ψυχοσύνθεση, φτιαγμένη από χώμα και αίμα, τέτοια που δημιουργεί έναν άρρηκτο δεσμό με τη γη των προγόνων, το έθνος, και ούτω καθεξής; Σκέφτηκα να τους συγκεντρώσω όλους στη Ρώμη τη δεκαετία του '70. Αμέσως, όμως,

Στη φασιστική φαντασία ο «ήρωας» είναι πτηνένος από ένα ύπουλο φίδι. Είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς τον πολιτικό ριζοσπαστισμό χωρίς να λάβει υπ' όψιν τον βίαιο εξευτελισμό.

αναρωτήθηκα: και τι ξέρω εγώ για τον ιταλικό νεοφασισμό; Πολύ λίγα έως τίποτα. Έτσι ξεκίνησα να μελετώ αυτή τη μαύρη, κρυφή πτυχή της σύγχρονης ιταλικής Ιστορίας, μια επιμελώς απομακρυσμένη σκιά. Εν συντομία, από ένα βιβλίο για τον Μπρους Τσάτγουιν με μια cameo εμφάνιση ενός φασίστα, κατέληξα να γράφω ένα βιβλίο για έναν φασίστα με μια cameo εμφάνιση του Τσάτγουιν.

– Πώς ήταν όλα αυτά τα πέντε χρόνια, αν δεν κάνω λάθος, που γράφατε αυτό το βιβλίο, να ζείτε καθημερινά με έναν νεοφασίστα δολοφόνο; Πώς καταφέρατε να πάρετε την απαραίτητη απόσταση;

– Πάντα λέω ότι ήταν σαν να έχεις στο σπίτι σου έναν φιλοξενούμενο που απεχθάνεσαι. Αλλά τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα από αυτό. Με κάποιον τρόπο, για να κάνω τον χαρακτήρα πιο πιστευτό, έπρεπε να αναγκάσω τον εαυτό μου να κάνει χώρο στον φασίστα μέσα μου (πιστεύω πως όλοι έχουμε έναν μικρό φασίστα μέσα μας). Αυτή είναι μια αφύσικη πράξη, τουλάχιστον για μένα, η οποία με έκανε να υποφέρω πολύ,

Ο Αλμπέρτο Γκαρλίνι ποζάρει μπροστά στο πορτρέτο του Αλεξάνδρου Πούσκιν. Ο συγγραφέας μιλάει στην «Κ» για την εσωτερική του περιπέτεια όσο διάστημα έγραφε το βιβλίο του «Ο νόμος του μίσους».

σε ψυχολογικό επίπεδο. Ισως γι' αυτό προσπάθησα να φτιάξω έναν «καλό» φασίστα από τον Στέφανο και να δημιουργήσω έναν πυρήνα σωτηρίας γι' αυτόν, που θα ήταν απρόσβλητος από την ιδεολογία του: την αγάπη του για την Αντονέλλα, την έλξη του για τη Νοτιοαμερικάνη ποιήτρια, την τελευταία του απόπειρα εξιλέωσης. Αυτό το έκανα για να σώσω και μένα τον ίδιο. Ισως και γι' αυτό τον έκανα να υποφέρει τόσο πολύ, γιατί ήθελα να υποφέρω κι εγώ, να τιμωρήσω τον εαυτό μου με έναν τρόπο που έδωσα χώρο στη φωνή του. Ωστόσο, αυτές οι τακτικές δεν νομίζω να λειτουργήσαν πραγματικά, γιατί όταν τελικά βγήκα από όλο αυτό είχα συνθλιβεί. Δεν μπορούσα να γράψω για πολύ καιρό. Για να γιατρευτώ έγραφα μια αστυνομική ιστορία, τις αγαπούσα τις αστυνομικές ιστορίες όταν ήμουν παιδί και το να γράψω μία ήταν μια προσπάθεια να επανασυνδεθώ με την απίστευτη γοητεία του να διαβάξεις τη νύχτα, κάτω από τις κουβέρτες, με το φως ενός φακού. Η τελική κριση φυσικά είναι του αναγνώστη, αλλά ως συγγραφέας δεν ξέρω αν αξίζει να υποφέρεις τόσο πολύ. Σι-

γουρα θα το σκεφτώ διπλά πριν ξεκινήσω ξανά ένα τόσο συνταρακτικό ταξίδι.

– Σε ένα συγκλονιστικό σημείο γράφατε «η πραότητα της θα γινόταν το κρύο σίδερο του μαχαίριου που κρατούσε φυλαγμένο στην τσέπη του ο γιος της». Αναδεικνύετε το τραύμα ως καθοριστικό σημείο στη ζωή ενός νεοφασίστα δολοφόνου στη συγκεκριμένη περίπτωση. Μπορέσατε να αποκωδικοποιήσετε τη διαδρομή αυτού του ανθρώπου που φαίνεται να τρέφεται συναισθηματικά με την πόνη της οδύνης;

– Σε πολλές βιογραφίες φασιστών μπορείς να διαβάσεις πως ένα από τα βασικά σημεία της ριζοσπαστικής επιλογής τους ήταν η ταπείνωση. Ο ίδιος ο Χίτλερ ήταν ταπεινωμένος (ζούσε σε ένα φτωχόσπιτο πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και βίωσε την ήττα ως προσωπική ατίμωση). Από το όνειδος στην πικρία η απόσταση είναι μικρή, όπως μικρό είναι το βήμα προς τη μετατόπιση της ταπείνωσης: αν έχεις ταπεινωθεί, είναι εξαιτίας κάποιου εξωτερικού σχεδίου, ενός «εχθρού». Στη φα-

σιστική φαντασία ο «ήρωας» είναι πτηνένος από ένα ύπουλο φίδι. Όλος ο ιταλικός νεοφασισμός χαρακτηρίζεται από την ντροπαστική ήττα στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ήταν οι «πτηνένος». Είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς τον πολιτικό ριζοσπαστισμό χωρίς να λάβει υπ' όψιν τον βίαιο εξευτελισμό. Σαφώς και το οικογενειακό πλαίσιο είχε σημασία (οι φασίστες συχνά προέρχονται από φασιστικές οικογένειες, ενώ οι κομμουνιστές όχι, πολλοί ήταν αριστοκράτες) και άλλες πολλές πτυχές, οικονομικές, κοινωνικές...

– Αν και «Ο νόμος του μίσους» δεν θεωρείται ιστορικό μυθιστόρημα, εντούτοις πολύ επιδέξια έχετε επιλέξει υπαρκτά πρόσωπα και ακριβή γεγονότα που πλαισιώνουν τον πρωταγωνιστή σας, σε μια εποχή που στο πολιτικό λεξικό της Ιταλίας έχει καταγραφεί ως «Τα μολυβένια χρόνια». Συνήθως όταν θέλουμε να ερμηνεύσουμε το παρελθόν ίσως ασυνείδητα αναρωτιόμαστε τι είναι αυτό που διεκδικείται σήμερα. Ισχύει στη δική σας περίπτωση;

– Το μυθιστόρημα γεννήθηκε από μια λογική ανησυχία. Το θέμα για μένα ήταν να ερευνήσω τους λόγους της βίας στην πολιτική ζωή. Νομίζω ότι η πολιτική, στα καλύτερά της, πρέπει να βοηθάει να μετατραπεί η αντιμετώπιση της κοινωνικής βίας σε μακροπρόθεσμο έργο. Αλλωστε, ο θυμός και το αίσθημα της αδικίας μπορεί να είναι θετικά για την κοινωνία γιατί πιέζουν για αλλαγές, αλλά είναι επίσης και επικίνδυνα γιατί μπορεί να οδηγήσουν στη βία. Ο φασισμός, αντίθετα, αναζητά την οργή, θέλει τη βία ως συγκεκριμένη πολιτική στάση. Πρώτα χτυπάς και μετά σκέφτεσαι. Είναι μια ανθρωπολογική, αρχέγονη μορφή πολιτικής, που βασίζεται στην ισορροπία δυνάμεων και στην κυνική χρήση βίας. Υπάρχουν όμως και πιο ενδόμυχοι λόγοι. Ήμουν παιδί στην Ιταλία τη δεκαετία του '70 εν μέσω τρομοκρατικών βομβών, ναρκωτικών, της απαγωγής του Αλντο Μόρο, της σφαγής της Μπολόνια. Για μένα αυτή ήταν η εποχή των προγονικών τεράτων, του μπαμπούλα. Ισως αυτός ήταν ο δικός μου τρόπος να αντιμετωπίσω τα

φαντάσματά μου, ο τρόπος μου να παλέψω ενάντια στα τέρατα που κατοικούσαν στη φαντασία μου.

– «Αυτό ήταν το πεπρωμένο της Ευρώπης. Να αναλογίζεται τον εαυτό της σαν φάντασμα του παρελθόντος, να προσποιείται ότι δεν βλέπει. Να αποστρέφει το βλέμμα». Είμαστε ακόμη εκεί; Τι δεν βλέπει η Ευρώπη να έρχεται;

– Δεν ξέρω γι' αυτό. Είμαστε στα χέρια πολύ περιπτώσεων, απρόβλεπτων, ιστορικών, κοινωνικών και οικονομικών κινημάτων. Ισως μια πεταλούδα σήμερα με τη μορφή μιας επαναστατικής σκέψης να χτυπάει τα φτερά της στην Ινδία ή την Αφρική και να μην έχουμε καμία πιθανότητα να το προσέξουμε. Κάποτε ένας τύπος που κανείς δεν παρατηρούσε, ο Απόστολος Παύλος, που κήρυττε στα απομακρυσμένα χωριά της Μικράς Ασίας, άλλαξε δύο χιλιετίριδες Ιστορίας επινοώντας τον Χριστιανισμό. Κανένας δεν το είχε φανταστεί αυτό. Ο στόχος μου ως συγγραφέα είναι να γράφω ιστορίες που αφηγούνται τον κόσμο γύρω μου όσο πιο έντιμα γίνεται και ενθαρρύνουν την προσαρμογή της συλλογικής φαντασίας, υπό μορφήν αφήγησης, στην πραγματικότητα. Ένας τρόπος, όπως κάθε άλλος, για να γιατρευτούν οι πληγές της ύπαρξης, που η ζωή εναποθέτει καθημερινά μπροστά στα μάτια μας.

«Το μυθιστόρημα γεννήθηκε από την ανάγκη να ερευνήσω τους λόγους της βίας στην πολιτική ζωή», σημειώνει ο συγγραφέας.

Ένας νέος κόσμος μάς περιμένει

Γιατί να θέλει κάποιος να πάει στη Σελήνη, δίχως αέρα και βαρύτητα, όταν υπάρχει η Terra Ultima;

Της ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

«Τόσοι και τόσοι στέκονται στην ουρά για ένα ταξίδι στο φεγγάρι. Και πληρώνουν εκατομμύρια. Ενώ πρόκειται για μια άχαρη, ανιαρή υπόθεση. Δεν έχει τίποτα σπουδαίο να δεις· δεν μπορείς καν να περπατήσεις ούτε να αναπνεύσεις κανονικά. Επίσης, φαίνεται ότι επικρατεί μια έντονη μυρωδιά τυριού. Αν, λοιπόν, ο κόσμος τρελαίνεται με κάτι τόσο πενιχρό όσο το φεγγάρι, τότε η Terra Ultima θα πρέπει να είναι ακαταμάχητη. Τι θα γινόταν αν οι αναγνώστες αυτού του βιβλίου έβαζαν με το μυαλό τους να ταξιδέψουν εκεί πέρα μαζικά; Τι θα γινόταν αν ξαφνικά εμφανίζονταν στους ταξιδιωτικούς οδηγούς “πλήρη πακέτα” με προορισμό αυτή την παρθένα ήπειρο; Η Terra Ultima θα καταστρεφόταν εξαιτίας αυτού του βιβλίου. Δεν θέλω τέτοιο βάρος στη συνειδήσή μου».

Ο Ραούλ Ντελέο, εικονογράφος, graphic designer, animator και alter ego του δρος Στερν. «Πάντα με ενέπνεε το πάθος των εξερευνητών, επισημώνων και καλλιτεχνών του 18ου και του 19ου αιώνα, που ήταν αποφασισμένοι να ταξιδέψουν στα εναπομείναντα “κενά” σημεία της Γης, είτε αυτά βρίσκονταν σε γεωγραφικούς χάρτες είτε σε επιστημονικές εγκυκλοπαιδείες», λέει χαρακτηριστικά.

Ολα ξεκίνησαν με μια ακαταμάχητη ορμή για εξερεύνηση και την επιθυμία να είμαι ο πρώτος που θα βρει κάτι μοναδικό, εντελώς άγνωστο.

Σύμφωνα με τον δρο Νόα Στερν, βιολόγο, επίτιμο μέλος της Ακαδημίας Επιστημών και μέλος της αποστολής στην Terra Australis, ο οποίος γράφει την εισαγωγή στο εικονογραφημένο βιβλίο «Terra Ultima. Η ανακάλυψη μιας άγνωστης ηπείρου» (εκδ. Πατάκης), η δουλειά του κατ' αρχάς ήταν να παραλάβει το αρχείο της «Υστατης Γης» από τον άνθρωπο που την ανακάλυψε και τη χαρτογράφησε: τον Ραούλ Ντελέο. Όμως η πραγματικότητα αποδείχθηκε πολύ διαφορετική. Η μοίρα της Terra Ultima βρισκόταν εξ ολοκλήρου στα χέρια του Ντελέο – κι αυτός «είναι τάφος», όπως λέει ο Στερν. Αλλά δεν παράτησε την προσπάθεια. Συνέχισε να αναζητά τον Ντελέο για να καταλάβει τι ήταν τελικά αυτή η νέα ήπειρος. Τον βρήκε έπειτα από πέντε μήνες, δύο εβδομάδες και τέσσερις μέρες. Εμείς τα καταφέραμε λίγο πιο γρήγορα. Εντοπίσαμε στην Ολλανδία τον πολυτάλαντο Ραούλ Ντελέο –εικονογράφο, graphic designer, animator και art director– και τον δόκτορα Στερν, το alter ego του, και συνομιλήσαμε μαζί «τους».

– Πώς οδηγηθήκατε στην Terra Ultima; Ραούλ Ντελέο: Ολα ξεκίνησαν με μια ακαταμάχητη ορμή για εξερεύνηση και την επιθυμία να είμαι ο πρώτος που θα βρει κά-

τι μοναδικό, εντελώς άγνωστο. Όταν είδα το άρθρο στο Daily Discoverer σχετικά με την ανακάλυψη του «Postiljon», ενός πλοίου της Ολλανδικής Εταιρείας Ανατολικών Ινδιών, ενθουσιάστηκα. Αμέσως άρχισα να ψάχνω για να βρω την τοποθεσία της ηπείρου που αναφέρθηκε στο άρθρο και στα ημερολόγια του πλοίου. Πάντα με ενέπνεε το πάθος και το θάρρος των εξερευνητών, επιστημόνων και καλλιτεχνών του 18ου και 19ου αιώνα, που ήταν αποφασισμένοι να ταξιδέψουν στα εναπομείναντα «κενά» σημεία της Γης, είτε αυτά βρίσκονταν σε γεωγραφικούς χάρτες είτε μέσα σε επιστημονικές εγκυκλοπαιδείες. Υστερα από εννέα χρόνια κατάφερα τελικά να εντοπίσω την τοποθεσία και να επισκεφτώ την ήπειρο Terra Ultima. Νόα Στερν: Για τη σύνταξη και την εισαγωγή αυτού του βιβλίου συνέβαλαν πολύ δύο συγκεκριμένα βιβλία. Το ένα ήταν το Aberdeen Bestiary, που με βοήθησε να κατατάξω και να κατανοήσω τα πλάσματα της Terra Ultima, ιδιαίτερα την πανίδα της. Το άλλο βιβλίο ήταν η Οδύσσεια του Ομήρου, που με έκανε να καταλάβω καλύτερα τις χαρές και τους κόπους των ταξιδιών του Ντελέο. – Πώς αισθανθήκατε ανακαλύπτοντας έναν τόσο εντυπωσιακό νέο κόσμο; Ρ. Ντ.: Η πρώτη μου επίσκεψη ήταν συγκλονιστική, και αποφάσισα να μην προχωρήσω στην ενδοχώρα αλλά να μείνω κατά μήκος της ακτής. Κάθε μέρα έκανα πολλά σκίτσα με τα

ζώα που συνάντησα. Πολύ πρόχειρα στην αρχή, πιο αναλυτικά στις επόμενες συναντήσεις. Έπειτα από τρεις μήνες ήμουν εξαντλημένος και έπρεπε να επιστρέψω στο σπίτι για να ανακτήσω δυνάμεις. Στο στούντιό μου οργάνωσα όλα τα σχέδια και τις ταξιδιωτικές σημειώσεις μου, και άρχισα να δημιουργώ λεπτομερείς πίνακες

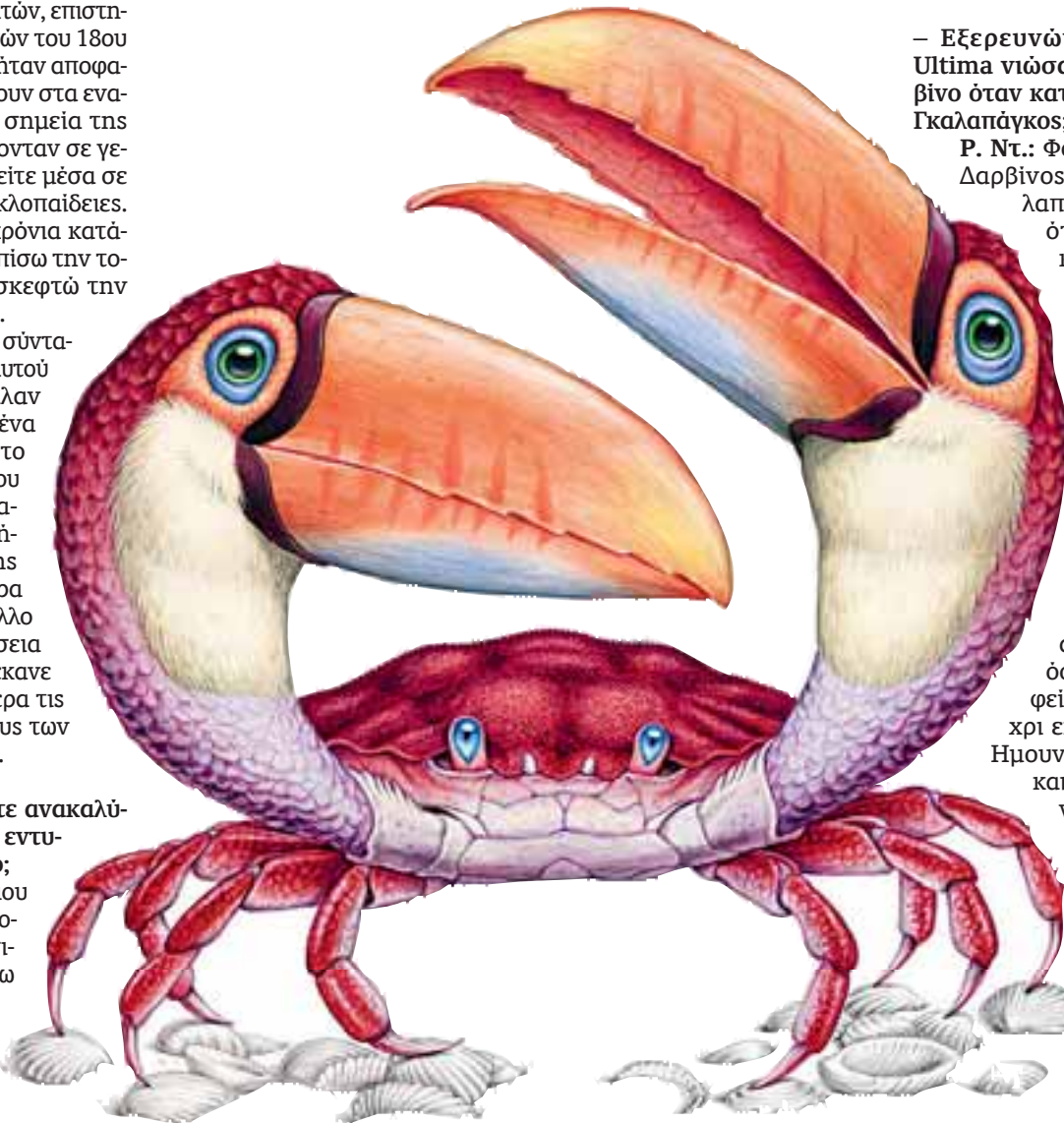
με τα ζώα που ανακάλυψα. Στη συνέχεια, μαζί με έναν λέκτορα στις Κλασικές Γλώσσες, στο νέο είδος δόθηκε επιστημονική ονομασία. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας οργάνωσης σκίτσων και σημειώσεων, ζωγραφικά όλα τα σχέδια και τις ταξιδιωτικές σημειώσεις μου, και άρχισα να μεγαλώνει μέσα μου μια βαθιά επιθυμία να επιστρέψω

στην ήπειρο. Ν. Στ.: Εμείνα προσκολλημένος στο ολλανδικό ρητό «luctor et emergo» (σ.σ. παλεύω και ανεβαίνω). Ουσιαστικά έπεσα με τα μουτρα στο πλούσιο υλικό που μου προσέφερε ο Ντελέο. Με αρκετή τύχη κατάφερα να δώσω μια αληθινή και ακριβή περιγραφή αυτής της υπέροχης ηπείρου. Τουλάχιστον ελπίζω να το έκανα.

– Εξερευνώντας την Terra Ultima νιώσατε σαν τον Δαρβίνο όταν κατέβηκε στα νησιά Γκαλαπάγκος; Ρ. Ντ.: Φοβάμαι πως όχι. Ο Δαρβίνος είπε για τα Γκαλαπάγκος: «Φαίνεται ότι είναι ένας μικρός κόσμος». Τις πρώτες μέρες μετά την άφιξή μου στην Terra Ultima ήμουν τρομοκρατημένος. Η ήπειρος δεν φαινόταν «λίγη» αλλά απέραντη και αμέτρητη. Επιπλέον, τα πρώτα είδη που συνάντησα ήταν ασύγκριτα με όλα όσα είχαν περιγραφεί επιστημονικά μέχρι εκείνη την ημέρα. Ήμουν συγκλονισμένος και δεν είχα ιδέα πώς να χαρτογραφήσω μια τόσο σπάνια γη. – Ένα μέρος της σοφίας του Δαρβίνου συνοψίζεται στη φράση: «Η αγάπη για όλα τα ζωντανά πλάσματα είναι η

Η τέχνη θα μπορούσε να μας βοηθήσει να αναζητήσουμε μέρη στα οποία δεν θα μπορούσαμε να φτάσουμε διαφορετικά.

πιο ευγενική ιδιότητα του ανθρώπου». Πιστεύετε ότι αυτό ισχύει και για τα φανταστικά πλάσματα; Ρ. Ντ.: Φυσικά! Ο Δαρβίνος δήλωσε επίσης: «Σταματήσαμε να ψάχνουμε για τέρατα κάτω από το κρεβάτι μας όταν συνειδητοποιήσαμε ότι ήταν μέσα μας». Θα ήθελα να προσθέσω: Μπορεί να θέλουμε να πάμε για ύπνο νωρίς απόψε, όταν συνειδητοποιήσουμε ότι υπάρχουν πολλά υπέροχα είδη που περιμένουν να τα ανακαλύψουμε μέσα μας. Ν. Στ.: Ναι, πράγματι, υπέροχο απόσπασμα. Το αγαπημένο μου ζωντανό πλάσμα είναι ένα homunculus. Αυτό με κάνει ευγενή; Στην Terra Ultima αγαπώ ιδιαίτερα την Chimera Invisibilis. Λόγω της διάφανης κατάστασής της –δυστυχώς– δεν μπορούσαμε να τη συμπεριλάβουμε στο βιβλίο. Ωστόσο, η κενή σελίδα που της αφιερώνει ο Ντελέο στο ημερολόγιό του, με κάνει να λαχταρώ να μάθω περισσότερα γι' αυτήν. – Μπορούμε να ελπίζουμε ότι μια νέα Γη θα ανακαλυφθεί ακόμη και τον 21ο αιώνα; Μπορεί η τέχνη να μας βοηθήσει σε αυτό; Ρ. Ντ.: Χωρίς αυτή την ελπίδα δεν θα είχα ανακαλύψει ποτέ την Terra Ultima. Η τέχνη θα μπορούσε να μας βοηθήσει να διευρύνουμε το μυαλό μας και να μας κάνει να σκεφτούμε και να αναζητήσουμε μέρη στα οποία δεν θα είχαμε, και δεν θα μπορούσαμε να φτάσουμε διαφορετικά.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ROBERTO SERRA

ΜΙΛΑΝΟ

Τα πορτρέτα του Μορόνι

Στο Μιλάνο, στην Gallerie d' Italia, μια αποκαλυπτική έκθεση για τον ζωγράφο της Αναγέννησης Τζοβάνι Μπατίστα Μορόνι (1521-1580) προσφέρει νέες προσεγγίσεις γι' αυτό το άξιο τέκνο του Μπέργκαμο. Η έκθεση συγκεντρώνει έργα του Μορόνι που είναι διάσπαρτα σε μουσεία του κόσμου: από τη Νάσιοναλ Γκάλερι του Λονδίνου, το Μουσείο της Ιστορίας της Τέχνης της Βιέννης, την Πινακοθήκη του Βερολίνου, το Λούβρο κ.ά., φανερώνοντας το ύψος της προσδοκίας για το εγχείρημα αυτό.

JOHANNESSTOLZ/BEUTNER

ΒΙΕΝΝΗ

Το Μπελβεντέρε

Το Μουσείο Μπελβεντέρε της Βιέννης, από τα πιο δημοφιλή στην Αυστρία, ανακοίνωσε τη λήξη ενός καλού έτους και το πρόγραμμα για το 2024, στη διάρκεια του οποίου αναμένονται καινοτομίες στη θεματολογία και την προσέγγιση σύγχρονων θεμάτων. Η έκθεση που θα εγκαινιάσει το νέο έτος είναι αφιερωμένη στον Μοντερνισμό της Ουκρανίας. Τον περασμένο Οκτώβριο προκηρύχθηκε αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για τις νέες υποδομές που απαιτούνται ώστε να λειτουργήσει ένα σύγχρονο μουσείο.

SALZBURG MUSEUM

ΣΑΛΤΣΜΠΟΥΡΓΚ

Συνεργασία με Βιέννη

Η συνεργασία ανάμεσα σε δύο εξεχόντες φορείς πολιτισμού της Αυστρίας, το Μπελβεντέρε της Βιέννης και το Μουσείο του Σάλτσμπουργκ, θα γεννήσει το Μπελβεντέρε Σάλτσμπουργκ. Θα είναι νέος εκθεσιακός χώρος με από κοινού οργανωμένο πρόγραμμα στο υπό ανακαίνιση Neue Residenz, στο οποίο θα αποτελεί προσθήκη. Είναι η πρώτη συνέργεια μουσείων σε αυτό το επίπεδο που συμβαίνει στην Αυστρία. Το Neue Residenz, ένα από τα αρχιτεκτονικά αξιοθέατα, θα ανοίξει και πάλι το 2026.

THE MET

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

Μεγάλη δωρεά

Ο τηλεοπτικός παραγωγός Ντικ Γουλφ θα δωρίσει στο Μητροπολιτικό Μουσείο πάνω από 200 έργα τέχνης ανεκτίμητης αξίας, που θα ενισχύσουν τις συλλογές της αναγεννησιακής και της μπαρόκ τέχνης. Μαζί με τα έργα, θα δωρίσει και σεβαστό χρηματικό ποσό. Το μουσείο θα δώσει το όνομά του στις δύο αίθουσες. Ανάμεσα στα έργα συγκαταλέγονται δημιουργίες του Μποτισέλλι (φωτ.) και του Τζεντιλέσι (που έχει ήδη παραδοθεί), αγορασμένα σε δημοπρασίες για πάνω από 9 εκατ. δολάρια.

VOGLER

ΠΑΡΙΣΙ

Μιρέιγ Ματιέ

Το όνομα της Μιρέιγ Ματιέ είναι συνυφασμένο με τη χρυσή περίοδο του γαλλικού τραγουδιού. Η Ματιέ, όμως, γεννημένη το 1946, συνεχίζει ακόμη σε πολύ καλή φόρμα και έχει ήδη ανακοινώσει πρόγραμμα συναυλιών που φθάνει έως το τέλος του 2025, με πυκνές εμφανίσεις σε διάφορες γαλλικές πόλεις. Κορωνίδα των εμφανίσεων του 2025 (για τα 60 χρόνια της στο τραγούδι) είναι το τρίήμερο των εμφανίσεων της στο «Ολυμπιά» του Παρισιού, στις 24, 25 και 26 Οκτωβρίου.

RIJKSMUSEUM

Το παγωμένο τοπίο του Χέντρικ Αβερκαμπ από το 1608 είναι αρχετυπική εικόνα του ευρωπαϊκού χειμώνα.

Ο χειμώνας της Ευρώπης στα τοπία της μνήμης

Οι χειμώνες στη Βόρεια Ευρώπη τον 16ο και τον 17ο αιώνα έχουν μείνει στην Ιστορία για τα κύματα ψύχους και τις παγωμένες μέρες και νύχτες. Στην Ολλανδία, που είχε συγκεντρώσει πλούτο εκείνη την περίοδο και διήγε τον Χρυσό Αιώνα της, η τέχνη παρέδωσε στη μνήμη μας αναρίθμητες σκηνές από παγωμένες λίμνες, ποταμούς και κανάλια, που όριζαν μια άτυπη θεατρική σκηνή πάνω στην οποία ξετυλίγονταν η κοινωνική ζωή και τα έθιμα. Μέσα από τις θαυμάσι-

ες και πολύτιμες συλλογές του Κρατικού Μουσείου του Αμστερνταμ (Rijksmuseum) μπορεί κανείς ελεύθερα να περιηγηθεί σε χιλιάδες έργα τέχνης. Ένα από αυτά –το εικονιζόμενο– η χειμωνιάτικη σκηνή με παγοδρόμους του Χέντρικ Αβερκαμπ (1585-1634), από τα πολλά αυτής της θεματογραφίας, έχει αποσπάσει παγκόσμια αποδοχή και θαυμασμό ως ένα από τα αρχετυπικά έργα της ευρωπαϊκής κουλτούρας. Το έργο αυτό έχει χρησιμοποιηθεί επί σειρά δεκαετιών (από τότε που

βελτιώθηκαν οι μέθοδοι αναπαραγωγής εικαστικών έργων) ως θέμα ευχετήριας κάρτας για τα Χριστούγεννα και το Νέον Έτος. Το ενδιαφέρον είναι ότι η αντίληψη θεμάτων για ευχετήριες κάρτες από τις πλούσιες πινακοθήκες και την ιστορία της τέχνης υπήρξε, ήδη από τον 19ο αιώνα, μια οιονεί διαπαιδαγώγηση του κοινού και μια ανέξοδη διαδικασία αισθητικής καλλιέργειας. Τα παγοδρόμια της Ολλανδίας, μαζί και όλο το αρχετυπικό σύμπαν της ολλανδικής παράδοσης, είναι

κομμάτι ενός κοινού πολιτισμικού υποστρώματος που ήταν και ίσως είναι ακόμη ενεργό στη Δύση για αιώνες. Ακόμη και μεταγενέστερα εφηβικά αναγνώσματα, όπως ήταν τα πολυδιαβασμένα, κάποτε, «Ασημένια πατίνια» (βιβλίο του 1865 της Αμερικανίδας Μαίρη Μέιτς Ντοτς), φανερώνουν την ισχύ αυτής της πολιτισμικής καταβολής, αλλά και τη διαχρονική γοητεία που προκαλούν σε μικρούς και μεγάλους τα αρχέτυπα της ολλανδικής κουλτούρας. Αυτό το έργο του Αβερκαμπ,

όπως και άλλα δικά του και άλλων Ολλανδών ζωγράφων, είχε σταλεί ως ευχετήρια κάρτα από εκατομμύρια ανθρώπους τις εποχές που οι άνθρωποι διατηρούσαν αυτό το θαυμάσιο έθιμο. Στην ιστοσελίδα του Rijksmuseum μπορείτε να δείτε την επιλογή για τη συλλογή του μουσείου, όπως και χιλιάδες έργα τα οποία δωρεάν μπορείτε να τα κατεβάσετε σε υψηλή ανάλυση. Οι Ολλανδοί γνωρίζουν ότι η αναπαραγωγή των πολιτισμικών θησαυρών τους απλώς ενισχύει τη χώρα τους.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

2024: Sing, Sing, Sing (with a Swing)!

Στις 16 Ιανουαρίου του 1938, συνέβησαν δύο θαυμαστά πράγματα στην ιστορία της τζαζ, και τα δύο στο Μανχάταν: Στο περιώ-
νυμο κλαμπ «Σαβόι», κοντραρί-
στηκαν δύο σπουδαίες μεγάλες
μπάντες, του Τσικ Ουέμπ και του
Κάουντ Μπέιζι.

Ήταν κάτι σαν θεσμός στο «Σα-
βόι» του Χάρλεμ: Δύο ορχήστρες
να παίζουν εναλλάξ για το κοινό,
που χόρευε δαιμονισμένα το λί-
ντι κοπ και το τζίτερμπαγκ, και
στο τέλος να ανακηρύσσεται μία
από τις δύο νικήτριες. Όχι ότι είχε
κάποια ιδιαίτερη σημασία η νίκη,
αυτό που μετρούσε ήταν η μουσι-
κή. Εξάλλου, ήταν υποκειμενικό,
κατά το περιοδικό Metronome, νι-
κπτές ήταν ο Ουέμπ με την Ελα
Φιτζέραλντ στο μικρόφωνο, ενώ
κατά το άλλο ιστορικό έντυπο
της τζαζ, το DownBeat, κέρδι-
σε ο Μπέιζι με την Μπίλι Χόλι-
ντντ στο μικρόφωνο. Αρα ήταν
και μια μονομαχία ανάμεσα σε

Η συναυλία ηχογραφή-
θηκε και κυκλοφόρησε
το 1950, πουλώντας
πάνω από ένα εκατομ-
μύριο κομμάτια,
ο πρώτος διπλός δίσκος
στην ιστορία της τζαζ.

δύο από τις μεγαλύτερες φωνές
στην ιστορία της τζαζ.

Οι μουσικές αυτές «μονομαχίες»
είχαν ξεκινήσει στο «Σαβόι» ένα
χρόνο πριν, όταν ο Μπένι Γκούντ-
ντμαν προκάλεσε τον Ουέμπ. Εκεί-
νη τη νύχτα, ο Γκούντμαν έκανε
ένα πέρασμα από το «Σαβόι», όμως
όχι για πολύ διότι ήταν απασχολη-
μένος – και εδώ ερχόμαστε στο
δεύτερο ιστορικό γεγονός της τζαζ
που συνέβη εκείνη την ημερομνία:
τη μεγάλη συναυλία του Μπένι
Γκούντμαν στο Κάρνεγκι Χολ,

Εξω από το Κάρνεγκι Χολ της Νέας Υόρκης, η αναγγελία της συναυλίας του Μπένι Γκούντμαν «και της Σούνγκ Ορχήστρας του», προγραμματισμένη για τις 16 Ιανουαρίου του 1938.

την αίθουσα συναυλιών που, πα-
ραδοσιακά, παρέμενε απόρρητο
φρουρίο για τη «σοβαρή» μουσική.

Αυτό άλλαξε με την ιστορική
συναυλία που ναι μεν ήταν της
ορχήστρας του Μπένι Γκούντμαν,
ωστόσο, συμμετείχαν σε αυτή με-
γάλοι βιρτουόζοι από τις ορχή-
στρες του Μπέιζι και του Ντιουκ
Ελινγκτον: από τον ντράμερ Τζιν
Κρούπα και τον τρομπιτίστα Χάρι
Τζέιμς έως τους σαξοφωνίστες Λέ-
στερ Γιανγκ και Τζόνι Χότζες, τον
Μπόμπι Χάκετ στην κορνέτα και
τον Κούτι Ουίλιαμς στην τρομπέ-
τα έως τον ίδιο τον Κάουντ Μπέιζι
στο πιάνο κ.ά.

Το 1939, ο Μπένι Γκούντμαν
εξέδωσε την κλασική αυτοβιογρα-
φία του «The Kingdom of Swing»,
στην οποία μιλάει για τη «μεγάλη
εμπειρία εκείνης της νύχτας στο
Κάρνεγκι», που, ενώ ξεκίνησε μου-
διασμένα, στο τέλος ήταν ένας
θρίαμβος. Ο ίδιος ο Γκούντμαν δεν
ήθελε, όπως γράφει, «να περάσει

κάποιο μήνυμα», απλώς να παί-
ζουν τη μουσική που ξέρουν.

Η συναυλία ηχογραφήθηκε και
κυκλοφόρησε το 1950, πουλώντας
πάνω από ένα εκατομμύριο κομμά-
τια, ο πρώτος διπλός δίσκος στην
ιστορία της τζαζ. Ο κύριος Γκρι
τον έχει σε βινύλιο και σε ψηφια-
κή έκδοση, στην μπλε σειρά της
CBS, και όταν βάζει να ακούσουμε
το «Sing, Sing, Sing», που αποτε-
λεί την κορωνίδα της συναυλίας
(και τραβάει για περίπου δώδε-
κα λεπτά), με τα αριστουργημα-
τικά κρουστά και τα τύμπανα του
διαβολεμένου Τζιν Κρούπα, κα-
ταλαβαίνουμε πώς ξεσηκώθηκε
ο κόσμος στο Κάρνεγκι (οι ιαχές
ακούγονται και αυτές).

Μια ανάσα πριν από τον πόλε-
μο, και ο Μπένι Γκούντμαν με τους
μουσικούς του ξεκινούσαν τη χρο-
νιά με έναν απαράμιλλο ρυθμικό
διονυσιασμό. Τον χρειαζόμαστε
και σήμερα, για το δικό μας νέο
έτος. Καλή χρονιά σε όλους!

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ

Σέλφι με τη Φόνισσα

Με αφορμή τη «Φόνισσα», «μια ταινία της Εύας Νάθενα εμπνευσμένη από το μυθιστόρημα του Αλ. Παπαδιαμάντη» (trailer), ξεκίνησε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις παρέες μια έντονη συζήτηση. Αυτό που δικάζει είναι αν η ταινία όφειλε, όπως πιστεύουν πολλές και πολλοί, να παραμείνει πιστή στο λογοτεχνικό έργο ή αν είχε δικαίωμα να απομακρυνθεί από αυτό, όπως συνέβη στη συγκεκριμένη περίπτωση, αφού το σενάριο της Κατερίνας Μπέη άλλαξε σημαντικά στοιχεία της παπαδιαμαντικής πλοκής. Όσες και όσοι θέτουν το ερώτημα εάν μια ταινία δικαιούται να αλλάζει το «νόημα», μοιάζουν ταυτόχρονα βέβαιοι ότι κατέχουν οι ίδιοι το (ένα και μοναδικό) νόημα του παπαδιαμαντικού, εν προκειμένω, έργου. Αυτό που ενόχλησε κυρίως είναι ότι το σενάριο της Μπέη καθιστά συγκεκριμένο άνδρα συναντουργό των εγκλημάτων της Φραγκογιαννούς. Δεν αρκείται, δηλαδή, η σεναριογράφος να ερμηνεύσει την περίπτωση της παπαδιαμαντικής ηρώιδας ως αποτέλεσμα των πατριαρχικών δομών σε συνδυασμό με τη φτώχεια, αλλά συγκαταλέγει ρητά στα αίτια των πράξεών της ανδρική συναντουργία, που στον Παπαδιαμάντη απουσιάζει.

Η κριτική που επικεντρώνεται στη σχέση της ταινίας με το λογοτεχνικό κείμενο, ελέγχοντας την πιστότητα της πρώτης ως προς το δεύτερο, βασίζεται, νομίζω, στην πεποίθηση ότι ο Παπαδιαμάντης (βλέπε: κάθε κλασικό λογοτεχνικό έργο) είναι ιερό κείμενο, άρα ταμπού. Θα έπρεπε ίσως να το ξέχουμε απέξω, όπως οι πιστοί τις προσευχές. Και αν επιτρεπόταν κάποια καλλιτεχνική του χρήση, αυτή θα όφειλε να έχει τον χαρακτήρα της προσκύνησης. Να παραμείνει, δηλαδή, «πιστή», όρος που παραπέμπει ούτως ή άλλως σε λεξιλόγιο θρησκευτικό και όχι κοσμικό.

Κριτική και κριτικές

Η ταινία που, στο μεταξύ, σαρώνει τα ταμεία και έχει γίνει θετικά αποδεκτή από την κριτική, προκάλεσε και άλλες αντιδράσεις που δεν ανάγονται σε φανερές ή κρυμμένες πεποιθήσεις περί ιερότητας του κειμένου. Αυτές θα συνοψίζονταν σε κάτι σαν:

Η Καρυοφυλλιά Καραμπέτη στον ρόλο της Φραγκογιαννούς, στη «Φόνισσα».

Η κριτική που επικεντρώνεται στη σχέση της ταινίας με το λογοτεχνικό κείμενο βασίζεται στην πεποίθηση ότι ο Παπαδιαμάντης και κάθε κλασικό λογοτεχνικό έργο είναι ιερό κείμενο, άρα ταμπού.

«καλή η ελευθερία της σκηνοθέτιδος, δεν έπρεπε όμως να εργαλειοποιηθεί ο Παπαδιαμάντης για τις ανάγκες μιας σύγχρονης πολιτικής συζήτησης, που αφορά τη βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα σήμερα. Δεν έφταιγαν οι άνδρες για τους φόνους της Φραγκογιαννούς!».

Από τη σκοπιά της καλλιτεχνικής δημιουργίας, ωστόσο, οι προσεγγίσεις αυτές ηχούν παράξενες. Ενα μεγάλο μέρος της τέχνης, νεωτερικής αλλά και προνεωτερικής ακόμη, συνίσταται, ακριβώς, σε αμείλικτες αλληπάλληλες διασκευές. Σε τι οφείλεται άραγε το αειθαλές διάχυτο άγχος και η αυστηρότητα που εξακολουθούν να καταθλίζουν την ελληνική κοινωνία κατά την πρόσληψη της τέχνης και των

προϊόντων της; Γιατί μας αποδι-οργανώνει η καινοτομία; Αντί να έχουμε διαβολεμένη περιέργεια να δούμε τι σκαρφίζεται ο νέος καλλιτέχνης με αφορμή τον παλιό, πόσο ευρηματικός είναι, πόσο μακριά μπορεί να το πάει και, κυρίως, πόσο επιτυχημένα, πολλοί από εμάς περιμένουμε απλώς με την αγιαστούρα στη γωνία, ως θεματοφύλακες και τιμωροί. Στην ουσία, αρνούμαστε την καλλιτεχνική έκφραση ως αποτέλεσμα χειραφέτησης και εξανομίκευσης. Δεν επιβραβεύουμε την κριτική αναμέτρηση και το νέο. Το χειρότερο είναι πως δεν αγγίζουμε την τέχνη παρά με χειρουργικά γάντια, που σημαίνει ότι δεν την ευχαριστιόμαστε.

«Photos, yes, selfies, no»

Η υπόθεση μου έφερε στο μυαλό μια δυσάρεστη σκηνή από το περυσινό καλοκαίρι. Τρεις πολύ νεαρές φοιτήτριες μουσικού πανεπιστημίου της Γηραιάς Αλβιώνας επισκέφθηκαν ένα από τα πιο καινούργια και πιο σύγχρονα στη μουσειολογική προσέγγισή τους αρχαιολογικά μουσεία της χώρας μας. Εξοικειωμένες με τα ήθη που επικρατούν σε μερικά από τα μεγαλύτερα μουσεία του κόσμου, οι κοπέλες θέλησαν να αυτο-φωτογραφηθούν μπροστά στα ευρήματα σαν Μούσες, σε

μια χαριτωμένη γρήγορη πόζα, με τα σανδάλια και με τα σορτσάκια τους. Αμέσως έσπευσαν οι υπάλληλοι: «Photos, yes, selfies, no». Προσπάθησα να καταλάβω το σκεπτικό. Οι υπάλληλοι μου εξήγησαν, με κάθε σοβαρότητα, ότι οι σέλφι με τα εκθέματα δείχνουν «έλλειψη σεβασμού». Εσχάτως ζήσαμε και την ιστορία με το κατέβασμα της ροζ «σημαίας» από την έκθεση στο προξενείο της χώρας μας στη Νέα Υόρκη. Σκέφτομαι ότι όλες αυτές οι στάσεις και οι ενέργειες συνδέονται με το ίδιο φοβικό και αμυντικό νήμα. Στρέφονται, εντέλει, εναντίον του συμβόλου και του αγαθού που θέλουν τάχα να προστατεύσουν. Γιατί το κλείνουν σε βιτρίνα, το καθιστούν απρόσιτο και στο βάθος καταπιεστικό, και όχι αντικείμενο αγάπης, που σημαίνει εξοικείωσης, απόλαυσης, χρήσης. Δεν θέλουν, όλες και όλοι αυτοί, να γίνουν στ' αλήθεια δικά μας ούτε ο Παπαδιαμάντης, ούτε τα αρχαία αγάλματα, ούτε η σημαία. Θέλουν να τα φοβόμαστε και να τα προσκυνάμε, όχι να τα αγαπάμε και να τα χρσιμοποιούμε. Επιστρατεύοντας δε μια μεγαλύτερη δόση καχυποψίας, θα λέγαμε ότι δεν θέλουν να ανήκουν όλα τα παραπάνω στην κοινωνία, αλλά μονάχα σε ειδικά, κατάλληλα μυημένα ιεράτεια.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Η προσμονή του ρίγους

ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
Υπήρξα τόσοι άλλοι
εκδ. Καστανιώτη, σελ. 512

«Υπάρχουν πολλά είδη σκοταδιού. Το αγαπημένο μου είναι το ένδον σκότος, κάτω από έναν πάμφωτο ήλιο. Εκείνο που απλώνεται ήσυχα, χωρίς κανένα ίχνος. Η ζωή είναι μια μαύρη γιορτή, η μόνη που θα έχουμε ποτέ». Σε αυτή τη «μαύρη γιορτή» παραδίδεται ολόψυχα ο Αλέξης Σταμάτης, καθώς ανατρέπει σε στιγμιότυπα του περασμένου χρόνου, αλιεύοντας από τη μνήμη τη μυθοπλασία. Κάθε ανάκληση είναι επιπόνηση και το ψεύδος αρχή της αλήθειας. Φαίνεται πως ο Σταμάτης ευγνωμονεί τη μνήμη για την αναξιοπιστία της, στο μέτρο που αναγνωρίζει την αναγκαιότητα της λήθης. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το βιβλίο σαν θραυσματική μυθιστορηματική αυτοβιογραφία, μολονότι ο Σταμάτης αποφεύγει να αποδώσει το βιβλίο του σε ένα συγκεκριμένο είδος. Πιο δόκιμος θα ήταν ο προσδιορισμός «αυτομυθοπλασία», στον βαθμό που το βάρος έπεφτε περισσότερο στη μυθοπλασία και λιγότερο στο «εγώ». Ο Σταμάτης το λέει ξεκάθαρα: «Δεν είναι εξομολόγηση αυτό». «Εγώ δεν είμαι

εγώ, είμαι το απείκασμα του εαυτού μου». Πράγματι, διαβάζοντας το βιβλίο έχει κανείς την εντύπωση πως ο συγγραφέας στήνεται μπροστά σε έναν καθρέφτη για να προβάλει ένα μονόλογο. Η αίσθηση της θεατρικότητας είναι διάχυτη στις σελίδες. Το πολυπρισματικό «εγώ» προβάλλει μέσα από επανειλημμένες παραλλαγές μιας αυτοσκηνοθεσίας. Ανασύροντας από τη μνήμη στιγμές του περασμένου χρόνου, τόσο ιδιωτικές όσο και συλλογικές, ο Σταμάτης αγωνιά, θαρρείς, να καταδείξει τη σημασία του τίτλου «Υπήρξα τόσοι άλλοι». Ο ίδιος παραδέχεται: «Ο,τι και να λέω, δεν ξεκινώ πως εν τω βάθει είμαι φτιαγμένος από τα λόγια των άλλων».

Στο βιβλίο υπάρχουν πάμπολλες αναφορές σε σπουδαίους λογοτέχνες και δημιουργούς, πολλά από τα λόγια τους μνημονεύονται. Εκπληκτικό, λόγω χάριν, είναι το συγγραφικό σκιαγράφημα του Γιώργου Χειμωνά. Το μυθοπλαστικό «εγώ» δεν γίνεται παρά

να είναι πλασμένο από δάνειες μυθοπλασίες. Ακόμη και τα πολύ προσωπικά γεγονότα αποκτούν μέσα από τη χρονική απόσταση μια αχνή παραίσθηση. Στιγμιότυπα που αναθάλλουν στον νου μεταξύ λήθαργου και υπονοησίας, σαν εκλάμψεις ονειροφαντασίας.

Ο Σταμάτης συλλογίζεται πως στο τελευταίο του βιβλίο αποδύεται σε ένα «επικίνδυνο γράψιμο» και δεν δυσκολεύεται να εντοπίσει την επικινδυνότητα στην τρομερή αντανυμία «εγώ». «Το άγριο βασίλειο του πρώτου προσώπου». Τα δύσκολα δεδομένα, όπως ο αλκοολισμός, ο πατέρας, η σχέση του με τη μητέρα, ο Σταμάτης τη προσεγγίζει με φυγόκεντρη διάθεση. Τα πλησιάζει επιφυλακτικά, μόνο και μόνο για να απομακρυνθεί από αυτά. Εδώ η γραφή αποκτά μια πρόδηλη διστακτικότητα, αρνείται να θυμηθεί, να γραφτεί. Βέβαια, το αποτύπωμα του τραύματος νοτίζει σαν υδατογράφημα τις σελίδες. Ο πόνος παραμένει ένα βίωμα ανεξάλει-

πτο, που η λήθη δυστυχώς αδυνατεί να υφαρπάξει. Κατεξοκίην φορέας του πόνου, το σώμα. «Μεγαλώνω. Διαλύομαι αδιακρίτως. Χωματίζομαι».

Ο Σταμάτης θυμάται πως από τότε που ήταν παιδί τον τυραννούσε η αντιδίκια με την πραγματικότητα. Η αντιδίκια ημέρευε με τα πρώτα αναγνώσματα. Στη λογοτεχνία ο κόσμος φάνταζε τεράστιος και θαυματουργός, διάσπαρτος με μυστήρια, ομορφιά και δράμα. Υπήρχε εκεί όμως και κάτι άλλο, η υπόσχεση του ξαφνιάσματος. Τόσο το «υπερευαίσθητο αγόρι» όσο και τον έκθαμβο ενήλικα συγκινεί απερίγραπτα η προσμονή του μυστηρίου, το ρίγος της έκπληξης. «Δεν είσαι το μεγαλείο, αλλά μπορείς να καταλάβεις μεγαλείο τι είναι».

Μυθοποιώντας την αγριότητα του πρώτου προσώπου, ο Σταμάτης συνθέτει ένα βαθύτατα συγκινητικό μυθοπλαστικό είδωλο. Η ευαισθησία του, η νησιότητα του, η ειλικρίνεια του, οι ποιντικές καταβολές του, η τριαντάχρονη πεζογραφική θητεία του, συναρμολογούνται όλα σε μια παλιμψηφιστη αφήγηση, που αμφιρρέπει μεταξύ επιπόνησης και απόκριψης. Αναμφίβολα ένα ορόσημο στη συγγραφική διαδρομή του Σταμάτη.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΗ ΝΑΝΑ ΡΟΥΣΣΟΥ

Η Νανά Ρούσσου γεννήθηκε και ζει στην Αθήνα. Είναι μαθηματικός και οι «Συμμαθήτριες» (εκδόσεις Αλεξάνδρεια) είναι το πρώτο της μυθιστόρημα. Το δούλεψε στο μυαλό της αρκετό καιρό και όταν ξανασυναντήθηκε πολλά χρόνια μετά με τις φίλες της από το Αρσάκειο, γεννήθηκε και στο χαρτί.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας; «Οι δρόμοι του μεταξιού» του Πίτερ Φράνκοπαν, «Το χρήμα» του Πολ Σούλτζερ και ένα τετράδιο σπιράλ με ένα στυλό για την άμεση καταγραφή των νυχτερινών μου φαινητών ιδεών.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου; Ξαναδιαβάζοντας τη «Σταχτοπούτα» των αδελφών Γκριμ συνειδητοποιώ πόσο σημαντικές είναι για τη ζωή μας δύο πολύ απλές έννοιες: η καλοσύνη και το θάρρος. Και για να μιλήσω ως μαθηματικός, πιστεύω τελικά ότι «η καλοσύνη και το θάρρος» είναι ικανή και αναγκαία συνθήκη για μια ευτυχισμένη ζωή.

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά; Την «Αισθηματική αγωγή» του Φλομπέρ. Το είχα χρόνια στη βιβλιοθήκη μου, το ξεσκόνιζα, και το έβαζα πάλι στη θέση του. Ενθουσιάστηκα. Μα γιατί δεν το ξεκινούσα τόσο καιρό;

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη. Στο λεωφορείο με πολύ κόσμο και φασαρία. Γύρω μου γίνεται χαμός, αλλά δεν με νοιάζει. Είμαι αφοσιω-

μένη στον υπέροχο κόσμο του βιβλίου μου. Αυτή η σκηνή μου θυμίζει την εποχή που πήγαινα φροντιστήριο και διάβαζα στο λεωφορείο, γιατί ο χρόνος τότε ήταν λιγοστός.

Υπάρχουν βιβλία για τα οποία να νιώθετε ενοχές που σας άρεσαν; Υπάρχουν βιβλία που μου αρέσουν και που νομίζω ότι δεν είναι ιδιαίτερα αποδεκτά. Όπως το «Sex and the city» της Κάντας Μπούσνελ ας πούμε. Αλλά εμένα μου αρέσουν, οπότε δεν νιώθω ενοχές.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο; Ό,τι με συγκινεί και αναζητώ στους ανθρώπους γύρω μου και στη ζωή μου. Η καλοσύνη, η τρυφερότητα, η σεμνότητα, η αισιοδοξία, η έκπληξη και ο τζόγος.

Ποιο είναι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσετε;

Ωχ, έχω μεγάλη λίστα. Θέλω να διαβάσω την «Ιδιωτική ζωή ενός κατасκόπου» του Τζον Λε Καρέ, τον «Πρίγκιπα της παλίρροιας» του Πατ Κορνόι (που δεν το βρίσκω γιατί έχει εξαντληθεί), το «Ονειρα» του Βάλτερ Μπένγιαμιν, το «Τελευταίο στοιχείο» της Ελενας Χατζηαλεξάνδρου, τον «Είδεχθ' χιονάνθρωπο» του Νίκολας Μπλέικ.

Οι «Συμμαθήτριες» πώς προέκυψαν; Είχα γράψει κάποια κομμάτια του βιβλίου ασύνδετα κάπως μεταξύ τους με στόχο να πω την κεντρική ιδέα που με απασχολούσε, και τη λέω στο τέλος του βιβλίου. Όταν όμως ξαναβρέθηκα με τις συμμαθήτρίες μου, 45 χρόνια μετά, και αρχίσαμε να ξανακάνουμε παρέα, το βιβλίο πήρε φόρα και άρχισε να δημιουργείται. Πήρε σάρκα και οστά και όλα έδεσαν.

Η οικειότητα και η σύμνηοια των σχολικών σχέσεων μένουν ζωντανές όσα χρόνια και αν περάσουν; Ναι. Η οικειότητα, η σύμνηοια, η συνηνοχή, η αγάπη των σχολικών μας χρόνων έχουν χαραχτεί στην καρδιά μας ανεξίτηλα και για πάντα. Είναι εκεί, και με την κάθε ευκαιρία φανερώνονται και φωτίζουν το παρόν και το μέλλον μας.

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

Μνηνίτο Πέρεθ Γαλντός (1843-1920)
Δόνια Περφέκτα
Εκδ. Ανοικτή Βιβλιοθήκη

Ενας από τους κορυφαίους των ισπανικών γραμμάτων, ο Μνηνίτο Πέρεθ Γαλντός (1843-1920) θεωρείται ο κύριος εκπρόσωπος του ρεαλισμού στον μυθιστορηματικό λόγο της πατρίδας του. Πολυγραφώτατος, με μεστό λόγο, κατατάσσεται άνετα στους κλασσικούς της λογοτεχνίας, καθώς τα έργα του παραμένουν διαχρονικά. Η Δόνια Περφέκτα (1876) είναι ένα από τα μυθιστορήματά του που δεν έχουν μεταφραστεί και εκδοθεί στα ελληνικά. Γράφει η μεταφράστριά του, Ευριδίκη Αμανατίδου: Διαβάζοντάς το στην πρωτότυπη του γλώσσα, μαγεύτηκα. Όχι μόνο για τη διαχρονική του υπόθεση, για τα έντονα συναισθήματα που μου άφησε, για τη δυναμική των πρώων που ακολουθεί μια πλήρως αριστοτέλεια λογική, αλλά και για τη μαεστρία του συγγραφέα που δείχνει ότι ξέρει να χειρίζεται τον λόγο και στην πιο εκλεπτυσμένη αλλά και στην πιο λαϊκή του έκφραση. Καυστικός, χιουμορίστας, ειρωνικός, αλλά και άνθρωπος που ψάχνει βαθιά τα πάθη και λάθη της ψυχής, ο Γαλντός με τη δόνια Περφέκτα μάς προσφέρει ένα μυθιστόρημα που συναρπάζει.

Το ηλεκτρονικό βιβλίο διατίθεται και από την εφαρμογή Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο read-library.com για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασιθιωτάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Η διαφθορά είναι σύνθεση πολλών προβλημάτων

Ο Σαντιάγκο Γκαμπόα μιλάει στην «Κ»

Συνέντευξη στον **ΓΙΩΡΓΟ ΡΟΜΠΟΛΑ**

Έχει μεταφραστεί σε 17 διαφορετικές γλώσσες, θεωρείται ένας από τους ανανεωτές της κολομβιανής λογοτεχνίας, είναι κάτοχος πολλών ευρωπαϊκών βραβείων και πριν από λίγο καιρό έκανε την εμφάνισή του στη χώρα μας με δύο διαφορετικούς τρόπους: Μέσα από την παρουσία του στο 15ο Φεστιβάλ ΛΕΑ (σημείο συνάντησης μεταξύ της Ιβηρικής, της Λατινικής Αμερικής και της Ελλάδας, όπως αυτοπροσδιορίζεται η διοργάνωση) αλλά και με το τελευταίο του έργο που μεταφράστηκε στα ελληνικά υπό τον τίτλο «Η νύχτα θα είναι μεγάλη» (μτφρ. Δήμητρα Σταυρίδου, εκδ. Διόπτρα).

Ο γεννημένος το 1965 Σαντιάγκο Γκαμπόα δεν είναι άγνωστος στο ελληνικό κοινό, αφού παλαιότερα έχουν κυκλοφορήσει στη γλώσσα μας δύο άλλα δικά του βιβλία, το «Νυκτερινές ικεσίες» (μτφρ. Βασιλική Κνήτου, εκδ. Πόλις) και «Το να χάνεις είναι ζήτημα μεθόδου» (μτφρ. Κρίτων Ηλιόπουλος, εκδ. Ορεγιά).

Με το συγκεκριμένο πρωτότυπο θρίλερ όμως έκανε ένα άνοιγμα σε ένα ακόμη πιο ευρύ κοινό. Ηρωίδες του, μία μαχητική δημοσιογράφος και η πρώην αντάρτισσα βοηθός της, οι οποίες αναλαμβάνουν να βγάλουν την αλήθεια στο φως, με την τελευταία να έχει βουλιάξει στην τρέλα και την παράνοια της κολομβιανής πραγματικότητας.

Ολα ξεκινούν από μία ανταλλαγή πυρών σε έναν αγροτικό δρόμο, στην πορεία όμως γίνονται μάρτυρες μιας όχι και τόσο συνηθισμένης ιστορίας από την οποία παρελαύνει όλο το φάσμα της κολομβιανής κοινωνίας· από εφήβους που μεγάλωσαν σε μία χώρα ρημαγμένη από τον εμφύλιο μέχρι εισαγγελείς με υψηλό αίσθημα καθήκοντος και πάστορες που έχουν ενδυθεί τον μανδύα του ροκ σταρ.

Πώς όμως βλέπει ο ίδιος την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα της πατρίδας του; Πού εντοπίζει τα πιο σημαντικά προβλήματα; Τι θεωρεί πιο σημαντικό; Την πλοκή ή τους χαρακτήρες;

– Στο βιβλίο σας «Η νύχτα θα είναι μεγάλη» ασκείται σκληρή κριτική στους πολιτικούς, στην αστυνομία και στην Εκκλησία. Τελικά, ποιος θεσμός είναι ο πιο διεφθαρμένος στην Κολομβία;

– Η διαφθορά σε μια χώρα

Στην Κολομβία υπάρχει η ιδέα ότι ο μόνος τρόπος να σωθείς είναι να είσαι πλούσιος, πράγμα που έχει να κάνει με τη μικρή κοινωνική προστασία που παρέχει το κράτος στους πολίτες.

Οι ευαγγελικές εκκλησίες στην Κολομβία βρίσκονται παντού και οι εκκεντρικότητες των ιερέων τους είναι γνωστές. Έχω δει αγγελίες που λένε: «Πωλείται Ευαγγελική Εκκλησία με 750 ενορίες». Τέτοια πράγματα.

όπως η δική μου είναι πάντοτε μια σύνθεση πολλών προβλημάτων. Το κυριότερο είναι η εμμονή του μέσου Κολομβιανού να πλουτίσει, πράγμα που έχει να κάνει με τη μικρή κοινωνική προστασία που παρέχει το κράτος στους πολίτες. Υπάρχει η ιδέα ότι ο μόνος τρόπος να σωθείς είναι να είσαι πλούσιος. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο υπάρχει διαφθορά σ' όλους τους τομείς της κοινωνίας. Οι πολιτικοί, η αστυνομία και οι ευαγγελικοί πάστορες είναι όλοι εξίσου διεφθαρμένοι, επειδή όλοι θέλουν να είναι πλούσιοι σε μια χώρα όπου η πλειονότητα είναι φτωχοί.

– Τι αποτύπωμα έχει αφήσει η εμφύλια σύρραξη στο σώμα και στην ψυχή της κολομβιανής κοινωνίας;

– Οι πληγές είναι πολύ βαθύς. Υπάρχει δυσανεμία, μίσος, απογοήτευση και πόνος απ' όλα έντονη αίσθηση αδυναμίας και εγκατάλειψης από το κράτος. Οι νέοι άνθρωποι είναι θύματα αυτής της κατάστασης και είναι μόνοι τους αντιμέτωποι με όλες τις αντιξοότητες. Αυτό είναι τρομερό, γιατί ένα σημαντικό μέρος αυτών των νέων βλέπει ευκαιρίες μόνο στην παραβατικότητα.

– Πόσο εκτενής ήταν η έρευνα

που κάνατε για το «Η νύχτα θα είναι μεγάλη»;

– Οι ευαγγελικές εκκλησίες στην Κολομβία βρίσκονται παντού και οι εκκεντρικότητες των ιερέων τους είναι γνωστές. Στο Κάλι, όπου ζω, ένας απ' αυτούς τους ιερείς ήθελε να χτίσει ένα τεράστιο πανεπιστήμιο, αλλά δεν το ολοκλήρωσε ποτέ και τα πελώρια εγκαταλελειμμένα κτίρια παραμένουν εκεί, σε κοινή θέα. Τι συνέβη; Μυστήριο. Αυ-

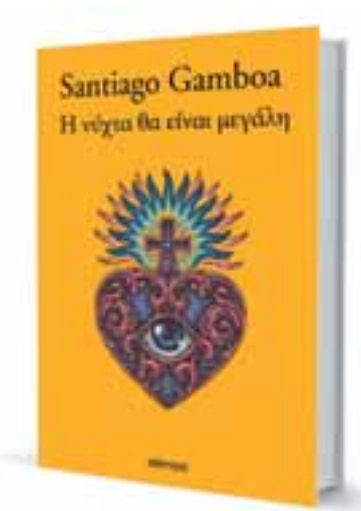
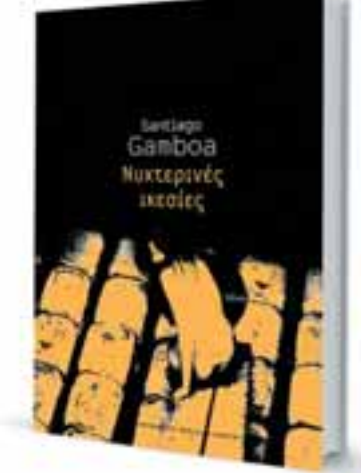
τές οι εκκλησίες είναι άρπαγες χρημάτων. Έχω δει αγγελίες που λένε: «Πωλείται Ευαγγελική Εκκλησία με 750 ενορίες». Τέτοια πράγματα. Περισσότερο και από την έρευνα, χρειάζεται να έχεις τα μάτια σου ορθάνοιχτα.

– Στο βιβλίο, ένας ιερέας παρουσιάζεται ως κάτι ανάμεσα σε προφήτη, εγκληματική ιδιοφυΐα και ροκ σταρ. Κρύβεται κάποιο αληθινό πρόσωπο πίσω

από αυτόν τον ήρωα;

– Είναι φανταστικός χαρακτήρας, αλλά είναι εμπνευσμένος από τις πολλές ειδήσεις σχετικά με τις εκκεντρικότητες και τις παραξενιές ευαγγελικών παστών στην Κολομβία και τη Βραζιλία, δύο χώρες τις οποίες κατατρώει αυτή η σύγχρονη γάγγραινα που θέτει σε κίνδυνο τη δημοκρατία.

– Τι είναι πιο σημαντικό σε ένα

Ο γεννημένος το 1965 Σαντιάγκο Γκαμπόα δεν είναι άγνωστος στο ελληνικό κοινό. Παλαιότερα κυκλοφόρησαν στη γλώσσα μας τα βιβλία του «Νυκτερινές ικεσίες» (εκδ. Πόλις) και «Το να χάνεις είναι ζήτημα μεθόδου» (εκδ. Ορεγιά). Το τελευταίο του μυθιστόρημα που μεταφράστηκε στα ελληνικά είναι το «Η νύχτα θα είναι μεγάλη» (εκδ. Διόπτρα).

μυθιστόρημα, οι χαρακτήρες ή η πλοκή;

– Για μένα είναι στοιχεία που αλληλοσυμπληρώνονται. Ο τρόπος γραφής μου συνίσταται στο να βρίσκω χαρακτήρες που μου λένε την ιστορία τους. Έτσι προκύπτει η πλοκή. Οι χαρακτήρες πρέπει να είναι στέρεοι, αληθινοί, ειλικρινείς, ώστε η ιστορία να είναι και αυτή με τη σειρά της στέρεη και αληθινή.

– Στις σελίδες του βιβλίου σας παρουσιάζεται ένα μεγάλο φάσμα της κολομβιανής κοινωνίας – από τους πολύ φτωχούς έως τους πολύ πλούσιους.

– Μου αρέσουν τα μυθιστορήματα που απεικονίζουν τις κοινωνίες καθολικά, από εκείνα του Ονορέ ντε Μπαλζάκ μέχρι εκείνα του Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες. Πιστεύω, δηλαδή, ότι «το μυθιστόρημα είναι η μυστική ιστορία των εθνών», όπως πολύ σωστά το έθεσε ο πρώτος.

Το νέο μου μυθιστόρημα θα μιλάει για υπόγειους ουρανοξύστες

– Νιώθω ότι μου δώσατε να καταλάβω ως αναγνώστης τι πραγματικά είναι η Κολομβία. Ήταν κάτι που επιδιώξατε συγγραφικά;

– Πιστεύω ότι ένα μυθιστόρημα δεν πρέπει να έχει εκ των προτέρων στόχους διαφορετικούς πέρα από τις λογοτεχνικές ιδέες που το εμπνέουν. Αυτό δε σημαίνει, βέβαια, ότι δεν επιτυγχάνει στόχους που δεν έχει. Είναι ένα από τα μυστήρια της λογοτεχνίας.

– Υπήρξε κάποιος συγκεκριμένος λόγος που ασχοληθήκατε με

Ξεκίνησα να γράφω επειδή μ' αρέσει να διαβάζω και μια μέρα συνειδητοποίησα ότι ήθελα να διαβάσω ένα είδος βιβλίου που δεν υπήρχε.

το γράψιμο πριν από 30 χρόνια περίπου;

– Ξεκίνησα να γράφω επειδή μ' αρέσει να διαβάζω. Και επειδή μια μέρα συνειδητοποίησα

ότι ήθελα να διαβάσω ένα είδος βιβλίου που δεν υπήρχε και το οποίο έλειπε από τη βιβλιοθήκη μου. Συνειδητοποίησα, λοιπόν, ότι έπρεπε να το γράψω μόνος μου.

– Πόσο δύσκολο είναι για έναν συγγραφέα από την Κολομβία να αποκτήσει διεθνή φήμη;

– Για έναν Νοτιοαμερικανό είναι πιο δύσκολο από ό,τι για έναν Βορειοαμερικανό. Όλοι ενδιαφέρονται για τις Ηνωμένες Πολιτείες, κάτι που δεν ισχύει για την Κολομβία. Η διαφήμιση για τα βιβλία του Τζόνθαν

Φράνζεν λέει: «Η ειλικρινέστερη και εγκυρότερη αποτύπωση της μεσαίας τάξης των ΗΠΑ». Μ' αυτόν τον τρόπο διαφημίζεται σ' όλο τον κόσμο κι έχει επιτυχία. Αλλά αν μιλήσω εγώ για «την ειλικρινέστερη και εγκυρότερη αποτύπωση της μεσαίας τάξης της Κολομβίας», θα με προπληκίσουν. Έτσι είναι τα πράγματα και δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Για αυτό προσπαθώ να μην ξεχνώ έναν άγραφο κανόνα: Να θυμάσαι μόνο ότι δεν ξεκίνησες να γράφεις για να γίνεις επιτυχημένος, αλλά επειδή αγαπούσες τη λογοτεχνία.

– Σας έχουν συγκρίνει με τον Ρομπέρτο Μπολάνιο. Πώς νιώθετε για αυτό;

– Μου αρέσει αυτή η σύγκριση, γιατί τον ήξερα και ήμουν στενός του φίλος. Έτρεφα μεγάλη αγάπη και θαυμασμό γι' αυτόν από την πρώτη μέρα που γνωριστήκαμε. Αλλά νομίζω ότι η σύγκριση αυτή είναι κάπως υπερβολική, δεν ξέρω αν την αξίζω.

– Οι χαρακτήρες συνεχώς είτε πίνουν είτε τρώνε κάτι. Σας γοητεύει τόσο πολύ το φαγητό;

– Δυστυχώς, ναι, και είναι κάτι που οι γιατροί μου αρχίζουν να

μου επισημαίνουν όλο και πιο επιτακτικά.

– Μήπως μπορείτε να μας αποκαλύψετε το θέμα του επόμενου βιβλίου σας;

– Το νέο μου μυθιστόρημα θα μιλάει για υπόγειους ουρανοξύστες και μοναχικούς ανθρώπους που νιώθουν ενοχές, για άδειες πισίνες σε εγκαταλελειμμένα ξενοδοχεία, για παράξενα σημειωματάρια τα οποία εμφανίζονται στην άκρη νυκτερινών λεωφόρων, για γυναίκες που παίζουν το φιλί μ' ένα χάπι κυανίου στα χείλη.

Ένα επιπλέον φάντασμα στο μετρό

Τι θα έλεγε ο Βάλτερ Μπένγκιαμιν εάν ζούσε στη σημερινή εποχή, με τους ανθρώπους να ζουν μέσα από τα social media;

WALTER BENJAMIN
Ονειρα
μτφρ. σημ.: Λευτέρης Αναγνώστου
επιμ.: Κώστας Λιβιεράτος
εκδ. Αλεξάνδρεια, 2023, σελ. 208

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Αναρωτιέμαι τι συγγραφέας θα ήταν ο Μπένγκαμιν σε μια εποχή που όλοι γράφουν, κοινοποιούν γνώμες, στέλνουν μείλ, κάνουν τσατ, συνεννοούνται, τσακώνονται, φιλιώνουν, αποφασίζουν να κάνουν σεξ ή παρεξήγησηται μέσω της γραφής. Πιστεύω πως αυτό το φάντασμα, που γεννήθηκε στο Βερολίνο το 1892 και αφαιρέσε τη ζωή του στα βουνά, δεν θα έγραφε λέξη.

Αν αναλογιστούμε μάλιστα τον βαθμό απόγνωσης των γραπτών του, λες και η απόγνωση ήταν ένας μετρονόμος που κουβαλούσε στο κεφάλι του, μια μόνιμη καταδίκη που τον έσπρωχνε να γράφει μ' ένα νηφάλιο βλέμμα στη μέση μιας χαστικής καθημερινότητας, τότε είναι σχεδόν σίγουρο πως θα σωπάσους. Γιατί αν ένας συγγραφέας αντιδρά στους καιρούς που κανείς δεν τολμά να μιλήσει, γιατί να μη σωπάσει σε καιρούς που όλοι φλυαρούν;

Ο Μπένεμαν είχε ένα συγγραφικό πρόγραμμα διάχυσης. Θυμάμαι από το επίμετρο του Κώστα Καλφούπουλου, που τον χάρσατε το καλοκαίρι, το εξής: «Ένα ογκώδες, πολυσχιδές και ευτ' εξοχήν ιζωματικό έργο, που, ενδεχόμενα, ακόμα αντιστέκεται στις απειγνωσμένες προστάθσεις των φιλόλογων, των φιλοσόφων και των θεωρητικών

Ο Μπένγιαμιν χρεια-
ζόταν τις πόλεις για να
γράψει. Να είναι ευρύ-
χωρες και ανεξέλεγκτες.
Όπως τα όνειρα.

να διεμβολίσουν, να ερμηνεύσουν και, ει δυνατόν, να οικειοποιηθούν το μπενγιαμινικό Σύμπαν» («Ημερολόγιο Μόσχας», Καστανιώτης).

Όλα αυτά τα χειρόγραφα έρχονται από μια πολύ σκληρή μοναξιά και έχουν προκύψει από ένα τεράστιο κύμα που έσκασε πάνω του, ένα κύμα που μόνο οι πόλεις μπορούν να κατασκευάσουν, με απέραντη γενναϊότητα και κακία. Και ο Μπένγιαμιν αντένιξε στις πόλεις, που σημαίνει πως πνιγώταν, ονειρευόταν και έχανε τον εαυτό του μέσα τους, αλλά ποτέ την όρασή του. Ήταν ένα ζευγάρι μάτια που αναγκάστηκαν να ζήσουν σε μόνιμη μετακίνηση, όπως ο Γιόζεφ Ροτ ή ο Ρόμπερτ Βάλζε.

Διαβάζω τα «Ονειρα» από τον Σεπτέμβριο, έναν μικρό τόμο με καταγραφές, σημειώσεις, σκέψεις,

Ο φιλόσοφος και συγγραφέας Βάλτερ Μπένγιαμιν, ένα «φάντασμα» που γεννήθηκε στο Βερολίνο το 1892 και αφαίρεσε τη ζωή του στα βουνά.

κριτικές και δοκιμια, σχετικά με την ονειρική μηχανή, τη φάμπρικα του αστευμένου, και ακόμα δεν τον έχω παρατήσει. Μ' έναν μαγικό τρόπο καταφέρνει κάθε φορά να ξετραπώσει από το σωρό με τα αδιάβαστα βιβλία στο γραφείο μου, για να μου επιτρέψει να ψαρέψω ένα ακόμα κομμάτι του, σαν ψάρι που έχει καταφέρει διαπάνω. Λες και θέλει να μου υπενθυμίσει το ανάθελο της εξεπραγματικής

εκδοτικής παραγωγής που καθρε-
φτίζει την τρέλα της εποχής μας.

Αυτή η αρχή ανανέωσης με βο-
λεύει. Διαβάζω το βιβλιαράκι στα-
σπiti, σ' ένα καφέ, στον Εθνικά-
Κήπο, περιμένοντας στην ουρά
ή τον γιο μου να τελειώσει τις
προπόνηση, λίγο πριν κοιμηθώ
το παίρνω μαζί μου στο Παρίσι
και καθώς βρίσκομαι στο μετρό
στηριγμένος αλλά ευτυχισμένος
τον φαντάζομαι (ένας ακόμη επι-

στη σελίδα 81 τής έκδοσης. Λέξεις γραμμένες με μελάνι, στριμωγμένες σε δυο στήλες, τακτικά. Μία απλή σελίδα από ένα αριθμημένο αρχείο που άδικα αγωνίζεται να υλοποιήσει τη ρυμοτομία του μυαλού του. Αυτό είναι απροσπλάστο. Έχεις τη δυνατότητα να έχεις κάποια σημεία προβολής, τυχαία και διάσπαρτα στα κείμενα που άφησε, αλλά, δυστυχώς, είναι το ελάχιστο που διασώθηκε: «Το όνειρο δεν ανοίγει πια έναν μακρινό γαλάζιο ορίζοντα. Έχει γίνει γκριζό. Το γκριζό στρώμα σκόνης πάνω στα πράγματα είναι το καλύτερο μέρος του».

Ξεφυλλίζοντας για μια ακόμη φορά την ανθολογία, που κυκλοφόρησε πριν από δεκαπέντε χρόνια στα γερμανικά, και μεταφράστηκε από τον Λευτέρη Αναγνώστου, αναρωτιέμαι αν υπάρχουν λόγος να διαβάσουμε τα όνειρα κάποιου. Ο Μπένγιαμιν θ' απαντούσε πως όχι. Τα όνειρα είναι κιτς, «η τελευταία μάσκα του κοινότοπου, που τι φοράμε στο όνειρο για να πάρουμε μέσα μας τη δύναμη του ερμημειώδους κόσμου». Μα τα δικά του δεν ήταν όνειρα, αλλά κρίκοι μιας βαριάς αλυσίδας που την κούβαλλε από το Βερολίνο στη Μόσχα και από την Ιμπιζα στα Πυρηνάια.

Ο Μπένγκαμιν έβλεπε όνειρα όπως όλος ο κόσμος. Αλλά δεν έγραφε όπως ο καθένας: «Κι αυτοί που συνειδητοποιούνα με τρόμο όπως μιλούσα ήταν ότι δεν έπρεπε ποτέ να το διηγηθώ». Κάπως έτσι θα μου απαντούσε και ο Κώστας, αν είχα μια τελευταία ευκαιρία να τον πετύχω στην πόλη.

The infographic displays the audience share of Love 100.7 FM across three age groups and their corresponding primary time slots. The overall average share is 12.5%.

Ηλικιακή Ομάδα (Age Group)	Πρωτεύουσα Περίοδος Προγράμματος (Primary Time Slot)	Μερίδιο Αudience (Share %)
6-10	ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ (Morning Show)	ME 11.9%
10-13	ΠΡΩΤΗ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ (Midday Show)	ME 12.6%
21-24	ΠΡΩΤΗ ΒΡΑΔΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ (Evening Show)	ME 13.2%

Συνολικό Μέσο Όρο: ME 12.5%

* ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ SYMMETRON MARKET RESEARCH ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΑΪΟΥ - ΙΟΥΛΙΟΥ 2022 ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΗΛΙΚΙΩΝ 13-80.

WEST & END BEYOND

IN CONCERT

STARS FROM
LONDON'S WEST END

OLIVIA LAUREN EARL HOLLY - ANNE GEORGE
BRERETON BYRNE CARPENTER HULL MADDISON

FEATURING SELECTIONS FROM
HIT MUSICALS

Les Misérables
Phantom
of the Opera

Frozen
Wicked
AND MORE

5/1 | 6/1 | 7/1
20:30 | 16:30 | 16:30 & 20:30

PATTIHIO
LIMASSOL MUNICIPAL THEATRE

TrakArt
POPS
ORCHESTRA
CONDUCTOR
ARIS ANTONIADES

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ / ORGANIZED BY

TrakArt
CULTURE
DEVELOPMENT
FOUNDATION

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ / TICKET SALES

ticketmaster.cy | **ACS** | 7777 7040

Τηλεφωνικό Κέντρο: **25377277**

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ / SPONSORS

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ
ΓΕΝΙΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ

H KAGHMEPINH
Phil. Andreou Group

Ένας ύμνος στη γυναικεία απελευθέρωση

Μοναδικό γοτθικής υφής παραμύθι με την υπογραφή του Γιώργου Λάνθιμου

Poor Things ★★★★★

ΔΡΑΜΑ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ (2023)

Σκηνοθεσία: Γιώργος Λάνθιμος

Ερμηνείες: Εμα Στόουν, Μαρκ Ράφαλο, Γουίλεμ Νταφός

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Στην πιο ώριμη και συνάμα εντυπωσιακή στιγμή της μέχρι τώρα φιλμογραφίας του, ο Γιώργος Λάνθιμος παραδίδει μια ευφάνταστη επινοημένη βιογραφία –βασισμένη στο ομώνυμο βιβλίο του Άλιστερ Γκρέι– η οποία βραβεύτηκε με τον Χρυσό Λέοντα του τελευταίου Φεστιβάλ Βενετίας.

Βρισκόμαστε στη Βρετανία του 19ου αιώνα. Η Μπέλα Μπάξτερ (Εμα Στόουν), μια νεαρή γυναίκα που αυτοκτονήσει, επανέρχεται στη ζωή από έναν εκκεντρικό επιστήμονα (Γουίλεμ Νταφός), ο οποίος και αναλαμβάνει την ανατροφή της, μιας και η ίδια ξεκινάει να μαθαίνει τον κόσμο από την αρχή όπως τα μικρά παιδιά. Ταχύτητα εξελισσόμενη και απαλλαγμένη από όλες τις προκαταλήψεις και τα στεγανά της εποχής, η Μπέλα θα το σκάσει παρά με έναν αμφίβολης ηθικής δικηγόρο (Μαρκ Ράφαλο) προκειμένου να γνωρίσει την απερantoσύνη του κόσμου και να κατακτήσει την προσωπική της ελευθερία, αρχής γενομένης από τη σεξουαλική της διάσταση.

Συνεργαζόμενος ξανά, μετά την «Ευνοούμενη», στο σενάριο με τον Τόνι ΜακΝάιμάρ, ο Λάνθιμος πετυχαίνει να δημιουργήσει ένα μοναδικό γοτθικής υφής παραμύθι, το οποίο παρασέρνει τον θεατή τόσο με τη ρηζικέλευθη θεματολογία όσο και με την εντυπωσιακή αισθητική του. Η γυναικεία απελευθέρωση δεν αποτελεί προφανώς πρωτότυπο θέμα στο σύγχρονο σινεμά, ωστόσο ελάχιστες φορές έχει παρουσιαστεί με τέτοια τόλμη, χιούμορ και ευ-

στοχία, ακόμη και από γυναίκες κινηματογραφίστριες. Η Μπέλα Μπάξτερ, ον μοναδικό σε έναν μοναδικό κόσμο, βάζει τους δικούς της κανόνες προκειμένου να ικανοποιήσει τη δίψα της για νέες εμπειρίες· έστω κι αν αυτή την οδγήσει να δουλέψει ως πόρνη στο Παρίσι ή να πληρώσει τους άνδρες που τη λατρεύουν. Η Εμα Στόουν από την πλευρά της τα δίνει όλα, κατασκευάζοντας –μαζί με τον Λάνθιμο– μια

Η Εμα Στόουν εκπληκτική ως Μπέλα Μπάξτερ, η οποία βάζει τους δικούς της κανόνες προκειμένου να ικανοποιήσει τη δίψα της για νέες εμπειρίες.

αξέχαστη ηρωίδα, προορισμένη να απθανатиστεί στα κατάστιχα της ποπ κουλτούρας.

Εκεί ανήκει πιθανότατα ολόκληρος ο κόσμος που έχτισε ο Ελ-λιννας σκηνοθέτης και οι συνεργάτες του: χρησιμοποιώντας ως επί το πλείστον πρακτικά ειδικά εφέ, η πραγματικότητα μπλέκεται με τη δημιουργική φαντασία, καθώς προσεγγίσαμε στη λεπτομέρεια σκηνικά, δραματικές χρωματικές αντιθέσεις και παράδοξα πλάσματα μας μεταφέρουν σε μια εναλλακτική –ή όχι και τόσο– διάσταση όπου «είμαστε τα μέσα παραγωγής μας» και «η ευγενική κοινωνία θα σε σκοτώσει». Μπορεί το τελευταίο κομμάτι της ταινίας να κάνει μια ελαφριά «κοιλιά», ωστόσο αυτό δεν στερεί κάτι σοβαρό από τον πολυεπίπεδο κινηματογραφικό θρίλ-αμβό ενός κορυφαίου δημιουργού που βρίσκεται στο απόγειο των δυνάμεών του.

Μαζί με τον Γιώργο Λάνθιμο η Εμα Στόουν κατασκευάζει μια αξέχαστη ηρωίδα προορισμένη να απθανатиστεί στα κατάστιχα της ποπ κουλτούρας.

HOME CINEMA

Ο «έγχρωμος» Πόλεμος και το ρεσιτάλ του Χόπκινς

Η απόβαση στην ακτή «Ομαχα», στη Νορμανδία, απέκτησε χρώμα.

Η ερμηνεία του Αντονι Χόπκινς στο φιλμ «Ο πατέρας» καθορίζει τον ρυθμό της ταινίας.

Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: Από τα Μέτωπα ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ (2023)

Σκηνοθεσία: Ρομπ Κόλντστριμ

Αφήγηση: Τζον Μπογιέγκα

Μια από τις πιο πρόσφατες σειρές ντοκιμαντέρ του Netflix μάς στέλνει στα μέτωπα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα οποία για πρώτη φορά –σε αυτή την έκταση– βλέπουμε έγχρωμα και στην υψηλότερη δυνατή ανάλυση. Τα ψηφιακά επεξεργασμένα βίντεο της εποχής μοντάρονται ώστε να αφηγηθούν την ιστορία της μεγαλύτερης πολεμικής σύγκρουσης στην Ιστορία, ενώ ταυτόχρονα εμπλουτίζονται με τις αφηγήσεις (κι αυτές προφανώς προγενέστερες) βετεράνων από όλες τις αντιμαχόμενες πλευρές.

Με τη λιτή αλλά καίρια αφήγηση του Τζον Μπογιέγκα («Πόλεμος των Αστρων»), η σειρά των έξι επεισοδίων δεν περιλαμβάνει ιδιαίτερες αναλύσεις· αντιθέτως επικεντρώνεται στα βασικά γεγονότα του πολέμου, εκμεταλλευόμενη το πλουσιότερο δυνατό οπτικό υλικό, το οποίο παρουσιάζεται με εντελώς καινούργιο πε-

ριτύλιγμα: από την εισβολή στην Πολωνία, τη Δουνκέρκη και την επίθεση στο Περλ Χάρμπορ, μέχρι τις μάχες του Ελ Αλαμίν, του Στάλινγκραντ και του Μίντγουεϊ, οι εικόνες που περνούν από τις οθόνες είναι μεν γνώριμες (οι περισσότερες), ταυτόχρονα όμως «καινούργιες» και εντυπωσιακές. Κυρίως, μεταφέρουν με πολύ μεγαλύτερη ζωντάνια την κλίμακα και τους πρωταγωνιστές –επιφανείς και αφανείς– μιας σύγκρουσης που άλλαξε για πάντα την ιστορία της ανθρωπότητας.

Ο πατέρας ★★★★★½

ΔΡΑΜΑ (2020)

Σκηνοθεσία: Φλοριάν Ζέλερ

Ερμηνείες: Αντονι Χόπκινς, Ολίβια Κόλμαν

Από την πλατφόρμα του Ertflix επιλέγουμε μια από τις σπουδαιότερες ταινίες των τελευταίων ετών, διά χειρός του Γάλλου Φλοριάν Ζέλερ. Ο Αντονι Χόπκινς υποδύεται τον... Αντονι, έναν ηλικιωμένο άνδρα που βρίσκεται στα πρώτα στάδια της άνοιας. Η κόρη του (Ολίβια Κόλμαν) προσπαθεί να τον προετοιμάσει για τη μετακόμισή

της στο Παρίσι, όπου θα παντρευτεί, προσλαμβάνοντας μια σειρά από νοσοκόμες, τις οποίες όμως εκείνος συνεχίζει να απορρίπτει. Καθώς η ασθένεια προχωράει, ο Αντονι δυσκολεύεται πια να ξεχωρίσει τις πραγματικές ταυτότητες των προσώπων ή να υπολογίσει σωστά τον χρόνο, ο οποίος μοιάζει πλέον να έχει ανοίξει πόλεμο μαζί του. Ο Χόπκινς είναι εδώ καταπληκτικός, με την ερμηνεία του να καθορίζει (ή να ακολουθεί) ιδανικά τον ρυθμό της ταινίας. Ο Ζέλερ από την πλευρά του, αν και κινηματογραφεί σχεδόν αποκλειστικά σε κλειστούς χώρους, καταφέρνει να προσδώσει ποιητικότητα και δυναμισμό στο οπτικό του σύνολο, διατηρώντας παράλληλα κάτι από τη θεατρική υφή του προτύπου του. Επειτα υπάρχουν οι κάθε είδους συμβολισμοί, συνήθως μικροί και διακριτικοί, αλλά σχεδόν πάντα σωστά τοποθετημένοι ώστε να υποστηρίξουν τα δρώμενα. Τέλος, καθοριστικό είναι το μοντάζ του δικού μας Γιώργου Λαμπρινού, μέσω του οποίου χτίζονται οι μεταβάσεις και ο ρυθμός της ταινίας με ακρίβεια... ελβετικού ρολογιού.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Πειστικός Μπρούκνερ και πληθωρικός Τσαϊκόφσκι από την Κρατική

Μετά την Έκτη και την Ογδόη Συμφωνία του Μπρούκνερ που περιέλαβε στο πρόγραμμά της στις αρχές του 2022, η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών παρουσίασε την 1η Δεκεμβρίου 2023 μία ακόμη συμφωνία του Αυστριακού συνθέτη, αυτή τη φορά τη δημοφιλή Τέταρτη, που ο ίδιος ονόμασε «Ρομαντική». Την ορχήστρα κλήθηκε να διευθύνει ο Γερμανός αρχιμουσικός Κορνέλιους Μάιστερ.

Όμως πριν από αυτήν, στο πρώτο μέρος της βραδιάς, η Αλεξία Μουζά ήταν σολίστ στο ακόμη δημοφιλέστερο πρώτο Κοντσέρτο για πιάνο του Τσαϊκόφσκι. Η πιανίστρια έδωσε μια εξαιρετική ερμηνεία, καθώς το έργο φάνηκε να ταιριάζει άριστα στο πληθωρικό ταλέντο και στη δυναμική παρουσία της. Πρώτα από όλα η Μουζά διέθετε τον ρωμαλέο ήχο που είναι απαραίτητος σε ένα έργο όπου το πιάνο οφείλει να υπερασπίζεται τη μουσική τουλάχιστον ισότιμα πλάι στην ορχήστρα. Ταυτόχρονα, η τεχνική της επέτρεπε να προβάλλει τις πάμπολλες φράσεις μεγάλης δεξιοτεχνίας με καθαρότητα πάνω από τον ορχηστρικό ήχο, γεγονός που αναδείκνυε με ιδιαίτερη σαφήνεια το

μουσικό κείμενο. Η εμπειρία της πιανίστριας στη μουσική δωμάτιου φάνηκε χρήσιμη στο δεύτερο μέρος, κατά τη συνομιλία της με όργανα της ορχήστρας που αναλάμβαναν σολιστικό ρόλο. Στο μεσαίο τμήμα του ίδιου μέρους η Μουζά ανταποκρίθηκε με την ίδια επιτυχία στο ανάλαφρο, κόποτε σχεδόν ιλαρό ύφος που αναζητείται η γραφή του Τσαϊκόφσκι. Το Κοντσέρτο ολοκληρώθηκε με μεγάλη επιτυχία χάρη και στη στήριξη της ερμηνείας της από τον Κορνέλιους Μάιστερ, που δεν υπήρξε σε κανένα σημείο ανταγωνιστικός,

Σιγουριά κυρίως για το περιεχόμενο της Τέταρτης Συμφωνίας έδειξε ο Γερμανός αρχιμουσικός Κορνέλιους Μάιστερ.

αλλά αντιθέτως συνέβαλε στις δραματικές εξάρσεις και πρόβαλε τις πιο εσωστρεφείς διατυπώσεις της πιανίστριας.

Με πρ(ωτο)οφανή και δικαιο-

Η Αλεξία Μουζά έδωσε μια εξαιρετική ερμηνεία στο πρώτο Κοντσέρτο για πιάνο του Τσαϊκόφσκι.

λογημένη –όπως φάνηκε από το αποτέλεσμα– αυτοπεποίθηση, ο Μάιστερ διηύθυνε την εκτενή Τέταρτη Συμφωνία του Μπρούκνερ χωρίς παρτιτούρα. Αισθα-

νόταν σίγουρος και αποδείχθηκε εξοικειωμένος με τη σύνθετη γραφή, όπως επίσης με όσα εκφράζει το έργο, και κατόρθωσε να μεταδώσει τη σιγουριά αυτή

και στην ορχήστρα. Σιγουριά όχι μόνο για τις νότες, αλλά κυρίως για το περιεχόμενο της μουσικής, την αταλάντευτη –στα όρια της αφέλειας– πεποίθηση του Μπρού-

κνερ για τις μεταφυσικές ανησυχίες του. Ο Μάιστερ δόμησε με μεγάλη ευκρίνεια τις επαναλαμβανόμενες κλιμακώσεις της μουσικής, από τη σιωπή στις πλέον εκκωφαντικές διατυπώσεις μιας απόλυτης αλήθειας, που εκφράζεται μέσα από ήχο τόσο επιβλητικό όσο ισοπεδωτικό όσο αυτός ενός εκκλησιαστικού οργάνου σε καθεδρικό ναό. Παράλληλα, οδήγησε την ορχήστρα με εκφραστικότητα αλλά ανάλογη σιγουριά και ρυθμικό βηματισμό στα μονοπάτια της αυστριακής υπαίθρου, όπως αυτά προβάλλουν στο δεύτερο μέρος: χαμηλόφωνα στο σύνολό τους, αλλά πάντα με την εμβληματική ηχηρή κορύφωση λίγο πριν από το τέλος. Συνολικά, εξαιρετικά επιτυχημένη υπήρξε η εκ μέρους του Μάιστερ εναλλαγή διαθέσεων και θερμοκρασιών, όπως την προβλέπει ο συνθέτης. Τα κόρνα της Κρατικής ανταποκρίθηκαν πολύ καλά σε όσα ζητάει ο συνθέτης στο τρίτο μέρος της συμφωνίας του, ενώ συνολικά οι σολιστικές συνεισφορές ξύλινων και χάλκινων πνευστών ήταν στο γνώριμο υψηλό επίπεδο, γεγονός που συνέβαλε στην επιτυχία της ερμηνείας.

«Υπάρχει ένα τμήμα του πληθυσμού που πιστεύει ότι το διαφορετικό είναι κακό ή τρομακτικό ή κάτι που οφείλουμε να ελέγχουμε. Και υπάρχει και η άλλη εκδοχή, ότι είναι πλούτος», λέει η Σελέστ Ινγκ.

Είναι πραγματικότητα, όχι δυστοπία

Το μυθιστόρημα «Χαμένες μας καρδιές» της Σελέστ Ινγκ θυμίζει επιστημονική φαντασία, αλλά βασίζεται σε αληθινά γεγονότα

Συνέντευξη στη
ΒΑΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Στον κόσμο που περιγράφει η Σελέστ Ινγκ στις «Χαμένες μας καρδιές», το κράτος ασκεί διώξεις σε Ασιάτες Αμερικανούς και ποινικοποιεί καθετί που θεωρεί αντιαμερικανική συμπεριφορά, στέλνοντας συστηματικά τα παιδιά τους στην Πρόνοια. Η Ασιάτισσα Αμερικανίδα Μάργκαρετ, επιλέγοντας να ηγηθεί της αντίστασης, αναγκάζεται να χωριστεί από τον νεαρό γιο της.

Μιλήσαμε με τη συγγραφέα για το κατά πόσον το βιβλίο της είναι δυστοπία, αν η διαφορετικότητα είναι πλούτος και για την ανάγκη των μητέρων να βρουν εκεί έξω και να τα θέλουν όλα.

— Το βιβλίο σας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί δυστοπία, αλλά διαβάζοντάς το, σκέφτηκα κάτι που είχε πει η Μάργκαρετ Ατγουντ, ότι τα βιβλία της «πατάνε» όλα σε πραγματικά γεγονότα, οπότε δεν θα μου έκανε εντύπωση ο κόσμος που περιγράφετε να μην είναι επιστημονική φαντασία.

— Ναι, είναι ακριβώς όπως το λέτε. Νόμιζα ότι θα περιέγραφα μια δυστοπική πραγματικότητα, ότι θα ήταν πολύ μακριά από την αλήθεια. Όταν όμως άρχισα να ψάχνω την Ιστορία των ΗΠΑ και αλλού, συνειδητοποίησα ότι ήταν αρκετά ρεαλιστικό. Αυτά που είχα φανταστεί είχαν συμβεί ήδη. Ένα από τα παραδείγματα είναι ο αντιτρομοκρατικός Πατριωτικός Νόμος που ψηφίστηκε μετά την 11η Σεπτεμβρίου, ο οποίος είναι σε ισχύ μέχρι και σήμερα. Όταν πέρασε, δεν σταματούσαν να λένε ότι δεν είναι αντι-μουσουλμανικός, ότι δεν κάνει διακρίσεις. Μπορεί να μην είχε αυτήν την πρόθεση, αλλά όταν χρησιμοποιείται στην πράξη, στοχοποιεί μουσουλμάνους. Ψάχνοντας, λοιπόν, βρήκα κι άλλους νόμους που δρούσαν εις βάρος συγκεκριμένων ομάδων. Σχετικά με τους Ασιάτες Αμερικανούς, στο παρελθόν υπήρχαν νόμοι που δεν επέτρεπαν να ασκήσεις κριτική στην αμερικανική κυβέρνηση μέσα από το ταχυδρομείο και αυτό τους έδινε το δικαίωμα να ανοίγουν

την αλληλογραφία των Ασιατών Αμερικανών. Αποφάσισα λοιπόν να φτιάξω έναν κόσμο όπου υπάρχει ένας σαφής νόμος ενάντια στους Ασιάτες, ο PACT, και ο ρατσισμός είναι τόσο συννηθισμένος που μοιάζει μπανάλ.

— Είναι κάπως ανησυχητικό ότι ο PACT εμφανίζεται ακριβώς έπειτα από μια κρίση, σαν αυτή που βιώνουμε τώρα. Πότε γράφτηκε το βιβλίο ακριβώς; — Το βιβλίο ήταν στο μυαλό μου από τότε που τελείωσα τις «Μικρές φωτιές παντού». Ήταν μια ιστορία για μια δημιουργική γυναίκα και τον γιο της, που δεν καταλαβαίνει γιατί θέλει να γράφει ποιήματα, και γιατί είναι τόσο σημαντικό γι' αυτήν. Νιώθεις πως τον εγκαταλείπει. Και ξαφνικά, με την εκλογή του Τραμπ, η ζωή μας πήρε μια άλλη τροπή. Αρχίσαμε να βλέπουμε τι μπορεί να κάνει η Ακροδεξιά. Αρχισα να το γράφω τότε, αλλά δεν το είχα ολοκληρώσει μέχρι την αρχή της πανδημίας. Και ναι, νομίζω ότι βιώνουμε τη μια κρίση μετά την άλλη.

— Σκέφτομαι πως ο Τραμπ που εξελέγη πριν από 7 χρόνια τώρα προσπαθεί να επανεκλεγεί και πως αποκαλούσε τον κορωνοϊό «κινέζικη γρίπη». Τα προηγούμενα βιβλία σας άγγιζαν κοινωνικά θέματα, όπως το φυλετικό ζήτημα, αλλά νομίζω πως αυτό είναι ένα καθαρά πολιτικό βιβλίο.

— Δεν γινόταν αλλιώς. Όταν έγραφα το βιβλίο, με την ανοχή του προέδρου της χώρας, άνθρωποι επιτίθεντο σε Ασιάτες. Η έννοια του επείγοντος άλλαξε την οπτική μου. Αρχισα να βλέπω διαφορετικά το τι μπορούσε να ανήκει σ' ένα μυθιστόρημα. Τον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν και την ευθύνη της λογοτεχνίας.

— Ας σταθούμε λίγο σ' αυτό. Στο βιβλίο σας οι βιβλιοθηκάριοι έχουν κεντρικό ρόλο στην αντίσταση, και αναρωτιέμαι ποια είναι η θέση της τέχνης και ειδικά της λογοτεχνίας σε τέτοιους καιρούς.

— Αυτή είναι μία από τις ερωτήσεις που σκεφτόμουν πολύ όταν έγραφα. Κατά τη διάρκεια

Στις «Χαμένες μας καρδιές» η Σελέστ Ινγκ περιγράφει ένα συστηματικό πογκρόμ εναντίον των ασιατικής καταγωγής Αμερικανών πολιτών από το ίδιο το κράτος το οποίο ποινικοποιεί καθετί που θεωρεί «αντιαμερικανική συμπεριφορά».

Όταν άρχισα να ψάχνω την Ιστορία των ΗΠΑ και αλλού, συνειδητοποίησα ότι ήταν αρκετά ρεαλιστικό. Αυτά που είχα φανταστεί είχαν συμβεί ήδη.

Με την εκλογή του Τραμπ, η ζωή μας πήρε μια άλλη τροπή. Αρχίσαμε να βλέπουμε τι μπορεί να κάνει η Ακροδεξιά. Τότε άρχισα να γράφω.

της πανδημίας, όταν όλοι ήμασταν σε καραντίνα, σκεφτόμουν όλους τους ανθρώπους που δούλευαν στον τομέα της υγείας, τους επιστήμονες που εργάζονταν αδιάκοπα για να ανακαλύψουν ένα εμβόλιο, τους οδηγούς και τους ανθρώπους που παρέδιδαν φαγητό στα σπίτια, κι εγώ τι έκανα; Μαστόρευα ιστορίες. Ποιο είναι το νόημα; Είναι μόνο

λέξεις σε χαρτί, έτσι δεν είναι; Δεν βοηθάει κανέναν.

— Δεν σώζει ζωές. — Όχι. Δεν είμαι εκεί έξω, στις επάλξεις. Ωστόσο αυτό που συνειδητοποίησα ήταν ότι στρεφόμουν προς την τέχνη κάθε μέρα, για να τα βγάλω πέρα. Ακουγα μουσική που με ανακούφιζε ή με ενέπνεε, ξαναδιάβαζα βιβλία. Αρχισα να διαβάζω κάθε μέρα ένα συγκεκριμένο ποίημα σ' εκείνη την καραντίνα. Μου «μίλησε» τόσο πολύ που το κόλλησα στον τοίχο του γραφείου μου. Είναι της Μίριελ Ρουκίσερ. Έχει γράψει τη δεκαετία του 1960 και ξεκινάει λέγοντας ότι «έζησα τον πρώτο αιώνα των παγκοσμίων πολέμων. Κάθε πρωί γινόμουν ολοένα και πιο τρελή», και συνεχίζει λέγοντας ότι δεν έχει κουράγιο να πάει στη δουλειά, γιατί τα πάντα είναι φρικτά. Αυτό που τη σώζει τελικά, είναι να γράφει τα ποιήματά της και να τα σκέφτεται ως σήματα που στέλνει σε άλλους ανθρώπους που είναι απεγνωσμένοι, να τους βοηθήσει να μονοιάσουν μεταξύ τους, με τον εαυτό τους. Είναι ένας τρόπος να βγάλεις νόημα από τη ζωή σου. Και κατάλαβα ότι αυτό κάνει η τέχνη. Μπορεί να μη σώζει ζωές όπως το κάνει ένας γιατρός, αλλά σου επιτρέπει να καταγράφεις γεγονότα και να νοηματοδοτείς τη ζωή σου και των άλλων. Και ίσως να μάθεις από την εμπειρία, ώστε να μην ξανακάνεις τα ίδια λάθη.

— Σκεφτόμουν πως η διαφορετικότητα που βιώνουν οι χαρακτήρες σας, φυλετική, κοινωνική, ταυτότητας, είναι πλούτος και δεν θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται ως απειλή.

— Ναι, το σκέφτομαι κι εγώ αυτό πολύ συχνά. Όταν ο γιος μου ήταν πιο μικρός, μου έδειχνε συνέχεια πράγματα που ήταν διαφορετικά, όπως ένα χρώμα. Και έβρισκα τον εαυτό μου να του λέει, είναι διαφορετικό, αλλά δεν είναι κάτι κακό αυτό. Υπάρχει ένα τμήμα του πληθυσμού που πιστεύει ότι το διαφορετικό είναι κακό, ή τρομακτικό ή κάτι που οφείλουμε να ελέγχουμε. Και υπάρχει και η άλλη εκδοχή, ότι είναι πλού-

τος, ότι είναι κέρδος ή έστω ότι δεν βλάπτει. Νομίζω ότι τη διαφορετικότητα πρέπει να την αντιμετωπίζουμε με ενσυναίσθηση και να δεχτούμε ότι δεν υπάρχει μονάχα ένας τρόπος να κάνουμε τα πράγματα.

— Είμαι κι εγώ μαμά, και διάβασα πρόσφατα άλλο ένα βιβλίο που η μητέρα εγκαταλείπει τον γιο της, αυτή τη φορά για να εξασκήσει την τέχνη της, το «Μαθήματα» του Ιαν ΜακΓιούαν. Δεν θα εγκατέλειπα ποτέ τον γιο μου, αλλά είχα από πολύ νωρίς την ανάγκη να δουλέψω. Παρόλο που αυτό θα σήμαινε να παραδίδω όλο μου τον μισθό στη φύλαξη του παιδιού μου.

— Είναι τρελό, έτσι; Το ίδιο συμβαίνει και στις ΗΠΑ.

— Και αυτό έρχεται με μια ενοχικότητα, ότι το παιδί μου δεν μπορεί να με γεμίσει ολοκληρωτικά. Ηθελα λοιπόν να σας ρωτήσω για τη δική σας σχέση με την τέχνη και τη μητρότητα.

— Θυμάμαι όταν ο γιος μου ήταν πιο μικρός και πήγαινε παιδικό σταθμό ενώ θα μπορούσα να τον φροντίζω εγώ, ένιωθα τρομερές τύψεις που τον άφηνα. Μπορεί η μητρότητα να έχει πολλή σημασία για μένα, αλλά χρειάζομαι κάτι διαφορετικό, να εξασκώ κάπως τα ενδιαφέροντά μου και το πνεύμα μου. Το μυαλό μου είχε ανάγκη να κάνει διαφορετικά πράγματα. Ακόμη νιώθω ενοχές, αλλά από την άλλη το να έχω και ζωή πέρα απ' αυτόν με κάνει και καλύτερη μητέρα γι' αυτόν, επειδή είμαι εκεί έξω. Η μητέρα μου δούλευε, ήταν χημικός, αλλά ήταν καλό να νιώθω ότι υπήρχε γι' αυτήν η μητρότητα, η δουλειά της, οι μαθητές της, ο πατέρας μου. Η ιδέα ότι μπορείς να είσαι πολλά πράγματα την ίδια στιγμή είναι πολύ σημαντικό, ειδικά τώρα.

— Είσαι πολύ τυχερή που κάνεις μια δουλειά που αγαπάς. Άλλες γυναίκες δεν αντιμετωπίζουν αυτό το δίλημμα.

— Σίγουρα. Από την άλλη το να θεωρούμε ότι μπορείς να τα έχεις όλα είναι ουτοπικό. Αν αγα-

πάς τη δουλειά σου, πάντα θα τη σκέφτεσαι, όπως εμένα μου έρχεται μια ιδέα για μια ιστορία όταν είμαι με τον γιο μου. Είσαι πάντοτε σε δύο μέρη την ίδια στιγμή. Αυτή είναι η ενοχή του να είσαι γονιός. Αν δεν έγραφα και ήμουν εκεί συνεχώς, θα έχανα άλλα πράγματα, έτσι δεν είναι; Όταν μεγαλώσει, θέλω κι εκείνος να έχει μια γεμάτη ζωή. Μπορεί να κάνει οικογένεια, να έχει έναν σύντροφο, μια δουλειά που αγαπάει, ίσως, ελπίζω πως ναι. Θα πρέπει να ισορροπήσει ανάμεσα απ' όλα αυτά.

— Νομίζω ότι είναι επίσης σημαντικό για τα παιδιά μας να καταλάβουν πως αυτό που τους αρέσει τώρα μπορεί να μην τους αρέσει αύριο, και δεν πειράζει. Δεν είμαστε σαν τους γονείς μας που έκαναν την ίδια δουλειά 50 χρόνια.

— Συμφωνώ. Η γενιά μας και οι επόμενες έχουν μάθει να είναι πιο ευέλικτες και ότι είναι εντάξει να ακολουθήσεις αυτό το μονοπάτι κι έπειτα να αλλάξεις πορεία. Δεν είναι ότι χάνεις τον στόχο σου. Πρέπει να δίνουμε αξία σ' αυτήν την ανεκτικότητα.

— Ταυτόχρονα νιώθω πολύ έντονα ότι η ευαισθησία, το να είναι ευάλωτος έχει κι αυτό την αξία του.

— Μόλις εξελέγη ο Τραμπ, μου ζητήθηκε να γράψω ένα δοκίμιο για μια ανθολογία, με τη μορφή γράμματος, σε όποιον ήθελα. Σκέφτηκα να γράψω ένα γράμμα στον γιο μου, όπως ο Τζέιμς Μπόλντουν έγραψε στον ανιψιό του. Όταν ήταν 5 ετών λοιπόν ο γιος μου, το αγαπημένο του ζωό ήταν η χελώνα. Και σκεφτόμουν πως επειδή ήταν κάπως συννεσταλμένος, του άρεσε η χελώνα γιατί μπορεί να κρυφτεί πίσω από το σκληρό της κέλυφος. Έτσι είσαι ασφαλής, προστατευμένος. Τίποτα δεν μπορεί να σε βλάψει. Τίποτα δεν μπορεί να μπει μέσα. Συνεπώς, ούτε τα καλά πράγματα μπορούν να μπουν. Το να είσαι ευάλωτος επιτρέπει να είσαι ανοιχτός και για τα καλά πράγματα, γιατί αλλιώς χάνεις και όλη την αξία της ζωής. Αυτήν την ιστορία θέλησα να του πω.

Ο άνθρωπος
που θα άλλαζε
την Αμερική

JFK

8 Νοεμβρίου 1960
εκλέγεται

22 Νοεμβρίου 1963
δολοφονείται

60 χρόνια μετά,
ο μύθος του
παραμένει ζωντανός

Ένα πρωτότυπο βιβλίο
για τον Τζον Φ. Κένεντι,
από έγκριτους Έλληνες και
Αμερικανούς ιστορικούς
και δημοσιογράφους

ΚΥΡΙΑΚΗ

07/01

